

Onderzoek Praktijktest in het kader van Leerzorg

In opdracht van de Vlaamse Regering,
Departement Onderwijs en Vorming

Eindverslag

Prof. Dr. Jo Lebeer & Prof. Dr. Elke Struyf (Universiteit Antwerpen)
Marijke Wilssens (Arteveldehogeschool Gent)
promotoren

Anneleen Denys, Dr. Benedikte Timbremont, Hugo Van de Veire (Vrij CLB Regio Gent)
Dr. Sven de Maeyer, Instituut voor Onderwijs- & Informatiewetenschappen, Universiteit Antwerpen
Renaat De Muynck, Daniël Du Seuil, Pieter Pauwels (Arteveldehogeschool Gent)

Antwerpen - Gent, december 2008

Onderzoek

“Praktijktest in het kader van Leerzorg”

In opdracht van Vlaamse Regering,
Departement Onderwijs en Vorming

Eindverslag

Colofon

Eindverslag Praktijktest in het kader van Leerzorg

In opdracht van de Vlaamse Regering, Departement Onderwijs & Vorming, vertegenwoordigd door Frank Vandenbroucke, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel

Start project: 13 mei 2008

Einddatum: 21 december 2008

Promotoren

Prof. Dr. Jo Lebeer, Faculteit Geneeskunde, Project Leer- en Inclusiebevordering, Universiteit Antwerpen

Prof. Dr. Elke Struyf, Instituut voor Onderwijs- & Informatiewetenschappen, Universiteit Antwerpen
Marijke Wilssens, coördinator Bachelor na Bachelor Buitengewoon Onderwijs, Zorgverbreding en Remediërend Leren, Arteveldehogeschool, Gent

Onderzoekers

Hugo Van de Veire, Anneleen Denys, Dr. Benedikte Timbremont (Vrij CLB Regio Gent)

Dr. Sven de Maeyer, statistische analyse, Instituut voor Onderwijs- & Informatiewetenschappen, Universiteit Antwerpen

Renaat De Muynck, Daniël Du Seuil, Pieter Pauwels, ICT-medewerkers (Arteveldehogeschool, Gent)

Inhoudsopgave

<u>VOORWOORD</u>	7
<u>PROBLEEMSTELLING</u>	9
<u>ONDERZOEKSVRAGEN</u>	13
INITIËLE ONDERZOEKSVRAGEN	13
CONCRETERE ONDERZOEKSVRAGEN	13
<u>ONDERZOEKSOPZET EN METHODOLOGIE</u>	15
FASEN IN HET ONDERZOEK	15
METHODE VAN STEEKPROEFBEPALING	17
<u>RESULTATEN</u>	19
DEEL I HANDLEIDING EN WEBSITE	20
HANDLEIDING	20
WEBSITE (WWW.INSCHALINGLEERZORG.BE)	23
ONDERSTEUNING BIJ DE INSCHALING	27
CONSTRUCTIE VAN DE DATABANK	29
DEEL II BESCHRIJVENDE ANALYSE VAN DE RESULTATEN VAN INSCHALINGEN IN DE MATRIX	31
GEREALISEERDE STEEKPROEF	31
DE INSCHALINGEN, GEPLAATST IN DE LEERZORGMATRIX	33
HET HUIDIGE ONDERWIJSSYSTEEM, VERGELEKEN MET DE INSCHALINGEN	34
RELATIE DOELGROEP EN PLAATS IN HET HUIDIG ONDERWIJSSYSTEEM	52
NADERE ANALYSE VAN DOELGROEPEN X, Y, Z	57
(ON)ZEKERHEID BIJ HET INSCHALEN	61
RESULTATEN DEEL III VERGELIJKING INSCHALINGSRESULTATEN MET THEORETISCH VERWACHTE INSCHALINGEN	65
LEGENDE VOOR INTERPRETATIE VAN DE KLEURTABELLEN	65
BASISONDERWIJS	66
BUITENGEWOON BASISONDERWIJS (BuBAO)	69
SECUNDAIR ONDERWIJS	76
BUITENGEWOON SECUNDAIR ONDERWIJS (BUSO)	83
STATISTISCHE ANALYSE VAN DE ONVERWACHTE INSCHALINGEN	97
VERSCHILLEN IN INSCHALING TUSSEN CLB'S	98
DEEL IV ANALYSE VAN DE HELPDESK	105
<u>SLOTBESCHOUWINGEN</u>	114
BESLUITEN ROND LEERZORGKADER-INSCHALING	114
SYNTHESE VAN ANTWOORDEN OP DE ONDERZOEKSVRAGEN	114
BELEIDSAANBEVELINGEN	121
<u>REFERENTIES</u>	123
<u>BIJLAGEN</u>	125
BIJLAGE 1: HANDLEIDING INSCHALINGSFORMULIER	125
BIJLAGE 2: INTERBEOORDELAARSBETROUWBAARHEID - ANALYSE	154

Lijst met afbeeldingen

Figuur 1.	Oorspronkelijke Leerzorgmatrix, zoals ontwikkeld in het Departement Onderwijs, gepubliceerd in Conceptnota Leerzorg, maart 2007. Later werden hierin wijzigingen aangebracht (zie Figuur 4, Figuur 5 en Figuur 6).	11
Figuur 2.	Beslisboom praktijktest	22
Figuur 3.	Schermafbeelding na login en paswoord	24
Figuur 4.	Leerzorgmatrix voor het kleuteronderwijs	25
Figuur 5.	Leerzorgmatrix voor het lager onderwijs	25
Figuur 6.	Leerzorgmatrix voor het secundair onderwijs	26
Figuur 7.	Overzicht inschaling	26
Figuur 8.	Reeds ingeschaalde leerlingen	27
Figuur 9.	Wizard	28
Figuur 10.	Helppagina	28
Figuur 11.	Links	29
Figuur 12.	Taartdiagrammen van plaats in het huidige onderwijssysteem en inschaling in leerzorgniveau (gewogen percentages), basisonderwijs	34
Figuur 13.	Taartdiagrammen van plaats in het huidige onderwijssysteem en inschaling in leerzorgniveau (gewogen percentages), secundair onderwijs	35
Figuur 14.	Per CLB de voorspelde kans (in %'s) dat ze een vergelijkbare leerling eerder inschalen in respectievelijk een lichtgroen, oranje of rood veld dan in een donkergroen veld en bijhorend 90% betrouwbaarheidsinterval voor deze voorspelling	101
Figuur 15.	Per CLB de voorspelde zekerheid bij het inschalen van een vergelijkbare leerling uit de verschillende kleurenvelden	103

Lijst met tabellen

Tabel 1.	Het absolute en het relatieve aantal leerlingen basisonderwijs in het steekproefkader en de beoogde steekproef	17
Tabel 2.	Het absolute en het relatieve aantal leerlingen secundair onderwijs in het steekproefkader en de beoogde steekproef	18
Tabel 3.	Overzicht van leerzorgniveaus, clusters en doelgroepen	20
Noot bij Tabel 3.	De definities van de Stuurgroep Indicatorenontwikkeling Leerzorg werden overgenomen, met enkele lichte wijzigingen: de toevoeging van doelgroepen X, Y en Z. Bij cluster 2 waren in de oorspronkelijke matrix doelgroep A en B en doelgroep E en F omgekeerd. Wij hebben de definities van doelgroep A en B en doelgroep E en F zoals de stuurgroep ze hanteerde, overgenomen.	21
Tabel 4.	Het absolute en het relatieve aantal leerlingen basisonderwijs in het steekproefkader, de beoogde steekproef en de gerealiseerde steekproef	31
Tabel 5.	Het absolute en het relatieve aantal leerlingen secundair onderwijs in het steekproefkader, de beoogde steekproef en gerealiseerde steekproef	32
Tabel 6.	Het gewogen totaalpercentage (%) leerlingen gewoon en buitengewoon kleuteronderwijs, lager onderwijs en basisonderwijs (in totaal) in de combinatie tussen leerzorgniveau en cluster	33
Tabel 7.	Het gewogen totaalpercentage (%) leerlingen gewoon en buitengewoon secundair onderwijs in de combinatie tussen leerzorgniveau en cluster	34
Tabel 8.	Het ongewogen aantal (n) en het gewogen kolompercentage (%) leerlingen kleuteronderwijs, lager onderwijs en basisonderwijs (in totaal) naar inschaling in leerzorgniveau	37
Tabel 9.	Het ongewogen aantal en het gewogen percentage leerlingen basisonderwijs naar inschaling in het nieuwe leerzorgkader	38

Tabel 10. Basisonderwijs. Verwachte percentages clusterleerlingen voor elk zorgniveau. Voor elk relevant leerzorgniveau afzonderlijk het gewogen percentage leerlingen basisonderwijs naar inschaling in het nieuwe leerzorgkader	42
Tabel 11. Samenstelling van de leerzorgniveaus: waar komen de leerlingen vandaan? Gewogen percentage leerlingen basisonderwijs per leerzorgniveau naar plaats in het huidige onderwijssysteem	43
Tabel 12. Gewogen percentage leerlingen buitengewoon basisonderwijs per leerzorgniveau naar plaats in het huidige onderwijssysteem	44
Tabel 13. Het ongewogen aantal (n) en het gewogen kolompercentage (%) leerlingen secundair onderwijs naar inschaling op leerzorgniveau	45
Tabel 14. Het ongewogen aantal (n) en het gewogen percentage (%) leerlingen secundair onderwijs naar inschaling in het nieuwe leerzorgkader	45
Tabel 15. Voor elk leerzorgniveau afzonderlijk het gewogen percentage leerlingen secundair onderwijs naar inschaling in het nieuwe leerzorgkader	48
Tabel 16. Gewogen percentage leerlingen secundair onderwijs per leerzorgniveau naar plaats in het huidige onderwijssysteem	50
Tabel 17. Gewogen percentage leerlingen buitengewoon secundair onderwijs per leerzorgniveau naar plaats in het huidige onderwijssysteem	51
Tabel 18. Verdeling van de leerlingen naargelang de doelgroep waarin ze worden ingeschaald en plaats in het huidige onderwijssysteem (ongewogen aantallen en gewogen kolompercentages)	52
Tabel 19. Verdeling van de leerlingen uit het GEWOON BASIS onderwijs naargelang de doelgroep waarin ze worden ingeschaald	53
Tabel 20. Verdeling van de leerlingen uit het GEWOON SECUNDAIR onderwijs naargelang de doelgroep waarin ze worden ingeschaald	54
Tabel 21. Verdeling van de leerlingen uit het buitengewoon basisonderwijs naargelang de doelgroep waarin ze worden ingeschaald	55
Tabel 22. Overlap tussen huidige type buitengewoon basisonderwijs en de nieuwe doelgroepen en clusters	55
Tabel 23. Verdeling van de leerlingen uit het BUITENGEWOON SECUNDAIR onderwijs naargelang de doelgroep waarin ze worden ingeschaald	56
Tabel 24. Overlap tussen huidige type BUITENGEWOON SECUNDAIR ONDERWIJS en de nieuwe doelgroepen en clusters	57
Tabel 25. Verdeling van de leerlingen uit het buitengewoon onderwijs in doelgroep X	58
Tabel 26. Verdeling van de leerlingen uit het buitengewoon onderwijs in doelgroep Y	59
Tabel 27. Verdeling van de leerlingen uit het buitengewoon onderwijs in doelgroep Z	60
Tabel 28. Kruistabel tussen leerzorgniveau en de vraag of de inschaler al dan niet getwijfeld heeft over deze inschaling voor de totale steekproef en opgesplitst naar onderwijsniveau	61
Tabel 29. Kruistabel tussen cluster en de vraag of de inschaler al dan niet getwijfeld heeft over deze inschaling voor de totale steekproef en opgesplitst naar onderwijsniveau	62
Tabel 30. Kruistabel tussen doelgroep en de vraag of de inschaler al dan niet getwijfeld heeft over deze inschaling voor de totale steekproef en opgesplitst naar onderwijsniveau	63
Tabel 30. Vergelijking reële en verwachte inschaling: Gewoon basis zonder GON	66
Tabel 31. Ongewogen aantal (n) en het gewogen kolompercentage (%) leerlingen basisonderwijs naargelang kleurcode en de plaats in het huidige onderwijssysteem	97
Tabel 32. Ongewogen aantal (n) en het gewogen kolompercentage (%) leerlingen secundair onderwijs naargelang kleurcode en de plaats in het huidige onderwijssysteem	97
Tabel 33. Gewogen percentage leerlingen naargelang kleurcode en de vraag of de inschaler respectievelijk getwijfeld heeft over het leerzorgniveau en de cluster	97
Tabel 34. Parameterschattingen uit het multilevel multinomiaal logistisch regressie-model om kleur van het veld waarin een leerling wordt ingeschaald te voorspellen (referentiecategorie=donkergroen)	98
Tabel 35. Parameterschattingen uit het multilevel multinomiaal logistisch regressie-model om kleur van het veld waarin een leerling wordt ingeschaald te voorspellen (referentiecategorie=donkergroen)	102

Voorwoord

Voor u ligt het eindverslag van het onderzoek "Praktijktest in het kader van Leerzorg", waarbij in totaal meer dan 8600 leerlingen uit het basis- en secundair onderwijs, bij wijze van proef, door medewerkers van alle 73 Centra voor Leerlingenbegeleiding, in het nieuwe leezorgkader werden ingeschaald.

Deze operatie was geen sinecure. En het is een succes geworden, dankzij de bereidwilligheid en inzet van talrijke mensen. De afgelopen maanden is er intensief werk verricht. In de eerste plaats door de medewerkers van het onderzoeksteam. We zijn erin geslaagd een uitstekend multidisciplinair team samen te stellen van mensen van hoog niveau en met een enorme intrinsieke motivatie om deze ingewikkelde taak tot een goed eind te brengen. Onze dank gaat dan ook uit naar Hugo Van de Veire, Benedikte Timbremont en Anneleen Denys van het Vrij CLB Gent, voor het inhoudelijke werk bij ontwerp van de handleiding en bemanning van de helpdesk, de verwerking van data en rapportering; Dr. Sven De Maeyer voor de statistische analyses en Daniel Du Seuil, Renaat de Muynck en Pieter Pauwels van de Arteveldehogeschool voor ontwerp en ondersteuning van de ICT applicaties. Zij stonden allen paraat, meer dan hun opdracht voorschreef.

We danken ook de CLB-medewerkers, die de proefinschaling hebben gedaan. Zonder de medewerking van alle 73 CLB's uit Vlaanderen zou dit onderzoek niet tot stand zijn kunnen komen. Het betekende voor hen extra werk, op vaak drukke momenten. Toch hadden we een responsrate van 98%, wat heel veel is voor dergelijk onderzoek. Het getuigt ook van meer dan gewone motivatie. Het minste dat we van de CLB's kunnen zeggen is dat ze erg begaan zijn met het lot van de leerlingen, voornamelijk die met specifieke onderwijsbehoeften.

Ook gaat onze bijzondere dank uit naar de medewerkers van het Departement Onderwijs en Vorming van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, die ons met raad en daad hebben bijgestaan.

Deze praktijktest is op zich al een voorbeeld van uitzonderlijke samenwerking, over de gebruikelijke tegenstellingen heen. Het betekent dat men het idee "leerzorg" belangrijk vindt en dat men hiervoor inspanningen wil leveren. Ook dat men gelooft, of hoopt dat het Leerzorgkader een antwoord biedt op de grote uitdagingen waar het onderwijs nu voorstaat: hoe omgaan met de groeiende groep kinderen met specifieke onderwijsbehoeften, op een manier dat ze het beste van zichzelf kunnen ontwikkelen, in een omgeving waar diversiteit de realiteit is.

Jo Lebeer

Elke Struyf

Marijke Wilssens

Promotoren

December 2008

Probleemstelling

In het regeerakkoord "Vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen" (Vlaamse Regering, 2004) staat in het luik over onderwijs volgende beleidsintentie genoteerd:

"Voor leerlingen met speciale noden geldt het principe: het gewoon onderwijs waar het kan, het buitengewoon onderwijs waar het moet. Dit betekent dat er voor de kinderen met speciale noden een onderwijscontinuüm ontwikkeld moet worden, waarbij de diverse onderwijsvormen (gewoon onderwijs, buitengewoon onderwijs, geïntegreerd onderwijs,...) hun volle mogelijkheden krijgen en in een goede interactie en samenwerking de kansen van de leerlingen op integratie en inclusie maximaliseren." (p. 40)

De Conceptnota Leerzorg (Vandenbroucke, 2007) is een concrete uitwerking van dit onderwijscontinuüm en een synthese van de discussie over zorg in onderwijs en inclusie van leerlingen met specifieke noden die al 10 jaar gevoerd wordt. In maart 2007 werd de conceptnota door het Vlaams Parlement goedgekeurd.

Het nieuwe leezorgkader, dat in de conceptnota werd uitgewerkt, wil het bestaande zorgaanbod in het gewoon en buitengewoon onderwijs beter beschrijven door het te plaatsen binnen één referentiekader. Het begrippenkader dat met leezorg wordt aangereikt, sluit sterk aan bij de hedendaagse opvatting over beperking en specifieke onderwijsbehoeften (Van Rompu e.a., 2007). We spreken over een afstemmingsprobleem tussen de omgeving, in dit geval de klas- en schoolcontext of de onderwijsomgeving, en de specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de jongere. De beperkingen in de participatiemogelijkheden aan het onderwijs staan centraal.

De leezorgmatrix (Figuur 1) is een ordeningskader, ontwikkeld door het Departement Onderwijs & Vorming, om de zorg in het onderwijs te structureren, te ordenen en te organiseren. Het vertrekt vanuit twee invalshoeken: leezorgniveaus en clusters van specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften.

De *leezorgniveaus* hebben te maken met de wijze waarop de onderwijsomgeving moet aangepast worden om adequaat te kunnen inspelen op de noden van de leerlingen. Het gaat over een toenemende mate van aanpassing van het onderwijsgebeuren zelf. De aanpassingen hebben betrekking op de aard van het onderwijsaanbod (o.a. of een leerling kan blijven functioneren binnen het gemeenschappelijke curriculum of nood heeft aan een geïndividualiseerd curriculum), de pedagogisch-didactische aanpak, de aard en intensiteit van de ondersteuning, de aard en intensiteit van het zorgaanbod in het onderwijs in functie van het leren en de inzet van personele en materiële middelen.

De tweede invalshoek heeft te maken met de beperkingen waarmee kinderen en jongeren te maken krijgen en met hun onderwijs- en opvoedingsnoden. Deze beperkingen en noden worden tot ruimere categorieën gegroepeerd, de zgn. "*clusters van specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften*". Binnen de clusters worden doelgroepen onderscheiden. Dit om scholen voor buitengewoon onderwijs toe te laten hun doelgroepenwerking, te bestendigen.

De inschaling van leerlingen in de leezorgmatrix maakt de kern uit van het concept "Leezorg" omdat het veld van de matrix, het "leezorgveld", waarin een leerling terecht komt, bepalend is voor de wijze waarop het onderwijsaanbod vorm krijgt, voor de ondersteuning die geboden wordt en voor de omkadering van scholen.

Het matrixvak waarin de leerling "terecht komt", zegt niet noodzakelijk iets over de *plaats* waar de leerling de aangepaste "leezorg" ontvangt. In de oorspronkelijke Conceptnota werd leezorgniveau IV enkel voorzien in een school voor buitengewoon onderwijs. Later werden dit aangepast en werd het in principe weer mogelijk om leezorgniveau I tot en met IV in het gewoon onderwijs te organiseren.

In een proces van gemeenschappelijke beleidsontwikkeling waarbij de onderwijsnetten, vakorganisaties, centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's), het Vlaamse Agentschap voor Personen met een Handicap, het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en wetenschappers en het kabinet en het Departement Onderwijs en Vorming betrokken waren, werden indicatoren ontwikkeld die de CLB's moeten toelaten leerlingen op een correcte en transparante wijze in te schalen. Het verslag van deze stuurgroep werd in de loop van april 2008 beschikbaar (zie Eindverslag Stuurgroep Indicatorenontwikkeling leerzorg). Om de validiteit en bruikbaarheid van de ontwikkelde indicatoren na te gaan en de effecten in te schatten van de nieuwe wijze van inschalen werd een wetenschappelijk praktijkgericht onderzoek opgezet, waarvan het verslag hier voorligt.

Afkortingen

A	attest
BuO	buitengewoon onderwijs
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
COM	compenseren
DIF	differentiëren
DIS	dispenseren
E	externen
GO	gewoon onderwijs
GC	gemeenschappelijk curriculum met gangbare certificering
GV	gemotiveerd verslag
IC	individueel curriculum met alternatieve certificering*
IHP	individueel handelingsplan
IND	financiering op niveau leerling
ORG	financiering op niveau organisatie
P	preventie
PBD	pedagogische begeleidingsdienst
R	remediëren
SOL	speciale onderwijsleermiddelen

Z Zorgbeleid

Doelgroepen

- A** Ernstige leer- en aandachtstekortstoornis
- B** Lichte mentale stoornis
- C** Matige en ernstige leerstoornis
- D** Fysieke stoornis
- E** Auditive stoornis
- F** Visuele stoornis
- G** Gedrags- en emotionele stoornis
- H** Pervasive ontwikkelingsstoornis

Leerzorg 23/03/2007

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	
Leerzorgniveau I GO/GC/P/R/DIF/COM/ORG Ondersteuning: CLB, PBD, E			SOL		gewoon onderwijs
Leerzorgniveau II GO/GC/DIS/COM/GV/ORG IND voor cluster 3 Ondersteuning CLB, PBD, BuO, E			SOL D E F		
Leerzorgniveau III GO/BuO/IC/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E		A B	C D E F	G H	buitengewoon onderwijs
Leerzorgniveau IV BuO/IC/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			C D E F	G H	
Leerzorgniveau V partieel onderwijs					gewoon onderwijs

* Voor de alternatieve certificering op niveau III en IV zal in een procedure worden voorzien om een vergelijking met de gangbare certificering in het gewoon onderwijs te kunnen maken. Bij gelijkwaardigheid zal dezelfde certificering als op niveau I en II afgeleverd worden.

Figuur 1. Oorspronkelijke Leerzorgmatrix, zoals ontwikkeld in het Departement Onderwijs, gepubliceerd in Conceptnota Leerzorg, maart 2007. Later werden hierin wijzigingen aangebracht (zie Figuur 4, Figuur 5 en Figuur 6).

Onderzoeksvragen

Bij de aanvang van het onderzoek werden vier algemene onderzoeksvragen gesteld.

Initiële onderzoeksvragen

1. Hoe kunnen de indicatoren leerzorg zoals ontwikkeld in de Stuurgroep Indicatorenontwikkeling Leerzorg worden geoperationaliseerd in een voor CLB's bruikbaar elektronisch invulformulier en handleiding?
2. Met welke elementen van de huidige leerlingendossiers kunnen de leerlingen ingeschaald worden in één van de 4 clusters en één van de 5 zorgniveaus van de leezorgmatrix?
3. Wat is de validiteit van deze vertaalslag van huidige leerlingendossiers in het leezorgmatrix-indicatieformulier en handleiding?
4. Wat is de betrouwbaarheid van het leezorgmatrix-indicatieformulier?

Ad 1

De bedoeling is dat CLB medewerkers op een gemakkelijke, gebruiksvriendelijke manier, via een speciaal geconstrueerde website en aan de hand van een gebruiksvriendelijke handleiding, on-line de hun toegewezen kinderen van een steekproef kunnen inschalen.

Ad 2

Met "huidige leerlingendossiers" wordt bedoeld: de situatie van juni 2008, zoals deze terug te vinden is in het dossier van de leerlingen: informatie over de onderwijssituatie, soort stoornis of beperking, graad van stoornis en informatie over aanwezige ondersteuning. De bedoeling is een "foto" te maken van de onderwijstoestand in juni 2008, en te kijken welk het corresponderend leezorgniveau, cluster en doelgroep zijn.

Ad 3

Met validiteit wordt hier bedoeld: hoe consistent zijn de definities van de leezorgniveaus, de clusters en de doelgroepen (construct validity)?

Ad 4

Met betrouwbaarheid wordt hier de interbeoordelaarbetrouwbaarheid bedoeld: schalen de CLB medewerkers op een consistente manier in? Zijn er niet te uiteenlopende verschillen tussen de inscalers?

Concretere onderzoeksvragen

In de loop van het onderzoek, wanneer de eerste resultaten van de inschaling binnenkwamen, werden in overleg met de opdrachtgever concretere onderzoeksvragen toegevoegd, zowel wat kwantitatieve als kwalitatieve aspecten betreft.

1. In hoeverre zijn de indicatoren voor inschaling bruikbaar?

In hoeverre zijn de strikte definities van de indicatoren voor de doelgroepen bruikbaar? Welke leerlingen beantwoorden wel aan de clusterdefinitie, maar niet aan de doelgroepafbakening binnen de cluster? Hoe vaak komt het voor dat leerlingen wel voldoen aan het criterium om tot een bepaalde cluster te behoren, maar niet aan het criterium van de doelgroepen binnen de cluster?

2. Hoe ziet het toekomstige leezorgkader er in de praktijk uit?

Wat zijn de verwachte frequenties van leerlingen in de onderscheiden categorieën van de leezorgmatrix (i.c. leezorgniveaus, clusters en doelgroepen) voor respectievelijk het basis- en het secundair onderwijs? Kloppen de theoretisch verwachte inschalingen (op basis van de

huidige onderwijssituatie, aard en ernst van de problematiek en speciale onderwijsbehoeften) met de realiteit van de inschalingen? Waar situeren zich uitzonderingen of onverwachte inschalingen en kunnen we deze verklaren? In hoeverre dienen er zich - op basis van de inschalingen - verschuivingen aan in zorgniveaus, clusters en doelgroepen in vergelijking met het huidige aanbod?

Meer concreet: waar in de matrix - leezorgniveau, cluster en doelgroep - komen leerlingen uit de verschillende types Buitengewoon Onderwijs terecht? Hoe verhouden de types Buitengewoon Onderwijs zich tot leezorgniveau III en IV? Waar komen leerlingen terecht die een individuele leerlijn volgen, maar geen diagnose hebben? Hoe wordt deze categorie ingeschaald en welke redenen zijn er voor dit traject? Vanuit welke types schaalte men in op leezorgniveau V? Wat zijn hiervoor mogelijke verklaringen?

3. Hoe zeker zijn CLB-medewerkers van de inschaling?

Is er vooral twijfel over leezorgniveaus of clusters/doelgroepen?

4. Wat zijn de verschillen tussen de CLB's onderling: schalen zij gemiddeld op dezelfde manier in (afhankelijk van hun leerlingenpopulatie), of zijn hier varianties die niet door toeval te verklaren zijn? Schalen bepaalde CLB's systematisch hoger of lager in?
5. Welke aandachtspunten voor vorming en opleiding van CLB-medewerkers (en/of van andere betrokkenen in het zorgteam) komen uit dit onderzoek naar voren?

Onderzoeksopzet en methodologie

Fasen in het onderzoek

In het onderzoeksproject kunnen drie fasen worden onderscheiden, met in elke fase enkele concrete acties.

A. Voorbereiding van de inschaling (mei-juni 2008)

1. **Ontwikkeling bruikbare handleiding en beslisboom:** gebaseerd op het rapport van de Stuurgroep Indicatorenontwikkeling Leerzorg werd een praktische handleiding ontwikkeld voor de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's), met een stap-voor-stap beslisboom, voor gebruik bij het invullen van het matrixindicatieformulier. De handleiding dient om de vertaalslag te kunnen maken van de huidige situatie naar de nieuwe situatie in het leezorgkader. Daarbij worden de definities van de Stuurgroep Indicatorenontwikkeling leezorg gevolgd.
2. **Validiteit van de handleiding en beslisboom nagaan:** Er werd een proefinschaling opgezet voor 2 klassen basisonderwijs in Gent. Omwille van de beperkingen in tijd en budget werd geopteerd om geen klassieke validiteitstest te doen. Er werd gekozen voor een kwalitatieve analyse van de opmerkingen, geformuleerd door de inschalers bij de voorlopige versie van de handleiding en beslisboom.
3. **Betrouwbaarheid van de inschaling nagaan:** om de interbeoordelaarbetrouwbaarheid na te gaan werd een piloottest opgezet met de netoverschrijdende CLB stuurgroep 'Handelingsgerichte Diagnostiek' (gemandateerd door de internettensamenwerkingcel ISC van de CLB's). Tijdens deze interbeoordelaarstest werden 10 willekeurige leerlingendossiers ingeschaald door elk 5 verschillende beoordelaren. Op basis van de door hen geformuleerde opmerkingen werd de handleiding verder bijgewerkt.
4. **Ontwikkeling inschalingsformulier en website:** tegelijk met de ontwikkeling van de handleiding en beslisboom werd een website geconstrueerd met een elektronisch inschalingsformulier. Dit laat toe om per leerling een leezorgniveau, cluster en doelgroep te bepalen. Het webgebaseerde formulier moest volgende kenmerken bevatten:
  - a. Een unieke code voor de CLB medewerker die het dossier inschaalt (om toe te laten later een interscorebetrouwbaarheidsanalyse te maken; deze analyse maakt echter geen deel uit van dit onderzoek);
  - b. Gegevens over de CLB medewerker: genoten opleiding en ervaring met buitengewoon onderwijs;
  - c. Een vraag naar de mate van zekerheid waarmee de CLB medewerker de leerling heeft ingeschaald in respectievelijk het leezorgniveau, de cluster en de doelgroep;
  - d. Een vak met vrije tekstcommentaar ('vrij veld');
  - e. Een koppeling van het inschalingsformulier aan een databestand.
5. **Informeren en sensibiliseren van CLB's:** Alle 73 CLB's werden uitgenodigd op een informatiedag (11/06/2008) waarop de handleiding en de website werden toegelicht.
6. **Steekproefbepaling:** er werd door het Departement Onderwijs en Vorming een gestratificeerde steekproef getrokken van 8649 leerlingen, verspreid over 3575 scholen, gewoon en buitengewoon, basis- en secundair onderwijs. Op basis van een betrouwbaarheidsmarge van 5% en een maximale spreiding, werd voor iedere subgroep een minimale steekproefgrootte bepaald: per richting van gewoon basis- en secundair onderwijs, per type en opleidingsvorm van buitengewoon onderwijs en GON (Geïntegreerd Onderwijs)

(zie ook volgende paragraaf). Alle CLB's hebben een inlogcode en paswoord per brief gekregen, samen met een lijst van in te schalen leerlingen per school.

7. **Ontwikkeling databank** voor registratie van inschaling. De inschalingresultaten kwamen anoniem terecht in een databank op de webserver van de onderzoekers, en werden vervolgens teruggekoppeld aan onafhankelijke variabelen van de leerlingen gewoon basis- of secundair onderwijs, buitengewoon onderwijs met types of opleidingsvorm, GON).

B. Dataverzameling – inschaling (15/6 - 31/10/2008)

8. **Inschaling:** de CLB-medewerkers schaalden de hun toegewezen leerlingen in op basis van de leerlingendossiers en gegevens die zij over de situatie van elke leerling in juni 2008 ter beschikking hadden: zij wezen achtereenvolgens een leerzorgniveau toe (1 tot 5), een cluster (1 tot 4) en een doelgroep. De inschalingperiode liep van 15 juni tot 4 juli en van 15 augustus tot 30 september 2008. Omwille van de uitgebreidheid van de dossiers buitengewoon onderwijs, werd voor CLB's met scholen met meer dan 20 dossiers buitengewoon onderwijs, voor deze scholen de inschalingtijd buitengewoon onderwijs verlengd tot 31 oktober 2008.
9. **Organisatie helpdesk:** Gedurende de periode van inschaling werd een helpdesk georganiseerd via e-mail adres, website en telefoonnummer waar de onderzoekers ondersteuning konden geven bij de inschaling. De onderzoekers hielden hiervan een logboek bij.

C. Data-analyse en rapportering (15/8 - 21/12/2008)

1. **Analyse van de resultaten:** de resultaten van de inschaling en de opmerkingen gemaakt in het inschalingsformulier werden geregistreerd in een databank die gekoppeld werd aan informatie van de leerlingen uit de databank van het Departement Onderwijs. De resultaten van de inschaling (kwantitatieve data) werden vervolgens ingebracht in het SPSS 16.0 programma. In functie van tussentijdse rapportering naar de stuurgroep (zie infra) werden tussentijdse analyses uitgevoerd, een eerste maal op de inschalingen ingebracht in de periode 15/6 tot 5/7/08, een tweede maal op de inschalingen ingebracht tot 15/9/08, en een derde maal voor de totale gegevens, na afsluiting van de inschaling op 31/10/08. De analyse gebeurde zowel kwantitatief als kwalitatief. De kwantitatieve analyse betrof het opstellen van enerzijds frequentietabellen en anderzijds kruistabellen waarin variabelen in onderling verband worden gebracht. Het Departement Onderwijs en Vorming maakte per deelpopulatie een aantal concordantiematrixes op, met verwachte inschalingwaarschijnlijkheden. De resultaten van de inschalingen werden in deze concordantietafellen ingebracht. De onwaarschijnlijke (of niet-concordante) inschalingen werden vervolgens kwalitatief geanalyseerd, aan de hand van de opmerkingen die in de "vrije velden" van het website-inschalingformulier waren gemaakt. De kwalitatieve analyse bestond uit het rubriceren of coderen van de opmerkingen uit deze vrije velden; vervolgens werden deze gecategoriseerd en gerelateerd aan de concordantietafellen. Vervolgens werden de onverwachte inschalingen verder kwantitatief onderzocht. Daartoe werd telkens via een Chi2-analyse (en kruistabellen) nagegaan in welke mate enkele variabelen de kans vergroten om als leerling ingeschaald te worden in niet-concordante cellen in de matrices. Tot slot werd ook verkennend een analyse uitgevoerd naar de invloed van de CLB's op de inschalingen. Daartoe werden twee multilevelanalyses uitgevoerd. Een eerste analyse had tot doel na te gaan of een gelijkaardige leerling in het ene CLB meer kans heeft om ingeschaald te worden in een niet-concordante cel dan in een ander CLB. De tweede analyse ging na in welke mate CLB's verschillen van elkaar in de mate van zekerheid waarmee de inschalingen gebeurden, na statistisch rekening te hebben gehouden met de achtergrondkenmerken van de leerlingen die ze dienden in te schalen.
2. **Rapportering:** eens per maand werd mondeling gerapporteerd aan de Stuurgroep Leerzorg van het Departement Onderwijs en Vorming. Ook werden twee tussentijdse schriftelijke verslagen met voorlopige resultaten ingediend (respectievelijk op 25/8 en op 13/10/08).

Methode van steekproefbepaling

De steekproef is een expliciet gestratificeerde steekproef naar type onderwijs. In de onderstaande tabellen geven we telkens het steekproefkader (dit zijn de aantallen in de concrete populatie) en de beoogde steekproef weer. Dit doen we afzonderlijk voor het basisonderwijs (Tabel 1) en het secundair onderwijs (Tabel 2)¹.

In de expliciet gestratificeerde steekproef in dit onderzoek worden categorieën van leerlingen (strata) niet volgens verhouding in de populatie, in de steekproef opgenomen. Bepaalde groepen van leerlingen zijn in de steekproef oververtegenwoordigd, terwijl anderen ondervertegenwoordigd zijn. Zo kunnen we uit Tabel 1 bijvoorbeeld afleiden dat in de beoogde steekproef slechts 26% van de leerlingen uit het gewoon basisonderwijs afkomstig is. In de populatie zelf is dit nagenoeg 96% van de leerlingen. Dit is geen onbelangrijk gegeven bij de analyse en interpretatie van de resultaten. Zo zou het bijvoorbeeld foutief zijn om conclusies te trekken op de procentuele verdeling van leerlingen die zijn ingeschaald in leezorgniveau II naargelang de huidige plaats in het onderwijssysteem indien we geen rekening houden met het feit dat de GON-leerlingen duidelijk oververtegenwoordigd en de niet-GON-leerlingen ondervertegenwoordigd zijn in de steekproef.

Om hieraan tegemoet te komen werden **wegingsfactoren** berekend. Per categorie van leerlingen werd de verhouding berekend tussen het percentage in het steekproefkader (of de populatie) en het percentage in de uiteindelijk beoogde steekproef. Zo krijgen we bijvoorbeeld een wegingsfactor 0,065 (=0,81/12,50) voor een leerling gewoon basisonderwijs GON en een wegingsfactor 7,087 (94,72/13,37) voor een leerling basisonderwijs zonder GON. Bij het berekenen van een aantal procentuele verdelingen zullen we dan ook gebruik maken van **gewogen procenten**. Dit houdt dan bijvoorbeeld concreet in dat een GON-leerling basisonderwijs maar voor 0,065 gaat doortellen in het totaal en een leerling gewoon basisonderwijs zonder GON gaat doortellen voor 7,087 observaties.

Tabel 1. Het absolute en het relatieve aantal leerlingen basisonderwijs in het steekproefkader en de beoogde steekproef

	Steekproefkader		Steekproef		Wegingsfactor
	n	%	n	%	
Gewoon onderwijs					
GON	5284	0,81%	359	12,50%	0,06494
Niet GON	616811	94,72%	384	13,37%	7,08682
Subtotaal	622095	95,53%	743	25,86%	
Buitengewoon onderwijs					
Type 1	10029	1,54%	371	12,91%	0,11927
Type 2	4660	0,72%	355	12,36%	0,05791
Type 3	2182	0,36%	327	11,38%	0,02944
Type 4	1365	0,21%	300	10,44%	0,02007
Type 6	162	0,03%	115	4,00%	0,00622
Type 7	1209	0,19%	292	10,16%	0,01827
Type 8	9484	1,46%	370	12,88%	0,11309
Subtotaal	29091	4,47%	2130	74,14%	
Totaal	651186	100,00%	2873	100,00%	

¹ De leerlingenaantallen waarop de steekproef is gebaseerd zijn die van 1/2/2008, met een correctie voor secundair onderwijs van de late in- en uitschrijvingen (tot 15/5/2008)

Tabel 2. Het absolute en het relatieve aantal leerlingen secundair onderwijs in het steekproefkader en de beoogde steekproef

	Steekproefkader		Steekproef		Wegingsfactor
	N	%	n	%	
Gewoon onderwijs					
GON	3123	0,68%	343	5,94%	0,11464
A-stroom	115016	25,07%	383	6,63%	3,78126
B-stroom	21159	4,61%	378	6,54%	0,70482
ASO	118101	25,75%	383	6,63%	3,88268
BSO	78372	17,08%	383	6,63%	2,57655
KSO	5948	1,30%	361	6,25%	0,20746
TSO	92952	20,26%	383	6,63%	3,05588
DBSO	6345	1,38%	363	6,29%	0,22009
<i>Subtotaal</i>	<i>441016</i>	<i>96,14%</i>	<i>2977</i>	<i>51,54%</i>	
Buitengewoon onderwijs					
OV1 - Type 2	2246	0,49%	329	5,70%	0,08596
OV1 - Type 3	25	0,01%	24	0,42%	0,01312
OV1 - Type 4	716	0,16%	251	4,35%	0,03592
OV1 - Type 6	153	0,03%	110	1,90%	0,01751
OV1 - Type 7	204	0,04%	134	2,32%	0,01917
OV2 - Type 2	2341	0,51%	331	5,73%	0,08905
OV2 - Type 3	71	0,02%	61	1,06%	0,01466
OV2 - Type 4	240	0,05%	148	2,56%	0,02042
OV2 - Type 6	28	0,01%	27	0,47%	0,01306
OV2 - Type 7	59	0,01%	52	0,90%	0,01429
OV3 - Type 1	9261	2,02%	369	6,39%	0,31602
OV3 - Type 3	1370	0,30%	301	5,21%	0,05731
OV3 - Type 4	89	0,02%	73	1,26%	0,01535
OV3 - Type 6	24	0,01%	23	0,40%	0,01314
OV3 - Type 7	277	0,06%	162	2,80%	0,02153
OV4 - Type 3	268	0,06%	159	2,75%	0,02122
OV4 - Type 4	139	0,03%	103	1,78%	0,01699
OV4 - Type 6	23	0,01%	22	0,38%	0,01316
OV4 - Type 7	173	0,04%	120	2,08%	0,01815
<i>Subtotaal</i>	<i>17707</i>	<i>3,86%</i>	<i>2799</i>	<i>48,46%</i>	
Totaal	458723	100,00%	5776	100,00%	

Resultaten

Dit hoofdstuk omvat vier delen.

In het eerste deel gaan we in op de ontwikkeling van de handleiding en de website. We overlopen op welke ondersteuning de inscalers konden beroep doen en geven een beknopte beschrijving van de gegevensdatabank.

In het tweede deel geven we een beschrijvende analyse van de inschalingresultaten, algemeen en per deelpopulatie (kwantitatieve data), waarbij we ook de gegevens verwerken uit de verantwoordingen van de CLB medewerkers (kwalitatieve data). Ook geven we telkens mogelijke interpretaties bij deze resultaten. We bespreken achtereenvolgens de inschalingen in de leezorgmatrix en vergelijken deze resultaten met het huidige onderwijssysteem. Tevens gaan we in op de (on)zekerheid van de inschaling.

In het derde deel vergelijken we de inschalingresultaten met de theoretisch verwachte inschalingen (concordanties) en bespreken we telkens de onverwachte inschalingen. Ten slotte bekijken we de verschillen in inschaling tussen de CLB's.

Het vierde deel bevat de analyse van de helpdesk en de antwoorden hierop (zie FAQ-rubriek).

Deel I

Handleiding en website

Handleiding

Op basis van het rapport van de Stuurgroep Indicatorenontwikkeling Leerzorg (april 2008) werd een praktische handleiding ontwikkeld voor de inschaling van leerlingen door Centra voor Leerlingenbegeleiding. De handleiding dient om de vertaalslag te maken van de huidige situatie naar de situatie volgens de nieuwe criteria binnen leezorg.

Een aantal doelgroepen uit de oorspronkelijke leezorgmatrix (Figuur 1) werden in het eindverslag van de Stuurgroep Indicatorenontwikkeling herbenoemd. Zo werd bijvoorbeeld doelgroep A (oorspronkelijk in de leezorgmatrix: ernstige leer- en aandachtstekortstoornis) in het eindverslag de groep voor leerlingen met een licht verstandelijke beperking. Doelgroep E was vroeger de doelgroep voor een auditieve stoornis en werd de groep voor leerlingen met een visuele beperking. Vanuit het onderzoeksteam baseerden we ons op de nieuwe definities van de leezorgniveaus, clusters en doelgroepen zoals beschreven in het eindverslag en herwerkten we de leezorgmatrix (Figuur 4, Figuur 5, Figuur 6).

Een belangrijke aanvulling ten aanzien van het 'Eindverslag van de Stuurgroep Indicatorenontwikkeling' betreft de toevoeging van de doelgroepen X, Y en Z. Clusters kunnen immers breder zijn dan de som van hun doelgroepen. De doelgroepen worden onderscheiden in functie van de organisatie van het buitengewoon onderwijs. Een leerling met een vastgestelde stoornis of beperking die niet past in één van de omschreven doelgroepen, maar wel beantwoordt aan de omschrijving van een cluster kan voor deze praktijktest respectievelijk in doelgroep X, Y of Z worden ingeschaald. Daarnaast was het mogelijk om een leerling die het gemeenschappelijk curriculum kan volgen maar nood heeft aan intense orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische interventies en verzorging (leerlingen van de huidige opleidingsvorm 4 van het BuSO), in te schalen in leezorgniveau IV. De definitieve versie van de handleiding is terug te vinden in bijlage 1. In het glossarium in de handleiding wordt een overzicht gegeven van de definities van leezorgniveaus, clusters en doelgroepen zoals gebruikt in de praktijktest.

Tabel 3. Overzicht van leezorgniveaus, clusters en doelgroepen

Leezorgniveau I	<p>Een leerling wordt ingeschaald op leezorgniveau I:</p> <ul style="list-style-type: none"> * tenzij er aanwijzingen zijn om hem/haar op een ander leezorgniveau in te schalen; * en wanneer, met toepassing van de principes van handelingsgericht werken, blijkt dat preventie, differentiatie en/of remediëring volstaan als didactische maatregelen om het gemeenschappelijk curriculum te kunnen volgen.
Leezorgniveau II	<p>Een leerling wordt ingeschaald op leezorgniveau II:</p> <ul style="list-style-type: none"> * wanneer, met toepassing van de principes van handelingsgericht werken, aantoonbaar blijkt dat met de preventieve zorg, het differentiëren en remediëren op leezorgniveau I alleen, een onvoldoende adequaat antwoord kon of kan gegeven worden op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling; * EN wanneer er bijkomend nood is aan compenserende en/of dispenserende maatregelen om het gemeenschappelijke curriculum te kunnen volgen en/of aan het toevoegen van doelstellingen om de leerplandoelstellingen te bereiken.
Leezorgniveau III	<p>De leerling wordt ingeschaald op leezorgniveau III</p> <ul style="list-style-type: none"> * wanneer, met toepassing van de principes van handelingsgericht werken, aantoonbaar blijkt dat met de zorg op leezorgniveau I en II een onvoldoende adequaat antwoord kon of kan gegeven worden op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling; * en wanneer voor één of meer leergebieden/vakken of onderdelen van leergebieden/vakken er nood is aan het werken op basis van een individueel curriculum; * en wanneer de leerling secundair onderwijs op basis van het individueel curriculum een opleiding kan volgen gericht op een tewerkstelling in het gewoon arbeidscircuit of een opleiding gericht op tewerkstelling in een arbeidsmilieu waar ondersteuning voorzien is; * en wanneer een orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische benadering noodzakelijk is om onderwijsdoelstellingen te bereiken.
Leezorgniveau IV	<p>De leerling wordt ingeschaald op leezorgniveau IV:</p> <ul style="list-style-type: none"> * wanneer, met toepassing van de principes van handelingsgericht werken, aantoonbaar blijkt dat met het aanbod van leezorgniveau I tot en met III een onvoldoende adequaat antwoord kon of kan gegeven worden op de specifieke

	<p>onderwijsbehoeften van de leerling;</p> <ul style="list-style-type: none"> * EN wanneer er nood is aan intense orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische interventies en verzorging omwille van zeer ernstige en/of meervoudige problemen, beperkingen van de leerling die zich uiteten op één of meerdere domeinen van het functioneren; * EN wanneer er sprake is van een andere verhouding van lestijden onderwijskundige ondersteuning en uren (para)medische en therapeutische begeleiding in vergelijking met leerzorgniveau III; * wanneer de problematiek en de behoefte aan therapie en verzorging een opvang in een gespecialiseerde onderwijssetting noodzakelijk maakt zowel op het vlak van infrastructuur, een aangepaste materiële omgeving als omkadering; * wanneer de leerling secundair onderwijs op basis van het individuele curriculum een studierichting kan volgen gericht op het aanvangen van vervolgonderwijs of tewerkstelling in het gewone arbeidscircuit of een opleiding gericht op tewerkstelling in het gewoon arbeidscircuit of een opleiding gericht op tewerkstelling in een werkomgeving waar ondersteuning voorzien is of van een opleiding gericht op participatie in een woon- of werkomgeving waar ondersteuning voorzien is.
Leerzorgniveau V	<p>De leerling wordt ingeschaald op leerzorgniveau V:</p> <ul style="list-style-type: none"> * wanneer medische, psychiatrische of residentiële opvang of begeleiding in een voorziening niet toelaat dat de leerling voltijds aanwezig kan zijn in een onderwijsvoorziening; * EN wanneer de leerling behoefte heeft aan een individueel of geïndividualiseerd aanbod verstrekt in de thuissituatie of in een residentiële setting.

Cluster 1	Een leerling behoort tot cluster 1 tenzij hij/zij in een andere cluster is ingeschaald.										
Cluster 2	<p>Een leerling wordt ingeschaald in cluster 2 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een stoornis of beperking en hoofdzakelijk tot uiting komen bij het verwerven van schoolse kennis en vaardigheden.</p> <table> <tr> <td>Doelgroep A</td><td>Leerlingen met een licht verstandelijke beperking</td></tr> <tr> <td>Doelgroep B</td><td>Leerlingen met een leerstoornis</td></tr> <tr> <td>Doelgroep X</td><td>Leerlingen in cluster 2 maar geen A noch B</td></tr> </table>	Doelgroep A	Leerlingen met een licht verstandelijke beperking	Doelgroep B	Leerlingen met een leerstoornis	Doelgroep X	Leerlingen in cluster 2 maar geen A noch B				
Doelgroep A	Leerlingen met een licht verstandelijke beperking										
Doelgroep B	Leerlingen met een leerstoornis										
Doelgroep X	Leerlingen in cluster 2 maar geen A noch B										
Cluster 3	<p>Een leerling wordt ingeschaald in cluster 3 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een stoornis of beperking op één of meerdere domeinen van het functioneren (verstandelijk, motorisch, zintuiglijk). De participatieproblemen stellen zich ook buiten de onderwijscontext en zijn meestal vastgesteld voor de start van het leerproces, met uitzondering van later verworven stoornissen.</p> <table> <tr> <td>Doelgroep C</td><td>leerlingen met een matig, ernstig of diep verstandelijke beperking</td></tr> <tr> <td>Doelgroep D</td><td>Leerlingen met een motorische beperking</td></tr> <tr> <td>Doelgroep E</td><td>Leerlingen met een visuele beperking</td></tr> <tr> <td>Doelgroep F</td><td>Leerlingen met een auditieve beperking</td></tr> <tr> <td>Doelgroep Y</td><td>leerlingen in cluster 3 maar noch C, D, E, noch F</td></tr> </table>	Doelgroep C	leerlingen met een matig, ernstig of diep verstandelijke beperking	Doelgroep D	Leerlingen met een motorische beperking	Doelgroep E	Leerlingen met een visuele beperking	Doelgroep F	Leerlingen met een auditieve beperking	Doelgroep Y	leerlingen in cluster 3 maar noch C, D, E, noch F
Doelgroep C	leerlingen met een matig, ernstig of diep verstandelijke beperking										
Doelgroep D	Leerlingen met een motorische beperking										
Doelgroep E	Leerlingen met een visuele beperking										
Doelgroep F	Leerlingen met een auditieve beperking										
Doelgroep Y	leerlingen in cluster 3 maar noch C, D, E, noch F										
Cluster 4	<p>Een leerling wordt ingeschaald in cluster 4 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een gedrags- of emotionele stoornis of van een pervasieve ontwikkelingsstoornis én voornamelijk tot uiting komen op het gebied van de sociale interactie. Het betreft een stoornis die op basis van DSM-IV-TR of ICD-10 is vastgesteld.</p> <table> <tr> <td>Doelgroep G</td><td>Leerlingen met een gedrags- of emotionele stoornis</td></tr> <tr> <td>Doelgroep H</td><td>Leerlingen met een pervasieve ontwikkelingsstoornis</td></tr> <tr> <td>Doelgroep Z</td><td>Leerlingen in cluster 4, maar noch G noch H</td></tr> </table>	Doelgroep G	Leerlingen met een gedrags- of emotionele stoornis	Doelgroep H	Leerlingen met een pervasieve ontwikkelingsstoornis	Doelgroep Z	Leerlingen in cluster 4, maar noch G noch H				
Doelgroep G	Leerlingen met een gedrags- of emotionele stoornis										
Doelgroep H	Leerlingen met een pervasieve ontwikkelingsstoornis										
Doelgroep Z	Leerlingen in cluster 4, maar noch G noch H										

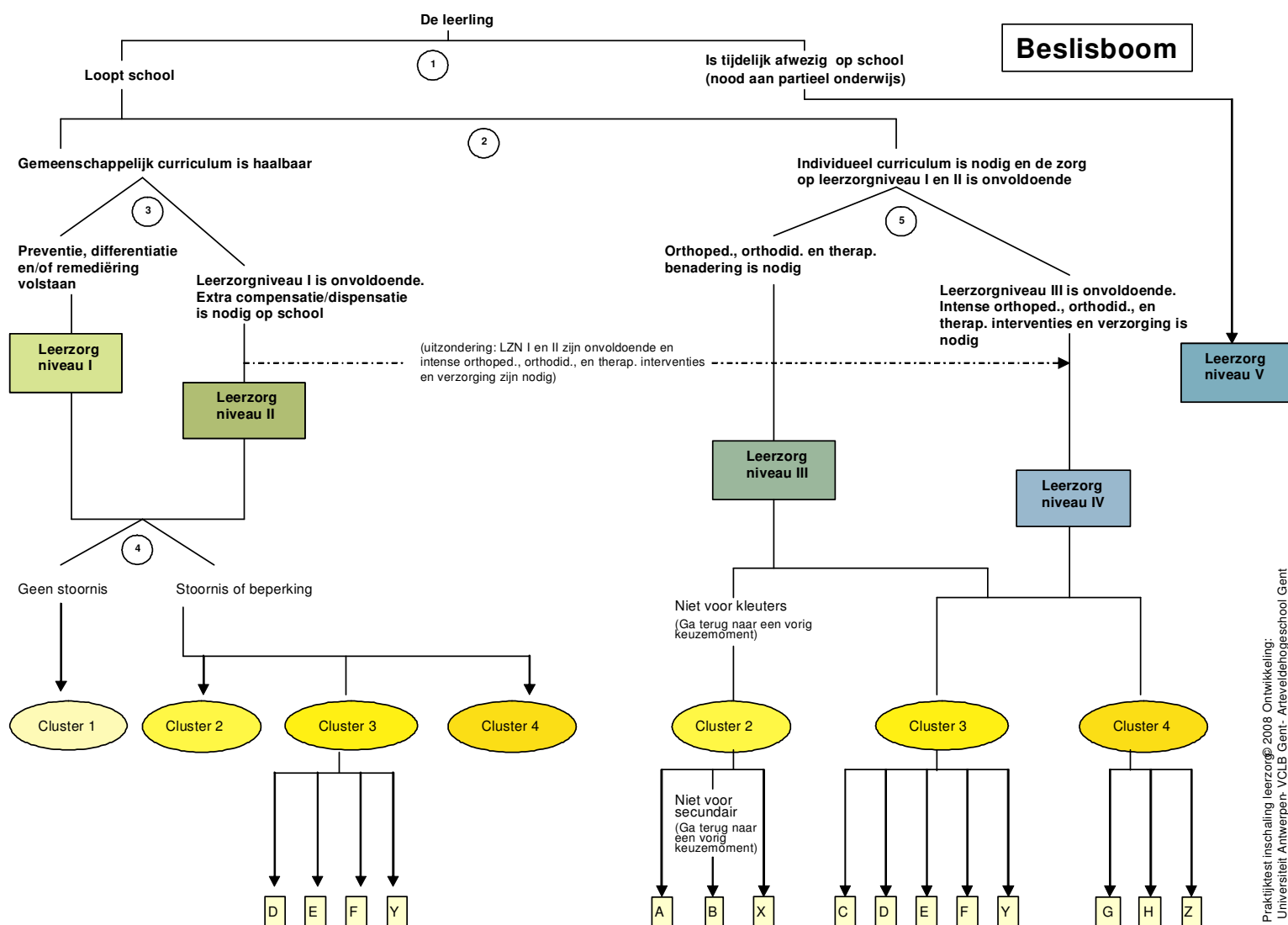
Noot bij Tabel 3.

De definities van de Stuurgroep Indicatorenontwikkeling Leerzorg werden overgenomen, met enkele lichte wijzigingen: de toevoeging van doelgroepen X, Y en Z. Bij cluster 2 waren in de oorspronkelijke matrix doelgroep A en B en doelgroep E en F omgekeerd. Wij hebben de definities van doelgroep A en B en doelgroep E en F zoals de stuurgroep ze hanteerde, overgenomen.

Als basis voor de handleiding werd door het onderzoeksteam een beslisboom ontwikkeld waarbij de verschillende keuzemomenten bij een inschaling visueel worden voorgesteld (Figuur 2). We hebben de keuze gemaakt om *eerst het leerzorgniveau* te bepalen en dan pas de cluster. Die keuze had een inhoudelijke reden, nl. om de inschaler uit te nodigen eerst na te denken over de onderwijsbehoefte

van de leerling en dan pas te gaan kijken naar de beperking of stoornis die de leerling eventueel heeft; dit om te vermijden dat de bepaling van het leezorgniveau automatisch vanuit een stoornis zou worden afgeleid. Met cluster wordt een categorie van functioneringsproblemen bedoeld. Een website met een elektronisch formulier voor de inschaling in de leezorgmatrix werd eveneens ontwikkeld. In een volgende paragraaf beschrijven we uitvoering deze website.

Figuur 2. Beslisboom praktijktest

De 5 keuzemomenten uit de beslisboom worden toegelicht en geïllustreerd in de handleiding. Bij een aantal aspecten wordt de aandacht gevestigd op specifieke nuancerings en interpretaties.

Op basis van de verschillende keuzemomenten kan de CLB-medewerker komen tot een inschaling van de leerling in de leezorgmatrix.

Deze praktijktest maakt:

1. een soort virtuele 'foto' van de leerling in juni 2008
2. waarbij de reële onderwijssituatie ingeschat wordt
  - i. op basis van beschikbare dossiergegevens
  - ii. en/of op basis van aantoonbare acties in de zorg
3. op basis van de nieuwe indicatoren.

Dit betekent:

- a. Welke aanpassingen aan de onderwijsomgeving zijn voor deze leerling voorzien – met welk leerzorgniveau komt dit overeen, rekening houdend met de afgesproken criteria?
- b. Welke geobjectiveerde beperking of stoornis bij deze leerling vinden we in het leerlingendossier terug die, volgens de afgesproken criteria, een inschaling in een cluster en/of doelgroep rechtvaardigen?

In de voorbereidingsfase van het onderzoek werd de handleiding en de beslisboom uitgetest door medewerkers van het VCLB Regio Gent. Bijkomend werd een zeer beperkte interbeoordelaar-betrouwbaarheidstest georganiseerd met de leden van de stuurgroep HGD-HGW. Het doel van deze toets was nagaan of CLB-medewerkers hetzelfde dossier op dezelfde manier zouden inschalen. De 'proefpersonen' hadden willekeurige dossiers meegebracht van leerlingen uit het gewoon en buitengewoon kleuter-, lager en secundair onderwijs. De resultaten van 10 dossiers, door elk 5 verschillende beoordelaren, zijn te vinden in bijlage 2. De gemiddelde duur per inschaling was ¼ u.

De resultaten van de inschalingen liepen soms erg uiteen. Op deze kleine aantallen hebben statistische verwerkingen geen zin, dus kunnen we geen uitspraken doen over de statistische betrouwbaarheid. Naast enkele onduidelijkheden betreffende de matrix en welke situatie werd ingeschaald (de huidige of de wenselijke) vormde het niet vertrouwd zijn met de terminologie van leerzorg en met de leerling die moest ingeschaald worden een bijkomende moeilijkheid. Er was hier ook geen sprake van een teambeslissing. Op basis van deze verkennende toets en de feedback van collega's en de leden van de Stuurgroep Leerzorg werden de beslisboom en handleiding bijgestuurd.

Uit de praktijktest blijkt dat de CLB-medewerkers de beslisboom en handleiding vlot te hanteren instrumenten vonden om leerlingen in te schalen.

Op 11 juni 2008 nodigden we de mandaathouders en inhoudelijke coördinatoren van de 73 Vlaamse CLB's uit voor een toelichting van de praktijktest. Het onderzoeksteam presenteerde de handleiding, de beslisboom en de bijhorende website. De heer Theo Mardulier lichtte namens het Departement Onderwijs en Vorming toe hoe de praktijktest aansluit bij de beleidsvoorbereidingen rond Leerzorg. De website was actief op 16 juni 2008. Alle 73 CLB's hebben actief meegewerkt aan de praktijktest.

Website (www.inschalingleerzorg.be)

Op de startpagina werd gevraagd om in te loggen en was de mogelijkheid voorzien om de helpdesk te raadplegen. De logins en paswoorden kregen de CLB-centra rechtstreeks van het Departement Onderwijs en Vorming. Als men had ingelogd kon de handleiding en beslisboom worden geraadpleegd via de werkbalk bovenaan (Figuur 3). Deze documenten konden de CLB-medewerkers steeds raadplegen, downloaden en/of afdrukken. Zeker bij de eerste inschalingen raadden we elke medewerker aan de handleiding en beslisboom grondig door te nemen. De functie van elke inschaler en zijn/haar werkervaring werd bij het begin van de inschaling gevraagd.

Figuur 3. Scherm na login en paswoord

Zodra een CLB-medewerker deze gegevens over zichzelf had aangeduid, kwam hij in de lijst met de leerlingen die zijn/haar CLB-centrum diende in te schalen. Hiertoe ontwikkelden de ICT-medewerkers een systeem waarbij de unieke steekproefcode van elke leerling na login werd omgezet in zijn naam. Gezien de wetgeving betreffende de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, konden de onderzoekers de identiteit van de leerlingen niet achterhalen, ze werkten enkel met de codes die het Departement Onderwijs en Vorming had versleuteld.

Meerdere CLB-medewerkers konden tegelijkertijd inschalen. De lijst van de leerlingen werd geordend per school waarmee het CLB samenwerkt. Zodra een medewerker op de naam van een leerling klikte, werd deze automatisch doorgeschakeld naar een invulmatrix die paste bij het onderwijsniveau van de leerling (Figuur 4, 5 en 6). Naargelang de leerling in juni 2008 was ingeschreven in het kleuteronderwijs, het lager of het secundair onderwijs, kon hij/zij dus alleen ingeschaald worden in de doelgroepen die door de criteria voor dit onderwijsniveau worden voorzien.

Een inschaling van een leerling in de leezorgmatrix omvat telkens

1. een leezorgniveau (verwijzend naar het huidige onderwijsaanbod)
2. een cluster (verwijzend naar de participatieproblemen en specifieke onderwijsbehoeften)
3. in gevallen waar nodig een doelgroep (op basis van een stoornis of beperking)

Figuur 4. Leerzorgmatrix voor het kleuteronderwijs

		Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4
Leerzorgniveau I	Z	☐	☐	☐	☐
Leerzorgniveau II	Z	☐	☐	D E F Y	☐
Leerzorgniveau III				C D E F Y	G H Z
Leerzorgniveau IV				C D E F Y	G H Z
Leerzorgniveau V			☐		

Op basis van de indicatoren werd in de matrix voor het kleuteronderwijs geen mogelijkheid voorzien om op Leerzorgniveau III in te schalen in cluster 2.

Figuur 5. Leerzorgmatrix voor het lager onderwijs

		Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4
Leerzorgniveau I	Z	☐	☐	☐	☐
Leerzorgniveau II	Z	☐	☐	D E F Y	☐
Leerzorgniveau III			A B X	C D E F Y	G H Z
Leerzorgniveau IV				C D E F Y	G H Z
Leerzorgniveau V			☐		

Binnen het lager onderwijs zijn inschalingen in Leerzorgniveau III en IV mogelijk in alle clusters en doelgroepen.

Figuur 6. Leerzorgmatrix voor het secundair onderwijs

		Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4
Leerzorgniveau I	Z				
Leerzorgniveau II	Z			D E F Y	
Leerzorgniveau III			A X	C D E F Y	G H Z
Leerzorgniveau IV				C D E F Y	G H Z
Leerzorgniveau V					

In het secundair onderwijs is, volgens de ontwerpers van de matrix, in Leerzorgniveau III geen inschaling in cluster 2, doelgroep B mogelijk.

We creëerden de mogelijkheid om zo vaak als men wou, inschalingen te herbekijken, resultaten af te drukken en indien nodig leerlingen opnieuw in te schalen (Figuur 7). Uit de database blijkt dat CLB-medewerkers geregeld gegevens van al ingeschaalde leerlingen hebben bekeken of 'overschreven', waarbij enkel de inschaling van de laatste datum werd bewaard.

Figuur 7. Overzicht inschaling

Gegevens

Leerling: Piet Janssens

Geboortedatum: 24-12-1999

De leerling werd als volgt ingeschaald:

- Leerzorgniveau III
- Cluster 3
- Doelgroep D

De leerling zit in het lager onderwijs en heeft een motorische beperking.

De inschaling werd gedaan op 20-10-2008 door een andere met ervaring enkel in het gewoon onderwijs.

Deze beslissing was een teambeslissing.

De inschaler was voor 75% zeker van de beslissing. Er is nog twijfel over de volgende punten: de cluster.

<< Andere leerling selecteren   Leerling opnieuw inschalen   Afprinten

Universiteit Antwerpen   Artevelde hogeschool   vrij CLB regio Gent

Zodra een CLB-medewerker een leerling had ingeschaald, werd dit zichtbaar op de website (Figuur 8).

Figuur 8. Al ingeschaalde leerlingen

Inschaling Leerzorg

Organisatie: CLB Gent | [Uitloggen](#) | [Handleiding](#) | [Beslisboom](#) | [Wizard](#) | [Help](#) | [Info](#)

Leerlingen

LET OP:

- Gelieve voor deze praktijktest gebruik te maken van de bijhorende matrix en doelgroepomschrijvingen uit de handleiding (de matrix 23/03/2007 is niet meer van toepassing).
- Gelieve bij de opmerkingen **geen namen** van leerlingen te noteren!

Selecteer een leerling om in te schalen:

Testschool1 (20000)

Naam	Geboortedatum	Inschaling
Jan Pieters	21-03-2008	(Reeds ingeschaald)
Piet Janssens	24-12-1999	(Reeds ingeschaald)

Universiteit Antwerpen | Artevelde hogeschool | vrij CLB regio Gent

We wilden in de praktijktest ook nagaan in welke mate de inschalers zich zeker achtten over hun inschaling. Daartoe lieten we hen hun zekerheidsniveau procentueel inschatten en eventueel concretiseren over welk aspect van de inschaling men twijfelde: leerzorgniveau en/of cluster en/of doelgroep. In een vrij veld konden medewerkers hun inschaling verder verantwoorden of verduidelijken, alsook eventuele vragen, suggesties of moeilijkheden aankaarten. Ten slotte lieten we de CLB-medewerkers aangeven of hun inschaling al dan niet een teambeslissing was. We gingen er immers van uit dat medewerkers elkaar konden helpen en ondersteunen bij het inschalen volgens het nieuwe leerzorgkader en dat de beslissing multidisciplinair werd onderbouwd.

Ondersteuning bij de inschaling

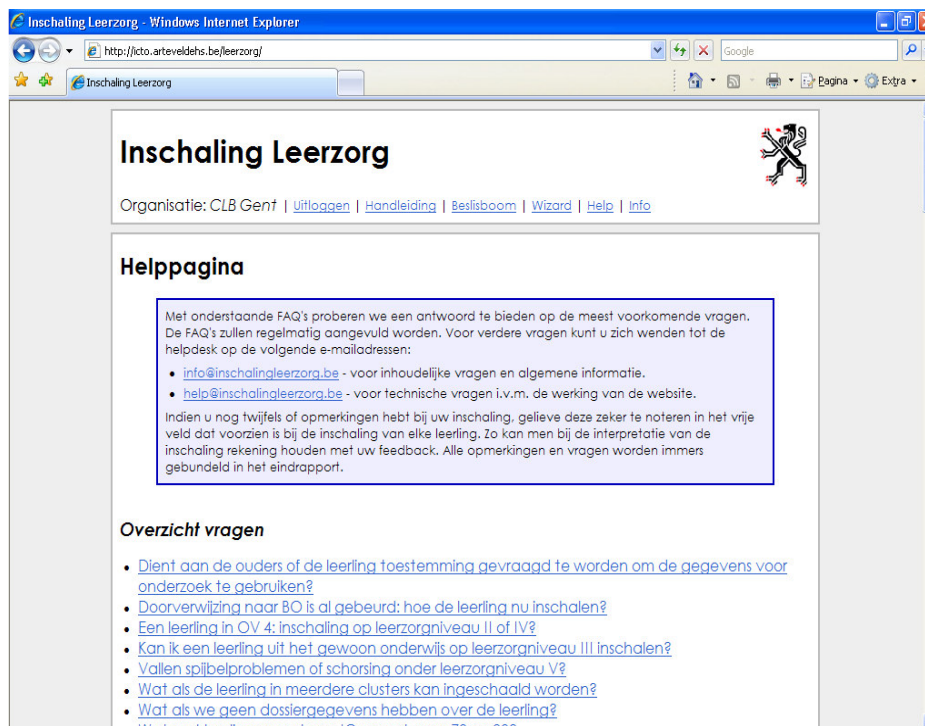
Naast de beslisboom en de handleiding die steeds te bekijken en te downloaden waren op de website, werd er ook digitale ondersteuning geboden via een wizard (Figuur 9). Deze digitale assistent overloopt stapsgewijs elk van de keuzemomenten uit de beslisboom om zo tot het gepaste leerzorgniveau, cluster en doelgroep te komen voor een leerling.

Figuur 9. Wizard

Gedurende de loop van de praktijktest was eveneens een helpdesk actief, zowel voor inhoudelijke vragen als voor mogelijke technische vragen. De vragen werden via mail gesteld maar men kon ook desgewenst een telefoonnummer achterlaten, zodat een helpdeskmedewerker bij complexe vragen kon terugbellen voor verdere toelichting. De meeste vragen konden via mail beantwoord worden. Onder de "help"-knop namen we de antwoorden op een aantal veelgestelde vragen op (Figuur 10).

Figuur 10. Helppagina

Naast interactieve hulp stelden we aanvullende informatie beschikbaar via o.a. een link naar de website van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming en downloads van de presentaties op de mandaathoudersdag van 11/06/08 (Figuur 11).

Figuur 11. Links

Constructie van de databank

Alle informaticatoepassingen werden ontwikkeld in overleg met de informaticamedewerker van het Departement Onderwijs en Vorming, de ICT experts en de CLB-medewerkers van het onderzoeksteam.

Om volledige anonimiteit te garanderen, werd zeer zorgvuldig omgesprongen met het gegevensbeheer.

De namen van de leerlingen werden versleuteld, zodat deze voor de onderzoekers niet zichtbaar waren. Er werden twee web-databanken (mysql-php) ontwikkeld, één databank met de gegevens die het Departement Onderwijs en Vorming oplaadt en één databank waarin de onderzoeksresultaten worden opgeslagen. Het Departement Onderwijs en Vorming communiceerde per brief aan elk CLB een inlognaam en paswoord (en niet aan de onderzoekers). De paswoorden werden geëncrypteerd in de databank van de onderzoekers: de databank kon controleren of het paswoord klopte maar niet wat de inhoud van het paswoord was (analoog aan de inloggegevens en paswoorden mail en digitale leeromgevingen). De inlognaam en paswoord combinatie werden versleuteld en dienden als toegang tot de gegevens van scholen en leerlingen (eenrichtingsencryptie afgesproken met Departement Onderwijs en Vorming). De gegevens werden per school in het formulier aan de CLB-medewerker aangeboden. De identificatiecode van de leerling werd versleuteld in een databank (onderzoeks-databank) weggeschreven. De identificatiecode van de leerling en de school werden door de databank van het Departement Onderwijs en Vorming aangeleverd: de unieke identificatiecode bestond uit code CLB x code school x volgnummer. Het Departement paste dezelfde sleutel toe in de eigen databank om de ingevulde gegevens met de leerling te verbinden. Als encryptiemethode gebruikten we MD5: leerzorgkader in MD5 is 55a53181f4fabf1a7c93518664a76cd6. Dit is een éénrichtingsencryptie; van 55a53181f4fabf1a7c93518664a76cd6 kon men nooit komen tot het leerzorgkader.

Te allen tijde konden de onderzoekers de geanonimiseerde gegevens van de databank raadplegen, maar ze konden nooit de namen van de leerlingen achterhalen.

Deel II

Beschrijvende analyse van de resultaten van inschalingen in de matrix

Gerealiseerde steekproef

Na de afsluiting van de inschalingen, op 1 november 2008, waren 8443 van de 8649 leerlingen van de steekproef ingeschaald (97,6 %). In de onderstaande Tabel 4 en Tabel 5 geven we telkens het steekproefkader (of populatie), de beoogde steekproef en de gerealiseerde steekproef. Dit doen we afzonderlijk voor zowel het basis- als het secundair onderwijs. Uit de cijfers blijkt dat we een **zeer hoge responsgraad** realiseerden: voor het basisonderwijs is 97,04% van de beoogde steekproef werkelijk ingeschaald, voor het secundair onderwijs gaat het om 97,91%. Bovendien zijn alle subpopulaties in de steekproef representatief vertegenwoordigd. We kunnen met andere woorden besluiten dat we met een zeer goed gerealiseerde steekproef te maken hebben in dit onderzoek. De grootste groep inschalers zijn psycho-pedagogisch-consulenten (51%) gevolgd door maatschappelijk werkers (21 %), psycho-pedagogisch werkers (15%), paramedisch werkers (6%), artsen (4%) en andere (3%).

Bij 64% van de inschalingen gaat het om een teambeslissing. De meeste inschalers (54%) hebben werkervaring binnen zowel het gewoon als het buitengewoon onderwijs, 36% heeft enkel ervaring binnen het gewoon onderwijs en 10% enkel in het buitengewoon onderwijs. De inschalers werd expliciet gevraagd opmerkingen te formuleren bij hun inschaling. De respons was zeer groot. In totaal werden 4029 opmerkingen geformuleerd. De meeste van deze opmerkingen hadden te maken met de verantwoording van de inschaling.

Tabel 4. Het absolute en het relatieve aantal leerlingen basisonderwijs in het steekproefkader, de beoogde steekproef en de gerealiseerde steekproef

	Steekproefkader		Beoogde Steekproef		Gerealiseerde Steekproef	
	n	%	n	%	n	%
Gewoon onderwijs						
GON	5284	0,81%	359	12,50%	351	12,59%
Niet GON	616811	94,72%	384	13,37%	369	13,24%
<i>Subtotaal</i>	<i>622095</i>	<i>95,53%</i>	<i>743</i>	<i>25,86%</i>	<i>720</i>	<i>25,82%</i>
Buitengewoon onderwijs						
Type 1	10029	1,54%	371	12,91%	365	13,09%
Type 2	4660	0,72%	355	12,36%	351	12,59%
Type 3	2182	0,36%	327	11,38%	313	11,23%
Type 4	1365	0,21%	300	10,44%	296	10,62%
Type 6	162	0,03%	115	4,00%	87	3,12%
Type 7	1209	0,19%	292	10,16%	292	10,47%
Type 8	9484	1,46%	370	12,88%	364	13,06%
<i>Subtotaal</i>	<i>29091</i>	<i>4,47%</i>	<i>2130</i>	<i>74,14%</i>	<i>2068</i>	<i>74,18%</i>
Totaal	651186	100,00%	2873	100,00%	2788	100,00%

Noot: Type 5 uit het buitengewoon onderwijs werd niet opgenomen in het steekproefkader

Tabel 5. Het absolute en het relatieve aantal leerlingen secundair onderwijs in het steekproefkader, de beoogde steekproef en gerealiseerde steekproef

	Steekproefkader		Beoogde Steekproef		Gerealiseerde steekproef	
	n	%	n	%	n	%
Gewoon onderwijs						
GON	3123	0,68%	343	5,94%	339	5,99%
A-stroom	115016	25,07%	383	6,63%	374	6,61%
B-stroom	21159	4,61%	378	6,54%	367	6,49%
ASO	118101	25,75%	383	6,63%	375	6,63%
BSO	78372	17,08%	383	6,63%	374	6,61%
KSO	5948	1,30%	361	6,25%	351	6,21%
TSO	92952	20,26%	383	6,63%	381	6,74%
DBSO	6345	1,38%	363	6,29%	356	6,30%
<i>Subtotaal</i>	<i>441016</i>	<i>96,14%</i>	<i>2977</i>	<i>51,54%</i>	<i>2917</i>	<i>51,58%</i>
Buitengewoon onderwijs						
OV1 - Type 2	2246	0,49%	329	5,70%	327	5,78%
OV1 - Type 3	25	0,01%	24	0,42%	23	0,41%
OV1 - Type 4	716	0,16%	251	4,35%	251	4,44%
OV1 - Type 6	153	0,03%	110	1,90%	87	1,54%
OV1 - Type 7	204	0,04%	134	2,32%	134	2,37%
OV2 - Type 2	2341	0,51%	331	5,73%	329	5,82%
OV2 - Type 3	71	0,02%	61	1,06%	61	1,08%
OV2 - Type 4	240	0,05%	148	2,56%	148	2,62%
OV2 - Type 6	28	0,01%	27	0,47%	27	0,48%
OV2 - Type 7	59	0,01%	52	0,90%	49	0,87%
OV3 - Type 1	9261	2,02%	369	6,39%	368	6,51%
OV3 - Type 3	1370	0,30%	301	5,21%	301	5,32%
OV3 - Type 4	89	0,02%	73	1,26%	73	1,29%
OV3 - Type 6	24	0,01%	23	0,40%	9	0,16%
OV3 - Type 7	277	0,06%	162	2,80%	162	2,86%
OV4 - Type 3	268	0,06%	159	2,75%	159	2,81%
OV4 - Type 4	139	0,03%	103	1,78%	103	1,82%
OV4 - Type 6	23	0,01%	22	0,38%	13	0,23%
OV4 - Type 7	173	0,04%	120	2,08%	114	2,02%
<i>Subtotaal</i>	<i>17707</i>	<i>3,86%</i>	<i>2799</i>	<i>48,46%</i>	<i>2738</i>	<i>48,42%</i>
Totaal	458723	100,00%	5776	100,00%	5655	100,00%
Totaal basis en secundair						

Noot: Type 5 uit het buitengewoon onderwijs werd niet opgenomen in het steekproefkader.

De inschalingen, geplaatst in de leezorgmatrix

Tabel 6 en tabel 7 geven een overzicht van de inschalingen: een beeld over hoe de leerlingen verdeeld worden over de verschillende velden van de leezorgmatrix. Daartoe presenteren we een tabel met daarin de gewogen percentages leerlingen in de verschillende mogelijke combinaties van leezorgniveau en clusters. We werken hier met gewogen percentages om zo een zicht te krijgen op hoe de verdeling in de totale populatie van leerlingen in kleuter- lager en secundair onderwijs eruit zou zien (zie supra).

Tabel 6. Het gewogen totaalpercentage (%) leerlingen gewoon en buitengewoon kleuteronderwijs, lager onderwijs en basisonderwijs (in totaal) in de combinatie tussen leezorgniveau en cluster

Kleuteronderwijs						
	Cluster					
	1	2	3	4	geen	Totaal
Leezorgniveau	%	%	%	%	%	%
I	96,3%	,0%	,6%	,0%	nvt	96,9%
II	1,3%	,7%	,2%	,1%	nvt	2,3%
III	nvt	nvt	,3%	,1%	nvt	,4%
IV	nvt	nvt	,3%	,1%	nvt	,4%
V	nvt	nvt	nvt	nvt	,0%	,0%
Totaal	97,5%	,7%	1,5%	,3%	,0%	100,0%
Lager onderwijs						
	Cluster					
	1	2	3	4	geen	Totaal
Leezorgniveau	%	%	%	%	%	%
I	79,3%	3,9%	,4%	,5%	nvt	84,1%
II	2,7%	3,7%	,3%	1,4%	nvt	8,2%
III	nvt	4,9%	,7%	1,0%	nvt	6,5%
IV	nvt	nvt	,7%	,4%	nvt	1,1%
V	nvt	nvt	nvt	nvt	,0%	,0%
Totaal	82,0%	12,5%	2,1%	3,3%	,0%	100,0%
Basisonderwijs (totaal)						
	Cluster					
	1	2	3	4	geen	Totaal
Leezorgniveau	%	%	%	%	%	%
I	86,2%	2,3%	,5%	,3%	nvt	89,3%
II	2,1%	2,5%	,3%	,9%	nvt	5,8%
III	nvt	2,9%	,5%	,6%	nvt	4,0%
IV	nvt	nvt	,6%	,3%	nvt	,9%
V	nvt	nvt	nvt	nvt	,0%	,0%
Totaal	88,3%	7,7%	1,9%	2,1%	,0%	100,0%

Deze projectie kunnen we als volgt lezen:

- Binnen het gewoon en buitengewoon kleuteronderwijs samen wordt 96,3% van de kinderen in leezorgniveau I, cluster 1 ingeschaald.
- In het gewoon en buitengewoon lager onderwijs samen wordt 8,2% van de leerlingen ingeschaald in leezorgniveau II, alle clusters samen.
- In het gewoon en buitengewoon basisonderwijs (kleuter- en lager) samen wordt 4,0% van de leerlingen ingeschaald in LZN III.

Tabel 7. Het gewogen totaalpercentage (%) leerlingen gewoon en buitengewoon secundair onderwijs in de combinatie tussen leerzorgniveau en cluster

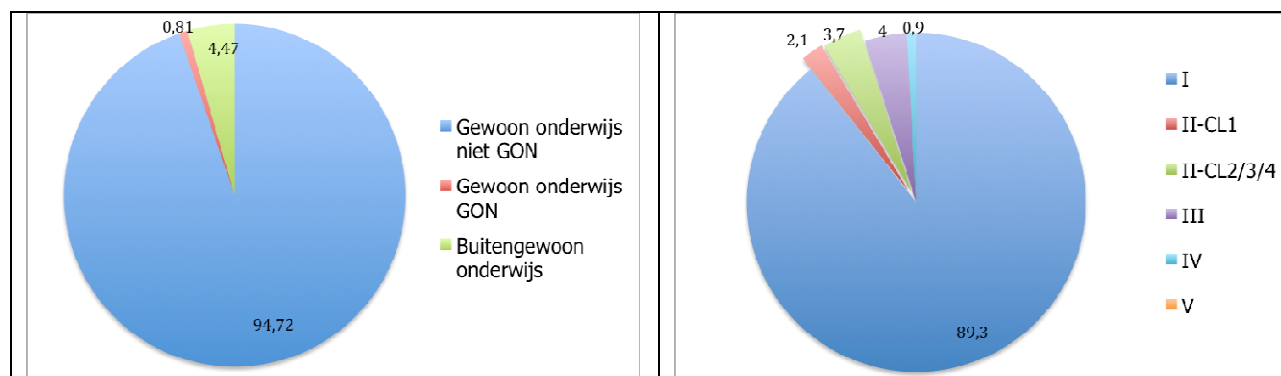
		Cluster					Totaal
		1	2	3	4	geen	
Leerzorgniveau		%	%	%	%	%	%
I		84,0%	3,0%	,4%	1,5%	nvt	89,0%
II		1,1%	4,0%	,4%	1,0%	nvt	6,5%
III		nvt	1,9%	,5%	,5%	nvt	2,9%
IV		nvt	nvt	,7%	,4%	nvt	1,1%
V		nvt	nvt	nvt	nvt	,5%	,5%
Totaal		85,2%	8,9%	2,0%	3,4%	,5%	100,0%

In het gewoon en buitengewoon secundair onderwijs samen wordt 14,3% van de leerlingen toegewezen aan cluster 2, 3 en 4.

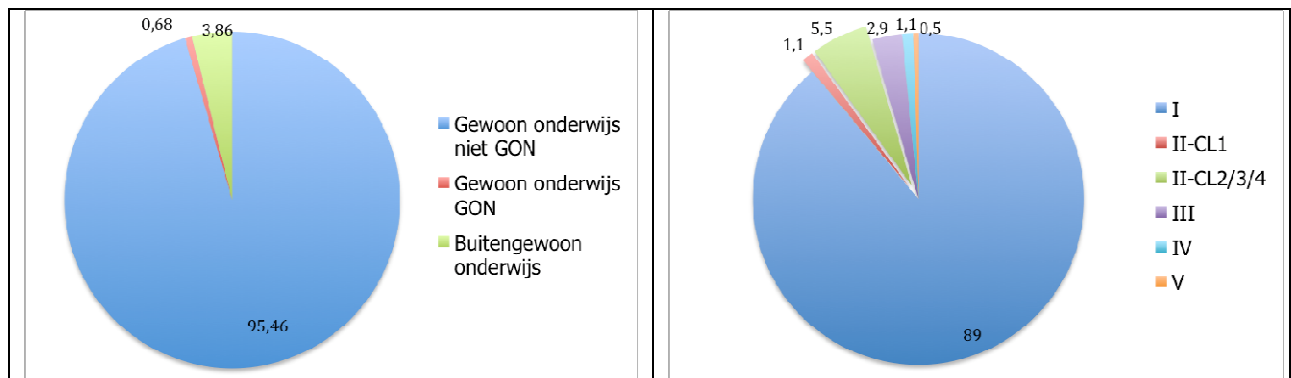
Het huidige onderwijssysteem, vergeleken met de inschalingen

Algemeen

Om een vergelijkend beeld te verkrijgen tussen de situatie in het huidig onderwijssysteem en de situatie van de leerlingen op basis van hun inschaling in de praktijktest kunnen we een beroep doen op Figuur 12 en Figuur 13. In deze figuur geven we enerzijds de verdeling van het aantal leerlingen uit onze steekproef naar plaats in het huidig onderwijssysteem en anderzijds de verdeling van de leerlingen naargelang het leerzorgniveau (LZN) waarin ze zijn ingeschaald. Op LZN II wordt een onderscheid gemaakt tussen cluster 1 en de clusters 2, 3 en 4. De taartstukken geven het gewogen percentage weer ten aanzien van de totale steekproef.

Figuur 12. Taartdiagrammen van plaats in het huidig onderwijssysteem en inschaling in leerzorgniveau (gewogen percentages), basisonderwijs

Figuur 13 Taartdiagrammen van plaats in het huidige onderwijssysteem en inschaling in leerzorgniveau (gewogen percentages), secundair onderwijs

Interpretatie bij de tabellen 6 en 7 en de figuren 12 en 13

Leerzorgniveaus

- Het aantal leerlingen in LZN I, cluster 1 ligt, zoals te verwachten, zeer hoog in het kleuteronderwijs (96,3%), daalt sterk in het lager onderwijs (79,3%) en stijgt opnieuw in het secundair onderwijs (84,0%). Dezelfde tendens is aanwezig bij de inschalingen in LZN I, alle clusters samen.
- In het lager onderwijs wordt maximaal 15,9% van de totale leerlingenpopulatie ingeschaald in Leerzorgniveau II of hoger. Daarnaast vinden we nog 4,8% van de leerlingen uit het lager onderwijs met een diagnose of een vermoeden van die hen plaatst in cluster 2, 3 of 4, maar op LZN I. Dit is een groep leerlingen waarvoor verder onderzoek nuttig zou zijn. We stellen ons o.a. volgende vragen: zijn dit leerlingen met een diagnose waarvoor geen specifieke maatregelen nodig zijn? Zijn dit leerlingen met een ernstig vermoeden van een stoornis? Zijn dit leerlingen die wel maatregelen nodig hebben maar ze vandaag niet krijgen? Zijn dit leerlingen die verder in hun onderwijsloopbaan in een hoger LZN zullen terechtkomen?
- LZN II bevat 5,8% van de totale leerlingenpopulatie in het basisonderwijs (2,3% in kleuter en 8,2% in lager) en 6,5% in het secundair onderwijs. Dit zijn leerlingen voor wie de basiszorg niet volstaat en waarvoor nu al onderwijskundige maatregelen worden toegepast. De huidige GON-populatie die we kunnen verwachten op LZN II bedraagt 0,81% in het basisonderwijs (Tabel 4) en 0,68% in het secundair onderwijs (Tabel 5).
- LZN III telt 6,5% in het lager onderwijs en 2,9% in het secundair onderwijs en LZN IV 1,1%, zowel in lager als secundair onderwijs, telkens gewoon en buitengewoon onderwijs samen. Vanuit het onderzoek werd niet bevraagd of deze leerlingen door de ouders bij voorkeur in een school voor gewoon of voor buitengewoon onderwijs ingeschreven worden. We kunnen alleen stellen dat indien alle ouders voor de setting buitengewoon onderwijs zouden kiezen, het theoretisch maximale percentage leerlingen dat volgens deze projectie in het nieuwe leerzorgkader in scholen voor buitengewoon onderwijs kan terechtkomen 7,6% bedraagt in het lager en 4,0% in het secundair onderwijs.
- Een klein percentage leerlingen wordt in LZN V geplaatst (in de steekproef zijn dit 14 leerlingen uit het basisonderwijs en 105 leerlingen uit het secundair onderwijs). Gezien het unieke karakter van dit leerzorgniveau, staan we kort even stil bij de verklaringen die gegeven worden bij een inschaling in LZN V. Uit de verantwoordingen die de CLB-medewerkers geven blijkt dat de meeste inschalingen in leerzorgniveau V gebeuren omwille van een opname in een medische/multidisciplinaire instelling of door opname in een psychiatrische voorziening. Onder dit leerzorgniveau wordt ook een groep leerlingen vermeld die slechts halftijds les volgen of (tijdelijk) niet op school zijn wegens thuisonderwijs, een schoolfobie of problematische afwezigheid. Daarnaast wachten een aantal leerlingen op een opname in een psychiatrische voorziening of verzorgingsinstelling. Deze leerlingen blijven thuis of zijn op school aanwezig.

Verder wordt bij een inschaling in leerzorgniveau V ook vaak verwezen naar een time-out project of een verblijf in een instelling voor bijzondere jeugdzorg. Een andere groep van leerlingen binnen leerzorgniveau V werd geschorst of verwijderd van school. Ook wordt onder dit leerzorgniveau melding gemaakt van jongeren die nergens geplaatst kunnen worden maar niet thuishoren in het onderwijssysteem of in een schoolse setting. Tot slot schaalst men hier ook enkele leerlingen in die uitgeschreven zijn op school (ze zijn niet meer leerplichtig of veranderd van school).

Clusters

- Het aantal leerlingen in cluster 1 (zonder formele diagnose) evolueert van 97,5% in het kleuteronderwijs naar 82,0% in het lager onderwijs en 85,2% in het secundair onderwijs. De stijging van het aantal leerlingen in cluster 1 in het secundair ten opzichte van het lager onderwijs kan eventueel verklaard worden door het feit dat doelgroep B in het buitengewoon onderwijs niet georganiseerd wordt. Toch hebben we nog andere hypothesen zoals: worden bepaalde diagnoses uit de lagere school niet bekendgemaakt in het secundair (omdat er toch geen ondersteuning voorzien is)? Of is de populatie die nu in het secundair zit verhoudingsgewijs minder vaak verwezen voor diagnostisch onderzoek dan de huidige in de basisschool, waardoor diagnoses pas de laatste jaren vaker worden gesteld? Of worden in het lager onderwijs te veel diagnoses gesteld?
- Vroegtijdige diagnoses vanaf kleuterleeftijd zien we vooral in cluster 3. Dit zijn diagnoses die te maken hebben met matig tot ernstige verstandelijke beperking, motorische, visuele of auditieve beperkingen. We merken dat deze diagnoses vroeg in de schoolloopbaan gesteld worden en vrij stabiel blijven over de onderwijsniveaus heen.
- Cluster 4-diagnoses zien we weinig in het kleuteronderwijs (0,3%), maar komen vooral tot stand in het lager onderwijs (3,3%) en blijven stabiel in het secundair (3,4%).
- De grootste aantallen zien we in cluster 2 (leerstoornissen en licht verstandelijke beperking), met 12,5% in het lager onderwijs en 8,9% in het secundair onderwijs (licht verstandelijke beperking). Gezien deze groepen op kleuterniveau geen individueel curriculum kunnen krijgen op LZN III of IV (net zomin als er type 1 of 8 is in het buitengewoon kleuteronderwijs) zal voor hen de zorg op LZN I en LZN II de nodige aandacht vragen.

Koppeling LZN – cluster

- De meeste leerlingen vinden we (naast LZN I – cluster 1) in LZN III – cluster 2 (4,9% in lager onderwijs) en LZN II – cluster 2 (3,7% in lager onderwijs en 4% in secundair onderwijs). Vooral het leerzorgveld LZN II – cluster 2 vraagt onze aandacht. Deze leerlingen krijgen momenteel al compenserende en/of dispenserende maatregelen op school, in het kader van het huidige zorgbeleid, op basis van de reguliere middelen en de middelen voor zorg. De vraag is of scholen op basis van deze middelen het aanbod op LZN II voldoende kunnen invullen en of er geen behoefte bestaat aan doorgedreven professionalisering van leerkrachten, zowel in basis- als in secundair onderwijs.
- Wanneer we de koppeling maken LZN II – cluster 1, merken we dat het aantal leerlingen dat specifieke maatregelen krijgt, zonder diagnose, beperkt is. In het lager onderwijs is dit al enigszins ingeburgerd (2,7%), in het secundair onderwijs slechts 1,1%. We moeten hierbij wel opmerken dat de inschaling door CLB is gebeurd, zonder overleg met de school. Het kan dat het CLB niet op de hoogte is van maatregelen die voor deze leerlingen op school getroffen worden. Nochtans vinden we het om allerlei redenen belangrijk dat LZN II-maatregelen voor leerlingen ook mogelijk zijn zonder dat een formele diagnose wordt gesteld. Dit kan uitermate belangrijk zijn voor gezinnen die – bv. door hun kwetsbare sociale en/of economische situatie – de weg naar diagnostici niet vinden.

Inschalingen door CLB

- Uit bovenstaande tabellen kunnen we afleiden dat de Vlaamse CLB's naar schatting zullen instaan voor het inschalen (LZN II, III, IV) van 10,7% van de leerlingen uit het basisonderwijs en van 10,5% van de leerlingen uit het secundair onderwijs.

Basisonderwijs

In Tabel 8 geven we een overzicht van de plaats die de leerlingen uit de verschillende subgroepen in het basisonderwijs (kleuteronderwijs, lager onderwijs, zonder GON, met GON, buitengewoon onderwijs) krijgen in het nieuwe leezorgkader (waar naartoe?). Meerbepaald gaat het om de kruistabel tussen plaats in het huidige onderwijssysteem en het leezorgniveau waarin ze worden ingeschaald. Deze tabel bevat enerzijds de ongewogen aantallen en anderzijds gewogen percentages. De ongewogen aantallen zijn de absolute aantallen leerlingen in de bewuste cel voor onze steekproef, zonder daarbij rekening te houden met een wegingsfactor. Zo bevat de steekproef net 348 leerlingen uit het gewoon basisonderwijs zonder GON die ingeschaald werden op leezorgniveau I. In totaal werden er 376 leerlingen gewoon en buitengewoon basisonderwijs uit de steekproef ingeschaald in leezorgniveau I. Bij het gewogen percentage wordt er echter ook rekening gehouden met de scheeftrekkingen in de steekproef (zie methodologie). Zo merken we dat bijvoorbeeld die 376 leerlingen ingeschaald in leezorgniveau I in de totale populatie 89,3% zouden uitmaken. Door rekening te houden met het feit dat een leerling gewoon onderwijs zonder GON sterk ondervertegenwoordigd is in de steekproef krijgen deze leerlingen veel meer gewicht in het berekenen van de percentages. We manen wel aan tot voorzichtigheid bij het interpreteren van deze extrapolaties; we berekenen hier statistisch telkens de meest waarschijnlijke schatting.

Tabel 8. Het ongewogen aantal (n) en het gewogen kolompercentage (%) leerlingen kleuteronderwijs, lager onderwijs en basisonderwijs (in totaal) naar inschaling in leezorgniveau

Kleuteronderwijs									
Leezorgniveau	Gew. ond. niet GON		Gew. ond. GON		Subtotaal Gew. ond.		Buitengewoon ond.		Totaal
	n	%	n	%	n	%	n	%	n %
I	153	98,1%	2	2,6%	155	97,7%	1	,2%	156 96,9%
II	3	1,9%	57	75,0%	60	2,2%	14	4,4%	74 2,3%
III	0	,0%	14	18,4%	14	,1%	108	36,8%	122 ,4%
IV	0	,0%	3	3,9%	3	,0%	145	56,0%	148 ,4%
V	0	,0%	0	,0%	0	,0%	5	2,6%	5 ,0%
Totaal	156	100,0%	76	100,0%	232	100,0%	273	100,0%	505 100,0%
Lager onderwijs									
Leezorgniveau	Gew. ond. niet GON		Gew. ond. GON		Subtotaal Gew. ond.		Buitengewoon ond.		Totaal
	n	%	n	%	n	%	n	%	n %
I	195	91,5%	15	5,5%	210	90,5%	10	,9%	220 84,1%
II	16	7,5%	217	78,9%	233	8,3%	88	5,6%	321 8,2%
III	2	,9%	30	10,9%	32	1,1%	1206	77,9%	1238 6,5%
IV	0	,0%	11	4,0%	11	,0%	484	15,3%	495 1,1%
V	0	,0%	2	,7%	2	,0%	7	,2%	9 ,0%
Totaal	213	100,0%	275	100,0%	488	100,0%	1795	100,0%	2283 100,0%
Basisonderwijs totaal									
Leezorgniveau	Gew. ond. niet GON		Gew. ond. GON		Subtotaal Gew. ond.		Buitengewoon ond.		Totaal
	n	%	n	%	n	%	n	%	n %
I	348	94,3%	17	4,8%	365	93,5%	11	,8%	376 89,3%
II	19	5,1%	274	78,1%	293	5,8%	102	5,5%	395 5,8%
III	2	,5%	44	12,5%	46	,6%	1314	75,1%	1360 4,0%
IV	0	,0%	14	4,0%	14	,0%	629	18,1%	643 ,9%
V	0	,0%	2	,6%	2	,0%	12	,4%	14 ,0%
Totaal	369	100,0%	351	100,0%	720	100,0%	2068	100,0%	2788 100,0%

Interpretatie

Uit Tabel 8 lezen we o.a. af

- dat 5,8% van alle leerlingen basisonderwijs (gewoon en buitengewoon) in het nieuwe leezorgkader in leezorgniveau II zou worden ingeschaald. Dit aantal stijgt van het kleuter- naar het lager onderwijs van 2,3 naar 8,2%
- 5,1% van de leerlingen uit het basisonderwijs die geen GON-leerling zijn wordt toch in LZN II ingeschaald. Tegelijk wordt 5.5% van de leerlingen van het huidige BUO ook in LZN II ingeschaald.
- 4% van de leerlingen basisonderwijs situeert zich op LZN III, vooral de huidige populatie buitengewoon onderwijs, maar ook 12,5% van de huidige GON-leerlingen. Dit aantal GON-leerlingen is met 18,4% merkbaar hoger in het kleuteronderwijs dan de 10,9% in het lager onderwijs. Sporadisch wordt een leerling die nu nog geen GON had toch in LZN III ingeschaald. De meeste GON-leerlingen komen in LZN II terecht, voor ongeveer 5% blijkt LZN I voldoende en voor 17,1% wordt een hoger LZN aangegeven.
- Driekwart van de leerlingen buitengewoon basis komt in LZN III terecht en 18% situeert zich in LZN IV. Slechts een klein gedeelte wordt in LZN I of II ingeschaald (voor verdere analyse zie Tabel 10).
- In het gewoon en buitengewoon kleuteronderwijs samen, komen in totaal slechts 0,8% van de kinderen in LZN III of IV terecht. In het gewoon en buitengewoon lager onderwijs samen is dat 7,6%. Ook in LZN II stijgt het aantal van kleuter naar lager van 2,3% naar 8,2%. Dit getuigt van een grote zorgbreedte in ons kleuteronderwijs. Uiteraard worden bepaalde diagnoses in de kleuterleeftijd nog niet gesteld, maar toch zijn er vaak al talrijke signalen van stoornissen en beperkingen. Het is voor het volledige basisonderwijs belangrijk na te denken hoe het zorgbeleid via preventie, differentiatie, compensatie, remediëring en waar nodig dispensatie nog verder kan ontwikkelen. De verdere afstemming tussen de zorg in het kleuter- en het lager onderwijs kan mogelijk zinvolle aangrijpingspunten bieden.

Tabel 9 bevat een gedetailleerder beeld van de plaats waarin leerlingen zouden komen in het nieuwe leezorgkader. In deze tabel kruisen we de plaats in het huidige systeem met de plaats waarin leerlingen terecht komen in de leezorgmatrix (LZN, cluster en doelgroep). Daarbij maken we opnieuw gebruik van absolute ongewogen aantallen enerzijds en gewogen percentages anderzijds. We geven hier enkel het overzicht voor het basisonderwijs in zijn geheel, enkel het onderste deel van de vorige tabel "basisonderwijs totaal" wordt onder de loep genomen. Nadien maken we het onderscheid tussen kleuter- en lager onderwijs.

Tabel 9. Het ongewogen aantal en het gewogen percentage leerlingen **basisonderwijs** naar inschaling in het nieuwe leezorgkader

inschaling	Gew. ond. niet GON		Gew. ond. GON		Subtotaal Gew. ond.		Buitengewoon ond.		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
LZ I.1	336	91,1%	3	,9%	339	90,3%	6	,5%	345	86,2%
LZ I.2	9	2,4%	2	,6%	11	2,4%	3	,2%	14	2,3%
LZ I.3	2	,5%	4	1,1%	6	,5%	0	,0%	6	,5%
LZ I.4	1	,3%	8	2,3%	9	,3%	2	,1%	11	,3%
Subtotaal	348	94,3%	17	4,8%	365	93,5%	11	,8%	376	89,3%
LZ II.1	8	2,2%	6	1,7%	14	2,2%	22	1,4%	36	2,1%
LZ II.2	9	2,4%	21	6,0%	30	2,5%	35	2,6%	65	2,5%
LZ II.3.D	0	,0%	58	16,5%	58	,1%	5	,2%	63	,1%
LZ II.3.E	0	,0%	20	5,7%	20	,0%	0	,0%	20	,0%
LZ II.3.F	0	,0%	22	6,3%	22	,1%	6	,1%	28	,1%
LZ II.3.Y	0	,0%	14	4,0%	14	,0%	6	,2%	20	,0%
LZ II.4	2	,5%	133	37,9%	135	,9%	28	1,0%	163	,9%

Subtotaal	19	5,1%	274	78,1%	293	5,8%	102	5,5%	395	5,8%
LZ III.2.A	1	,3%	3	,9%	4	,3%	300	25,5%	304	1,4%
LZ III.2.B	1	,3%	0	,0%	1	,3%	248	21,5%	249	1,2%
LZ III.2.X	0	,0%	1	,3%	1	,0%	69	5,4%	70	,3%
LZ III.3.C	0	,0%	2	,6%	2	,0%	97	5,0%	99	,2%
LZ III.3.D	0	,0%	9	2,6%	9	,0%	44	1,0%	53	,1%
LZ III.3.E	0	,0%	5	1,4%	5	,0%	45	,2%	50	,0%
LZ III.3.F	0	,0%	1	,3%	1	,0%	51	,8%	52	,0%
LZ III.3.Y	0	,0%	2	,6%	2	,0%	101	2,9%	103	,1%
LZ III.4.G	0	,0%	2	,6%	2	,0%	136	5,1%	138	,2%
LZ III.4.H	0	,0%	19	5,4%	19	,0%	188	6,0%	207	,3%
LZ III.4.Z	0	,0%	0	,0%	0	,0%	35	1,6%	35	,1%
Subtotaal	2	,5%	44	12,5%	46	,6%	1314	75,1%	1360	4,0%
LZ IV.3.C	0	,0%	2	,6%	2	,0%	192	8,2%	194	,4%
LZ IV.3.D	0	,0%	2	,6%	2	,0%	127	2,1%	129	,1%
LZ IV.3.E	0	,0%	0	,0%	0	,0%	20	,2%	20	,0%
LZ IV.3.F	0	,0%	0	,0%	0	,0%	10	,1%	10	,0%
LZ IV.3.Y	0	,0%	1	,3%	1	,0%	64	1,5%	65	,1%
LZ IV.4.G	0	,0%	0	,0%	0	,0%	66	2,0%	66	,1%
LZ IV.4.H	0	,0%	9	2,6%	9	,0%	124	3,4%	133	,2%
LZ IV.4.Z	0	,0%	0	,0%	0	,0%	26	,7%	26	,0%
Subtotaal	0	,0%	14	4,0%	14	,0%	629	18,1%	643	,9%
LZ V	0	,0%	2	,6%	2	,0%	12	,4%	14	,0%
Totaal	369	100,0%	351	100,0%	720	100,0%	2068	100,0%	2788	100,0%

Opgesplitst voor kleuter en lager onderwijs geeft dit volgend resultaat:

Kleuteronderwijs:

inschaling	Gew. ond. niet GON		Gew. ond. GON		Subtotaal Gew. ond.		Buitengewoon ond.		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
LZ I.1	152	97,4%	0	,0%	152	97,0%	0	,0%	152	96,3%
LZ I.3	1	,6%	1	1,3%	2	,6%	0	,0%	2	,6%
LZ I.4	0	,0%	1	1,3%	1	,0%	1	,2%	2	,0%
Subtotaal	153	98,1%	2	2,6%	155	97,7%	1	,2%	156	96,9%
LZ II.1	2	1,3%	0	,0%	2	1,3%	2	,7%	4	1,3%
LZ II.2	1	,6%	2	2,6%	3	,6%	2	1,0%	5	,7%
LZ II.3.D	0	,0%	24	31,6%	24	,1%	0	,0%	24	,1%
LZ II.3.E	0	,0%	5	6,6%	5	,0%	0	,0%	5	,0%
LZ II.3.F	0	,0%	6	7,9%	6	,0%	3	,6%	9	,0%
LZ II.3.Y	0	,0%	3	3,9%	3	,0%	4	,8%	7	,0%
LZ II.4	0	,0%	17	22,4%	17	,1%	3	1,2%	20	,1%
Subtotaal	3	1,9%	57	75,0%	60	2,2%	14	4,4%	74	2,3%
LZ III.3.C	0	,0%	1	1,3%	1	,0%	17	10,1%	18	,1%
LZ III.3.D	0	,0%	5	6,6%	5	,0%	8	1,9%	13	,0%
LZ III.3.E	0	,0%	2	2,6%	2	,0%	12	,9%	14	,0%
LZ III.3.F	0	,0%	1	1,3%	1	,0%	15	3,2%	16	,0%
LZ III.3.Y	0	,0%	0	,0%	0	,0%	26	10,3%	26	,1%

LZ III.4.G	0	,0%	0	,0%	0	,0%	6	2,4%	6	,0%
LZ III.4.H	0	,0%	5	6,6%	5	,0%	20	6,4%	25	,1%
LZ III.4.Z	0	,0%	0	,0%	0	,0%	4	1,7%	4	,0%
Subtotaal	0	,0%	14	18,4%	14	,1%	108	36,8%	122	,4%
LZ IV.3.C	0	,0%	1	1,3%	1	,0%	43	27,2%	44	,2%
LZ IV.3.D	0	,0%	1	1,3%	1	,0%	34	8,0%	35	,1%
LZ IV.3.E	0	,0%	0	,0%	0	,0%	5	,4%	5	,0%
LZ IV.3.F	0	,0%	0	,0%	0	,0%	7	1,5%	7	,0%
LZ IV.3.Y	0	,0%	0	,0%	0	,0%	20	4,9%	20	,0%
LZ IV.4.G	0	,0%	0	,0%	0	,0%	11	4,1%	11	,0%
LZ IV.4.H	0	,0%	1	1,3%	1	,0%	23	9,3%	24	,1%
LZ IV.4.Z	0	,0%	0	,0%	0	,0%	2	,7%	2	,0%
Subtotaal	0	,0%	3	3,9%	3	,0%	145	56,0%	148	,4%
LZ V	0	,0%	0	,0%	0	,0%	5	2,6%	5	,0%
Totaal	156	100,0%	76	100,0%	232	100,0%	273	100,0%	505	100,0%

Lager onderwijs:

inschaling	Gew. ond. niet GON		Gew. ond. GON		Subtotaal Gew. ond.		Buitengewoon ond.		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
LZ I.1	184	86,4%	3	1,1%	187	85,4%	6	,6%	193	79,3%
LZ I.2	9	4,2%	2	,7%	11	4,2%	3	,2%	14	3,9%
LZ I.3	1	,5%	3	1,1%	4	,5%	0	,0%	4	,4%
LZ I.4	1	,5%	7	2,5%	8	,5%	1	,1%	9	,5%
Subtotaal	195	91,5%	15	5,5%	210	90,5%	10	,9%	220	84,1%
LZ II.1	6	2,8%	6	2,2%	12	2,8%	20	1,5%	32	2,7%
LZ II.2	8	3,8%	19	6,9%	27	3,8%	33	2,7%	60	3,7%
LZ II.3.D	0	,0%	34	12,4%	34	,1%	5	,2%	39	,1%
LZ II.3.E	0	,0%	15	5,5%	15	,1%	0	,0%	15	,1%
LZ II.3.F	0	,0%	16	5,8%	16	,1%	3	,0%	19	,1%
LZ II.3.Y	0	,0%	11	4,0%	11	,0%	2	,2%	13	,1%
LZ II.4	2	,9%	116	42,2%	118	1,4%	25	1,0%	143	1,4%
Subtotaal	16	7,5%	217	78,9%	233	8,3%	88	5,6%	321	8,2%
LZ III.2.A	1	,5%	3	1,1%	4	,5%	300	27,4%	304	2,4%
LZ III.2.B	1	,5%	0	,0%	1	,5%	248	23,1%	249	2,1%
LZ III.2.X	0	,0%	1	,4%	1	,0%	69	5,8%	70	,4%
LZ III.3.C	0	,0%	1	,4%	1	,0%	80	4,6%	81	,3%
LZ III.3.D	0	,0%	4	1,5%	4	,0%	36	,9%	40	,1%
LZ III.3.E	0	,0%	3	1,1%	3	,0%	33	,2%	36	,0%
LZ III.3.F	0	,0%	0	,0%	0	,0%	36	,6%	36	,0%
LZ III.3.Y	0	,0%	2	,7%	2	,0%	75	2,4%	77	,2%
LZ III.4.G	0	,0%	2	,7%	2	,0%	130	5,3%	132	,4%
LZ III.4.H	0	,0%	14	5,1%	14	,1%	168	6,0%	182	,5%
LZ III.4.Z	0	,0%	0	,0%	0	,0%	31	1,6%	31	,1%
Subtotaal	2	,9%	30	10,9%	32	1,1%	1206	77,9%	1238	6,5%
LZ IV.3.C	0	,0%	1	,4%	1	,0%	149	6,8%	150	,5%
LZ IV.3.D	0	,0%	1	,4%	1	,0%	93	1,6%	94	,1%
LZ IV.3.E	0	,0%	0	,0%	0	,0%	15	,1%	15	,0%
LZ IV.3.F	0	,0%	0	,0%	0	,0%	3	,0%	3	,0%

LZ IV.3.Y	0	,0%	1	,4%	1	,0%	44	1,2%	45	,1%
LZ IV.4.G	0	,0%	0	,0%	0	,0%	55	1,8%	55	,1%
LZ IV.4.H	0	,0%	8	2,9%	8	,0%	101	3,0%	109	,2%
LZ IV.4.Z	0	,0%	0	,0%	0	,0%	24	,7%	24	,0%
Subtotaal	0	,0%	11	4,0%	11	,0%	484	15,3%	495	1,1%
LZ V	0	,0%	2	,7%	2	,0%	7	,2%	9	,0%
Totaal	213	100,0%	275	100,0%	488	100,0%	1795	100,0%	2283	100,0%

Interpretatie

- Op LZN I wordt 4,8% van de leerlingen lager onderwijs al ingedeeld in een cluster. We kunnen ons afvragen of deze leerlingen een mogelijk potentieel voor LZN II kunnen vormen? Of in welke mate zijn daar ook leerlingen bij met beperkingen waarvoor de basiszorg met preventie, remediëring, compenseren en differentiatie volstaat?
- Op LZN II bevindt zich 5,8% van de leerlingen basisonderwijs. In het kleuteronderwijs is dit 2,3% en in het lager onderwijs is dit zelfs 8,2%. We vinden deze leerlingen in het lager onderwijs vooral in:

- Cluster 1 (2,7%): leerlingen zonder stoornis of beperking, maar met een verhoogde ondersteuning (zoals vanuit het dossier bekend bij het CLB)
- Cluster 2 (3,7%): leerlingen met participatieproblemen die het gevolg zijn van een stoornis of beperking die hoofdzakelijk tot uiting komt bij het verwerven van schoolse kennis en vaardigheden.
- Cluster 4 (1,4%): leerlingen met participatieproblemen die het gevolg zijn van een gedrags- of emotionele stoornis of een pervasieve ontwikkelingsstoornis

Momenteel is 0,81% van de leerlingen basisonderwijs een GON leerling (kleuter: 0,5%, lager 1,01%).

We merken op dat deze verdeling niet overeenstemt met het aantal leerlingen in de huidige GON-types. Het is duidelijk dat we LZN II en GON niet mogen gelijkstellen. Heel wat reguliere zorgmiddelen worden vandaag gebruikt om leerlingen maatregelen toe te kennen die in de toekomst onder LZN II zullen vallen. Het doet ons vragen stellen bij de competentieontwikkeling van leerkrachten en in welke mate scholen er in slagen met de huidige middelen een kwalitatief zorgbeleid te voeren. De huidige GON-begeleiders zijn niet vertrouwd met elke cluster en doelgroep en wellicht zullen aanvullende competenties gevraagd worden. Het huidige GON-budget correspondeert slechts met de 0,81% GON-leerlingen.

- Op LZN III bevinden de leerlingen zich vooral in: (de vergelijkende cijfers voor de types vinden we in Tabel 4 op pagina 31)
  - Cluster 2 voor leerlingen met participatieproblemen die het gevolg zijn van een stoornis of beperking die hoofdzakelijk tot uiting komt bij het verwerven van schoolse kennis en vaardigheden
    - Doelgroep A (1,4%) – nu 1,54% in type 1
    - Doelgroep B (1,2%) – nu 1,46% in type 8
  - Cluster 3 voor leerlingen met participatieproblemen die het gevolg zijn van een stoornis of beperking op één of meerdere domeinen van het functioneren (verstandelijk, motorisch, zintuiglijk)
    - Doelgroep C (0,2% + 0,4% in LZN IV) – nu 0,72% in type 2
  - Cluster 4 voor leerlingen met participatieproblemen die het gevolg zijn van een gedrags- of emotionele stoornis of een pervasieve ontwikkelingsstoornis
    - Doelgroep H (0,3% + 0,2% in LZN IV) – nu wellicht vooral in type 7 (0,19%), maar ook deels in type 3 en 8.

We zien dus een kleine afname als we doelgroep B vergelijken met het huidige type 8 en daarnaast een groot aantal leerlingen in de nieuw afgebakende doelgroep H voor leerlingen met een pervasieve ontwikkelingsstoornis. In een volgend deel gaan we nader in op de relatie

type-doelgroep.

De onderstaande tabellen geven op een andere wijze de gedetailleerdere transitie door. In deze tabellen geven we per leerzorgniveau aan hoe de relatieve verdeling over de clusters eruit zal zien in het nieuwe leerzorgkader, vertrekkende van de steekproefgegevens. Hierbij maken we wederom gebruik van gewogen percentages.

Tabel 10. Basisonderwijs. Verwachte percentages clusterleerlingen voor elk zorgniveau. Voor elk relevant leerzorgniveau afzonderlijk het gewogen percentage leerlingen basisonderwijs naar inschaling in het nieuwe leerzorgkader

	Gew. ond. niet GON	Gew. ond. GON	Subtotaal Gew. ond.	Buitengewoon ond.	Totaal
inschaling	%	%	%	%	%
LZ I.1	96,6%	17,6%	96,5%	64,0%	96,5%
LZ I.2	2,6%	11,8%	2,6%	23,6%	2,6%
LZ I.3	,6%	23,5%	,6%	,0%	,6%
LZ I.4	,3%	47,1%	,3%	12,4%	,3%
Subtotaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
LZ II.1	42,1%	2,2%	37,4%	26,1%	36,9%
LZ II.2	47,4%	7,7%	42,7%	47,3%	42,9%
LZ II.3.D	,0%	21,2%	2,5%	2,8%	2,5%
LZ II.3.E	,0%	7,3%	,9%	,0%	,8%
LZ II.3.F	,0%	8,0%	,9%	1,6%	1,0%
LZ II.3.Y	,0%	5,1%	,6%	4,3%	,8%
LZ II.4	10,5%	48,5%	15,0%	18,0%	15,1%
Subtotaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
LZ III.2.A	50,0%	6,8%	42,8%	34,0%	35,3%
LZ III.2.B	50,0%	,0%	41,6%	28,7%	30,6%
LZ III.2.X	,0%	2,3%	,4%	7,2%	6,2%
LZ III.3.C	,0%	4,5%	,8%	6,6%	5,7%
LZ III.3.D	,0%	20,5%	3,4%	1,3%	1,7%
LZ III.3.E	,0%	11,4%	1,9%	,3%	,5%
LZ III.3.F	,0%	2,3%	,4%	1,1%	1,0%
LZ III.3.Y	,0%	4,5%	,8%	3,9%	3,4%
LZ III.4.G	,0%	4,5%	,8%	6,7%	5,8%
LZ III.4.H	,0%	43,2%	7,2%	8,0%	7,9%
LZ III.4.Z	,0%	,0%	,0%	2,2%	1,9%
Subtotaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
LZ IV.3.C	,0%	14,3%	14,3%	45,4%	44,2%
LZ IV.3.D	,0%	14,3%	14,3%	11,4%	11,5%
LZ IV.3.E	,0%	,0%	,0%	,9%	,9%
LZ IV.3.F	,0%	,0%	,0%	,8%	,8%
LZ IV.3.Y	,0%	7,1%	7,1%	8,0%	8,0%
LZ IV.4.G	,0%	,0%	,0%	10,9%	10,5%
LZ IV.4.H	,0%	64,3%	64,3%	18,8%	20,6%
LZ IV.4.Z	,0%	,0%	,0%	3,8%	3,6%
Subtotaal	,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Interpretatie

Hoe zwaar wegen de clusters en doelgroepen binnen elk leerzorgniveau? Tabel 10 geeft voor het totaal van de 100% leerlingen in elke aparte cel een uitsplitsing per cluster en doelgroep vertegenwoordigd in die cel.

Zo lezen we in deze tabel onder andere:

- Van alle leerlingen met GON op LZN II (274 in de steekproef) komt slechts 7,7% in cluster 2 terecht. Een grotere groep komt terecht in cluster 3, waarvan 21,2% onder doelgroep D met een motorische beperking, 7,3% onder doelgroep E met een visuele beperking en 8,0% onder doelgroep F met een auditieve beperking. De grootste groep echter betreft hier GON-leerlingen in cluster 4, met 48,5% in de niet nader gespecificeerde doelgroepen gedrags- en emotionele stoornis of pervasieve ontwikkelingsstoornis (allicht vooral het laatste via GON type 7).
- Van alle leerlingen in LZN III afkomstig uit het BuO komt 34% in cluster 2 onder doelgroep A met een licht verstandelijke beperking en 28,7% onder doelgroep B met een leerstoornis. Op LZN III komen verhoudingsgewijs veel minder leerlingen in cluster 3: 6,6% onder doelgroep C met een matig, ernstig of diep verstandelijke beperking, 1,3% onder doelgroep D met een motorische beperking, 0,3% onder E met een visuele beperking en 1,1% onder doelgroep F met een auditieve beperking. In cluster 4 betreft het 6,7% onder doelgroep G met een gedrags- of emotionele stoornis en 8,0% onder doelgroep H met een pervasieve ontwikkelingsstoornis.
- Van alle leerlingen in LZN IV afkomstig uit het BuO, gaat het zoals te verwachten in 45,4% van de gevallen over leerlingen van cluster 3 doelgroep C. Ook nog 11,4% van deze cluster wordt ingeschaald in doelgroep D en bijna 19% in doelgroep H.

Ook de omgekeerde beweging kan het inzicht van het effect van het nieuwe leerzorgkader verder verduidelijken. Tabel 11 geeft een beeld van hoe de verschillende leerzorgniveaus zijn samengesteld. Daar waar Tabel 9 een beeld schetste van het antwoord op de vraag "Waar gaan ze naartoe?" schetst Tabel 11 het beeld van het antwoord op de vraag "Waar komen ze vandaan?". In deze tabel worden enerzijds gewogen kolompercentages per leerzorgniveau opgenomen en anderzijds de gewogen totaalpercentages. Deze tabel dient als volgt te worden gelezen. Bijvoorbeeld 99,91% van de leerlingen die ingeschaald zijn op leerzorgniveau I zit momenteel in het gewoon basisonderwijs en heeft geen GON-ondersteuning. Deze combinatie, leerlingen gewoon basisonderwijs zonder GON ingeschaald op leerzorgniveau I, maakt 89,23% uit van de totale populatie leerlingen basisonderwijs.

Tabel 11. Samenstelling van de leerzorgniveaus: waar komen de leerlingen vandaan? Gewogen percentage leerlingen basisonderwijs per leerzorgniveau naar plaats in het huidige onderwijssysteem

	Leerzorgniveau					TOTAAL
	I	II	III	IV	V	
BuBao type 01	,0%	,5%	36,6%	6,5%	19,0%	1,6%
BuBao type 02	,0%	,1%	7,2%	50,3%	36,8%	,7%
BuBao type 03	,0%	,4%	4,6%	14,3%	4,7%	,3%
BuBao type 04	,0%	,1%	1,6%	16,8%	16,0%	,2%
BuBao type 06	,0%	,0%	,3%	1,0%	,0%	,0%
BuBao type 07	,0%	,3%	3,5%	4,0%	2,9%	,2%
BuBao type 08	,0%	3,1%	31,0%	3,3%	,0%	1,5%
gewoon geen GON	99,9%	84,5%	12,7%	,0%	,0%	94,6%
gewoon GON	,0%	11,2%	2,6%	3,8%	20,7%	,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Gewicht in de populatie basisonderwijs	89,3%	5,8%	4,0%	0,9%	,0%	100,0%

Interpretatie

- Op basis van de steekproef kunnen we concluderen dat bijna 85% van de leerlingen uit LZN II leerlingen zijn uit het gewoon basisonderwijs zijn die nu aangepaste maatregelen krijgen vanuit het huidige zorgbeleid. Meer dan 10% krijgt nu GON.

- Op LZN II zien we via een optelling van alle types 1 t.e.m. 8 ook dat ongeveer 4,5% uit het buitengewoon onderwijs afkomstig is. Dit is ongeveer 1 op 20 van de 5,8% leerlingen die in dit leezorgniveau ingeschaald worden. Deze cijfers wijzen dus niet in de richting van een overrompeling voor de gewone scholen. Deze leerlingen die uit het buitengewoon onderwijs op LZN II worden ingeschaald komen hoofdzakelijk uit type 8 en een beperkt aantal uit type 1, type 3 en type 7.
- Op LZN III komt volgens de inschaling 15,3% uit het gewoon onderwijs, zijnde 12,7% zonder en 2,6% met GON. Een klein aantal GON-leerlingen wordt op LZN IV ingeschaald. Dit betekent dat nu al een behoorlijk aantal leerlingen (0,6%) in het gewoon basisonderwijs voorkomen die een individueel curriculum volgen. LZN III vult zich verder vooral met 36,6% leerlingen die uit type 1 komen en 31% uit type 8.
- LZN IV bestaat voor de helft uit leerlingen van type 2, maar ook een behoorlijk gedeelte van samen 31% uit type 3 en type 4. Blijkbaar wordt ingeschat dat vooral deze leerlingen intense zorg en ondersteuning nodig hebben.

Tabel 12. Gewogen percentage leerlingen buitengewoon basisonderwijs per leezorgniveau naar plaats in het huidige onderwijssysteem

	Leezorgniveau				
	I	II	III	IV	V
buitengewoon bas type 01	11,2%	12,0%	43,2%	6,8%	23,9%
buitengewoon bas type 02	,0%	1,7%	8,5%	52,3%	46,4%
buitengewoon bas type 03	,0%	9,3%	5,4%	14,8%	5,9%
buitengewoon bas type 04	,0%	1,4%	1,9%	17,4%	20,1%
buitengewoon bas type 06	,0%	,0%	,3%	1,0%	,0%
buitengewoon bas type 07	3,4%	6,0%	4,1%	4,2%	3,7%
buitengewoon bas type 08	85,3%	69,7%	36,5%	3,5%	,0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Gewicht in de totale populatie BuBaO	0,8%	5,5%	75,1%	18,1%	0,4%

Interpretatie

Tabel 12 focust specifiek op de onderlinge verhoudingen tussen de leerlingen van de huidige deelpopulaties in het buitengewoon basisonderwijs.

- Van de leerlingen uit het huidige buitengewoon onderwijs die in leezorgniveau II worden ingeschaald (uit de vorige tabellen weten we dat dit om 5,5% van de huidige populatie BUO gaat), is bijna 70% afkomstig uit het type 8. Daarnaast wordt een beperkt aantal leerlingen uit type 1, type 3 en type 7 ingeschaald in LZN II. Dit betekent dat voor LZN II qua competentieontwikkeling in het gewoon onderwijs vooral het omgaan met leerstoornissen vooraan zal staan, naast het omgaan met moeilijk leren en met gedragsproblemen.
- Op LZN III worden leerlingen van alle types BuO ingeschaald. Wanneer deze leerlingen in het BuO blijven, is er voor hen een aanbod op maat. Wanneer hun ouders voor gewoon onderwijs willen kiezen, zal ook daar een aanbod op maat op basis van een individueel traject moeten voorzien worden. Dit zal van de gewone schoolteams de nodige competentieontwikkeling vergen. Belangrijk zal zijn, dat het leezorgkader voldoende verheldert hoe de deskundigheidsbevordering en expertise-uitwisseling in samenwerking met het buitengewoon

onderwijs hiertoe vorm kan krijgen. Weliswaar vult LZN III zich ook voor 85% met de huidige leerlingen van type 1, 3 en 8.

- Op LZN IV vinden we vooral leerlingen van het type 2, maar verhoudingsgewijs ook een behoorlijk aantal van type 3 en type 4, naast de kleine, maar niet onbelangrijke groepen uit type 6 en 7.
- Op LZN V vinden we vooral leerlingen uit type 2, type 1 en type 4. Deze groep blijft hier klein, maar wanneer de leerlingen van type 5 erbij genomen worden, blijft ook deze groep specifieke aandacht verdienen.

Secundair onderwijs

Net als voor het basisonderwijs geven we in Tabel 13 een globaal overzicht van de plaats die de leerlingen uit het secundair onderwijs krijgen in het nieuwe leezorgkader (waar naartoe?). Meerbepaald gaat het om de kruistabel tussen plaats in het huidige onderwijssysteem en het leezorgniveau waarin ze worden ingeschaald. We bespreken deze tabel samen met Tabel 14, met een gedetailleerder beeld van de plaats waarin leerlingen secundair onderwijs zouden komen in het nieuwe leezorgkader. In Tabel 14 kruisen we de plaats in het huidige systeem met de plaats waarin leerlingen terecht komen in de leezorgmatrix (LZN, cluster en doelgroep). Beide tabellen bevatten enerzijds de ongewogen aantallen en anderzijds gewogen percentages. De ongewogen aantallen zijn de absolute aantallen leerlingen in de bewuste cel voor onze steekproef, zonder daarbij rekening te houden met een wegingsfactor.

Tabel 13. Het ongewogen aantal (n) en het gewogen kolompercentage (%) leerlingen secundair onderwijs naar inschaling op leezorgniveau

Leezorgniveau	Gew. ond. niet GON		Gew. ond. GON		Subtotaal Gew. ond.		Buitengewoon ond.		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
I	2324	93,3%	17	5,0%	2341	92,6%	6	,1%	2347	89,0%
II	205	6,1%	262	77,3%	467	6,6%	105	2,8%	572	6,5%
III	21	,2%	40	11,8%	61	,3%	1309	69,3%	1370	2,9%
IV	4	,0%	14	4,1%	18	,1%	1243	26,3%	1261	1,1%
V	23	,4%	6	1,8%	29	,4%	74	1,5%	103	,5%
Totaal	2577	100,0%	339	100,0%	2916	100,0%	2737	100,0%	5653	100,0%

Tabel 14. Het ongewogen aantal (n) en het gewogen percentage (%) leerlingen secundair onderwijs naar inschaling in het nieuwe leezorgkader

inschaling	Gew. ond. niet GON		Gew. ond. GON		Subtotaal Gew. ond.		Buitengewoon ond.		Totaal	
	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%
LZ I.1	2155	88,1%	1	,3%	2156	87,4%	1	,0%	2157	84,0%
LZ I.2	107	3,2%	1	,3%	108	3,2%	5	,0%	113	3,0%
LZ I.3	10	,4%	3	,9%	13	,4%	0	,0%	13	,4%
LZ I.4	52	1,6%	12	3,5%	64	1,6%	0	,0%	64	1,5%
Subtotaal	2324	93,3%	17	5,0%	2341	92,6%	6	,1%	2347	89,0%
LZ II.1	46	1,2%	2	,6%	48	1,2%	6	,6%	54	1,1%
LZ II.2	115	4,1%	10	2,9%	125	4,1%	11	1,2%	136	4,0%
LZ II.3.D	1	,0%	44	13,0%	45	,1%	11	,1%	56	,1%
LZ II.3.E	3	,0%	18	5,3%	21	,0%	4	,0%	25	,0%
LZ II.3.F	2	,0%	23	6,8%	25	,1%	4	,0%	29	,1%
LZ II.3.Y	5	,2%	5	1,5%	10	,2%	1	,1%	11	,2%

LZ II.4	33	,7%	160	47,2%	193	1,0%	68	,8%	261	1,0%
Subtotaal	205	6,1%	262	77,3%	467	6,6%	105	2,8%	572	6,5%
LZ III.2.A	11	,1%	1	,3%	12	,1%	336	37,3%	348	1,5%
LZ III.2.X	4	,1%	0	,0%	4	,1%	69	9,1%	73	,4%
LZ III.3.C	1	,0%	0	,0%	1	,0%	206	8,3%	207	,3%
LZ III.3.D	0	,0%	3	,9%	3	,0%	81	,9%	84	,0%
LZ III.3.E	0	,0%	2	,6%	2	,0%	38	,3%	40	,0%
LZ III.3.F	0	,0%	2	,6%	2	,0%	44	,4%	46	,0%
LZ III.3.Y	1	,0%	0	,0%	1	,0%	60	1,6%	61	,1%
LZ III.4.G	1	,0%	2	,6%	3	,0%	204	6,7%	207	,3%
LZ III.4.H	3	,0%	30	8,8%	33	,1%	256	4,0%	289	,2%
LZ III.4.Z	0	,0%	0	,0%	0	,0%	15	,7%	15	,0%
Subtotaal	21	,2%	40	11,8%	61	,3%	1309	69,2%	1370	2,9%
LZ IV.3.C	0	,0%	0	,0%	0	,0%	334	12,1%	334	,5%
LZ IV.3.D	0	,0%	2	,6%	2	,0%	271	3,6%	273	,1%
LZ IV.3.E	0	,0%	0	,0%	0	,0%	41	,3%	41	,0%
LZ IV.3.F	0	,0%	0	,0%	0	,0%	26	,2%	26	,0%
LZ IV.3.Y	0	,0%	2	,6%	2	,0%	71	1,0%	73	,0%
LZ IV.4.G	3	,0%	1	,3%	4	,0%	195	4,4%	199	,2%
LZ IV.4.H	1	,0%	9	2,7%	10	,0%	289	4,3%	299	,2%
LZ IV.4.Z	0	,0%	0	,0%	0	,0%	16	,4%	16	,0%
Subtotaal	4	,0%	14	4,1%	18	,1%	1243	26,3%	1261	1,1%
LZ V	23	,4%	6	1,8%	29	,4%	74	1,5%	103	,5%
niet ingeschaald	1	,0%	0	,0%	1	,0%	1	,1%	2	,0%
Totaal	2578	100,0%	339	100,0%	2917	100,0%	2738	100,0%	5655	100,0%

Interpretatie

- Op LZN I zien we 3,0% van de inschalingen in cluster 2, 0,4% in cluster 3 en 1,5% in cluster 4. Samen zijn 4,9% van de leerlingen secundair onderwijs dus al in een ander cluster ingedeeld dan in cluster 1. We gaan er van uit dat deze leerlingen een officiële diagnose hebben (waarop de inschaler zich gebaseerd heeft om ze toe te wijzen aan cluster 2, 3 of 4), maar ze worden niet ingeschaald in een hoger LZN. Verklaringen kunnen zijn:
  - deze leerlingen hebben geen specifieke maatregelen nodig (niet alle leerlingen die tot een doelgroep behoren hebben nood aan deze maatregelen). Dit kunnen we ook zien omdat 5% van de huidige GON-leerlingen op LZN I worden ingeschaald.
  - deze leerlingen hebben wel specifieke maatregelen nodig, maar krijgen ze niet (omdat de school dit niet kan of wil, omdat de diagnose nog niet is scherpgesteld,...),
  - deze leerlingen krijgen wel specifieke maatregelen, maar het CLB is niet op de hoogte (door een vraaggestuurde werking, beperkte communicatie of door een onvolledig dossier).
- Op LZN II bevindt zich 6,5% van de leerlingen. Van de huidige GON-leerlingen (momenteel 0,68% in het secundair onderwijs) wordt 77,3% ingeschaald in LZN II. We vinden deze leerlingen van LZN II vooral in:
  - Cluster 1 voor leerlingen zonder stoornis of beperking: 1,1% (dit is minder dan in het basisonderwijs) Mogelijke verklaringen:
    - Er is nog maar een beperkte praktijk in het secundair onderwijs om specifieke maatregelen toe te kennen aan leerlingen die (nog) niet gediagnosticeerd zijn;
    - Er is een diversiteit aan studierichtingen, waardoor de keuze voor een aangepaste, praktijkgerichte studierichting dit kan opvangen (zie Tabel 16, waaruit blijkt dat LZN II vooral ingezet wordt in de B-stroom). Een belangrijke

discussie betreft hier de loopbaanbeslissingen in het secundair onderwijs: kunnen ondersteunende maatregelen de overstap naar een 'lagere' studierichting verhinderen? In welke mate willen we deze leerlingen gelijke kansen geven voor ASO-TSO-KSO en BSO? Dit zou kunnen betekenen dat ASO-scholen (2de en 3de graad) zich ook dienen te professionaliseren op LZN II).

- Cluster 2 voor leerlingen met participatieproblemen die het gevolg zijn van een stoornis of beperking die hoofdzakelijk tot uiting komt bij het verwerven van schoolse kennis en vaardigheden: 4%. Dit is zeker niet de prioritaire doelgroep van het huidige GON en betreft dus ook heel wat leerlingen zonder GON. Ook hier geldt een sterke oproep tot professionalisering t.a.v. deze doelgroep.
- Cluster 4 voor leerlingen met participatieproblemen die het gevolg zijn van een gedrags- of emotionele stoornis of een pervasieve ontwikkelingsstoornis: 1%, waarvan de overgrote meerderheid nu al GON krijgt. We herhalen hier onze bedenkingen rond competentieontwikkeling en financiering zoals in het basisonderwijs. Daarenboven zijn in het secundair onderwijs de huidige zorgmiddelen en zorgontwikkelingen nog niet zo sterk geëvolueerd als in het basisonderwijs, maar verwachten we dat de ondersteuningsbehoeften van leerlingen zeker niet minder groot zullen zijn.
- Op LZN III bevinden zich in totaal slechts 2,9% van de leerlingen. Dit is vooral in:
  - Cluster 2 doelgroep A voor leerlingen met een licht verstandelijke beperking: 1,5% (in type 1 OV3 is dit nu 2,02%). Omdat ook 0,4% van de leerlingen in doelgroep X wordt ingeschaald stellen we ons vragen bij de indicatoren voor inschaling in doelgroep A. Zijn die strikter dan voor het huidige type 1? Een analyse van de aard van de inschalingen in doelgroep X moet hierin meer inzicht verschaffen. Een aantal leerlingen dat niet aan de indicatoren voldoet, blijken toch ondersteuning te krijgen op het hogere LZN III.
  - Cluster 4 doelgroepen G en H voor leerlingen met een gedrags- of emotionele stoornis respectievelijk een pervasieve ontwikkelingsstoornis: 0,5%, met daarnaast nog 0,4% op LZN IV. In het huidige type 3, de 4 opleidingsvormen samen zien we slechts 0,39% van de leerlingen. Net als in het basisonderwijs zien we door de nieuwe doelgroep dus een stijging van het aantal ingeschaalde leerlingen in cluster 4.
  - Er worden op LZN III bijna geen leerlingen ingeschaald van cluster 3 voor leerlingen met participatieproblemen die het gevolg zijn van een stoornis of beperking op één of meerdere domeinen van het functioneren (verstandelijk, motorisch, zintuiglijk). Blijkbaar wordt voor bijna al deze leerlingen ingeschat dat zij intense ondersteuning krijgen op LZN IV.
- Op LZN IV bevinden zich in totaal 1.1% van de leerlingen. Het gaat vooral om leerlingen van cluster 3 met een matig, ernstig of diep verstandelijke beperking (doelgroep C) of een motorische beperking (doelgroep D) en om leerlingen van cluster 4 met een gedrags- of emotionele stoornis (doelgroep G) of een pervasieve ontwikkelingsstoornis (doelgroep H).

De onderstaande tabel 15 geeft op een andere wijze de gedetailleerdere transitie weer. Hierbij geven we per leezorgniveau aan hoe de relatieve verdeling over de clusters eruit ziet volgens het nieuwe leezorgkader, vertrekkende van de steekproefgegevens. Hierbij maken we wederom gebruik van gewogen percentages.

Tabel 15. Voor elk leerzorgniveau afzonderlijk het gewogen percentage leerlingen secundair onderwijs naar inschaling in het nieuwe leezorgkader

	Gew. ond. niet GON	Gew. ond. GON	Subtotaal Gew. ond.	Buitengewoon ond.	Totaal
inschaling	%	%	%	%	%
LZ I.1	94,4%	5,9%	94,4%	16,7%	94,4%
LZ I.2	3,4%	5,9%	3,4%	83,3%	3,4%
LZ I.3	,5%	17,6%	,5%	,0%	,5%
LZ I.4	1,7%	70,6%	1,7%	,0%	1,7%
Subtotaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
LZ II.1	19,0%	,8%	17,5%	20,9%	17,6%
LZ II.2	66,8%	3,8%	61,6%	41,9%	61,3%
LZ II.3.D	,2%	16,8%	1,6%	3,0%	1,6%
LZ II.3.E	,2%	6,9%	,8%	,9%	,8%
LZ II.3.F	,3%	8,8%	1,0%	1,2%	1,0%
LZ II.3.Y	2,8%	1,9%	2,7%	5,0%	2,7%
LZ II.4	10,7%	61,1%	14,9%	27,1%	15,1%
Subtotaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
LZ III.2.A	30,9%	2,5%	21,6%	53,8%	51,2%
LZ III.2.B	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
LZ III.2.X	44,7%	,0%	30,1%	13,1%	14,6%
LZ III.3.C	2,3%	,0%	1,6%	11,9%	11,1%
LZ III.3.D	,0%	7,5%	2,5%	1,4%	1,5%
LZ III.3.E	,0%	5,0%	1,6%	,4%	,5%
LZ III.3.F	,0%	5,0%	1,6%	,6%	,7%
LZ III.3.Y	2,3%	,0%	1,6%	2,3%	2,2%
LZ III.4.G	2,3%	5,0%	3,2%	9,6%	9,1%
LZ III.4.H	17,3%	75,0%	36,2%	5,8%	8,4%
LZ III.4.Z	,0%	,0%	,0%	1,0%	,9%
Subtotaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
LZ IV.3.C	,0%	,0%	,0%	45,8%	43,2%
LZ IV.3.D	,0%	14,3%	6,6%	13,5%	13,1%
LZ IV.3.E	,0%	,0%	,0%	1,3%	1,2%
LZ IV.3.F	,0%	,0%	,0%	,8%	,8%
LZ IV.3.Y	,0%	14,3%	6,6%	3,9%	4,1%
LZ IV.4.G	61,9%	7,1%	36,5%	16,9%	18,0%
LZ IV.4.H	38,1%	64,3%	50,3%	16,4%	18,3%
LZ IV.4.Z	,0%	,0%	,0%	1,4%	1,3%
Subtotaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
LZ V	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Interpretatie

Hoe zwaar wegen de clusters en doelgroepen?

Deze tabel geeft voor het totaal van de 100% leerlingen in elke aparte cel een uitsplitsing per cluster en doelgroep vertegenwoordigd in die cel.

- De cluster die het sterkst doorweegt op LZN II en III is duidelijk cluster 2. Op LZN II komt 61,3% in cluster 2, op LZN III 65,8% als we doelgroepen A en X samentellen. Hiervan is opvallend dat 14,6% van de leerlingen ingeschaald is in doelgroep X. Zoekt men een

verderzetting van de ondersteuning voor doelgroep B uit het basisonderwijs die in het secundair niet is voorzien? Voldoen die leerlingen niet aan de nieuwe criteria die gelden binnen doelgroep A? Hebben sommige van deze leerlingen nog steeds een individueel curriculum nodig? De analyse van de inschalingen in doelgroep X kunnen hier verheldering geven. Mogelijks zien CLB en scholen nu nog niet onmiddellijk hoe ze hen via gepaste compensatie en dispensatie kunnen helpen? In dat geval is er nog werk aan de winkel om scholen beter te leren omgaan met de mogelijkheden op LZN II via compensatie en dispensatie, aangevuld met differentiatie en remediëring van LZN I.

- Cluster 4 vinden we eveneens sterk terug, met telkens hogere percentages bij een stijgend LZN. We veronderstellen dat het omgaan met gedrags- en emotionele stoornissen en autismespectrumstoornissen in het secundair onderwijs ingeschat wordt als 'specialistenwerk' en waarbij (intense) orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische begeleiding nodig is (samen voor G, H en Z 37,6% op LZN IV). Leerlingen die zich niet goed in hun vel voelen en moeilijk gedrag vertonen, worden moeilijk tot leren binnen de gewone onderwijssetting gebracht. Scholen weten niet hoe ze via gepaste compensatie, dispensatie, differentiatie en remediëring op deze specifieke behoeften kunnen inspelen. Hier zien we eveneens een belangrijk terrein voor competentieontwikkeling, zeker ook op het vlak van preventie, diagnostiek en vroegtijdige ondersteuning in gewone scholen.

In Tabel 16 geven we de informatie weer die we eerder voorstelden als de tabel "Waar komen ze vandaan?" Ze bevat de gewogen kolompercentages per leezorgniveau naargelang de plaats van de leerlingen in het huidige onderwijssysteem. Daarnaast bevat de tabel de gewogen totaalpercentages. Zo kan uit deze tabel worden afgeleid dat bijvoorbeeld 8,2% van de leerlingen ingeschaald op leezorgniveau II op dit moment in het gewoon secundair onderwijs zit en GON-leerling is. In de totale populatie van het secundair onderwijs bedraagt het relatieve aantal leerlingen in deze combinatie - GON-leerling secundair onderwijs, ingeschaald op leezorgniveau II – 0,7%.

Tabel 16. Gewogen percentage leerlingen secundair onderwijs per leezorgniveau naar plaats in het huidige onderwijssysteem

	Leezorgniveau					TOTAAL
	I	II	III	IV	V	
BuSo ov 1, type 02	,0%	,0%	3,3%	35,9%	1,6%	,5%
BuSo ov 1, type 03	,0%	,0%	,1%	,3%	,0%	,0%
BuSo ov 1, type 04	,0%	,0%	,7%	11,9%	1,9%	,2%
BuSo ov 1, type 06	,0%	,0%	,3%	1,7%	,1%	,0%
BuSo ov 1, type 07	,0%	,0%	,7%	1,8%	,6%	,0%
BuSo ov 2, type 02	,0%	,0%	12,1%	13,7%	2,3%	,5%
BuSo ov 2, type 03	,0%	,0%	,3%	,5%	,2%	,0%
BuSo ov 2, type 04	,0%	,0%	,5%	3,5%	,0%	,1%
BuSo ov 2, type 06	,0%	,0%	,1%	,2%	,0%	,0%
BuSo ov 2, type 07	,0%	,0%	,1%	,8%	,1%	,0%
BuSo ov 3, type 01	,0%	1,2%	64,3%	6,1%	1,2%	2,0%
BuSo ov 3, type 03	,0%	,1%	6,2%	9,6%	2,8%	,3%
BuSo ov 3, type 04	,0%	,0%	,4%	,8%	,1%	,0%
BuSo ov 3, type 06	,0%	,0%	,0%	,1%	,0%	,0%
BuSo ov 3, type 07	,0%	,0%	1,3%	1,9%	,6%	,1%
BuSo ov 4, type 03	,0%	,0%	,5%	3,3%	,8%	,1%
BuSo ov 4, type 04	,0%	,1%	,3%	1,6%	,1%	,0%
BuSo ov 4, type 06	,0%	,0%	,1%	,0%	,0%	,0%
BuSo ov 4, type 07	,0%	,3%	,4%	,6%	,0%	,0%
A-stroom geen GON	26,1%	25,8%	,0%	,0%	14,2%	25,0%
B-stroom geen GON	4,2%	9,8%	2,1%	2,3%	18,5%	4,6%
ASO geen GON	28,3%	6,4%	,0%	,0%	14,5%	25,7%
BSO geen GON	17,3%	21,8%	1,5%	,0%	29,0%	17,0%
DBSO geen GON	1,3%	2,1%	2,0%	,7%	7,4%	1,4%
KSO geen GON	1,3%	1,7%	,0%	,0%	1,6%	1,3%
TSO geen GON	21,4%	22,5%	,0%	,0%	,0%	20,5%
gewoon sec GON	,0%	8,2%	2,7%	2,6%	2,6%	,7%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Gewicht in de totale populatie	89,0%	6,5%	2,9%	1,1%	0,5%	

Interpretatie

- Bij interpretatie van deze tabel wijzen we erop dat onderaan het relatieve gewicht van elke leezorgniveau wordt aangegeven en in de rechterkolom het relatieve gewicht van elke huidige doelgroep.
- Op LZN II vinden we bijna uitsluitend leerlingen uit het gewoon onderwijs en zeer weinig BuSO-leerlingen. In het gewoon onderwijs merken we vooral een groter aandeel in de B-stroom. Tegelijk vult LZN II zich met een grotere groep BSO- en DBSO-leerlingen van de 2^e en 3^e graad, en met een grote groep GON-leerlingen. Opvallend is het relatief kleine aantal ASO-leerlingen zonder GON die op LZN II worden ingeschaald.

- Op LZN III komen er geen leerlingen zonder GON uit de A-stroom; ASO, KSO of TSO. Vanaf de tweede graad merken we geen inschalingen meer op LZN III, behalve vanuit BSO of DBSO en enkele GON-leerlingen uit de andere studierichtingen. Mogelijke verklaringen:
  - Het CLB schat de toegankelijkheid voor LZN III-leerlingen in ASO, TSO en KSO zeer beperkt in
  - De huidige praktijk daartoe in deze studierichtingen is minimaal
  - De huidige GON-werking biedt een mogelijke opstap tot meer integratie, maar blijkt onvoldoende. Mogelijkheden op vlak van ION zijn nog niet doorgedrongen
  - Leerlingen met beperkingen worden naar BSO en DBSO en naar BuSO georiënteerd. Het watervalsysteem weerspiegelt zich in deze studie.
- Leerzorgniveau III vult zich slechts voor 8,3% met leerlingen uit het gewoon secundair onderwijs en verder allen leerlingen uit het Buitengewoon Secundair Onderwijs. Het gaat voor meer dan 70% over leerlingen van opleidingsvorm 3, namelijk 64,3% van OV3 type 1 en 6,3% van OV3 type 3. Daarnaast vult LZN III zich toch ook nog voor 12,1% met leerlingen van opleidingsvorm 2 type 2.
- Leerzorgniveau IV kent in vergelijking met LZN III met 5,6% nog minder leerlingen uit het gewoon secundair onderwijs. Van de leerlingen uit het BUSO komt een ruime helft daarvan (samen 51,6%) uit opleidingsvorm 1, met vooral 35,9% uit OV1 type 2. Daarnaast komt iets minder dan een vijfde uit opleidingsvorm 2 (samen 18,7%), met vooral 13,7% uit OV2 type 2.
- Leerzorgniveau V vult zich vooral met leerlingen uit het DBSO, BSO en in tweede instantie met leerlingen uit de B-stroom. Het gaat hier wel om kleine aantallen (0,5% gewicht in de totale populatie). Let wel: type 5 werd niet opgenomen in de steekproef.

Het loont de moeite om te focussen op de leerlingen uit het buitengewoon secundair onderwijs afzonderlijk. Daarom wordt in Tabel 17 per leezorgniveau aangegeven uit welk type van het buitengewoon onderwijs de leerlingen in het huidig onderwijssysteem komen. Zo lezen we bijvoorbeeld af dat van de leerlingen buitengewoon onderwijs die ingeschaald worden in leezorgniveau I 100% uit type 3 komt. Onderaan de tabel wordt aangegeven over welk aandeel van de leerlingen ingeschaald in dat leezorgniveau het gaat. Zo zijn de leerlingen buitengewoon onderwijs maar een marginaal kleine groep leerlingen onder de leerlingen ingeschaald in leezorgniveau I: ze zijn samen goed voor 0,1% van alle leerlingen uit het BuSO ingeschaald in dat leezorgniveau.

Tabel 17. Gewogen percentage leerlingen buitengewoon secundair onderwijs per leezorgniveau naar plaats in het huidige onderwijssysteem

	Leezorgniveau				
	I	II	III	IV	V
buitengewoon sec type 01	,0%	70,7%	70,1%	6,5%	9,6%
buitengewoon sec type 02	,0%	,0%	16,8%	52,6%	32,2%
buitengewoon sec type 03	100,0%	6,5%	7,7%	14,6%	31,0%
buitengewoon sec type 04	,0%	3,3%	2,1%	18,8%	16,3%
buitengewoon sec type 06	,0%	,9%	,6%	2,1%	,5%
buitengewoon sec type 07	,0%	18,7%	2,7%	5,4%	10,3%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Gewicht in de totale populatie BuSO	0,1%	2,8%	69,3%	26,3%	1,5%

Interpretatie

Tabel 17 focust specifiek op de onderlinge verhoudingen tussen de leerlingen van de huidige deelpopulaties in het buitengewoon secundair onderwijs.

- Van het zeer kleine aantal leerlingen uit het huidige BUSO dat in leezorgniveau I wordt ingeschaald, gaat het steeds over leerlingen uit type 3. Van de leerlingen in leezorgniveau II

is verhoudingsgewijs goed 70% afkomstig uit BUSO type 1, naast een kleine 20% uit BUSO type 7.

- Van de leerlingen uit het huidige BUSO die in LZN III worden ingeschaald, komt verhoudingsgewijs 70% uit type 1, 16,8% uit type 2, een kleine 8% uit BUSO type 3 en een klein aantal uit BUSO type 6 en 7
- Van de leerlingen uit het huidige BUSO die in LZN IV worden ingeschaald, komt verhoudingsgewijs meer dan de helft uit type 2, een kleine 20% uit BUSO type 4, bijna 15% uit type 3 en een klein aantal uit BUSO type 6 en 7.
- In LZN V zien we voor bijna één derde BUSO-leerlingen uit type 2 en type 3, naast ruim 16% uit type 4 en iets meer dan 10% uit type 7.

Relatie doelgroep en plaats in het huidig onderwijssysteem

In wat volgt gaan we aan de hand van verschillende tabellen een beeld scheppen van in welke doelgroep verschillende soorten van leerlingen worden ingeschaald. In elk van deze tabellen worden zowel de ongewogen aantallen uit de steekproef als de gewogen kolompercentages meegegeven.

De eerste tabel (Tabel 18) geeft een overzicht van de relatie tussen de ruwe driedeling "gewoon-niet GON", "gewoon GON" en "buitengewoon" enerzijds en de doelgroep waarin ze worden ingeschaald anderzijds. Dit wordt uitgesplitst voor het basis- en het secundair onderwijs.

Tabel 18. Verdeling van de leerlingen naargelang de doelgroep waarin ze worden ingeschaald en plaats in het huidige onderwijssysteem (ongewogen aantallen en gewogen kolompercentages)

doelgroep	Basisonderwijs						Secundair onderwijs					
	Gewoon niet GON		Gewoon GON		Buitengewoon		Gewoon niet GON		Gewoon GON		Buitengewoon	
A	1	,3%	3	,9%	300	25,5%	11	,1%	1	,3%	336	37,3%
B	1	,3%	0	,0%	248	21,5%	0	,0%	0	,0%	0	,0%
X	0	,0%	1	,3%	69	5,4%	4	,1%	0	,0%	69	9,1%
Subtotaal cluster 2	2	,5%	4	1,1%	617	52,5%	15	,1%	1	,3%	405	46,4%
C	0	,0%	4	1,1%	289	13,2%	1	,0%	0	,0%	540	20,3%
D	0	,0%	69	19,7%	176	3,2%	1	,0%	49	14,5%	363	4,6%
E	0	,0%	25	7,1%	65	,4%	3	,0%	20	5,9%	83	,6%
F	0	,0%	23	6,6%	67	1,1%	2	,0%	25	7,4%	74	,6%
Y	0	,0%	17	4,8%	171	4,6%	6	,2%	7	2,1%	132	2,8%
Subtotaal cluster 3	0	,0%	138	39,3%	768	22,4%	13	,2%	101	29,8%	119	28,9%
G	0	,0%	2	,6%	202	7,0%	4	,0%	3	,9%	399	11,1%
H	0	,0%	28	8,0%	312	9,4%	4	,0%	39	11,5%	545	8,3%
Z	0	,0%	0	,0%	61	2,3%	0	,0%	0	,0%	31	1,1%
Subtotaal cluster 4	0	,0%	30	8,5%	575	18,8%	8	,1%	42	12,4%	975	20,5%
Cluster 1 of 2 of 4 zonder doelgroepbepaling	367	99,5%	179	51,0%	108	6,3%	2542	99,6%	195	57,5%	166	4,2%
Totaal	369	100,0%	351	100,0%	2068	100,0%	2578	100,0%	339	100,0%	2738	100,0%

Interpretatie

- Bij de inschaling in LZN II werd enkel voor cluster 3 gevraagd een doelgroep aan te duiden. Dit verklaart waarom in cluster 2 en 4 ook een groot deel van de inschalingen gedaan zijn zonder doelgroepbepaling.

- De totalen voor de doelgroepen in de clusters blijven procentueel gezien relatief stabiel bij de overgang van het gewoon basis- naar het gewoon secundair onderwijs (met of zonder GON). Het buitengewoon basisonderwijs kent verhoudingsgewijs wel meer leerlingen van cluster 2 dan het BUSO (52,5% tegenover 46,4%), allicht vooral omdat doelgroep B niet bestaat in het BUSO. In cluster 2 valt wel op dat doelgroep A van BuBaO naar BUSO sterk stijgt (licht verstandelijke beperking) en dat meer leerlingen van het secundair onderwijs ingeschaald worden in doelgroep X. Mogelijks wordt hier een deel van doelgroep B uit het basisonderwijs met een leerstoornis) ingeschaald? Verder te onderzoeken hypothesen daarbij zijn:
  - Zijn de indicatoren voor LZN III doelgroep A te scherp om alle leerlingen van cluster 2 op te vangen? Is het zinvol voor deze doelgroep een onderscheid te maken tussen basis- en secundair onderwijs?
  - Wordt in het secundair onderwijs sneller dan in het basisonderwijs verwezen naar type 1 en zo ja, wat zijn de redenen (onvoldoende zorgmiddelen, onvoldoende aangevoelde competentie tot compensatie en dispensatie,, ...) ?
- Omgekeerd kent het BUSO meer leerlingen van cluster 3 dan het BuBaO (22,4% tegenover 28,9%), met vooral meer leerlingen met een matig, ernstig of diep verstandelijke beperking (doelgroep C). Gaat dit over leerlingen van wie de ernst van de verstandelijke beperking of de ondersteuningsbehoefte in het buitengewoon basisonderwijs nog minder uitgesproken was?
- In de nieuwe doelgroep H vinden we telkens ongeveer 10% van de leerlingen zowel binnen de groep GON-leerlingen als binnen het buitengewoon onderwijs, dit in het basis- en het secundair onderwijs.

De onderstaande Tabel 19 schetst meer specifiek een beeld van de doelgroep waarin leerlingen uit het gewoon basisonderwijs worden ingeschaald in het nieuwe systeem.

Tabel 19. Verdeling van de leerlingen uit het GEWOON BASIS onderwijs naargelang de doelgroep waarin ze worden ingeschaald

doelgroep	Type gewoon onderwijs							
	Kleuter GON		Kleuter niet GON		Lager GON		Lager niet GON	
A	nvt	,0%	nvt	,0%	3	1,1%	1	,5%
B	nvt	,0%	nvt	,0%	0	,0%	1	,5%
X	nvt	,0%	nvt	,0%	1	,4%	0	,0%
Subtotaal cluster 2	nvt	,0%	nvt	,0%	4	1,5%	2	,9%
C	2	2,6%	0	,0%	2	,7%	0	,0%
D	30	39,5%	0	,0%	39	14,2%	0	,0%
E	7	9,2%	0	,0%	18	6,5%	0	,0%
F	7	9,2%	0	,0%	16	5,8%	0	,0%
Y	3	3,9%	0	,0%	14	5,1%	0	,0%
Subtotaal cluster 3	49	64,5%	0	,0%	89	32,4%	0	,0%
G	0	,0%	0	,0%	2	,7%	0	,0%
H	6	7,9%	0	,0%	22	8,0%	0	,0%
Z	0	,0%	0	,0%	0	,0%	0	,0%
Subtotaal cluster 4	6	7,9%	0	,0%	24	8,7%	0	,0%
Cluster 1 of 2 of 4 zonder doelgroepbepaling	21	27,6%	156	100,0%	158	57,5%	211	99,1%
Totaal	76	100,0%	156	100,0%	275	100,0%	213	100,0%

Interpretatie

- De doelgroepbepalingen in het gewoon kleuteronderwijs zijn blijkbaar allemaal gebeurd in het kader van GON, zij het wel in diverse doelgroepen. Verder onderzoek zou kunnen aangeven:

- In welke mate het huidige GON voor kleuters afgestemd is op de onderwijsbehoeften van alle kleuters, ook diegene voor wie op jonge leeftijd nog geen diagnose mogelijk of wenselijk is?
- Of het CLB slechts beperkte informatie over kleuterontwikkeling verzamelt en zonder doelgerichte vraag van ouders of school nog weinig diagnoses stelt in het kader van onderwijskundige ondersteuning?
- Hoe het kleuteronderwijs momenteel de kleuters met specifieke onderwijsbehoeften opvangt zonder GON-begeleiding?
- In welke mate zijn de indicatoren toepasbaar op kleuterniveau?

Een antwoord op deze vragen kan aanduiden welke competentieontwikkeling wenselijk is.

- In het lager onderwijs zien we een gelijkaardige tendens, met bijna geen inschalingen in doelgroep A of B vanuit het gewoon onderwijs, zonder GON-begeleiding. De vraag kan ook hier gesteld worden in welke mate ouders, scholen en CLB's in het gewoon onderwijs een nood aanvoelen om een diagnose te laten stellen omdat er strakke beperkingen bestaan in het huidige GON-aanbod voor type 1, 2, 3 en 8)?

De onderstaande Tabel 20 geeft een meer gedetailleerd beeld van de doelgroep waarin leerlingen die op dit moment in het gewoon secundair onderwijs zitten worden ingeschaald.

Tabel 20. Verdeling van de leerlingen uit het GEWOON SECUNDAIR onderwijs naargelang de doelgroep waarin ze worden ingeschaald

doelgroep	Type gewoon onderwijs													
	GON	A-stroom	ASO	B-Stroom	BSO	DBSO	KSO	TSO						
A	1 ,3%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,3%	0 ,0%	10 2,8%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%					
B	0 ,0%	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt					
X	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	2 ,5%	1 ,3%	1 ,3%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%					
Subtotaal cluster 2	1 ,3%	0 ,0%	0 ,0%	3 ,8%	1 ,3%	11 3,1%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%					
C	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,3%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%					
D	49 14,5%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,3%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%					
E	20 5,9%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	2 ,6%	1 ,3%	0 ,0%	0 ,0%					
F	25 7,4%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,3%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,3%	0 ,0%	0 ,0%					
Y	7 2,1%	0 ,0%	0 ,0%	2 ,5%	3 ,8%	1 ,3%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%					
Subtotaal cluster 3	101 29,8%	0 ,0%	0 ,0%	4 1,1%	3 ,8%	4 1,1%	2 ,6%	0 ,0%	0 ,0%					
G	3 ,9%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,3%	0 ,0%	3 ,8%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%					
H	39 11,5%	0 ,0%	0 ,0%	3 ,8%	0 ,0%	1 ,3%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%					
Z	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%					
Subtotaal cluster 4	42 12,4%	0 ,0%	0 ,0%	4 1,1%	0 ,0%	4 1,1%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%					
Cluster 1 of 2 of 4 zonder doelgroep bepaling	195 57,5%	374 100,0%	375 100,0%	356 97,0%	370 98,9%	337 94,7%	349 99,4%	381 100,0%	381 100,0%					
Totaal	339 100,0%	374 100,0%	375 100,0%	367 100,0%	374 100,0%	356 100,0%	351 100,0%	381 100,0%	381 100,0%					

Interpretatie

- We zien dat de meeste leerlingen uit het secundair onderwijs die in een specifieke doelgroep worden ingeschaald, vandaag GON-begeleiding krijgen.
- De doelgroepen waarvoor er weinig GON of ION beschikbaar is (doelgroep A type 1 en doelgroep C type 2), kunnen uitzonderlijk terecht in de B-stroom en het DBSO.

- Binnen het nieuwe leezorgkader verdient de verdere invulling van de ondersteuning en begeleiding voor bepaalde doelgroepen in ieder geval voldoende aandacht.

In Tabel 21 geven we een beeld van de doelgroep waarin leerlingen uit de verschillende types buitengewoon basisonderwijs worden ingeschaald. Deze tabel wordt vervolgens in een hanteerbaarder vorm gegoten.

Tabel 21. Verdeling van de leerlingen uit het buitengewoon basisonderwijs naargelang de doelgroep waarin ze worden ingeschaald

doelgroep	Type buitengewoon onderwijs															
	1		2		3		4		6		7		8			
A	230	63,0%	24	6,8%	8	2,6%	6	2,0%	2	2,3%	4	1,4%	26	7,1%		
B	38	10,4%	1	,3%	5	1,6%	3	1,0%	0	,0%	4	1,4%	197	54,1%		
X	21	5,8%	3	,9%	2	,6%	2	,7%	0	,0%	6	2,1%	35	9,6%		
Subtotaal cluster 2	289	79,2%	28	8,0%	15	4,8%	11	3,7%	2	2,3%	14	4,8%	258	70,9%		
C	19	5,2%	235	67,0%	4	1,3%	27	9,1%	0	,0%	4	1,4%	0	,0%		
D	2	,5%	1	,3%	1	,3%	169	57,1%	0	,0%	0	,0%	3	,8%		
E	0	,0%	1	,3%	0	,0%	2	,7%	62	71,3%	0	,0%	0	,0%		
F	1	,3%	0	,0%	0	,0%	0	,0%	0	,0%	66	22,6%	0	,0%		
Y	9	2,5%	31	8,8%	6	1,9%	21	7,1%	19	21,8%	78	26,7%	7	1,9%		
Subtotaal cluster 3	31	8,5%	268	76,4%	11	3,5%	219	74,0%	81	93,1%	148	50,7%	10	2,7%		
G	17	4,7%	8	2,3%	155	49,5%	3	1,0%	1	1,1%	3	1,0%	15	4,1%		
H	15	4,1%	39	11,1%	66	21,1%	57	19,3%	3	3,4%	108	37,0%	24	6,6%		
Z	4	1,1%	2	,6%	43	13,7%	0	,0%	0	,0%	3	1,0%	9	2,5%		
Subtotaal cluster 4	36	9,9%	49	14,0%	264	84,3%	60	20,3%	4	4,6%	114	39,0%	48	13,2%		
Cluster 1 of 2 of 4 zonder doelgroep bepaling	9	2,5%	6	1,7%	23	7,3%	6	2,0%	0	,0%	16	5,5%	48	13,2%		
Totaal	365	100,0%	351	100,0%	313	100,0%	296	100,0%	87	100,0%	292	100,0%	364	100,0%		

In Tabel 22 wordt specifiek nagegaan in welke mate leerlingen uit de huidige types buitengewoon basisonderwijs worden ingeschaald in de overeenstemmende doelgroep of cluster. Tevens wordt aangegeven of hiervoor gebruik gemaakt wordt van de 'rest'-doelgroep X, Y of Z.

Tabel 22. Overlap tussen huidig type buitengewoon basisonderwijs en de nieuwe doelgroepen en clusters

Type BuBaO	Binnen doelgroep		Binnen cluster		X/Y/Z	Andere cluster met doelgroepbepaling				Andere cluster zonder doelgroepbepaling	
1	A	63.0%	2	79.2%	X	5.8%	3	8.5%	4	9.9%	2.5%
8	B	54.1%	2	70.9%	X	9.6%	3	2.7%	4	13.2%	13.2%
2	C	67.0%	3	76.4%	Y	8.8%	2	8.0%	4	14.0%	1.7%
4	D	57.1%	3	74.0%	Y	7.1%	2	3.7%	4	20.3%	2.0%
6	E	71.3%	3	93.1%	Y	21.8%	2	2.3%	4	4.6%	0
7	F	22.6%	3	50.7%	Y	26.7%	2	4.8%	4	39.0%	5.5%
3	G	49.5%	4	84.3%	Z	13.7%	2	4.8%	3	3.5%	7.3%

Interpretatie

Wanneer we de huidige types buitengewoon basisonderwijs vergelijken met de nieuwe doelgroepen vallen ons een aantal zaken op (met overlap bedoelen we: leerlingen uit een type die ingeschaald worden in de overeenkomstige doelgroep):

- Geen enkel type valt samen met de nieuwe doelgroep. Wanneer we de overlap bekijken is er een variatie van 22,6% tot 71,3%.
- De overlap is beduidend groter wanneer we vergelijken met de bredere cluster, maar de variatie blijft groot (tussen 50,7% en 93,1%).
- Meest opvallend is type 7 waarbij 50,7% van de leerlingen in cluster 3 wordt ingeschaald waarvan slechts 22,6% in doelgroep F (leerlingen met een auditieve beperking). Dit kan verklaard worden doordat heel wat leerlingen van het huidige type 7 overgaan naar de nieuwe doelgroep H met een autismespectrumstoornis in cluster 4. Ook het huidige type 8 bestaat slechts voor 54,1% uit "zuivere doelgroep B-leerlingen".
- Blijkbaar zijn dus alle types BuBaO samengesteld uit een diversiteit van leerlingen, van wie de hoofdkenmerken binnen of buiten de overeenkomstige doelgroep te vinden zijn. De doelgroepbepalingen op basis van de indicatoren uit het eindverslag van de Stuurgroep Indicatorenontwikkeling staan blijkbaar op gespannen voet met de gangbare praktijk. Vooral in cluster 3 werd sterk gebruik gemaakt van de mogelijkheid om in een 'alternatieve' doelgroep (Y) in te schalen. We merken op dat zich daarnaast bij elk type problemen met de inschaling in doelgroepen volgens de strikte indicatoren voordoen.
- Voor de leerlingen die niet in de overeenstemmende doelgroep worden ingeschaald, is de kans groot dat ze terecht komen in een doelgroep van cluster 4. Dit betekent dat de populatie buitengewoon onderwijs vooral gemengd is omwille van comorbiditeit met gedrags- of emotionele stoornissen of pervasieve ontwikkelingsstoornissen. CLB-medewerkers schatten de ondersteuning voor deze stoornissen hoog in.
- Nogal wat leerlingen uit type 8 en een beperkt aantal uit type 3 worden in cluster 2 of 4 ingeschaald zonder doelgroepbepaling. Dit betekent dat voor deze leerlingen ingeschat wordt dat LZN I of II volstaat.

In Tabel 23 maken we dezelfde oefening voor leerlingen in het buitengewoon secundair onderwijs.

Tabel 23 Verdeling van de leerlingen uit het BUITENGEWOON SECUNDAIR onderwijs naargelang de doelgroep waarin ze worden ingeschaald

doelgroep	Type buitengewoon onderwijs											
	1		2		3		4		6		7	
A	239	64,9%	64	9,9%	22	4,8%	10	1,4%	0	,0%	1	,2%
B	0	,0%	0	,0%	0	,0%	0	,0%	0	,0%	0	,0%
X	63	17,1%	1	,2%	1	,3%	0	,0%	0	,0%	4	1,0%
Subtotaal cluster 2	302	82,1%	65	10,1%	23	5,1%	10	1,4%	0	,0%	5	1,2%
C	8	2,2%	465	70,7%	9	,6%	52	10,8%	1	,8%	5	1,0%
D	1	,3%	8	1,2%	1	,3%	352	60,7%	0	,0%	1	,2%
E	0	,0%	1	,2%	0	,0%	1	,2%	81	59,6%	0	,0%
F	0	,0%	0	,0%	0	,0%	1	,1%	0	,0%	73	15,9%
Y	6	1,6%	23	3,5%	8	1,5%	21	4,2%	49	35,9%	25	5,2%
Subtotaal cluster 3	15	4,1%	497	75,6%	18	2,4%	427	76,1%	131	96,4%	104	22,4%
G	25	6,8%	25	3,8%	329	64,3%	15	2,4%	1	,6%	4	,9%
H	8	2,2%	50	7,6%	112	18,0%	105	16,2%	2	1,4%	268	59,1%
Z	3	,8%	7	1,1%	18	3,2%	1	,2%	1	,8%	1	,2%
Subtotaal cluster 4	36	9,8%	82	12,5%	459	85,5%	121	18,8%	4	2,8%	273	60,2%
Cluster 1 of 2 of 4 zonder doelgroepbepaling	15	4,1%	12	1,8%	44	7,1%	17	3,7%	1	,8%	77	16,2%
Totaal	368	100,0%	656	100,0%	544	100,0%	575	100,0%	136	100,0%	459	100,0%

In Tabel 24 wordt specifiek nagegaan in welke mate leerlingen uit de huidige types buitengewoon secundair onderwijs worden ingeschaald in de overeenstemmende doelgroep of cluster. Tevens wordt aangegeven of hiervoor gebruik gemaakt wordt van de 'rest'-doelgroep X, Y of Z.

Tabel 24 Overlap tussen huidig type BUITENGEWOON SECUNDAIR ONDERWIJS en de nieuwe doelgroepen en clusters

Type BUO	Binnen doelgroep		Binnen cluster		X/Y/Z		Andere cluster met doelgroep				Andere cluster zonder doelgroep
1	A	64.9%	2	82.1%	X	17.1%	3	4.1%	4	9.8%	4.1%
2	C	70.7%	3	75.6%	Y	3.5%	2	10.1%	4	12.5%	1.8%
4	D	60.7%	3	76.1%	Y	4.2%	2	1.4%	4	18.8%	3.7%
6	E	59.6%	3	96.4%	Y	35.9%	2	0	4	2.8%	0.8%
7	F	15.9%	3	22.4%	Y	5.2%	2	1.2%	4	60.2%	16.2%
3	G	64.3%	4	85.5%	Z	3.2%	2	5.1%	3	2.4%	7.1%

Interpretatie

Bij vergelijking van de huidige types buitengewoon secundair onderwijs met de nieuw geformuleerde doelgroepen zien we een gelijkaardige tendens als in het basisonderwijs, maar nog iets meer uitgesproken.

- De overlap varieert van 15,9% (type 7) tot 70,7% (type 2) wat de specifieke doelgroep betreft en van 22,4% tot 96,4% voor de betrokken cluster. Ook het buitengewoon secundair onderwijs blijkt zeer heterogeen samengesteld en dit geldt in mindere of meerdere mate voor elk type.
- Ook hier is de verschuiving van type 7 naar cluster 4 met de nieuwe doelgroep H voor pervasieve ontwikkelingsstoornissen zeer opvallend. Bovendien is er enige twijfel over de noodzaak aan een gespecialiseerde setting buitengewoon onderwijs voor een aantal type 7-leerlingen, gezien 16,2% in LZN I of II wordt ingeschaald).
- Specifiek voor het secundair onderwijs zijn de onduidelijkheden bij inschaling voor type 1 (17,1% keuze voor X) en type 6 (35,9% keuze voor Y). Blijkbaar is er vooral voor deze types een spanning tussen de gangbare praktijk en de indicatoren voor inschaling in doelgroepen.

Nadere Analyse van doelgroepen X, Y, Z

Een belangrijke aanvulling in de praktijktest betreft de toevoeging van doelgroepen X, Y en Z. Uit de cijfers blijkt dat voor bepaalde leerlingen deze doelgroepen vaker worden benut bij de inschaling. In onderstaand deel wordt een overzicht gegeven van de verantwoordingen voor een inschaling in respectievelijk doelgroep X, Y of Z.

Stoornissen vermeld bij doelgroep X (N = 143)

Bij inschalingen in doelgroep X wordt onder stoornis vaak vermeld dat de leerling zwak begaafd is of zich op de grens tussen zwak begaafd en licht verstandelijke beperking bevindt. Ze functioneren op het niveau van een licht verstandelijke beperking en hebben nood aan een individueel curriculum.

Een inschaling in doelgroep X wordt ook verantwoord omdat het leerproces heel moeizaam verloopt en men beperkt is in het verwerven van schoolse kennis en vaardigheden. Er is een grote leerachterstand maar vaak zonder dat er leerstoornissen werden vastgesteld.

Een andere grote categorie binnen deze doelgroep zijn leerlingen met combinaties van problemen bv. leerstoornis gekoppeld aan ADHD.

Ook taalproblemen en leerproblemen/stoornissen worden als reden opgegeven voor een inschaling in doelgroep X.

Daarnaast worden opvoedingsproblemen of sociale omstandigheden vermeld bij de omschrijving van de stoornis.

Verder wordt bij enkele inschalingen ook aangegeven dat er vermoedens zijn van vb. ADHD, autismespectrumstoornis (ASS), specifieke taalontwikkelingsstoornis (STOS of in het Engels SLI) of concentratiestoornis maar nog geen sluitende diagnose voor handen is. Ten slotte wordt ook een dysharmonisch profiel vermeld, wordt een ontwikkelingsvertraging op meerdere domeinen aangehaald of wordt verwezen naar de huidige schoolsituatie. Enkele inschalers verwijzen verder ook naar een neurologische problematiek: ontwikkelingsdyspraxie (developmental coordination disorder – DCD), ASS of emotionele problemen.

Algemeen wordt doelgroep X vooral gekozen wanneer er sprake is van problemen bij leerlingen die tot uiting komen in het verwerven van schoolse kennis, zonder dat er een duidelijke diagnose is volgens de nieuwe criteria.

Ter illustratie koppelen we deze verklaringen aan de kwantitatieve gegevens uit het voorgaande hoofdstuk betreffende doelgroep X (zie Tabel 21 op pagina 55 en Tabel 23 op pagina 52). Deze gegevens worden in de onderstaande tabel samengevat.

Tabel 25. Verdeling van de leerlingen uit het buitengewoon onderwijs in doelgroep X

Type buitengewoon basisonderwijs														
doelgroep	1		2		3		4		6		7		8	
X	21	5,8%	3	,9%	2	,6%	2	,7%	0	,0%	6	2,1%	35	9,6%
Type buitengewoon secundair onderwijs														
X	63	17,1%	1	,2%	1	,3%	0	,0%	0	,0%	4	1,0%		

Wanneer we kijken vanuit welke huidige onderwijsvorm de inschalingen in doelgroep X gebeuren, dan zien we enkele opvallende gegevens.

We zien in het *basisonderwijs* bijvoorbeeld dat 9,6% van de leerlingen uit type 8, ingeschaald wordt in doelgroep X. Uit de verklaringen blijkt dat het vooral om leerlingen gaat waarbij het leerproces moeizaam verloopt zonder dat er een leerstoornis is vastgesteld. De tweede grootste categorie bevat leerlingen die een combinatie van problemen hebben bv. leerstoornis gekoppeld aan ADHD.

Uit type 1 komt 5,8% van de leerlingen in doelgroep X terecht. Het blijkt hier vooral te gaan om leerlingen die zich op de rand tussen zwak begaafd en licht verstandelijke beperking bevinden. Ook taalproblemen worden als verklaring gegeven voor een inschaling in doelgroep X.

In het *secundair onderwijs* zien we dat 17,1% van de leerlingen uit type 1 ingeschaald is in doelgroep X. Het gaat hier vooral om leerlingen met een 'algemene ontwikkelingsvertraging' of 'zwakke begaafdheid' (IQ-cijfers tussen 70 en 80).

Stoornissen vermeld bij doelgroep Y (N = 333)

Leerlingen met een meervoudige beperking (of een combinatie van problemen) vormen de grootste groep binnen doelgroep Y. Een matige of ernstige verstandelijke beperking in combinatie met een motorische beperking en een zintuiglijke beperking (vaak visueel) komt het meest voor. Maar ook combinaties van een verstandelijke en motorische beperking, een zintuiglijke beperking met een gedrags- of emotionele problematiek, een verstandelijke beperking met een motorische en zintuiglijke beperking en ASS, ... komen naar voor.

Een tweede grote groep leerlingen binnen deze doelgroep zijn leerlingen met een spraak- en/of taalontwikkelingsstoornis. Hierbij wordt ook dysfasie, verbale dyspraxie en selectief mutisme vermeld. Soms komt de taalstoornis in combinatie met ASS, leerproblemen, dyspraxie of licht verstandelijke beperking voor.

Binnen doelgroep Y wordt er ook vaak verwezen naar een genetische problematiek (ziekte van Bourneville, Williams-Beurensyndroom, velo-cardio-faciaal syndroom, syndroom van Down, ...) die gepaard gaat met andere problemen of meervoudige beperkingen met zich meebrengt.

Daarnaast wordt er ook verwezen naar een algemene ontwikkelingsachterstand of een licht verstandelijke beperking (of soms zwakbegaafdheid) in combinatie met gedragsproblemen of ASS, motorische of zintuiglijke problemen, taalproblemen of een problematische thuissituatie. Ook een dysharmonisch intelligentieprofiel komt hier aan bod.

Epilepsie wordt in doelgroep Y ook vaak als stoornis vernoemd. Vaak in combinatie met concentratieproblemen, met een verstandelijke beperking, met leerstoornissen en/of zintuiglijke beperkingen.

Ten slotte wordt een niet aangeboren hersenletsel of een stofwisselingsstoornis ook vermeld bij doelgroep Y. Enkele inscalers verwijzen naar een vermoeden van ASS of ADHD, naar ASS, naar ADHD in combinatie met faalangst, het syndroom van Gilles de la Tourette, leerstoornis, naar apraxie, naar oppositioneel opstandig gedrag, naar een sterk vertraagde leerontwikkeling en geheugenproblemen, ...

Algemeen vinden we in deze doelgroep voornamelijk meervoudige beperkingen terug. Bij de opmerkingen kwam naar voor dat het moeilijk is te schatten welke problematiek het meest aanpassingen vraagt aan de onderwijscontext. Een leerling binnen doelgroep Y voldoet vaak aan de criteria van verschillende doelgroepen. Een inscaler stelde de vraag om meerdere doelgroepen te kunnen aanduiden of om een aparte doelgroep te voorzien voor leerlingen die een meervoudige beperking hebben.

Ter illustratie koppelen we deze verklaringen aan de kwantitatieve gegevens (zie Tabel 21 op pagina 55 en Tabel 23 op pagina 52).

Tabel 26. Verdeling van de leerlingen uit het buitengewoon onderwijs in doelgroep Y

doelgroep	Type buitengewoon basisonderwijs											
	1	2	3	4	6	7	8					
Y	9	2,5%	31	8,8%	6	1,9%	21	7,1%	19	21,8%	78	26,7%
											7	1,9%
doelgroep	Type buitengewoon secundair onderwijs											
	1	2	3	4	6	7	8					
Y	6	1,6%	23	3,5%	8	1,5%	21	4,2%	49	35,9%	25	5,2%

Wanneer we kijken vanuit welke huidige onderwijsvorm de inschalingen in doelgroep Y gebeuren, dan zien we enkele opvallende gegevens.

We zien in het *basisonderwijs* bijvoorbeeld dat 26,7% van de leerlingen uit type 7 ingeschaald wordt in doelgroep Y. Het blijkt vooral te gaan om leerlingen met een spraak- en/of taalontwikkelingsstoornis, al dan niet in combinatie met een diagnose autismespectrumstoornis. Daarnaast zijn er ook enkele leerlingen met meervoudige beperkingen (bv. matige verstandelijke beperking en auditieve problemen) uit type 7 ingeschaald in doelgroep Y. 21,8% van de leerlingen uit type 6, wordt ingeschaald in doelgroep Y. Uit de verklaringen blijkt dat het gaat om leerlingen met een meervoudige beperking bv. een combinatie van een visuele, motorische en verstandelijke beperking.

In het *secundair onderwijs* wordt 35,9% van de leerlingen uit type 6 ingeschaald in doelgroep Y. Het blijkt hier allemaal te gaan om leerlingen met een meervoudige problematiek zoals bijvoorbeeld een visuele beperking in combinatie met een auditieve beperking, een verstandelijke beperking, ASS of een motorische beperking.

Stoornissen vermeld bij doelgroep Z (N = 92)

De leerlingen die ingeschaald zijn in doelgroep Z hebben vaak een combinatie van problemen (aangeduid als gedrags- en/of emotionele problemen met een leerstoornis, non-verbale leerstoornis - NLD, hechtingsstoornis, taalstoornis, motorische beperking, licht verstandelijke beperking, (kenmerken van) ASS, ADHD, ...). De leerling past in meerdere doelgroepen maar de impact van de gedrags- en/of emotionele (of pervasieve) problematiek is het grootst.

Een hechtingsproblematiek (al dan niet in combinatie met een post-traumatische stress stoornis - PTSS, ADHD, gedragsproblemen, ...) wordt ook vaak als stoornis aangegeven.

Een aantal leerlingen binnen doelgroep Z hebben geen officiële diagnose. Ze hebben gedragsproblemen, psychiatrische problemen of kenmerken van ASS maar vooralsnog is er geen officiële stoornis vastgesteld. Sommigen staan op de wachtlijst voor multidisciplinair onderzoek.

Binnen doelgroep Z wordt een moeilijke thuissituatie in combinatie met gedrags- en/of emotionele problemen ook vaak vermeld.

Daarnaast worden ook NLD, ADHD, een problematische opvoedingssituatie (POS), Gilles de la Tourette, PTSS en bepaalde syndromen aangegeven als stoornis. Ten slotte verwijst men soms naar het goed functioneren van de leerling binnen het huidige type onderwijs.

Algemeen vinden we in doelgroep Z vooral leerlingen terug met een emotionele problematiek of met een combinatie van gedrags- en/of emotionele problematiek. Deze leerlingen kunnen eigenlijk binnen doelgroep G ingeschaald worden maar blijkbaar wordt doelgroep G vooral gehanteerd voor inschalingen van gedragsstoornissen en/of ADHD-problematiek. Vooral hechtingsproblematiek wordt door de inscalers niet teruggevonden in een doelgroepomschrijving.

Ter illustratie koppelen we deze verklaringen aan de kwantitatieve gegevens (zie Tabel 21 op pagina 55 en Tabel 23 op pagina 52).

Tabel 27 Verdeling van de leerlingen uit het buitengewoon onderwijs in doelgroep Z

doelgroep	Type buitengewoon basisonderwijs											
	1	2	3	4	6	7	8					
Z	4 1,1%	2 ,6%	43 13,7%	0 ,0%	0 ,0%	3 1,0%	9 2,5%					
doelgroep	Type buitengewoon secundair onderwijs											
	1	2	3	4	6	7	8					
Z	3 ,8%	7 1,1%	18 3,2%	1 ,2%	1 ,8%	1 ,2%						

Wanneer we kijken vanuit welke huidige onderwijsvorm de inschalingen in doelgroep Z gebeuren, dan zien we enkele opvallende gegevens.

We zien in het *basisonderwijs* bijvoorbeeld dat 13,7% van de leerlingen uit type 3 ingeschaald wordt in doelgroep Z. Er worden verschillende beschrijvingen gegeven. Het vaakst voorkomend is een reactieve hechtingsstoornis (vaak in combinatie met ADHD, gedragsstoornis of ODD). De tweede grootste categorie van leerlingen uit het type 3 buitengewoon basisonderwijs die ingeschaald worden in doelgroep Z, zijn diegenen met gedragsproblemen (al dan niet met een officiële diagnose) die veroorzaakt of in stand gehouden worden door een zwakke pedagogische of instabiele thuissituatie.

Vanuit het *secundair onderwijs* gebeurden weinig inschalingen in doelgroep Z.

(On)zekerheid bij het inschalen

In de onderstaande tabellen gaan we het verband na tussen de inschaling in respectievelijk leerzorgniveaus, clusters en doelgroepen enerzijds en de onzekerheid die daarmee gepaard gaat. Dit doen we door bijvoorbeeld een kruistabel op te maken tussen leerzorgniveau waarin een leerling wordt ingeschaald en of het al dan niet gepaard ging met twijfel voor deze inschaling (volgens de CLB-medewerker). De tabellen zelf bevatten gewogen rijpercentages. Op die manier kunnen we een projectie maken naar de onzekerheid bij inschalen in de toekomst indien de context waarin wordt ingeschaald (bestaande indicatoren, ...) ongewijzigd blijft. Concreet kunnen we in tabel 28 aflezen dat 92,6% van de inschalingen in een leerzorgniveau zonder te twijfelen wordt gedaan. M.a.w., indien er niets wijzigt aan de context, dan is de kans dat een CLB-medewerker zal twijfelen over een inschaling naar leerzorgniveau voor een willekeurige nieuw in te schalen leerling 7,4%.

Tabel 28 geeft aan of er een verschil is in zekerheid aangaande de inschaling in de verschillende leerzorgniveaus. Daaruit blijkt er een duidelijk significant verschil te zijn. Voornamelijk over inschalingen in leerzorgniveau II wordt beduidend meer getwijfeld dan de inschaling in de overige leerzorgniveaus. Over een inschaling in leerzorgniveau I wordt het minste getwijfeld.

Tabel 28. Kruistabel tussen leerzorgniveau en de vraag of de inschaler al dan niet getwijfeld heeft over deze inschaling voor de totale steekproef en opgesplitst naar onderwijsniveau

Totale steekproef		
Leerzorgniveau	Getwijfeld over het leerzorgniveau?	
	ja	nee
I	5,8%	94,2%
II	26,8%	73,2%
III	10,8%	89,2%
IV	12,9%	87,1%
V	25,9%	74,1%
Totaal	7,4%	92,6%
$\chi^2 = 349,45$ Df = 4 P < 0,001		
Basisonderwijs		
Leerzorgniveau	Getwijfeld over het leerzorgniveau?	
	ja	Nee
I	6,9%	93,1%
II	29,6%	70,4%
III	10,7%	89,3%
IV	16,7%	83,3%
V	21,4%	78,6%
Totaal	8,5%	91,5%
$\chi^2 = 101,67$ Df = 4 P < 0,001		
Secundair onderwijs		
Leerzorgniveau	Getwijfeld over het leerzorgniveau?	
	ja	Nee
I	5,3%	94,7%
II	25,6%	74,4%
III	10,7%	89,3%
IV	12,9%	87,1%

V	26,9%	73,1%
Totaal	6,9%	93,1%
$\chi^2 = 243,26$ $Df = 4$ $P < 0,001$		

Interpretatie

We vermoeden dat de twijfel aan leerzorgniveau II, die zowel voorkomt in het basis- als het secundair onderwijs vooral samenhangt met de onwennigheid bij CLB-medewerkers om in leerzorgniveaus te denken. Leerzorgniveau II is een differentiatie die enkel in het gewoon onderwijs mogelijk is en om een nieuwe invulling vraagt. Zie ook de analyse van helpdesk en vrije velden. Dit is een duidelijk aandachtspunt voor competentieontwikkeling.

De twijfel kan ook ingegeven zijn door het ontbreken van duidelijke gegevens in het leerlingendossier – ofwel omdat die er op school ook niet zijn, ofwel omdat de communicatie met de school nog onvolledig is, ofwel omdat de CLB-medewerkers de schoolse maatregelen niet opneemt in zijn dossier. Dit vraagt zeker aandacht om een goede praktijk te ontwikkelen.

Tabel 29. Kruistabel tussen cluster en de vraag of de inschaler al dan niet getwijfeld heeft over deze inschaling voor de totale steekproef en opgesplitst naar onderwijsniveau

Totale steekproef		
Cluster	Getwijfeld over de cluster?	
	ja	nee
1	6,5%	93,5%
2	18,8%	81,2%
3	19,0%	81,0%
4	16,7%	83,3%
Totaal	8,1%	91,9%
$\chi^2 = 186,54$ $Df = 4$ $P < 0,001$		
Basisonderwijs		
Cluster	Getwijfeld over de cluster?	
	ja	nee
1	5,9%	94,1%
2	16,9%	83,1%
3	21,2%	78,8%
4	19,3%	80,7%
Totaal	7,3%	92,7%
$\chi^2 = 63,69$ $Df = 4$ $P < 0,001$		
Secundair onderwijs		
Cluster	Getwijfeld over de cluster?	
	ja	nee
1	6,8%	93,2%
2	19,5%	80,5%
3	17,9%	82,1%
4	16,0%	84,0%
Totaal	8,5%	91,5%

Totale steekproef		
Cluster	Getwijfeld over de cluster?	
	ja	nee
1	6,5%	93,5%
2	18,8%	81,2%
3	19,0%	81,0%
4	16,7%	83,3%
Chi ² = 124,05 Df = 4 P < 0,001		

Interpretatie

- De CLB-medewerkers hebben blijkbaar weinig of geen moeite met keuzemoment 4, waarbij beslist wordt of een leerling een stoornis heeft of niet. Dit is toch opvallend. Wellicht is dit omgaan met diagnoses en stoornissen goed ingeburgerd in de CLB-praktijk. Het betekent wel dat het denken in leezorgniveaus bijzondere klemtoon dient te krijgen bij vormingsinitiatieven.
- Bij ongeveer 1 op 5 leerlingen wordt getwijfeld of ze tot cluster 2, 3 of 4 behoren. Hier hebben we te maken met meervoudige problematieken, of problematieken die op meerdere vlakken om schoolse ondersteuning vragen en waarbij het niet eenvoudig is de afweging te maken wat het meeste doorweegt. Blijkbaar geven de indicatoren hier ook niet genoeg steun.

Tabel 30. Kruistabel tussen doelgroep en de vraag of de inschaler al dan niet getwijfeld heeft over deze inschaling voor de totale steekproef en opgesplitst naar onderwijsniveau

Totale steekproef		
Doelgroep	Getwijfeld over de doelgroep?	
	ja	nee
A	11,2%	88,8%
B	17,1%	82,9%
C	12,9%	87,1%
D	12,0%	88,0%
E	,0%	100,0%
F	,0%	100,0%
G	14,3%	85,7%
H	7,7%	92,3%
X	40,6%	59,4%
Y	26,1%	73,9%
Z	40,0%	60,0%
Totaal	15,2%	84,8%
Chi ² = 26,92 Df = 10 P = 0,003		
Basisonderwijs		
Doelgroep	Getwijfeld over de doelgroep?	
	ja	nee
A	12,8%	87,2%
B	17,1%	82,9%
C	11,8%	88,2%
D	12,5%	87,5%
E	,0%	100,0%
F	,0%	100,0%

G	22,2%	77,8%
H	7,7%	92,3%
X	57,1%	42,9%
Y	42,9%	57,1%
Z	50,0%	50,0%
Totaal	17,6%	82,4%
Chi ² = 15,31 Df = 10 P = 0,121		
Secundair onderwijs		
Getwijfeld over de doelgroep?		
Doelgroep	ja	nee
A	10,5%	89,5%
C	11,1%	88,9%
D	12,5%	87,5%
E	,0%	100,0%
F	,0%	100,0%
G	14,8%	85,2%
H	8,0%	92,0%
X	37,5%	62,5%
Y	18,8%	81,2%
Z	33,3%	66,7%
Totaal	13,9%	86,1%
Chi ² = 15,75 Df = 9 P = 0,072		

Interpretatie

- Inschalers twijfelen significant meer over inschalingen in doelgroepen X, Y en Z. Daar waar in het totaal bekeken inschalers slechts over 15% van de inschalingen in doelgroepen aangaven dat ze twijfelden, is dit voor doelgroepen X, Y en Z respectievelijk 40,6%, 26,1% en 40%.
- Hetzelfde patroon vinden we opnieuw terug indien we dit opsplitsen voor het basis- en het secundair onderwijs. De verschillen worden echter niet langer als significant bestempeld, maar dit komt doordat het gaat om kleinere aantallen dan in de totale steekproef en doordat het gaat om een globale significantietoets (verschilt het naar alle doelgroepen). We kunnen met andere woorden besluiten dat er voornamelijk twijfel bestaat bij inschalingen in doelgroepen X, Y en Z.

Resultaten Deel III

Vergelijking inschalingresultaten met theoretisch verwachte inschalingen

In onderstaande theoretische concordantietabellen volgen de resultaten betreffende de hypothesen die het Departement Onderwijs en Vorming het onderzoeksteam aanreikte. Op vraag van het onderzoeksteam tijdens één van de stuurgroepvergaderingen gaf het Departement Onderwijs en Vorming in concrete hypothesen voor elke doelgroep uit het steekproefkader aan waar deze leerlingen met een bepaalde waarschijnlijkheid zouden terechtkomen in de leezorgmatrix. De kleuren geven de waarschijnlijkheid van de inschalingen weer: waar verwachtte het Departement de inschaling van leerlingengroepen in het basis- en het secundair onderwijs theoretisch?

De cijfers in de cellen zijn onze onderzoeksresultaten uit de praktijktest. Per specifieke deelpopulatie uit het steekproefkader tonen de cijfers in welke mate de CLB-medewerkers de leerlingen al dan niet inschalen in de verwachte velden. Telkens volgt een interpretatie: in welke mate concorderen de cijfers met de verwachtingen? Voor inschalingen in de onverwachte leezorgvelden, verwerkten we ook kwalitatieve onderzoeksgegevens: welke verklaringen hebben CLB-medewerkers gegeven om een dergelijke inschaling toch te verantwoorden? Achtereenvolgens geven we de resultaten voor het basisonderwijs en het secundair onderwijs. Soms staan er in de interpretaties ook verwijzingen naar de bedenkingen die CLB-medewerkers ons gaven. Er worden soms termen gehanteerd die niet helemaal de terminologie van het leezorgkader weerspiegelen: autismespectrumstoornissen of ASS bv. in plaats van pervasieve ontwikkelingsstoornissen, gedragsproblemen i.p.v. gedragsstoornis,... We kozen ervoor de termen van de CLB-medewerkers in de verklaringen te volgen.

Legende voor interpretatie van de kleurtabellen

Kleuren:

- Donkergroen = leezorgveld waar het Departement verwacht dat leerlingen met zeer grote waarschijnlijkheid in terechtkomen
- Lichtgroen = leezorgveld waar het Departement verwacht dat leerlingen met grote waarschijnlijkheid in terechtkomen
- Oranje = leezorgveld waar het Departement verwacht dat leerlingen met kleine waarschijnlijkheid in terechtkomen
- Rood = leezorgveld waar het Departement verwacht dat leerlingen niet in terechtkomen (theoretisch blijft natuurlijk wel de mogelijkheid bestaan)
- Zwart = leezorgveld waar (ook technisch op de website) geen inschaling mogelijk was
- Wit = LZN V: Geen uitspraak over de waarschijnlijkheid. In principe kunnen daar te allen tijde leerlingen in terecht komen.

Begrippen²:

- LZN = Leezorgniveau
- Cl = cluster
- A t.e.m. H of X, Y, Z = doelgroepen, aangegeven waar relevant
- GON = geïntegreerd onderwijs (ION = inclusief onderwijs)
- T = type in het huidige buitengewoon onderwijs
  - o T1 = kinderen met een lichte verstandelijke beperking
  - o T2 = kinderen met een matige of zware verstandelijke beperking

² Begrippen: zie handleiding leezorgkader en <http://taalunieversum.org/onderwijs/termen/vlaanderen/>

- T3 = kinderen met ernstige emotionele problemen en/of gedragsproblemen
- T4 = kinderen met een lichamelijke handicap
- T5 = kinderen die voor langere tijd zijn opgenomen in een ziekenhuis
- T6 = kinderen met een visuele handicap
- T7 = kinderen met een auditieve handicap
- T8 = kinderen met ernstige leerstoornissen
- OV = opleidingsvorm in het huidige buitengewoon secundair onderwijs
  - OV1 = Opleidingsvorm 1: geeft een sociale vorming met het oog op integratie in een beschermd leefmilieu. Leerlingen die deze opleiding afronden stromen door naar een dagcentrum of bezigheidstehuis. De opleiding duurt vier jaar. Aan het eind daarvan behalen de leerlingen een attest.
  - OV2 = Opleidingsvorm 2: geeft een algemene en sociale vorming en een arbeidstraining. Zij wil leerlingen integreren in een beschermd leef- en werkmilieu. De opleiding bestaat uit twee fasen van elk minstens twee leerjaren. Leerlingen die de opleiding beëindigen behalen een attest.
  - OV3 = Opleidingsvorm 3: geeft een algemene, een sociale en een beroepsvorming met het oog op integratie in een gewoon leef- en werkmilieu. Na een observatieperiode van één jaar, volgt een opleidingsperiode van vier studiejaar. Na vijf jaar kunnen de leerlingen een kwalificatiegetuigschrift behalen.
  - OV4 = Opleidingsvorm 4: bereidt voor op een studie in het hoger onderwijs en wil de leerlingen integreren in het actieve leven. Deze opleidingsvorm richt zich tot leerlingen met voldoende intellectuele vaardigheden om de programma's van het gewoon onderwijs te volgen, op voorwaarde dat er pedagogische methodes en middelen worden aangeboden die zijn aangepast aan hun handicap. Voor het behalen van een getuigschrift gelden hier dezelfde regels als voor het gewoon secundair onderwijs.

BASISONDERWIJS

Gewoon basis zonder GON

(N=369) kleuter N = 156, lager N = 213

Tabel 30 Vergelijking reële en verwachte inschaling: Gewoon basis zonder GON

	Cl1	Cl2	Cl3	Cl4
LZN I	336 (91,1%)	9 (2,4%)	2 (0,5%)	1 (0,3%)
LZN II	8 (2,2%)	9 (2,4%)	0	2 (0,5%)
LZN III		2 (0,5%) A: 1 (0,3%) B: 1 (0,3%)	0 ION (C) D/E/F	0 G/H
LZN IV			0	0
LZN V	0			

De meeste leerlingen van het gewoon basisonderwijs zonder GON komen terecht in LZN I. Zoals verwacht is dat merendeels in cluster 1 zonder stoornis of beperking, zij het beperkt ook in de andere clusters. Op LZN II komen minder leerlingen dan verwacht in cluster 1 zonder diagnose, naast een aantal in cluster 2 en 4. Slechts enkele leerlingen zonder GON ziet men op LZN III, geen op LZN IV.

GON T4

(N= 104) kleuter N = 38, lager N = 66

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	1 (1,0%)	3 (2,9%)	1 (1,0%)
LZN II	2 (1,9%)	9 (8,7%)	65 (62,5%) D: 58 (55,8%) E: 1 (1,0%) Y: 6 (5,8%)	5 (4,8%) H (niet opgegeven)
LZN III		2 (1,9%) A: 1 (1,0%) X: 1 (1,0%)	10 (9,6%) C: 2 (1,9%) D: 7 (6,7%) Y: 1 (1,0%)	0
LZN IV			4 (3,8%)	0
LZN V	2 (1,9%)			

De meeste leerlingen van het huidige GON type 4 komen terecht in het verwachte LZN II. De grote meerderheid komt logischerwijze in doelgroep D met een motorische beperking, al zijn er ook leerlingen die niet aan de criteria van de doelgroepen voldoen en onder doelgroep Y vallen. De oranje velden met kleinere waarschijnlijkheid worden iets vaker dan verwacht ingevuld, zij het vooral op leerzorgniveau III in doelgroep D.

Verklaring rode velden

Een inschaling in cluster 2 wordt verantwoord op basis van intelligentie of door aan te geven dat de motorische beperking vooral tot uiting komt in het verwerven van schoolse kennis en vaardigheden. Een inschaling in een hoger leerzorgniveau wordt verklaard door te verwijzen naar een meervoudige problematiek of naar de intensievere ondersteuning bij dit kind (vb. naast GON ook nog intensieve multidisciplinaire therapie, PAB, individueel curriculum, ...).

GON T6

(N=25) kleuter N = 7, lager N = 18

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	18 (72,0%) E: 18 (72,0%)	0
LZN III		0	7 (28,0%) D: 2 (8,0%) E: 5 (20,0%)	0
LZN IV			0	0

LZN V	0		

De meeste leerlingen van het huidige GON type 6 komen terecht in het verwachte LZN II. Ze komen allen in doelgroep E met een visuele beperking.

Het oranje veld met kleinere waarschijnlijkheid wordt niet ingevuld op leerzorgniveau I, wel relatief vaker dan verwacht op leerzorgniveau III. Grotendeels gebeurt dit in doelgroep E, zij het ook in doelgroep D met een motorische beperking. Bij een inschaling in leerzorgniveau III verwijst men naar een ernstig medisch probleem of een meervoudige beperking.

GON T7

(N=204) kleuter N = 31, lager N = 173

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	1 (0,5%)	0	0	7 (3,4%)
LZN II	0	7 (3,4%) <i>B</i> <i>(niet opgegeven)</i>	30 (14,7%) <i>E: 1 (0,5%)</i> <i>F: 21 (10,3%)</i> <i>Y: 8 (3,9%)</i>	126 (61,8%) <i>H</i> <i>(niet opgegeven)</i>
LZN III		1 (0,5%) <i>A: 1 (0,5%)</i>	2 (1,0%) <i>F: 1 (0,5%)</i> <i>Y: 1 (0,5%)</i>	20 (9,8%) <i>G: 1 (0,5%)</i> <i>H: 19 (9,3%)</i>
LZN IV			1 (0,5%) <i>Y: 1 (0,5%)</i>	9 (4,4%) <i>H: 9 (4,4%)</i>
LZN V	0			

De meeste leerlingen van het huidige GON type 7 komen terecht in het verwachte LZN II. Ze komen meestal in doelgroep H met pervasieve ontwikkelingsstoornissen en doelgroep F met een auditieve beperking. In de oranje velden met kleinere waarschijnlijkheid komt een beperkt aantal leerlingen op leerzorgniveau I. Relatief vaker dan verwacht komen leerlingen op leerzorgniveau III, zij het vooral in de verwachte doelgroep H met pervasieve ontwikkelingsstoornissen.

Verklaring rode velden

Een inschaling in leerzorgniveau IV vanuit GON type 7 wordt enerzijds verantwoord door te verwijzen naar de intensieve therapie/ begeleiding die het kind krijgt of waar het nood aan heeft en anderzijds door te verwijzen naar het individueel curriculum dat de leerling volgt of waar hij nood aan heeft.

GON T8

(N=18) lager N = 18

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	2 (11,1%)	1 (5,6%)	1 (5,6%)	0
LZN II	4 (22,2%)	5 (27,8%) B (A) (niet opgegeven)	1 (5,6%) F: 1 (5,6%)	2 (11,1%) G / H (niet opgegeven)
LZN III		0 B (A)	0	1 (5,6%) G: 1 (5,6%)
LZN IV			0	0
LZN V	0			

De leerlingen van het huidige GON type 8 komen nagenoeg allemaal terecht in het verwachte LZN II. Allicht hebben een deel van hen de diagnose voor doelgroep B met leerstoornissen, al kunnen het ook leerlingen zijn met een lichte verstandelijke beperking (doelgroep A). Een aantal leerlingen met GON type 8 hebben (nog) geen diagnose (cluster 1) of hebben een pervasieve ontwikkelingsstoornis (cluster 4 H), een gedrags- of emotionele stoornis (cluster 4 G). Af en toe worden deze GON-leerlingen ingeschaald op leezorgniveau I, zelden op leezorgniveau III.

Buitengewoon basisonderwijs (BuBaO)

BuBao Type1

(N=365) lager N = 365

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	1 (0,3%)	0	0
LZN II	2 (0,5%)	5 (1,4%) A (B)	0	0
LZN III		289 (79,2%) A: 230 (63,0%) B: 38 (10,4%) X: 21 (5,8%)	25 (6,8%) C: 14 (3,8%) D: 2 (0,5%) F: 1 (0,3%) Y: 8 (2,2%)	29 (7,9%) G: 15 (4,1%) H: 11 (3,0%) Z: 3 (0,8%)
LZN IV			6 (1,6%) C: 5 (1,4%) Y: 1 (0,3%)	7 (1,9%) G: 2 (0,5%) H: 4 (1,1%) Z: 1 (0,3%)
LZN V	1 (0,3%)			

De leerlingen BuBaO type 1 komen grotendeels terecht in het verwachte LZN III. Ze komen meestal in cluster 2, doelgroep A met een licht verstandelijke beperking, maar ook in belangrijke mate in doelgroep B met leerstoornissen en doelgroep X.

Algemeen wordt voor doelgroep B opgemerkt dat voor deze leerlingen het gemeenschappelijk curriculum vaak niet haalbaar is, maar ze voldoen niet aan de criteria van doelgroep A (bv. IQ tussen 70 en 85). Daarnaast wordt ook verwezen naar leerlingen die zowel in doelgroep A als B passen, of leerlingen die zwak-/normaal begaafd zijn met leerstoornissen. Men merkt hierbij op dat de leerachterstand vaak het gevolg is van beperktere cognitieve mogelijkheden.

Er wordt ook verwezen naar het huidige onderwijstype in combinatie met leerachterstand.

Minder dan verwacht worden leerlingen van type 1 ingeschaald op LZN II.

Op LZN III komen in de oranje velden met kleinere waarschijnlijkheid ook nog redelijk veel leerlingen uit type 1 terecht in de clusters 3 en 4. Een mogelijke verklaring is dat dit voor een gedeelte gaat om leerlingen van doelgroep C met een matig tot ernstige verstandelijke beperking, gezien de overlap met de doelgroep van het huidige type 2. Daarnaast hebben ook enkele leerlingen van type 1 gedrags- en emotionele stoornissen (doelgroep G) of pervasieve ontwikkelingsstoornissen (doelgroep H). Opvallend is dat CLB-medewerkers een groter aantal leerlingen dan verwacht inschalen bij de doelgroepen X, Y en Z.

Verklaring rode velden

Een inschaling in LZN IV wordt verantwoord door de nood aan meer gespecialiseerde opvang en omkadering van de leerling. De vraag kan gesteld worden of de huidige indicatoren betreffende het verschil in intensiteit tussen zorgniveau III en IV voor deze leerlingen een voldoende duidelijk onderscheid toelaten.

Een inschaling in cluster 3 wordt verklaard door een meervoudige problematiek bij leerlingen of door twijfel tussen doelgroep A en doelgroep C. Sommige leerlingen zitten op de grens tussen een licht en matig verstandelijke beperking of functioneren op het niveau van matig verstandelijke beperking ondanks een hoger IQ. Dit zijn signalen dat de indicatoren die deze beide clusters en doelgroepen op basis van het IQ onderscheiden, nog niet de gehele realiteit vatten.

Bij een inschaling in cluster 4 wordt verwezen naar leerlingen die ook gedrags- en emotionele problemen hebben en nood hebben aan gespecialiseerde opvang (vooral auti-werking). Daarnaast worden hier ook leerlingen ingeschaald waarbij er nog geen formele diagnose werd gesteld of leerlingen die niet functioneren volgens de verstandelijke mogelijkheden.

BuBaO Type 2

(N=351) kleuter N = 86, lager N = 265

	Cl1	Cl2	Cl3	Cl4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	1 (0,3%)	0	1 (0,3%)
LZN III		28 (8,0%) A: 24 (6,8%) B: 1 (0,3%) X: 3 (0,9%)	94 (26,8%) C: 77 (21,9%) Y: 17 (4,8%)	17 (4,8%) G: 3 (0,9%) H: 13 (3,7%) Z: 1 (0,3%)
LZN IV			174 (49,6%) C: 158 (45,0%) D: 1 (0,3%) E: 1 (0,3%) Y: 14 (4,0%)	32 (9,1%) G: 5 (1,4%) H: 26 (7,4%) Z: 1 (0,3%)

LZN V	4 (1,1%)
-------	----------

De leerlingen BuBaO type 2 worden grotendeels ingeschaald in cluster 3. Cluster 3 wordt opvallend meer ingeschaald op LZN IV (lichtgroen) dan op LZN III (donkergroen). Men verwijst bij LZN IV voornamelijk naar een ernstige meervoudige problematiek (genetische problematiek, combinatie met ASS of een fysieke beperking, ...). Er is nood aan meer intense begeleiding, een meer praktisch gericht traject of residentiële omkadering. Enkele CLB-medewerkers geven aan dat het onderscheid tussen LZN III en LZN IV niet duidelijk is.

Daarnaast wordt een relatief groot aantal leerlingen uit type 2 op LZN III ingeschaald in cluster 2, voornamelijk in de doelgroep A met een licht verstandelijke beperking. Dit kunnen leerlingen zijn die niet voldoen aan de striktere indicatoren voor een matig tot ernstige verstandelijke beperking in het nieuwe leezorgkader, strikter alleszins dan de criteria die vandaag zijn gehanteerd bij verwijzing naar type 2. Vlug geconcludeerd zou men kunnen stellen dat een aantal leerlingen dan nu misschien ten onrechte in type 2 zit, maar er is een grote voorzichtigheid nodig bij de interpretatie: wat maakt er dat het huidige aanbod in type 1 voor deze leerlingen onvoldoende (leer)zorg biedt op maat van hun specifieke onderwijsbehoeften, zodat ze in type 2 terechtwamen? Hoe komt het dat zo veel leerlingen niet aan de nieuwe indicatoren voor een matig tot ernstige verstandelijke beperking beantwoorden? Welke aspecten hebben te maken met het huidige aanbod en welke met de indicatoren?

Verklaring rode velden

In tegenstelling tot wat de indicatoren beoogden, worden leerlingen van type 2 relatief vaak ingeschaald in cluster 4. Een verklaring hiervoor is dat de expliciete stelling uit het indicatorenverslag om bij comorbiditeit tussen cluster 3 en 4 te kiezen voor cluster 3, niet als dusdanig werd vermeld in de handleiding. De CLB-medewerkers geven wel duidelijke verklaringen voor hun keuze. Een inschaling in cluster 4 wordt verantwoord door een combinatie van problemen. In het bijzonder wordt verwezen naar de combinatie van een matige mentale beperking met ASS, waarbij de autismeproblematiek de meeste impact heeft op het schools functioneren. De leerling heeft nood aan een anti-werking of ASS wordt genoemd als de oorzaak van het functioneringsniveau. In het kleuteronderwijs wordt een inschaling in cluster 4 verantwoord door een sterk vermoeden van ASS. Indien we in de toekomst willen vermijden dat inschalingen in cluster 4 gebeuren bij leerlingen met een matig mentale beperking, dan zal deze opmerking expliciet in de handleiding moeten worden opgenomen.

BuBaO Type3

(N= 313) kleuter N = 30, lager N = 283

	Cl1	Cl2	Cl3	Cl4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	7 (2,2%)	3 (1,0%)	0	12 (3,8%) <i>G (H) (niet opgegeven)</i>
LZN III		15 (4,8%) <i>A: 8 (2,6%) B: 5 (1,6%) X: 2 (0,6%)</i>	5 (1,6%) <i>Y: 5 (1,6%)</i>	155 (49,5%) <i>G: 102 (32,6%) H: 32 (10,2%) Z: 21 (6,7%)</i>
LZN IV			6 (1,9%) <i>C: 4 (1,3%) D: 1 (0,3%) Y: 1 (0,3%)</i>	109 (34,8%) <i>G: 53 (16,9%) H: 34 (10,9%) Z: 22 (7,0%)</i>
LZN V	1 (0,3%)			

--	--

De leerlingen BuBaO type 3 komen grotendeels terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 4. Duidelijk telt type 3 naast de oorspronkelijke doelgroep met gedrags- en emotionele stoornissen (G) ook veel leerlingen met pervasieve ontwikkelingsstoornissen (H). Opvallend zijn daarnaast de vele leerlingen omschreven onder doelgroep Z. In dit type gebeurt het ook dat een leerling terecht komt in LZN V, zij het zelden. Enkele leerlingen komen op LZN II terecht. De overlap van type 3 met type 1 en 8 kan verklaren dat enkele leerlingen in cluster 2 terechtkomen, iets vaker in doelgroep A dan B.

Verklaring rode velden

Onverwacht blijken er ook leerlingen uit Type 3 te worden ingeschaald in cluster 3. Dit gebeurt wanneer men oordeelt dat gedragsproblemen samen voorkomen met een matig verstandelijke beperking (doelgroep C). De hypothese had er geen rekening mee gehouden dat in type 3 enkele leerlingen zitten met de dubbele diagnose waarbij de verstandelijke beperking doorweegt op de gedrags en/of autismespectrumstoornissen.

BuBaO Type 4

(N = 296) kleuter N = 63, lager N = 233

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	1(0,3%)	0	4 (1,4%) D: 4 (1,4%)	0
LZN III		11 (3,7%) A: 6 (2,0%) B: 3 (1,0%) X: 2 (0,7%)	52 (17,6%) C: 3 (1,0%) D: 40 (13,5%) Y: 9 (3,0%)	25 (8,4%) G: 1 (0,3%) H: 24 (8,1%)
LZN IV			163 (55,1%) C: 24 (8,1%) D: 125 (42,2%) E: 2 (0,7%) Y: 12 (4,1%)	35 (11,8%) G: 2 (0,7%) H: 33 (11,1%)
LZN V	5 (1,7%)			

De leerlingen BuBaO type 4 komen grotendeels terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 3. Er wordt meer dan 3 keer vaker ingeschaald op LZN IV dan op LZN III.

Zoals verwacht gaat dit vooral om leerlingen met een motorische beperking (doelgroep D), maar ook een aanzienlijk aantal met een matig tot ernstige verstandelijke beperking en enkelen met een visuele beperking. Het is niet duidelijk waarom deze leerlingen momenteel niet in type 2 of 6 terecht konden. We zien op LZN IV ook een aantal leerlingen in doelgroep Y.

Meer leerlingen dan verwacht wijst men tenslotte toe aan cluster 4: vooral aan de doelgroep met pervasieve ontwikkelingsstoornissen (H), af en toe aan de doelgroep met gedrags- en emotionele stoornissen (G). Type 4 kent ook enkele leerlingen die tijdelijk in cluster V zijn ondergebracht.

Verklaring rode velden

Er worden uiteenlopende verklaringen gegeven voor de onverwachte inschalingen in cluster 2. Algemeen genomen wordt ingeschaald in cluster 2 wanneer men oordeelt dat de hoofdbeperking zich situeert in problemen met het verwerven van schoolse vaardigheden.

BuBaO Type T6

(N=87) kleuter N = 20, lager N = 67

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	0 E	0
LZN III		2 (2,3%) A: 2 (2,3%)	46 (52,9%) E: 45 (51,7%) Y: 1 (1,1%)	1 (1,1%) G: 1 (1,1%)
LZN IV			35 (40,2%) E: 17 (19,5%) Y: 18 (20,7%)	3 (3,4%) H: 3 (3,4%)
LZN V	0			

Bijna alle leerlingen BuBaO type 6 komen zoals verwacht terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 3. Meestal gaat het om de doelgroep E met een visuele beperking, toch is er ook sprake van doelgroep Y.

Verklaring rode velden

Uitzonderlijk komen leerlingen type 6 terecht in cluster 2 doelgroep met een licht verstandelijke beperking of cluster 4 doelgroep gedrags- en emotionele stoornis of pervasieve ontwikkelingsstoornis. Het gaat dan om een meervoudige problematiek.

BuBaO Type T7

(N=292) kleuter N = 74, lager N = 218

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	1 (0,3%)	0	1 (0,3%)
LZN II	0	4 (1,4%)	10 (3,4%) F: 6 (2,1%) Y: 4 (1,4%)	9 (3,1%) H (niet opgegeven)
LZN III		14 (4,8%) A: 4 (1,4%) B: 4 (1,4%) X: 6 (2,1%)	111 (38,0%) C: 3 (1,0%) F: 50 (17,1%) Y: 58 (19,9%)	89 (30,5%) G: 2 (0,7%) H: 86 (29,5%) Z: 1 (0,3%)
LZN IV			27 (9,2%) C: 1 (0,3%) F: 10 (3,4%) Y: 16 (5,5%)	25 (8,6%) G: 1 (0,3%) H: 22 (7,5%) Z: 2 (0,7%)
LZN V	1 (0,3%)			

Een eerste grote groep leerlingen BuBaO type 7 komt terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 3, doelgroep F met een auditieve beperking. Er is daarnaast ook vaker dan verwacht sprake van doelgroep Y. Een aantal opmerkingen verklaren deze inschaling in Y doordat er geen doelgroep voor spraak- en taalontwikkelingsstoornissen onderscheiden is.

We vinden weinig verklaringen waarom 4 keer meer van deze leerlingen op LZN III terechtkomen dan er nood zou zijn aan intensere zorg op LZN IV. Enkel noteren gewoon de mening dat de zorg binnen LZNIII voldoende is om aan de specifieke noden van de leerling tegemoet te komen.

Een tweede grote groep uit type 7 wordt ingeschaald in cluster 4 bij de doelgroep met pervasieve ontwikkelingsstoornissen. Voor slechts een beperkt aantal van die leerlingen schat men in dat leerzorgniveau II kan volstaan. Vaker vindt men in cluster 4 dat zij zorg op LZN IV nodig hebben.

Verklaring rode velden

Leerlingen uit type 7 worden ingeschaald in cluster 2 wanneer men oordeelt dat de hoofdbeperking ligt in een licht verstandelijke beperking in combinatie met ASS, DCD of een vertraagde taal- en spraakontwikkeling. De meeste inschalingen in LZN IV cluster 4 verwijzen naar een combinatie van problemen of nood aan intensere therapie, slechts enkele geven aan dat het gemeenschappelijk curriculum haalbaar is en maken gebruik van de uitzonderingsregel.

BuBaO Type T8

(N=364) lager N = 364

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	6 (1,6%)	1 (0,3%)	0	1 (0,3%)
LZN II	12 (3,3%)	22 (6,0%) <i>B (A) (niet opgegeven)</i>	3 (0,8%) <i>D: 1 (0,3%) Y: 2 (0,5%)</i>	6 (1,6%) G / H
LZN III		258 (70,9%) <i>A: 26 (7,1%) B: 197 (54,1%) X: 35 (9,6%)</i>	5 (1,4%) <i>D: 2 (0,5%) Y: 3 (0,8%)</i>	43 (11,8%) <i>G: 12 (3,3%) H: 22 (6,0%) Z: 9 (2,5%)</i>
LZN IV			2 (0,5%) <i>Y: 2 (0,5%)</i>	5 (1,4%) <i>G: 3 (0,8%) H: 2 (0,5%)</i>
LZN V	0			

Algemeen blijkt de leerlingengroep type 8 een vrij diverse groep. De grote meerderheid komt terecht in cluster 2, maar slechts een grote helft wordt ingeschaald in de verwachte doelgroep B met leerstoornissen. Daarnaast krijgen heel wat leerlingen van type 8 een diagnose licht verstandelijke beperking (doelgroep A) of een andere stoornis of beperking (doelgroep X). Daarnaast komen een aantal leerlingen uit type 8 in cluster 4, hetzij met een pervasieve ontwikkelingsstoornis (doelgroep H), hetzij een gedrags- of emotionele stoornis (doelgroep G).

Leerlingen uit type 8 worden ingeschaald in doelgroep X:

- Bij een combinatie van problemen (bv. ADHD en een leerstoornis). Men verantwoordt de inschaling in doelgroep X dan door te stellen dat de criteria voor inschaling in doelgroep B bepalen dat de leerstoornis niet mag verklaard worden door een andere stoornis. Het is m.a.w. moeilijk om aan het exclusiviteitscriterium van doelgroep B te voldoen.
- Bij vermoeden van een leerstoornis. Hierbij motiveert men leerzorgniveau III door te benadrukken dat de leerling nu wel nood heeft aan een individueel curriculum en/of intense begeleiding en ondersteuning, ook al is er nog geen diagnose.
- Omwille van een problematische thuissituatie, waarbij ouders soms niet de middelen hebben voor verdere diagnosestelling. Er wordt opgemerkt dat het doorwegen van de sociale context niet terug te vinden is in het leerzorgkader, maar dat voor bepaalde leerlingen de schoolresultaten wel uitblijven waardoor een individueel curriculum aangewezen is. Dit kan te

maken hebben met het feit dat op dit moment de mogelijkheden voor zorg op LZNII onvoldoende worden ondersteund om ze nu al te realiseren in het gewoon onderwijs.

Leerlingen uit type 8 worden om verschillende redenen ook ingeschaald in cluster 1. De meeste CLB-medewerkers verwijzen dan naar een mogelijke evolutie volgend schooljaar. Sommigen geven aan dat de huidige ondersteuning hoger of lager is dan men op basis van het dossier zou vermoeden. Tot slot wordt er ook gesproken van een vermoeden van een stoornis of wordt de thuissituatie als reden aangehaald voor het feit dat de leerling in BuO zit.

Verklaring rode velden

Een inschaling in cluster 3 wordt soms verantwoord door een combinatie van problemen, soms door een motorische beperking, een taalontwikkelingsstoornis (in doelgroep Y) of een verstandelijke beperking. Ook wordt al eens verwezen naar een vermoeden van ASS.

SECUNDAIR ONDERWIJS

A-stroom Secundair

(N=374)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	329 (88,0%)	9 (2,4%)	3 (0,8%)	7 (1,9%)
LZN II	2 (0,5%)	22 (5,9%)	0	1 (0,3%)
LZN III		0	0	0
LZN IV			0	0
LZN V	1 (0,3%)			

De meeste leerlingen van de A-stroom in het secundair onderwijs komen terecht op LZN I. Zoals verwacht is dat grotendeels in cluster 1 zonder stoornis of beperking, zij het beperkt in de andere clusters. Op LZN II komen daarnaast een aantal leerlingen in cluster 2, vermoedelijk leerlingen met leerstoornissen. Er gebeurde geen inschaling in rode velden op LZN III of LZN IV.

B- stroom Secundair

(N=367)

	CI1	CI2	CI3	CI4
Niet ingevuld	1 (0,3%)			
LZN I	256 (69,8%)	35 (9,5%)	1 (0,3%)	9 (2,5%)
LZN II	12 (3,3%)	32 (8,7%)	4 (1,1%) D: 1 (0,3%) F: 1 (0,3%) Y: 2 (0,5%)	3 (0,8%)
LZN III		3 (0,8%) A: 1 (0,3%) X: 2 (0,5%)	0 ION (C) DEF	2 (0,5%) H: 2 (0,5%)
LZN IV			0	2 (0,5%) G: 1 (0,3%) H: 1 (0,3%)
LZN V	7 (1,9%)			

De leerlingen van de B-stroom vertonen een gevarieerder beeld dan in de A-stroom. De meerderheid komt terecht in LZN I, cluster 1 zonder stoornis of beperking, maar minder vaak dan in de A-stroom. Regelmatig komen er ook leerlingen in andere clusters, vooral in cluster 2, maar ook in cluster 4. Een beperkt aantal leerlingen hebben geen diagnose (cluster 1), maar krijgen compensatie en dispensatie op LZN II. Heel wat leerlingen op LZN II komen in cluster 2 (leerlingen met leerstoornissen of een licht verstandelijke beperking), enkelen in cluster 3 en 4.

De B-stroom telt momenteel een heel beperkt aantal leerlingen van LZN III. De weinigen die een individueel curriculum volgen, behoren tot cluster 4 en cluster 2. Mogelijks hebben de leerlingen van cluster 3 in het gewoon onderwijs GON-begeleiding (zie verder) en zijn er in deze steekproef geen leerlingen met ION-begeleiding opgenomen.

Verklaring rode velden

Een zeldzame inschaling in LZN IV wordt verantwoord door te wijzen op een intense nood aan begeleiding.

ASO Algemeen Secundair

(N=375)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	362 (96,5%)	3 (0,8%)	1 (0,3%)	2 (0,5%)
LZN II	2 (0,5%)	3 (0,8%)	0	1 (0,3%)
LZN III		0	0	0
LZN IV			0	0
LZN V	1 (0,3%)			

De leerlingen van het ASO komen – massaler dan de A-stroom - terecht in LZN I. Zoals verwacht is dat grotendeels in cluster 1 zonder stoornis of beperking, heel beperkt in de andere clusters. Op LZN II komen slechts zelden leerlingen terecht. Er gebeurde ook geen inschaling in rode velden op LZN III of LZN IV.

KSO Kunst Secundair

(N=351)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	303 (86,3%)	7 (2,0%)	1 (0,3%)	8 (2,3%)
LZN II	9 (2,6%)	14 (4,0%) <i>B (niet opgegeven)</i>	2 (0,6%) <i>E: 1 (0,3%) F: 1 (0,3%)</i>	5 (1,4%)
LZN III		0	0	0
LZN IV			0	0
LZN V	2 (0,6%)			

De leerlingen van het KSO komen – ongeveer even vaak als in de A-stroom – grotendeels terecht in LZN I. Zoals verwacht is dat grotendeels in cluster 1 zonder stoornis of beperking, naast beperkt in de andere clusters (vooral 2, in mindere mate 4 en 3). Op LZN II komen heel wat vaker dan in het ASO leerlingen terecht, in de eerste plaats in cluster 2 (leerlingen met leerstoornissen), zonder diagnose in cluster 1, uitzonderlijk in cluster 4 of 3. Er gebeurde geen inschaling in rode velden op LZN III of LZN IV.

TSO Technisch Secundair

(N=381)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	330 (86,6%)	18 (4,7%)		6 (1,6%)
LZN II	4 (1,0%)	22 (5,8%)	0	1 (0,3%)
LZN III		0	0	0
LZN IV			0	0
LZN V	0			

De leerlingen van het TSO komen - net als in het ASO en KSO – grotendeels terecht in LZN I. Wel kent het TSO op LZN I meer leerlingen van cluster 2 en een aantal van cluster 4, die er de nodige differentiatie en/of remediëring krijgen. Op LZN II komen duidelijk meer dan in KSO en ASO leerlingen terecht in cluster 2 (met leerstoornissen of eventueel een licht verstandelijke beperking), naast

enkelen in cluster 1 en 4. Het TSO kent dus een duidelijke groep leerlingen met leerstoornissen. Er gebeurde geen inschaling in rode velden op LZN III of LZN IV.

BSO Beroeps Secundair

(N=374)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	312 (83,4%)	16 (4,3%)	3 (0,8%)	8 (2,1%)
LZN II	9 (2,4%)	12 (3,2%)	3 (0,8%) Y: 3 (0,8%)	7 (1,9%)
LZN III		1 (0,3%) A/B X: 1 (0,3%)	0 ION (C) D/E/F	0 G/H
LZN IV			0	0
LZN V	3 (0,8%)			

De leerlingen van het BSO komen grotendeels terecht in LZN I (vaker dan in de B-stroom). Een aantal leerlingen heeft een diagnose voor cluster 2 of 4, enkelen voor cluster 3 en krijgt de nodige differentiatie en/of remediëring. Op LZN II komen een aantal leerlingen terecht in cluster 2 (met leerstoornissen of eventueel een licht verstandelijke beperking), of iets minder in cluster 1 (zonder diagnose), cluster 4 of cluster 3. De groep op LZN II blijft hier relatief beperkter tegenover LZN I dan in de B-stroom, al is de totale groep LZN II niet min. De totale groep leerlingen van cluster 2 blijft in het BSO opvallend beperkter dan in de B-stroom. Verklaringen hiervoor komen uit dit onderzoek niet naar voor. Is compensatie en dispensatie in het BSO minder gekend of minder nodig dan in de B-stroom? Worden de leerlingen uit cluster 2 in de B-stroom toch nog verwezen naar het BuSO?

Op LZN III komt slechts per uitzondering een leerling terecht, allicht hebben die leerlingen GON-begeleiding (zie verder) en zijn er in deze steekproef geen leerlingen met ION-begeleiding opgenomen. Er gebeurde geen inschaling in rode velden op LZN IV.

DBSO Deeltijds beroepssecundair

(N=356)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	263 (73,9%)	19 (5,3%)	1 (0,3%)	12 (3,4%)
LZN II	8 (2,2%)	10 (2,8%)	2 (0,6%) E: 2 (0,6%)	15 (4,2%)
LZN III		11 (3,1%) A: 10 (2,8%) X: 1 (0,3%)	2 (0,6%) C: 1 (0,3%) Y: 1 (0,3%)	2 (0,6%) G: 1 (0,3%) H: 1 (0,3%)
LZN IV			0	2 (0,6%) G: 2 (0,6%)

LZN V	9 (2,5%)
-------	----------

De leerlingen van het DBSO komen grotendeels terecht in LZN I, in totaal ongeveer even vaak als in de B-stroom, maar minder dan in het BSO. In vergelijking met de B-stroom gaat het wel vaker om leerlingen van cluster 1 en minder vaak om cluster 2. Toch krijgt ook een aanzienlijk aantal leerlingen de nodige differentiatie en/of remediëring voor een diagnose in cluster 2 of 4. Op LZN II komen een aantal leerlingen terecht in cluster 1 (zonder diagnose) en cluster 2 (met leerstoornissen of eventueel een licht verstandelijke beperking). Vaker echter dan de andere secundaire onderwijsvormen heeft het DBSO leerlingen van cluster 4 met gedrags- en emotionele stoornissen of pervasieve ontwikkelingsstoornissen. De groep op LZN II blijft in DBSO net als in BSO relatief beperkter dan in de B-stroom, alsook de totale groep leerlingen van cluster 2. Verklaringen hiervoor komen uit dit onderzoek niet naar voor.

Een beperkt aantal leerlingen van het DBSO worden ingeschaald in LZN V omwille van problematische afwezigheden.

Verklaring rode velden

Het DBSO kent een paar leerlingen met complexe zorgbehoeften. De inschaling in LZN IV wordt verantwoord door te verwijzen naar een meervoudige complexe problematiek bij de leerlingen.

GON T3 Secundair

(N= 9)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	1 (11,1%)
LZN II	1 (11,1%)	0	1 (11,1%) Y: 1 (11,5%)	2 (22,2%)
LZN III		0	0	1 (11,1%) G: 1 (11,1%)
LZN IV			0	3 (33,3%) G: 1 (11,1%) H: 2 (22,2%)
LZN V	0			

De GON-leerlingen van type 3 komen zoals verwacht grotendeels in cluster 4 terecht. Zij komen op LZN IV terecht, wat minder op LZN III en ook op LZN II (zonder individueel curriculum, met compensatie en dispensatie). We dienen hierbij wel op te merken dat het om zeer kleine aantallen gaat.

Verklaring rode velden

De inschaling in cluster 1 wordt verantwoord door te verwijzen naar een vermoeden van een stoornis dat nooit is bevestigd. Voor de inschaling in cluster 3 is er geen duidelijke verklaring (de leerling zou presteren volgens de middelmaat van de klas, wel werken met een volgkaart).

De inschaling op LZNI heeft te maken met moeilijkheden om te interpreteren vanaf wanneer men kan spreken over dispensatie ("GON krijgen tijdens de godsdienstles, is dat dispensatie?").

De leerlingen die op LZN IV worden ingeschaald volgen het gemeenschappelijk curriculum maar hebben nood aan intense ondersteuning.

GON T4 Secundair

(N= 65)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	1 (1,5%)	0	3 (4,6%)	0
LZN II	0	1 (1,5%)	45 (69,2%) D: 44 (67,7%) Y: 1 (1,5%)	5 (7,7%)
LZN III		0	3 (4,6%) D: 3 (4,6%)	4 (6,2%) G: 1 (1,5%) H: 3 (4,6%)
LZN IV			3 (4,6%) D: 2 (3,1%) Y: 1 (1,5%)	0
LZN V	0			

De GON-leerlingen van type 4 komen zoals verwacht grotendeels in cluster 3, doelgroep D met motorische beperking. De meesten zijn ingeschaald op LZN II, enkelen op een hoger of lager zorgniveau. Een aantal komt in cluster 4, door een combinatie met pervasieve ontwikkelingsstoornissen of eventueel een gedrags- en emotionele stoornis.

Verklaring rode velden

Een inschaling in LZN IV, cluster 3 wordt verantwoord door te wijzen op het volgen van een individueel curriculum (spreiding over twee jaar) met intense begeleiding.

Een inschaling in LZN III, cluster 4 wordt verantwoord door te wijzen op meerdere diagnoses en/of de nood aan intense opvolging en begeleiding (soms meer dan enkel GON).

GON T6 Secundair

(N=22)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	1 (4,5%)	17 (77,3%) E: 17 (77,3%)	0
LZN III		1 (4,5%)	2 (9,1%) E: 2 (9,1%)	0
LZN IV			1 (4,5%) Y: 1 (4,5%)	0
LZN V	0			

De GON-leerlingen van type 6 komen zoals verwacht in cluster 3, doelgroep E met visuele beperking. Dat is vooral op LZN II, maar ook geregeld op LZN III.

Verklaring rode velden

Over de leerling op LZN IV cluster 3 geeft de CLB-medewerker twijfel aan met cluster 4, dit lijkt om een complexe problematiek te gaan.

GON T7 Secundair

(N=243)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	1 (0,4%)	0	11 (4,5%)
LZN II	1 (0,4%)	8 (3,3%)	27 (11,1%) E: 1 (0,4%) F: 23 (9,5%) Y: 3 (1,2%)	153 (63,0%)
LZN III		0	2 (0,8%) F: 2 (0,8%)	27 (11,1%) H: 27 (11,1%)
LZN IV			0	7 (2,9%) H: 7 (2,9%)
LZN V	6 (2,5%)			

De GON-leerlingen van type 7 komen zoals verwacht terecht op LZN II, vooral in cluster 4 met pervasieve ontwikkelingsstoornissen, naast cluster 3, doelgroep F met auditieve beperking of een andere stoornis of beperking (Y). Een heel aantal leerlingen met pervasieve ontwikkelingsstoornissen schaaft men daarnaast in op LZN III, wat voor de doelgroep F in cluster III uitzonderlijk blijft. Een beperkt aantal leerlingen GON type 7 worden ingeschaald in LZN V.

Verklaring rode velden

Een inschaling in LZN IV wordt verklaard door te wijzen op de onderwijsnoden van de leerling: nood aan intense begeleiding, nood aan zeer intensieve opvolging. De redenen die men aangeeft, zijn voornamelijk kindkenmerken: sociaal-emotionele moeilijkheden, depressieve stoornis,...

Buitengewoon Secundair onderwijs (BUSO)

OV1 T2

(N=327)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	0	0
LZN III		2 (0,6%)	53 (16,2%) C: 49 (15,0%) D: 1 (0,3%) Y: 3 (0,9%)	9 (2,8%) H: 9 (2,8%)
LZN IV			231 (70,6%) C: 222 (67,9%) D: 3 (0,9%) Y: 6 (1,8%)	27 (8,3%) G: 6 (1,8%) H: 19 (5,8%) Z: 2 (0,6%)
LZN V	5 (1,5%)			

De leerlingen OV1 van BUSO type 2 worden grotendeels ingeschaald in cluster 3, eerst en vooral op LZN IV, naast een aanzienlijk aantal op LZN III. Bijna al deze BUSO-leerlingen voldoen aan de indicatoren voor doelgroep C met een matig tot ernstig verstandelijke beperking, al zijn er ook enkelen met een andere (Y) of een motorische beperking (D).

Verklaring rode velden

In tegenstelling tot wat de indicatoren beoogden, worden ook leerlingen van BUSO OV1 type 2 relatief vaak ingeschaald in cluster 4. Dit is net zomin als in het basisonderwijs de bedoeling binnen het leezorgkader. Een verklaring hiervoor is dat de expliciete stelling uit het indicatorenverslag om bij comorbiditeit tussen cluster 3 en 4 te kiezen voor cluster 3, niet als dusdanig werd vermeld in de handleiding. Een inschaling in cluster 4 wordt verantwoord door te verwijzen naar een dubbele beperking: licht, matig of diep verstandelijke beperking gecombineerd met autisme en/of een gedragsstoornis. Men schaalte in in cluster 4 als men van mening is dat de gedragsproblemen en/of het autisme 'in sterke mate het leren en functioneren bepalen en daaruit volgend ook de nood aan een gespecialiseerde onderwijssituatie'. Het onderscheid tussen LZN III en LZN IV komt voor die leerlingen van cluster 4 in de verklaringen niet duidelijk tot uiting. Binnen LZN IV wordt wel soms verwezen naar 'nood aan een intensieve zorg en aanpak'. Hoe komt het dat zo veel leerlingen OV1 type 2 niet aan de nieuwe indicatoren voor een matig tot ernstige verstandelijke beperking beantwoorden? Welke aspecten hebben te maken met het huidige aanbod en welke met de indicatoren?

OV1 T3

(N=23)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	0	0 G
LZN III		0	0	8 (34,8%) G: 5 (21,7%) H: 3 (13,0%)
LZN IV			3 (13,0%) C: 2 (8,7%) Y: 1 (4,3%)	12 (52,2%) G: 4 (17,4%) H: 6 (26,1%) Z: 2 (8,7%)
LZN V	0			

De leerlingen OV1 van BUSO type 3 komen net als in BuBaO type 3 grotendeels terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 4. Type 3 heeft naast de doelgroep met gedrags- en emotionele stoornissen (G) ook leerlingen met pervasieve ontwikkelingsstoornissen (H) en een aantal leerlingen met een andere stoornis (Z). Er worden geen OV1-leerlingen ingeschaald op LZN II.

Verklaring rode velden

Een inschaling in cluster 3 wordt verklaard door een bijkomende verstandelijke beperking (naast de gedragsproblematiek) of een niet nader omschreven medische problematiek.

OV1 T4

(N=251)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	0 D	0
LZN III		2 (0,8%) A: 2 (0,8%)	19 (7,6%) C: 4 (1,6%) D: 15 (6,0%)	12 (4,8%) H: 12 (4,8%)
LZN IV			179 (71,3%) C: 32 (12,7%) D: 132 (52,6%) E: 1 (0,4%) Y: 14 (5,6%)	25 (10,0%) G: 5 (2,0%) H: 19 (7,6%) Z: 1 (0,4%)
LZN V	14 (5,6%)			

De leerlingen OV1 van BUSO type 4 komen grotendeels terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 3. Er wordt tot 9 keer meer ingeschaald op LZN IV dan op LZN III. Zoals verwacht gaat dit vooral om

leerlingen met een motorische beperking (doelgroep D), maar ook een aanzienlijk aantal met een matig tot ernstige verstandelijke beperking (C) of een andere beperking (Y). Daarnaast komen een aantal leerlingen in cluster 4, doelgroep gedrags- en emotionele stoornissen (G) en pervasieve ontwikkelingsstoornissen (H). Er worden geen OV1-leerlingen ingeschaald op LZN II.

Verklaring rode velden

Een inschaling in LZN III cluster 2 wordt verantwoord doordat er naast een motorische problematiek tevens sprake is van een licht verstandelijke beperking (wanneer die handicap het functioneren meer bepaalt dan de motorische beperking).

OV1 T6

(N=87)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	1 (1,1%) E: 1 (1,1%)	0
LZN III		0	25 (28,7%) E: 21 (24,1%) Y: 4 (4,6%)	0
LZN IV			58 (66,7%) C: 1 (1,1%) E: 30 (34,5%) Y: 27 (31,0%)	2 (2,2%) H: 1 (1,1%) Z: 1 (1,1%)
LZN V	1 (1,1%)			

Bijna alle leerlingen OV1 van BUSO type 6 komen terecht op leezorgniveau III en IV in cluster 3, met meer dan dubbel zoveel leerlingen op LZN IV. Meestal gaat het om de doelgroep E met een visuele beperking, toch is er zeker op LZN IV ook sprake van veel andere stoornissen of beperkingen (doelgroep Y).

Verklaring rode velden

Een inschaling in cluster 4 wordt verantwoord wanneer er naast een visuele beperking sprake is van een autismespectrumstoornis of psychiatrische problematiek.

OV1 T7

(N=134)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	0	3 (2,2%) H (niet opgegeven)
LZN III		0	18 (13,4%) F: 10 (7,5%) Y: 8 (6,0%)	46 (34,3%) H: 46 (34,3%)
LZN IV			19 (14,1%) C: 4 (3,0%) D: 1 (0,7%) F: 7 (5,2%) Y: 7 (5,2%)	39 (29,1%) G: 1 (0,7%) H: 38 (28,4%)
LZN V	9 (6,7%)			

Een eerste groep leerlingen OV1 van BUSO type 7 komt terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 3, doelgroep F met een auditieve beperking. Er is daarnaast sprake van andere stoornissen of beperkingen (doelgroep Y) en van een matig tot ernstige verstandelijke (C) of motorische beperking (D). Evenveel van deze OV1-leerlingen komen op LZN IV terecht dan op LZN III.

Een grotere groep OV1 van BUSO type 7 wordt ingeschaald in cluster 4 bij de doelgroep met pervasieve ontwikkelingsstoornissen (H). Voor enkele van die leerlingen schat men in dat leerzorgniveau II kan volstaan. Wat vaker vindt men in cluster 4 dat zij zorg op LZN III nodig hebben dan op LZN IV. Er gebeurde geen inschaling in rode velden.

OV2 T2

(N=329)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	0	0
LZN III		63 (19,1%) A: 62 (18,8%) X: 1 (0,3%)	145 (44,1%) C: 132 (40,1%) D: 4 (1,2%) Y: 9 (2,7%)	19 (4,6%) G: 8 (2,4%) H: 10 (3,0%) Z: 1 (0,3%)
LZN IV			68 (20,7%) C: 62 (18,8%) E: 1 (0,3%) Y: 5 (1,5%)	27 (8,2%) G: 11 (3,3%) H: 12 (3,6%) Z: 4 (1,2%)
LZN V	7 (2,1%)			

De leerlingen OV2 van BUSO type 2 worden grotendeels ingeschaald op LZN III en LZN IV, waarvan meer dan dubbel zoveel op LZN III. Bijna al deze BUSO-leerlingen voldoen net als in OV1 aan de indicatoren voor cluster 3, doelgroep C met een matig tot ernstig verstandelijke beperking, al zijn er ook een aantal met een andere (Y) of een motorische beperking (D). Meer dan in OV1 zijn er in OV2 ook een aanzienlijk aantal leerlingen in cluster 2 ingeschaald, omdat zij een licht verstandelijke beperking (A) hebben eerder dan een matig tot ernstige. Het gaat om leerlingen met een licht verstandelijke beperking die dus onvoldoende zorg op maat hebben gevonden in BUSO OV3. Een beperkt aantal leerlingen OV2 type 2 worden ingeschaald in LZN V.

Verklaring rode velden

In tegenstelling tot wat de indicatoren beoogden, worden ook leerlingen van BUSO OV2 type 2 relatief vaak ingeschaald in cluster 4. Dit is net zomin als in BuBaO type 2 of OV1 type 2 de bedoeling binnen het leezorgkader. Een inschaling in cluster 4 wordt verantwoord door een combinatie van een lichte tot matige verstandelijke beperking met ADHD, gedragsproblemen, emotionele problemen (doelgroep G), autisme en psychische problematiek (doelgroep H) of een andere problematiek (bv. Gilles de la Tourette, doelgroep Z). Soms worden enkel gedragsproblemen vermeld en blijkt de OV2-leerling een normale begaafdheid te hebben. We kunnen ons de vraag stellen hoe het komt dat zo veel leerlingen OV2 type 2 niet aan de nieuwe indicatoren voor een matig tot ernstige verstandelijke beperking beantwoorden?

Het onderscheid tussen een inschaling in LZN III en LZN IV is uit de verklaringen moeilijk te halen. In beide gevallen wordt verwezen naar een nood aan opvolging, structuur en/of ondersteuning. In LZN III wordt bv. verwezen naar 'persoonlijke en verduidelijkende ondersteuning en geïndividualiseerde stappenplannen voor het verwerven en uitvoeren van technische en beroepsgerichte vaardigheden'. Bij inschalingen in LZN IV cluster 4 geven CLB-medewerkers ook verwijzingen naar leerlingkenmerken zoals een combinatie van verschillende problemen (bv. een lichte verstandelijke beperking, ASS, ernstige gedragsproblemen thuis).

OV2 T3

(N= 61)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	1 (1,6%)	0	0
LZN III		5 (8,2%) A: 5 (8,2%)	8 (13,1%) C: 6 (9,8%) Y: 2 (3,3%)	21 (34,4%) G: 12 (19,7%) H: 7 (11,5%) Z: 2 (3,3%)
LZN IV			1 (1,6%) C: 1 (1,6%)	21 (34,4%) G: 13 (21,3%) H: 5 (8,2%) Z: 3 (4,9%)
LZN V	4 (6,6%)			

De leerlingen OV2 van BUSO type 3 komen net als in OV1 type 3 en BuBaO type 3 grotendeels terecht op leezorgniveau III en IV in cluster 4, met een evenwichtige spreiding over deze beide zorgniveaus. Type 3 heeft naast de grootste doelgroep met gedrags- en emotionele stoornissen (G) ook leerlingen

met pervasieve ontwikkelingsstoornissen (H) en een aantal leerlingen met een andere stoornis (Z). Een aantal leerlingen OV2 type 3 worden ingeschaald in LZN V.

Verklaring rode velden

Er wordt slechts één OV2-leerling ingeschaald op LZN II en geen enkele op LZN I.

Er komen op LZN III wel een aantal leerlingen in cluster 2 en 3 terecht. Een inschaling in cluster 2 wordt verklaard door een combinatie van een gedrags- en /of emotionele stoornis met een licht verstandelijke beperking. Een inschaling in cluster 3 wordt verantwoord door een combinatie van een gedrags- en/of emotionele stoornis met een matig verstandelijke beperking. Men baseert zich voor die inschaling op IQ-gegevens of op het huidige functioneren (bv. IQ beantwoordt aan de criteria voor licht verstandelijke beperking, maar de leerling functioneert op niveau matig verstandelijke beperking).

OV2 T4

(N=148)

	Cl1	Cl2	Cl3	Cl4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	0	0
LZN III		2 (1,4%) A: 2 (1,4%)	33 (22,3%) C: 7 (4,7%) D: 25 (16,9%) Y: 1 (0,7%)	8 (5,4%) G: 1 (0,7%) H: 7 (4,7%)
LZN IV			82 (55,4%) C: 8 (5,4%) D: 71 (48,0%) Y: 3 (2,0%)	23 (15,5%) G: 2 (1,4%) H: 21 (14,2%)
LZN V	0			

De leerlingen OV2 van BUSO type 4 komen grotendeels terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 3. Er wordt meer dan dubbel zoveel ingeschaald op LZN IV dan op LZN III.

Zoals verwacht gaat dit vooral om leerlingen met een motorische beperking (doelgroep D), naast een aantal met een matig tot ernstige verstandelijke beperking (C). Tevens komen een aantal leerlingen in cluster 4, zij het dan vaker in de doelgroep pervasieve ontwikkelingsstoornissen (H) dan in de doelgroep met gedrags- en emotionele stoornissen (G). Er gebeurde geen inschaling in rode velden op LZN I of II.

OV2 T6

(N=27)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	0	0
LZN III		0	17 (63,0%) E: 5 (18,5%) Y: 12 (44,4%)	
LZN IV			9 (33,3%) E: 6 (22,2%) Y: 3 (11,1%)	1 (3,7%) G: 1 (3,7%)
LZN V	0			

Bijna alle leerlingen OV2 van BUSO type 6 komen terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 3, met dubbel zoveel leerlingen in LZN III als in LZN IV (in OV1 type 6 was dit omgekeerd). Meestal gaat het om de doelgroep E met een visuele beperking, al vallen de andere stoornissen of beperkingen op (doelgroep Y).

Verklaring rode velden

Er gebeurde geen inschaling in rode velden op LZN I en II. Een inschaling LZN IV cluster 4 wordt verantwoord door een combinatie van een visuele beperking met een gedragsproblematiek.

OV2 T7

(N=49)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	0	0
LZN III		0	11 (22,4%) C: 1 (2,0%) F: 6 (12,2%) Y: 4 (8,2%)	1 (2,0%) H: 1 (2,0%)
LZN IV			12 (24,5%) F: 10 (20,4%) Y: 2 (4,1%)	24 (49,0%) G: 1 (2,0%) H: 23 (46,9%)
LZN V	1 (2,0%)			

Een grote groep leerlingen OV2 van BUSO type 7 komt terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 3, doelgroep F met een auditieve beperking. Er is daarnaast sprake van andere stoornissen of

beperkingen (doelgroep Y) of uitzonderlijk van een matig tot ernstige verstandelijke beperking (C). Deze groep OV2-leerlingen komen ongeveer even vaak op LZN III terecht als op LZN IV. Een tweede grote groep OV2 van BUSO type 7 wordt ingeschaald in cluster 4 bij de doelgroep met pervasieve ontwikkelingsstoornissen (H). Meestal vindt men in cluster 4 dat zij zorg op LZN IV nodig hebben eerder dan op LZN III. Er gebeurde geen inschaling in rode velden op LZN I en II.

OV3 T1

(N=368)

	CI1	CI2	CI3	CI4
Niet ingevuld	1 (0,3%)			
LZN I	0	0	0	0
LZN II	4 (1,1%)	8 (2,2%) A (niet opgegeven)	1 (0,3%) Y: 1 (0,3%)	1 (0,3%) G (niet opgegeven)
LZN III		302 (82,1%) A: 239 (64,9%) X: 63 (17,1%)	11 (3,0%) C: 6 (1,6%) Y: 5 (1,4%)	27 (7,3%) G: 19 (5,2%) H: 5 (1,4%) Z: 3 (0,8%)
LZN IV			3 (0,8%) C: 2 (0,5%) D: 1 (0,3%)	9 (2,4%) G: 6 (1,6%) H: 3 (0,8%)
LZN V	1 (0,3%)			

De leerlingen OV3 van BUSO type 1 worden grotendeels ingeschaald op LZN III van cluster 2, doelgroep A met een licht verstandelijke beperking of X met een andere stoornis of beperking. Op LZN III komen enkelen ook in cluster 3 met een matig verstandelijke beperking (C), of nog vaker in cluster 4 omwille van een gedrags- en emotionele stoornis (G) of een pervasieve ontwikkelingsstoornis (H). Slechts een beperkt aantal OV3-leerlingen krijgt op LZN II voldoende zorg op maat, zij het nog iets vaker in cluster 2 dan in de andere clusters.

Verklaring rode velden

Een inschaling in LZN IV wordt verantwoord door te verwijzen naar een meervoudige problematiek. Voor cluster 3 verstandelijke beperking, emotionele problematiek, spijbelgedrag, problematische thuissituatie (doelgroep C) of een combinatie van een verstandelijke en een motorische beperking (doelgroep D). Voor cluster 4 schat men in dat gedrags- en/of emotionele stoornissen (gedragsstoornis, hechtingsstoornis) het schools functioneren (mee) verklaren. Er wordt ook een OV3-leerling ingeschaald in cluster 4 omdat hij enkel een gedragsprobleem heeft en een IQ > 70.

OV3 T3

(N=301)

	Cl1	Cl2	Cl3	Cl4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	1 (0,3%)	0	4 (1,3%) G (H) (Niet opgegeven)
LZN III		18 (6,0%) A: 17 (5,6%) X: 1 (0,3%)	4 (1,3%) Y: 4 (1,3%)	158 (52,5%) G: 123 (40,9%) H: 27 (9,0%) Z: 8 (2,7%)
LZN IV			2 (0,7%) D: 1 (0,3%) Y: 1 (0,3%)	101 (33,6%) G: 79 (26,2%) H: 20 (6,6%) Z: 2 (0,7%)
LZN V	13 (4,3%)			

De leerlingen OV3 van BUSO type 3 komen net als OV1 en OV2 type 3 grotendeels terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 4. Type 3 heeft naast de grote doelgroep met gedrags- en emotionele stoornissen (G) ook heel wat leerlingen met pervasieve ontwikkelingsstoornissen (H) of een andere stoornis (Z). Slechts zelden werden deze OV3-leerlingen ingeschaald op LZN II. Daarnaast kent OV3 type 3 een aantal leerlingen met een licht verstandelijke beperking (cluster 2 doelgroep A). Een aantal leerlingen OV3 type 3 worden ingeschaald in LZN V.

Verklaring rode velden

Een aantal leerlingen worden ingeschaald op LZN III cluster 3, doelgroep Y, op basis van een combinatie van stoornissen. Sommige ervan zijn volledig onder te brengen in cluster 4 (gedrags- en emotionele problemen, ADHD, traumatische verlieservaring), andere betreffen een combinatie van een verstandelijke beperking en gedragsproblemen.

Eén leerling wordt ingeschaald in doelgroep D wegens een motorische beperking en zit volgens de CLB-medewerker onterecht in type 3.

OV3 T4

(N= 73)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	0 D	0
LZN III		6 (8,2%) A: 6 (8,2%)	13 (17,8%) C: 1 (1,4%) D: 9 (12,3%) F: 1 (1,4%) Y: 2 (2,7%)	22 (30,1%) H: 22 (30,1%)
LZN IV			18 (24,7%) D: 17 (22,3%) Y: 1 (1,4%)	13 (17,8%) H: 13 (17,8%)
LZN V	1 (1,4%)			

De leerlingen OV3 van BUSO type 4 komen grotendeels terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 3. Er wordt tegen de verwachtingen in vaker ingeschaald op LZN IV dan op LZN III. Er gebeuren ook geen inschalingen op LZN II. Het gaat meestal om leerlingen met een motorische beperking (doelgroep D), sporadisch over een matig tot ernstige verstandelijke beperking (C), een auditieve beperking (F) of een andere beperking (Y). Daarnaast komen een aantal leerlingen in cluster 4, in de doelgroep pervasieve ontwikkelingsstoornissen (H).

Verklaring rode velden

Een inschaling in LZN IV wordt verklaard door te wijzen op de nood aan intensieve begeleiding ten gevolge van sociaal-emotionele problemen. Bij een aantal CLB-medewerkers is er twijfel over een inschaling in LZN III of LZN IV. De inschaling in cluster 4 wordt verantwoord door te verwijzen naar een diagnose autisme. Een inschaling in cluster 2 wordt verwijst naar een leerling met een licht verstandelijke beperking eerder dan een motorische beperking.

OV3 T6

(N=9)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	0 E	0
LZN III		0	6 (66,7%) E: 5 (55,6%) Y: 1 (11,1%)	0
LZN IV			3 (33,3%) E: 2 (22,2%) Y: 1 (11,1%)	0

LZN V	0
-------	---

Het beperkt aantal ingeschaalde leerlingen OV2 van BUSO type 6 komen terecht op leerzorgniveau III in cluster 3 en wat minder op LZN IV. Het gaat om de doelgroep E met een visuele beperking of een andere stoornis of beperking (Y). Er gebeurde geen inschaling op LZN II, noch in rode velden.

OV3 T7

(N=162)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	1 (0,6%) F: 1 (0,6%)	0 H
LZN III		5 (3,1%) A: 1 (0,6%) X: 4 (2,5%)	31 (19,1%) F: 27 (16,7%) Y: 4 (2,5%)	64 (39,5%) G: 1 (0,6%) H: 62 (38,3%) Z: 1 (0,6%)
LZN IV			9 (5,6%) F: 9 (5,6%)	45 (27,8%) G: 1 (0,6%) H: 44 (27,2%)
LZN V	7 (4,3%)			

Een grote groep leerlingen OV3 van BUSO type 7 komt terecht op leerzorgniveau III en IV in cluster 3, doelgroep F met een auditieve beperking. Er is soms sprake van een andere stoornis of beperking (doelgroep Y). Veel vaker komen deze OV3-leerlingen op LZN III terecht dan op LZN IV. Slechts eenmalig schat men in dat leerzorgniveau II kan volstaan.

Een nog grotere groep leerlingen OV3 van BUSO type 7 wordt ingeschaald in cluster 4, vooral in de doelgroep pervasieve ontwikkelingsstoornissen (H).

Verklaring rode velden

Heel vaak vindt men in cluster 4 dat de leerlingen met pervasieve ontwikkelingsstoornissen zorg op LZN IV nodig hebben dan op LZN III. Voor deze vele inschalingen geven de CLB-medewerkers geen uitleg. Een inschaling in cluster 2 wordt wel verantwoord doordat men inschat dat de beperkingen op schools vlak ten gevolge van een leerstoornis doorwegen op de andere beperking.

OV4 T3

(N=159)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	1 (0,6%)	5 (3,1%)	0	0
LZN II	2 (1,3%)	1 (0,6%)	0	2 (1,3%) G (H) (niet opgegeven)
LZN III		0	0	41 (25,8%) G: 30 (18,9%) H: 11 (6,9%)
LZN IV			0	97 (61,0%) G: 63 (39,6%) H: 33 (20,8%) Z: 1 (0,6%)
LZN V	10 (6,3%)			

De leerlingen OV4 van BUSO type 3 komen nagenoeg altijd terecht op leerzorgniveau II, III en IV in cluster 4. Naast de doelgroep met gedrags- en emotionele stoornissen (G) gaat dit over leerlingen met pervasieve ontwikkelingsstoornissen (H) en een aantal leerlingen met een andere stoornis (Z). Meestal kwamen ze zoals verwacht in LZN IV. Slechts af en toe werden deze leerlingen ingeschaald op LZN II, net als enkele leerlingen zonder diagnose. Ook op LZN I vinden we enkele leerlingen cluster 1 en in cluster 2. Een aantal leerlingen OV4 T3 komen tijdelijk in LZN V.

Verklaring rode velden

Verklaringen voor de vele inschalingen in LZN III cluster 4 worden enkel gegeven op vlak van de clusterbepaling (o.m. gedragsproblematiek). In de opmerkingen worden geen verwijzingen gemaakt naar het leerzorgniveau. Het werkveld schaaft OV4 type 3 dus bewust in op LZN III. Indien het leerzorgkader wenst dat deze leerlingen niet op LZN III terechtkomen en wel op LZN IV, zullen meer verduidelijkingen van het waarom en een verheldering in de indicatoren nodig zijn.

Een inschaling in cluster 1 wordt verantwoord doordat er geen officiële diagnose is voor de leerling. Men benadrukt hierbij dat de leerling juist georiënteerd is in het huidige onderwijstype.

OV4 T4

(N=103)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	11 (10,7%) D: 11 (10,7%)	1 (1,0%)
LZN III		0	27 (26,2%) D: 27 (26,2%)	5 (4,9%) G: 5 (4,9%)
LZN IV			45 (43,7%) D: 45 (43,7%)	13 (12,6%) G: 2 (1,9%) H: 11 (10,7%)
LZN V	1 (1,0%)			

Slechts een kleine helft van de leerlingen OV4 van BUSO type 4 komen in LZN IV cluster 3. Daarnaast komt een deel OV4-leerlingen terecht op LZN IV in cluster 4, zij het vaker in doelgroep H met pervasieve ontwikkelingsstoornis dan G met een gedrags- of emotionele stoornis. Een aantal leerlingen met een motorische beperking worden daarnaast ingeschaald op LZN II. Mogelijks zijn de meeste leerlingen met een motorische beperking die kunnen begeleid worden in het gewoon onderwijs, in de groep met GON type 4 opgenomen.

Verklaring rode velden

Verklaringen voor de vele inschalingen in LZN III cluster 3 en 4 worden niet gegeven. Het werkveld schaaft OV4 type 4 dus bewust in op LZN III. Indien het leerzorgkader wenst dat deze leerlingen niet op LZN III terechtkomen en wel op LZN IV, zullen meer verduidelijkingen van het waarom en een verheldering in de indicatoren nodig zijn (cfr. OV4 type 3).

OV4 T6

(N=13)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	3 (23,1%) E: 3 (23,1%)	0
LZN III		0	8 (61,5%) E: 7 (53,8%) Y: 1 (7,7%)	1 (7,7%) H: 1 (7,7%)
LZN IV			1 (7,7%) E: 1 (7,7%)	0

LZN V	0
-------	---

Slechts één van het beperkte aantal leerlingen OV4 van BUSO type 6 komt in LZN IV cluster 3. Daarnaast komen slechts een paar OV4-leerlingen terecht op LZN II.

Verklaring rode velden

Verklaringen voor het aantal inschalingen in LZN III cluster 3 worden niet gegeven. Het werkveld schaaft OV4 type 6 dus zonder bijkomende uitleg in op LZN III. Indien het leerzorgkader wenst dat deze leerlingen niet op LZN III terechtkomen en wel op LZN IV, zullen meer verduidelijkingen van het waarom en een verheldering in de indicatoren nodig zijn (cfr. OV4 type 3 en 4).

OV4 T7

(N=114)

	CI1	CI2	CI3	CI4
LZN I	0	0	0	0
LZN II	0	0	3 (2,6%) F: 3 (2,6%)	57 (50,0%) H: (niet opgegeven)
LZN III		0	0	33 (28,9%) H: 33 (28,9%)
LZN IV			0 F	21 (18,4%) H: 21 (18,4%)
LZN V	0			

Naast een aantal verwachte inschalingen op LZN IV in cluster 4, worden meer dan de helft van de leerlingen OV4 type 7 ingeschaald op LZN II. Als belangrijkste bedenking hierbij zeggen CLB-medewerkers wel dat ze moeilijk kunnen inschatten 'in hoeverre de specifieke preventieve aanpak binnen de huidige school een hoger zorgniveau overbodig maakt'. Men schaaft ook soms in op LZN II omdat een 'te verkiezen' inschaling op LZN III niet mogelijk is volgens de criteria, maar anderzijds een inschaling op LZN IV niet te verantwoorden is, omdat er geen nood is aan verzorging of therapie'. Dit geeft aan dat het werkveld de redenering dat LZN III onmogelijk is voor OV4-leerlingen niet volgt. In de toekomstige handleiding is dus een grondiger, inhoudelijk verantwoorde verheldering van de "uitzondering" voor OV4 noodzakelijk.

Verklaring rode velden

Een inschaling in LZN III cluster 4 wordt één keer verantwoord door te wijzen op het doorlopen van een individueel curriculum met het oog op het behalen van een diploma of getuigschrift. Indien het leerzorgkader wenst dat deze leerlingen niet op LZN III terechtkomen en wel op LZN IV, zullen meer verduidelijkingen van het waarom en een verheldering in de indicatoren nodig zijn (cfr. OV4 type 3, 4 en 6).

Statistische analyse van de onverwachte inschalingen

Tabel 31 geeft de verdeling van de leerlingen basisonderwijs naargelang de kleur van de cel waarin ze ingeschaald zijn in de concordantietabellen uit het vorige deel en het type onderwijs waarin ze nu zitten. Uit de Chi-kwadraat toets blijkt er sprake te zijn van een significant verschil. Zo valt op dat voornamelijk GON-leerlingen meer in oranje en rode vakken zijn ingeschaald (27,5% t.o.v. 20,3% leerlingen buitengewoon onderwijs en geen leerlingen uit gewoon onderwijs).

Tabel 31. Ongewogen aantal (n) en het gewogen kolompercentage (%) leerlingen basisonderwijs naargelang kleurcode en de plaats in het huidige onderwijssysteem

Kleur	Gew. ond. niet GON		Gew. ond. GON		Buitengewoon ond.		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%
lichtgroen	8	2,2%	35	10,0%	432	14,9%	475	2,8%
donkergroen	336	91,1%	214	61,0%	1208	63,9%	1758	89,6%
oranje	25	6,8%	64	18,2%	288	15,0%	377	7,2%
rood	0	,0%	38	10,8%	140	6,2%	178	,4%
Totaal	369	100,0%	351	100,0%	2068	100,0%	2788	100,0%
Chi ² = 279,37 Df = 6 P < 0,001								

In Tabel 32 krijgen we dezelfde verdeling voor het secundair onderwijs. De conclusies zijn hetzelfde als voor het basisonderwijs.

Tabel 32. Ongewogen aantal (n) en het gewogen kolompercentage (%) leerlingen secundair onderwijs naargelang kleurcode en de plaats in het huidige onderwijssysteem

Kleur	Gew. ond. niet GON		Gew. ond. GON		Buitengewoon ond.		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%
lichtgroen	167	2,6%	28	8,3%	473	8,6%	668	2,9%
donkergroen	2155	88,1%	218	64,3%	1592	71,8%	3965	87,3%
oranje	237	8,9%	63	18,6%	301	11,1%	601	9,0%
rood	19	,4%	30	8,8%	372	8,4%	421	,8%
Totaal	2578	100,0%	339	100,0%	2738	100,0%	5655	100,0%
Chi ² = 245,26 Df = 6 P < 0,001								

Uit tabel 33 blijkt dat er minst twijfel is over de inschaling in de donkergroene velden. De verschillen in twijfel tussen lichtgroene, oranje en rode velden is zeer klein zowel voor leezorgniveaus als voor de clusters.

Tabel 33. Gewogen percentage leerlingen naargelang kleurcode en de vraag of de inschaler respectievelijk getwijfeld heeft over het leezorgniveau en de cluster

Kleur	Getwijfeld over leezorgniveau?		Getwijfeld over cluster?	
	ja	nee	ja	nee
lichtgroen	22,3%	77,7%	24,4%	75,6%
donkergroen	5,7%	94,3%	6,3%	93,7%
oranje	19,5%	80,5%	20,6%	79,4%

rood	25,0%	75,0%	12,5%	87,5%
Chi2 = 288,16			= 277,22	
Df = 3			= 3	
P < 0,001			< 0,001	

Verschillen in inschaling tussen CLB's

Inschaling in verschillende gekleurde vakken

Om het effect na te gaan van de CLB's dienen we gebruik te maken van multinomiale multilevel logistische regressie-analyse. In essentie heeft deze techniek tot doel kansen te voorspellen. Meerbepaald zijn we voornamelijk geïnteresseerd in het voorspellen van de kans dat een leerling in een veld wordt ingeschaald met een bepaalde kleurcode. Aangezien de afhankelijke variabele categorisch van aard is en 4 onderscheiden categorieën bevat beroepen we ons op multinomiale regressie-analyse. Daarenboven is er duidelijk sprake van een multilevelprobleem. We zijn namelijk geïnteresseerd in het effect van observatie-eenheden op een hoger niveau, op een kenmerk van observatie-eenheden op een lager niveau. Meer concreet, we zijn op zoek naar het feit of het inschalen vanuit een specifiek CLB (het hogere niveau) een effect heeft op de inschaling van leerlingen (het lagere niveau). Daarom kiezen we voor een multilevel analyse.

Bij de analyse dienen we te vertrekken van een referentiecategorie. In deze analyse hebben we gekozen om donkergroen als referentiecategorie te hanteren. Dit heeft tot gevolg dat we de kans zullen voorspellen dat een kind in een van de 3 andere kleurenvelden wordt ingeschaald eerder dan in een donkergroen veld. Een belangrijke opmerking hierbij is dat de gekleurde velden gebaseerd zijn op een theoretische inschatting door het Departement onderwijs, die niet vooraf aan de inscalers is gecommuniceerd.

We krijgen wel zicht op de invloed van CLB's op de kans om eerder in een lichtgroen, oranje of rood veld te worden ingeschaald dan in een donkergroen veld.

Om CLB's op een "eerlijke wijze" met elkaar te vergelijken dienen we rekening te houden met het soort leerlingen dat elk CLB moet inschalen. Daartoe nemen we 3 achtergrondkenmerken van leerlingen mee in het analysemodel: onderwijsniveau (al dan niet secundair), GON (al dan niet GON-leerling in het huidig systeem) en buitengewoon (al dan niet een leerling zijn uit het buitengewoon onderwijs in het huidig systeem). Door deze kenmerken mee op te nemen in het analysemodel houden we statistisch rekening met het effect van deze kenmerken op de kans om in de respectievelijke kleurenvelden ingeschaald te worden, indien we het effect van CLB's nagaan.

Tabel 34. Parameterschattingen uit het multilevel multinomiaal logistisch regressie-model om kleur van het veld waarin een leerling wordt ingeschaald te voorspellen (referentiecategorie=donkergroen)

	Lichtgroen	Oranje	Rood
<i>Fixed gedeelte</i>			
Intercept	-2,704 (0,132)*	-2,065 (0,107)*	-5,409 (0,258)*
Onderwijsniveau (0=BO; 1=SO)	-0,096 (0,076)	-0,115 (0,073)	0,572 (0,098)*
Buitengewoon (0=gewoon; 1=buitengewoon)	1,313 (0,102)*	0,503 (0,084)*	3,205 (0,242)*
GON (0=niet GON; 1=GON)	0,689 (0,166)*	0,912 (0,120)*	3,178 (0,269)*
<i>Variantie op CLB-niveau</i>	0,423 (0,095)*	0,248 (0,060)*	0,295 (0,084)*

* = parameterschatting wijkt significant af van nul

Tabel 34 geeft de parameterschattingen weer van het model. Vooreerst kunnen we hieruit besluiten dat de kans dat een leerling ingeschaald wordt in een ander veld dan in een donkergroen veld in ieder geval klein is. Uit de intercepten kunnen we namelijk concluderen dat de kans dat een leerling uit de referentiegroep (een niet-GON leerling uit het gewoon basisonderwijs), eerder:

- in een lichtgroen vak wordt ingeschaald dan in een donkergroen 6,7%³ bedraagt;
- in een oranje vak wordt ingeschaald dan in een donkergroen 12,7% bedraagt;
- in een rood vak wordt ingeschaald dan in een donkergroen 0,5% bedraagt.

Bovendien zien we dat enkele van de opgenomen leerling-kenmerken een significante invloed hebben op deze kansen.

Zo merken we dat leerlingen secundair onderwijs een grotere kans hebben om ingeschaald te worden in een rood vak i.p.v. in een donkergroen. Uitgedrukt in probabiliteiten is dit verschil echter verwaarloosbaar (0,8% vs. 0,5% voor Basisonderwijs).

Het kenmerk "al dan niet leerling buitengewoon onderwijs" heeft een significant effect op de kans om in een ander kleurvak dan donkergroen te worden ingeschaald. M.a.w. de kans dat een leerling buitengewoon onderwijs wordt ingeschaald in een ander kleurvak dan donkergroen is significant groter dan de kans dat een leerling uit het gewoon onderwijs wordt ingeschaald in een ander vlak. De sterkte van dit effect kunnen we enkel interpreteren indien we dit omrekenen naar probabiliteiten. De kans dat een leerling buitengewoon onderwijs eerder ingeschaald wordt in een lichtgroen, oranje of rood vlak bedraagt respectievelijk 19,9%, 17,3% en 9,9%. Voor een leerling uit het gewoon onderwijs is dat 6,7%, 12,7% en 0,5%.

Ook het kenmerk "al dan niet GON-leerling" blijkt de kans om in een ander kleurvak te worden ingeschaald significant te beïnvloeden. GON leerlingen hebben een grotere kans om in een ander kleurvak dan het donkergroene te worden ingeschaald dan niet-GON leerlingen. Omgerekend in probabiliteiten bedraagt de kans om respectievelijk eerder in een lichtgroen, een oranje of een rood vak te worden ingeschaald dan in een donkergroen vlak 11,8%, 24,0% en 9,7%. Voor een niet-GON leerling is dat 6,7%, 12,7% en 0,5%.

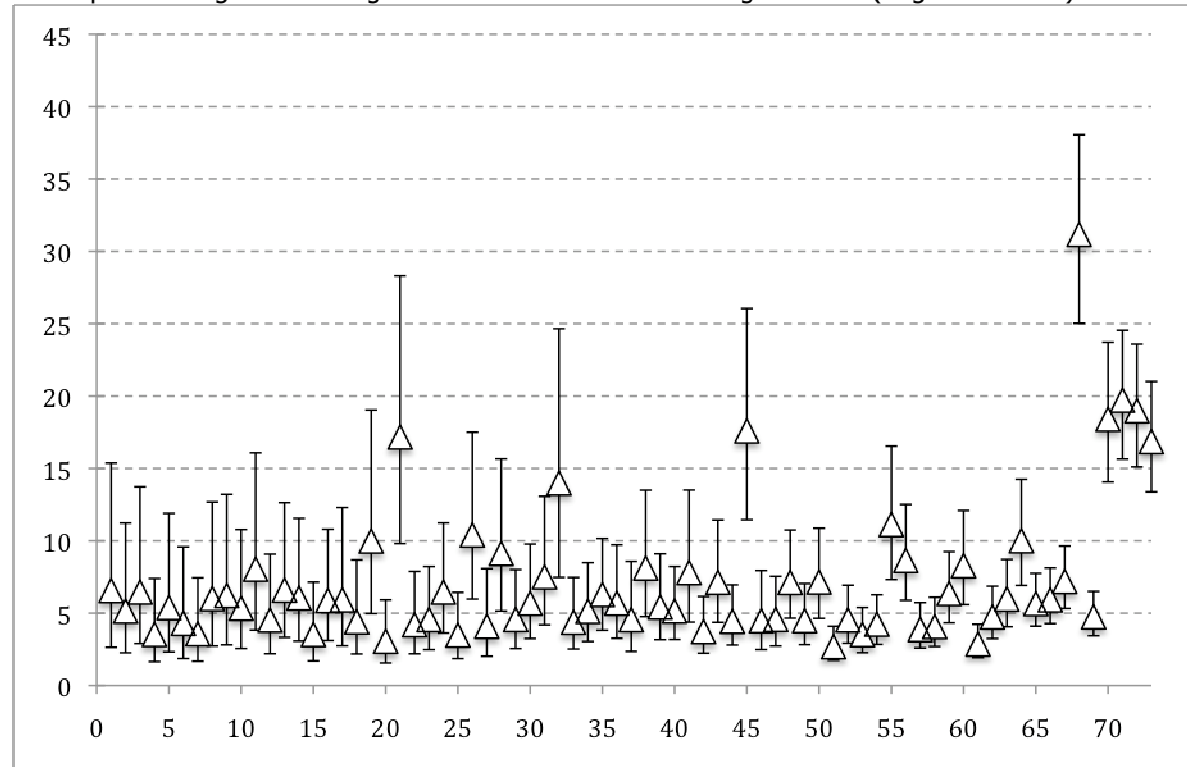
Waar we echter in eerste instantie in geïnteresseerd waren, zijn de verschillen tussen CLB's. In welke mate hebben CLB's een invloed op deze kansen? Uit het model kunnen we afleiden dat er significante variantie is op CLB-niveau. Met andere woorden, ook indien we rekening houden met de leerlingengroep die CLB's dienen in te schalen, blijkt er sprake van een significant verschil tussen CLB's bij inschalingen.

Figuur 14 visualiseert de verschillen in kansen (uitgedrukt in %'s) tussen de 73 CLB's en de bijhorende betrouwbaarheidsintervallen. Daarbij zijn de CLB's van links naar rechts gerangschikt naar aantal leerlingen dat ze inschaalden. Het meest linkse driehoekje geeft m.a.w. de kans weer dat een leerling in dat vak zou worden ingeschaald in het CLB dat de minste leerlingen diende in te schalen (15 leerlingen). Deze figuren geven aan dat er duidelijk verschillen zijn tussen de CLB's in de kans dat een leerling niet in een donkergroen veld wordt ingeschaald. Dit kunnen we afleiden uit het feit dat voorpelde probabiliteiten uit elkaar liggen. De 90%-betrouwbaarheidsintervallen geven een beeld van de zekerheid waarmee deze probabiliteiten geschat worden. Een groot betrouwbaarheidsinterval wijst er doorgaans op dat de schatting voor dat CLB gebaseerd is op een beperkter aantal leerlingen waardoor het leidt tot een minder precieze schatting van de kans. Het kan ook wijzen op het feit dat de inschaling van gelijkaardige leerlingen zeer divers zijn binnen dat CLB.

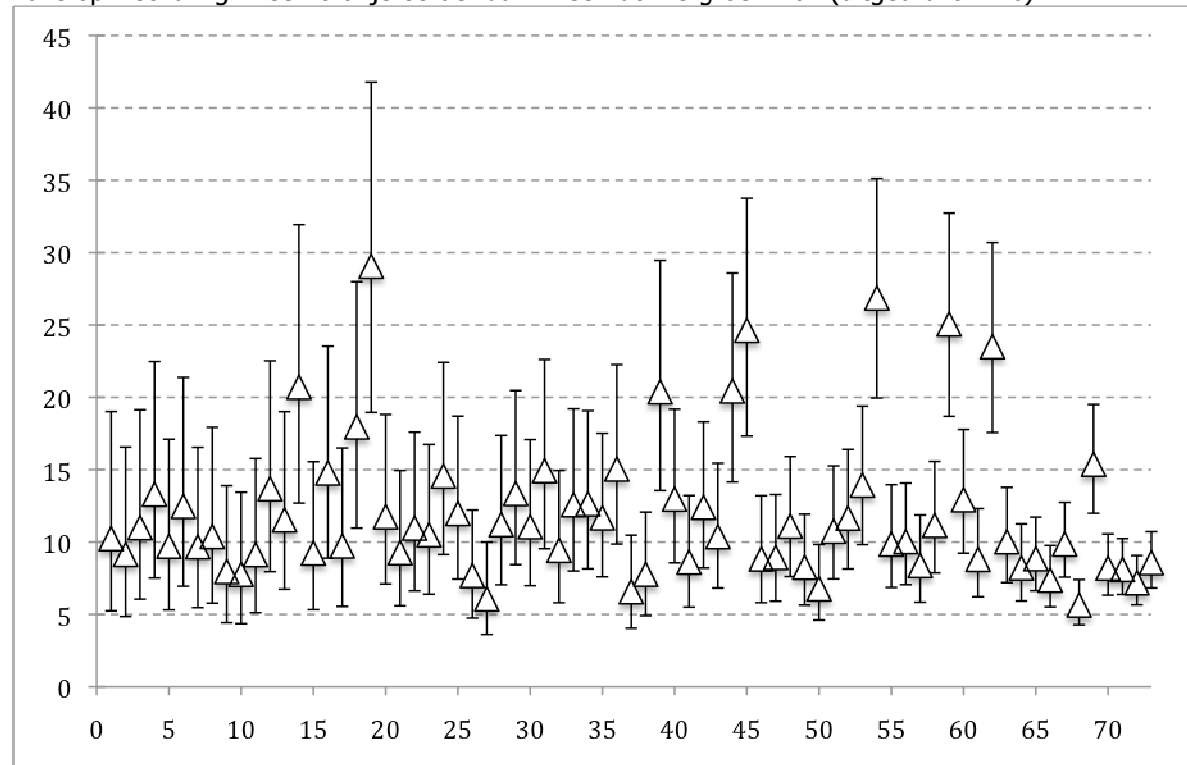
Uit de figuren kunnen we tevens afleiden dat er geen duidelijk patroon aanwezig is. Het is dus niet zo dat grote CLB's systematisch meer kans vertonen om een leerling eerder in een lichtgroen, oranje of rood vak in te schalen. Mocht dit wel het geval geweest zijn, dan had dit in de figuur naar boven moeten komen.

³ De parameterschattingen in het model zijn kansen uitgedrukt in logits. Om deze te interpreteren hebben we ze omgerekend naar probabiliteiten.

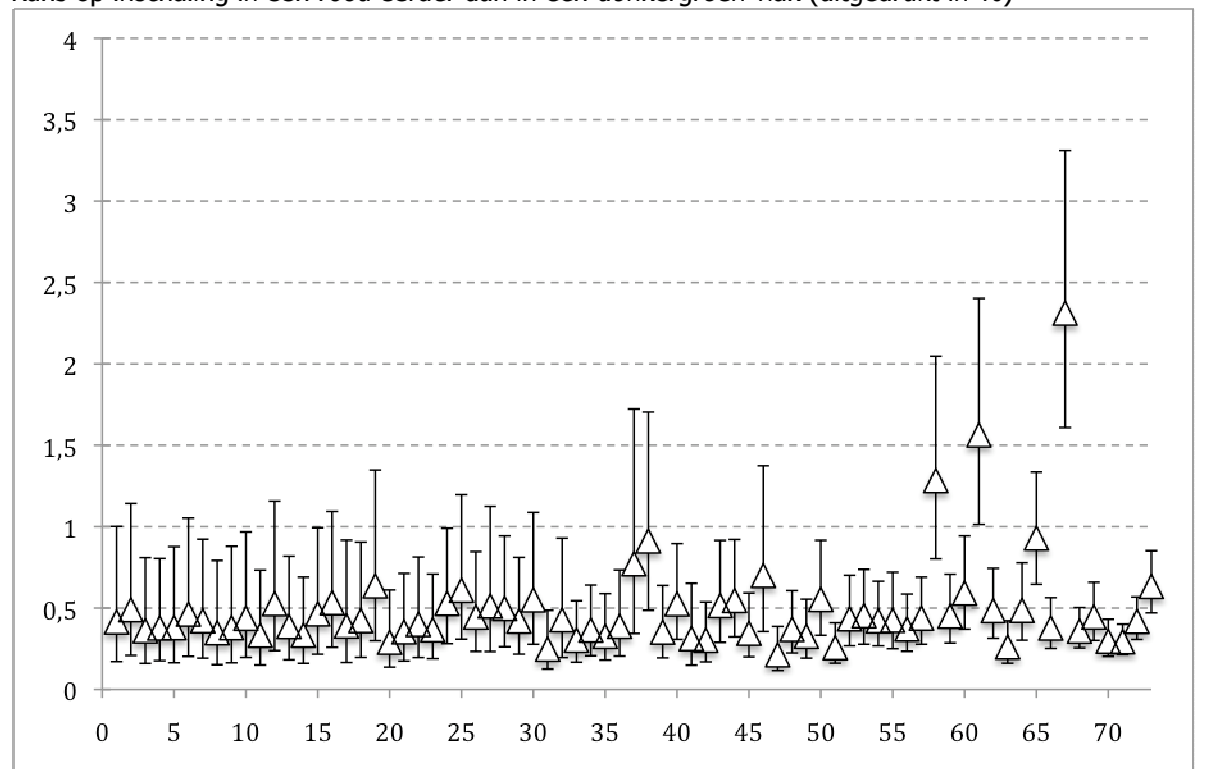
Kans op inschaling in een lichtgroen eerder dan in een donkergroen vlak (uitgedrukt in %)

Kans op inschaling in een oranje eerder dan in een donkergroen vlak (uitgedrukt in %)

Kans op inschaling in een rood eerder dan in een donkergroen vlak (uitgedrukt in %)

Figuur 14. Per CLB de voorspelde kans (in %'s) dat ze een vergelijkbare leerling eerder inschalen in respectievelijk een lichtgroen, oranje of rood veld dan in een donkergroen veld en bijhorend 90% betrouwbaarheidsinterval voor deze voorspelling

Zekerheid van inschaling

Om na te gaan in hoeverre CLB's verschillen in de zekerheid waarmee ze leerlingen inschalen maken we gebruik van het gegeven "percentage zeker van inschaling" dat elke CLB-medewerker invulde op leerling-niveau. We kunnen ervan uitgaan dat de zekerheid waarmee een leerling ingeschaald wordt enerzijds afhangt van de leerling zelf en anderzijds afhangt van het CLB waarin de inschaling plaats vond. We kunnen bijgevolg weer uitgaan van een multilevel structuur in de data. Daarom zetten we een multilevel model op om na te gaan in hoeverre CLB's van elkaar verschillen in zekerheid van inschaling, na rekening te houden met enkele leerling-kenmerken: al dan niet een leerling uit het secundair onderwijs, al dan niet een leerling uit het buitengewoon onderwijs en al dan niet een GON-leerling.

Bij het opzetten van het analysemodel zijn we er bovendien vanuit gegaan dat er een verschil is in zekerheid waarmee leerlingen uit de 4 verschillende mogelijke kleuren worden ingeschaald en dat bovendien CLB's van elkaar verschillen in de mate van zekerheid waarmee ze leerlingen uit de verschillende gekleurde vakken inschalen.

Tabel 35 bevat de schattingen uit het analysemodel. In de schattingen van het "fixed gedeelte" is telkens de kleurcategorie donkergroen als referentiecategorie gehanteerd. Zo lezen we af uit de tabel dat gemiddeld genomen inscalers stellen bijna 91% zeker te zijn over hun inschaling als het gaat om een leerling die uiteindelijk in een donkergroen veld wordt ingeschaald. De leerlingen uit de andere kleurvelden worden met minder zekerheid ingeschaald. Zo lezen we af dat de gemiddelde zekerheid bij het inschalen van een leerling uit het lichtgroen veld 3,5% minder zeker is dan die van een inschaling in een donkergroen veld. Dit model geeft aan dat leerlingen buitengewoon onderwijs met minder zekerheid worden ingeschaald dan leerlingen gewoon onderwijs (3,4% minder zeker). Daarnaast blijkt dat inschalingen die niet op basis van een teambeslissing tot stand komen leiden tot

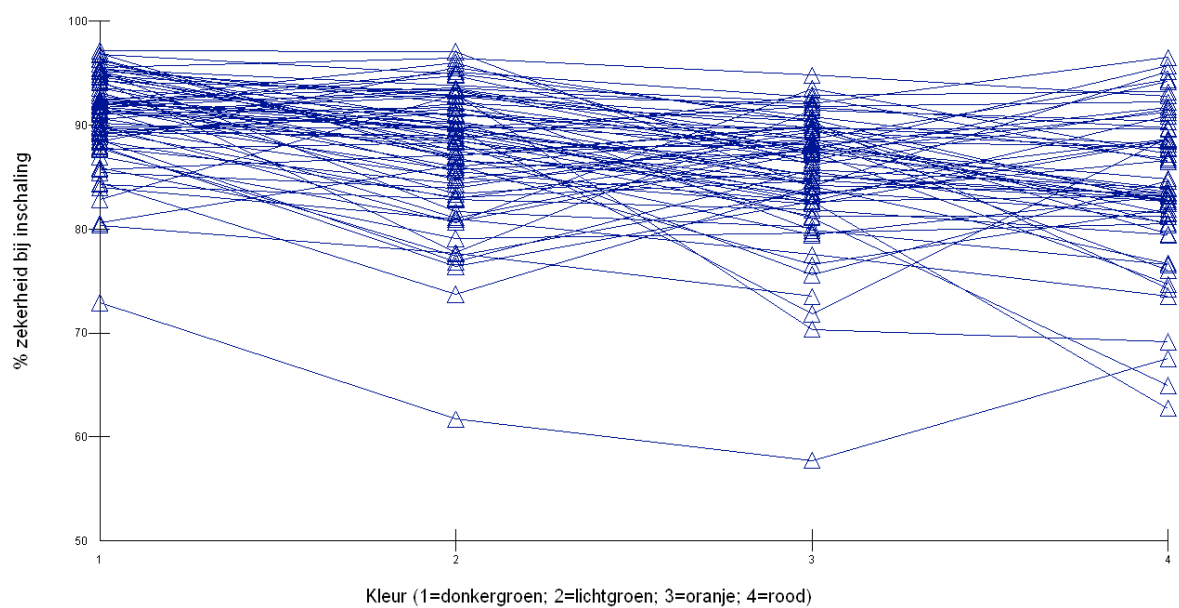
iets minder zekerheid (1,5% minder zeker). Inschalingen van leerlingen secundair onderwijs worden met iets meer zekerheid uitgevoerd (1,7% meer zeker).

Tabel 35. Parameterschattingen uit het multilevel multinomiaal logistisch regressie-model om kleur van het veld waarin een leerling wordt ingeschaald te voorspellen (referentiecategorie=donkergroen)

	Parameterschattingen (st.fout)
<i>Fixed gedeelte</i>	
Donkergroen	90,89 (0,76)*
Lichtgroen	-3,54 (1,30)*
Oranje	-5,56 (1,27)*
Rood	-6,76 (1,4)*
Onderwijsniveau (0=BO; 1=SO)	1,68 (0,37)*
Buitengewoon (0=gewoon; 1=buitengewoon)	-3,37 (0,41)*
GON (0=niet GON; 1=GON)	-0,67 (0,66)
Teambeslissing (0=ja; 1=nee)	-1,54 (0,40)*
<i>Random gedeelte</i>	
Variantie op CLB-niveau	
Donkergroen	22,39 (4,38)*
Lichtgroen	59,83 (14,70)*
Oranje	56,92 (14,39)*
Rood	86,16 (24,00)*
Variantie op leerling-niveau	
Donkergroen	209,20 (3,94)*
Lichtgroen	174,95 (7,52)*
Oranje	280,50 (13,13)*
Rood	258,76 (15,68)*
Intraclass-correlatie	
Donkergroen	0,096
Lichtgroen	0,255
Oranje	0,169
Rood	0,250

* = parameterschatting wijkt significant af van nul

Wat voornamelijk interessant is om te bekijken is in welke mate CLB's van elkaar verschillen in de mate van zekerheid waarmee inschalingen gebeuren. Uit de variantieschattingen op CLB-niveau kunnen we afleiden dat er significante verschillen zijn tussen de CLB's en dit voor inschalingen van leerlingen uit de verschillende kleurvelden. De intraclass-correlaties drukken uit hoeveel procent van de verschillen in zekerheid waarmee individuele leerlingen worden ingeschaald, toegeschreven kunnen worden aan de CLB's waar de inschalingen plaats vonden. Zo is 9,6% van de verschillen in zekerheid bij de inschaling in donkergroene velden toe te schrijven aan het CLB waar de inschaling gebeurde. Respectievelijk 25,5% van de verschillen in zekerheid bij de inschaling in lichtgroene velden, 16,9% van de verschillen in zekerheid bij de inschaling in oranje velden en 25,0% van de verschillen in zekerheid bij de inschaling in rode velden is toe te schrijven aan het CLB waar de inschaling gebeurde. Om de verschillen in zekerheid te duiden werd dit gevisualiseerd in Figuur 15. In deze figuur stelt elk driehoekje een CLB voor. Telkens wordt van een CLB de gemiddelde zekerheid weergegeven waarmee is ingeschaald voor leerlingen uit de verschillende kleurvakken, na rekening te houden met enkele bepalende leerling-kenmerken. De driehoekjes die voor eenzelfde CLB staan worden daarenboven met een lijn verbonden. Zo kunnen we uit deze figuur afleiden dat er één CLB is dat systematisch leerlingen met veel minder zekerheid inschaalt dan de overige CLB's. Bovendien duidt de figuur dat er duidelijke verschillen zijn tussen CLB's: afhankelijk van het CLB wordt eenzelfde leerling uit bijvoorbeeld een oranje veld met ongeveer 95% zekerheid ingeschaald of met ongeveer 60% zekerheid.

Figuur 15 Per CLB de voorspelde zekerheid bij het inschalen van een vergelijkbare leerling uit de verschillende kleurvelden

Deel IV

Analyse van de helpdesk

De helpdesk was operationeel vanaf 11 juni tot en met 31 oktober (einde praktijktest). Via mail konden CLB-medewerkers vragen stellen over de praktijktest. De vragen werden via e-mail beantwoord of er werd telefonisch contact opgenomen bij complexe vragen.

Gedurende deze periode kwamen 60 mails binnen, hoofdzakelijk tijdens de maanden juni, begin juli en september. In dit hoofdstuk wordt een inhoudelijk overzicht gegeven van de vragen, geclusterd volgens thema. Ook vragen en opmerkingen die telefonisch gesteld werden of tijdens bijeenkomsten aan bod kwamen (bv. interbeoordelaartest) zijn in dit deel opgenomen. De meeste vragen handelden over het leerzorgniveau en de bijhorende criteria, gevolgd door vragen en/of opmerkingen over de praktijktest en vragen over de clusters en doelgroepen. In totaal werden ongeveer 135 vragen beantwoord.

Vaak gestelde vragen werden in een FAQ-rubriek op de website ter beschikking gesteld. Deze vragen en antwoorden worden integraal in dit deel opgenomen. Deze FAQ-rubriek verklaart waarom de laatste weken minder vragen binnenkwamen. De helpdesk heeft zeker bijgedragen tot maximale en volledige antwoorden. Een helpdesk is zeker als systeem te overwegen bij de opstart van leerzorg.

Vragen/opmerkingen met betrekking tot de praktijktest

Inschalen op basis van de huidige dossiergegevens

Een aantal medewerkers stellen een kloof vast tussen de huidige dossiergegevens (wat momenteel gebeurt op school) en de wenselijke situatie (wat de leerling eigenlijk nodig heeft). Dit brengt verwarring tijdens de inschaling. Dit kan geïllustreerd worden met volgende vragen:

- Wat als de school en het CLB buitengewoon onderwijs de gewenste oplossing vinden maar ouders niet? Wordt de wenselijke of voorziene toestand ingeschaald?
- Huidige situatie of wenselijke? Vanuit het dossier is de wenselijke situatie moeilijk in te schatten (vaak geen informatie over compenserende en dispenserende maatregelen – dus geen formele afspraak in dossier) of er zijn aanwijzingen in het dossier dat leerlingen compenserende en dispenserende maatregelen nodig hebben maar er is geen formele afspraak met school (of de school voert deze maatregelen niet uit).

Praktische vragen/opmerkingen

Een aantal vragen is van zeer praktische aard zoals vragen over de einddatum van de praktijktest, opmerkingen van technische aard (bv. onleesbare pdf-file, vraag elektronische versie van de leerzorgmatrix, omwisseling van de letters voor doelgroepen A en B in vergelijking met een eerdere versie van de leerzorgmatrix, ...).

Externe hulp en de context

Men stelt zich bij de inschalingsoefening vragen over de rol van externe hulp. Het is voor de CLB-medewerkers duidelijk dat externe hulp niet in rekening gebracht mag worden bij de inschaling maar dit geeft volgens een aantal CLB-medewerkers een vertekend beeld van de zorg die de leerling nodig heeft. Immers, zo wordt gesteld, kan men soms slechts functioneren in het onderwijs op LZN I of II doordat die externe hulp er is.

Er wordt ook opgemerkt dat de schoolcontext niet in rekening wordt gebracht bij de inschaling. Er is immers veel verschil tussen de scholen betreffende de basiszorg die geboden wordt.

Toestemming / privacy

Er werden vragen gesteld over het gebruik, opslaan, overmaken en verwerken van gevoelige privacygegevens.

Opvolging praktijktest en leerzorg

Er werden vragen gesteld over de opvolging van de praktijktest. Meer specifiek vraagt men zich af wat met de resultaten gaat gebeuren en aan wie de vragen betreffende leerzorg gericht kunnen worden als de inschalingsoefening is afgerond.

Opmerkingen bij de inschalingsoefening

Men merkt op dat het niet evident is om een foto te maken van de huidige situatie op basis van de nieuwe criteria. Het is bijvoorbeeld niet evident om afstand te nemen van de onderwijsvorm waar de leerling nu zit en bijvoorbeeld in te schatten of het gemeenschappelijk curriculum haalbaar is voor een leerling uit het BUO.

Opmerkingen met betrekking tot het dossier

Van een aantal in te schalen leerlingen blijkt het CLB niet meer over gegevens te beschikken om verschillende redenen: de leerling is 18 jaar en werkt (4x), de leerling is van school veranderd en het dossier is niet meer in het bezit van het CLB (6x), er is geen dossier voorhanden (4x), de leerling verblijft in het buitenland (2x) enz.

Vragen over de leerzorgniveaus

Vragen met betrekking tot leerzorgniveau II

Men stelt zich vragen over de definiëring van de begrippen compenseren en dispensereren. Het blijft onduidelijk wat met deze term bedoeld wordt. Twijfels zijn er onder meer over: compenseren/dispenseren op gedragsniveau (bv. een beloningssysteem, opvolging bij spijbelproblematiek), compenseren/dispenseren bij kleuters en GON als vorm van compensatie.

Ook over de voorwaarde om in te schalen in LZN II bestaat verwarring. Zo wordt onder meer de vraag gesteld wie beoordeelt of de basiszorg (bv. remediëring) voldoende was en wie remediëring mag geven. Er wordt ook vastgesteld dat er compenserende/dispenserende maatregelen op school gebeuren zonder dat hiervan een gemotiveerd verslag in het dossier staat.

Dit kan geïllustreerd worden met volgende vragen

- Indien een school voor alle leerlingen in de beroepsafdeling, systematisch compenserende maatregelen neemt, dienen deze leerlingen dan ook in ieder geval ingeschaald te worden onder leerzorg niveau II?
- Wanneer spreekt men van compenseren/dispenseren op gedragsniveau?
- Op kleuterniveau: hoe schat je dispensereren/compenseren in? Wanneer verlaat je basiszorg?

Vragen met betrekking tot leerzorgniveau III

Met betrekking tot LZN III stelt men de vraag of een leerling uit het gewoon onderwijs in LZN III kan ingeschaald worden. Er kwam ook een vraag of een inschaling in een doelgroep automatisch een inschaling in LZN III impliceert.

Vragen met betrekking tot leerzorgniveau IV

Er blijkt onduidelijkheid te bestaan over de criteria voor LZN IV. Meer bepaald stelt men vaak de vraag over de betekenis van begrippen als 'intens' en 'verzorging' (vb. bij kleuters).

Men stelt ook de vraag of aan alle criteria voldaan moet zijn. Zo is de verhouding lestijden onderwijskundige ondersteuning/therapie niet anders bij bijvoorbeeld leerlingen ASS uit het huidige OV4.

Vragen met betrekking tot leezorgniveau V

Bij bepaalde leerlingen is er twijfel of de onderwijssituatie beantwoordt aan de criteria voor LZN V. Het gaat bijvoorbeeld om schorsing, spijbelen of time-outproject.

Vragen/opmerkingen over het onderscheid tussen leezorgniveaus

LZN I en LZN II

Er werd een twijfel geuit of een doorverwijzing naar een sociale vaardigheidstraining een inschaling op LZN I of LZN II impliceert.

Men vraagt zich ook af of een leerling die GON krijgt op LZN I kan ingeschaald worden.

LZN II en LZN III

De onduidelijkheid over een inschaling in LZN II of LZN III blijkt vooral te liggen in de vertaalslag naar het soort onderwijs dat de leerling momenteel volgt. Met andere woorden behoort een leerling uit het buitengewoon onderwijs in ieder geval tot LZN III?

Dit kan geïllustreerd worden met volgende vragen:

- Een leerling met een BO-attest kan eigenlijk enkel op niveau III of IV ingeschaald worden want die volgen een individueel curriculum.
- Bij het inschalen bleken we telkens moeite te hebben met het selecteren van het niveau, vooral bij leerlingen uit het buitengewoon onderwijs, voorlopig interpreteren wij het als volgt: een leerling buitengewoon onderwijs met enkel compenserende en dispenserende maatregelen zouden wij inschalen op niveau 2; een leerling buitengewoon onderwijs met ook extra ondersteuning van kine, logo, ergo zouden wij inschalen op niveau 3. Klopt deze redenering?

LZN III en IV

Men ervaart het onderscheid tussen LZN III en LZN IV als vrij vaag en er wordt hier vooral een vraag gesteld naar een betere concretisering van dit onderscheid. Men verwoordt de inschaling in beide niveaus als een 'vogelpik- of dartsgevoel' en vraagt expliciet naar een duidelijke operationalisering van bijvoorbeeld begrippen als 'intens'.

Dit kan geïllustreerd worden met volgende vragen:

- Zou het mogelijk zijn om het onderscheid tussen leezorgniveau III en IV meer te concretiseren? De leerlingen waarvoor ik de inschalingsoefening moet doen volgen allemaal Type 2, Type 4 (motorische handicap) of Type 4 (auti-werking). Niveau IV lijkt mij duidelijk aangewezen voor: ernstig meervoudige handicaps, OV 1 leerlingen, leerlingen op internaat, leerlingen die medische verzorging of individuele kiné nodig hebben,...Maar wat met semi-interne leerlingen: hoort dit ook bij "opvang in een gespecialiseerde onderwijssetting noodzakelijk"? Wat met OV 2 leerlingen op het einde van hun schoolloopbaan, die dankzij de goede aanpak van jaren, zonder veel problemen kunnen instappen in een beschutte werkplaats? Moet dit gezien worden als een "gewone" orthopedagogische aanpak of een "intense" orthopedagogische aanpak? Idem voor leerlingen met ASS en een normale begaafdheid, die dankzij de juiste aanpak tot rust komen en voorbereid worden op begeleid werken? Hoe maak je het verschil duidelijk tussen een leerling met een matige verstandelijke beperking en bijkomende gedragsproblemen (vb. een OV 2'er met ADHD en veel sociale conflicten) en een leerling met een ernstige verstandelijke beperking die nooit zelfstandig zal kunnen leven, maar geen moeilijk gedrag stelt (als hij op de juiste wijze wordt aangepakt) vb.

een OV 1'er met Down syndroom die zich gemakkelijk laat sturen. In hoeverre moet je de sociale context mee verrekenen? Is het mogelijk om mij hierover wat meer duidelijkheid te geven?

- Kunt u ons een voorbeeld geven waar jullie in aangeven wat het verschil is tussen een leezorgniveau 3 en de hogere intensiteit van niveau 4? Kan een niveau 4 onder meer bekeken worden als eerder de omgeving waar meer een MPI aan verbonden is? Waar daarentegen op een niveau 3 niet noodzakelijk een MPI dient verbonden te zijn?

LZN II en IV

Voor enkele inscalers was het verschil tussen LZN II en IV onduidelijk. Dit kan geïllustreerd worden met volgende vragen:

- Een leerling in de lagere school, diagnose ASS, krijgt Gon, maar volgt ook individuele therapie buiten de schoolcontext. Inschalen op leezorgniveau 2 cluster 4 of op leezorgniveau 4 cluster 4 doelgroep H?
- Een anderstalige kleuter die doof/slechthorend is en logopedie nodig heeft (gebarentaal), wordt die dan ingeschaald op LZN II of IV? Het is intenser (3uur per week logopedie met daarnaast nog kine enz.) maar de leerling heeft geen verzorging nodig.

Vragen in verband met OV4

Ondanks het feit dat in de handleiding aparte melding wordt gemaakt van opleidingsvorm 4, blijft dit voor de inscalers voor verwarring zorgen. Enkele inscalers oordelen dat een aantal leerlingen uit deze opleidingsvorm thuishoren in LZN III omdat compensatie en dispensatie niet volstaat en de leerlingen nood hebben aan een specifieke orthodidactische, orthopedagogische en therapeutische interventie. Doordat het gemeenschappelijk curriculum gevolgd wordt, blijkt een inschaling in LZN III niet mogelijk. De uitzonderingsregel over een inschaling in LZN IV wordt niet altijd als adequaat ervaren gezien men enerzijds inschat dat 'intense verzorging' (cf. definitie LZN IV) niet nodig is.

Dit kan geïllustreerd worden met volgende vragen:

- Hierbij toch nog eens een vraag over leerlingen die momenteel school lopen binnen OV 4. Deze leerlingen krijgen het gemeenschappelijk curriculum maar hebben wel nood aan een specifieke orthopedagogische en orthodidactische en therapeutische benadering nodig voor hun stoornis. De leerlingen hebben geen nood aan 'intense orthopedagogische en orthodidactische en therapeutische interventies EN verzorging'. Het is vooral het aspect 'VERZORGING' die deze leerlingen niet nodig hebben. Extra compensaties en dispensaties in het gewoon onderwijs (LZN 2) zijn zeker niet voldoende. Deze leerlingen hebben meestal al een reeks faalervaringen in het gewoon onderwijs achter de rug en overgang naar het buitengewoon onderwijs was dus zeer zeker noodzakelijk. Wij hebben dus veel moeite om deze leerlingen in te schalen en botsen constant op het feit dat we leerlingen met een gemeenschappelijk curriculum niet kunnen inschalen in LZN 3. Kunt u ons wat klaarheid brengen in onze problematiek?
- Auti-aanpak nodig maar geen verzorging: op welk leezorgniveau inschalen?

Vragen met betrekking tot het curriculum

Gemeenschappelijk of individueel curriculum

Er wordt onduidelijkheid ervaren over de begrippen 'gemeenschappelijk' en 'individueel' curriculum. Ook de begrippen 'eindtermen' en 'leerdoelen' vragen verdere verduidelijking. Concrete vragen zijn bijvoorbeeld:

- Wanneer verlaat je in het kleuteronderwijs het gemeenschappelijk curriculum?
- Vanaf hoeveel jaar achterstand spreek je van een individueel curriculum?
- Individueel curriculum: enkel ondergrens bepaalt niveau. Dus een hoogbegaafde leerling die vooruit is voor wiskunde max. niveau II.
- Moeilijk om onderscheid te maken tussen compensatie/ dispensatie of individueel curriculum.

Overgang naar 1B

De onduidelijkheid over de begrippen 'gemeenschappelijk' en 'individueel' curriculum komen ook tot uiting bij leerlingen die de overstap naar 1B (zullen) maken en hierdoor in het huidige basisonderwijs de eindtermen van het 4de leerjaar nastreven. Men vraagt zich af of vrijstellingen voor bepaalde vakken (vb. Frans in het vijfde leerjaar) kan gezien worden als 'dispensatie' of 'individueel curriculum'.

DBSO

Vragen betreffende leerlingen uit het DBSO gaan ook over het begrip 'gemeenschappelijk' curriculum. Men stelt zich in het bijzonder de vraag 'hoe gemeenschappelijk is het curriculum in het DBSO?'.

Er is ook twijfel over een inschaling in LZN I of LZN II over het volgende: 'Vaak worden geen specifieke maatregelen genomen voor deze leerlingen (binnen de eigen school gezien), maar een meer individuele aanpak (o.a. gedragsmodificerende technieken, compensaties) is eigen aan het deeltijds leersysteem. Binnen het deeltijds onderwijs krijgen deze leerlingen de 'gewone' aanpak, maar in vergelijking met de aanpak in het voltijds onderwijs genieten deze leerlingen wel van compensaties e.d.'.

Vragen met betrekking tot de clusters/diagnoses

Een algemene bezorgdheid die geuit wordt bij het inschalen van leerlingen in clusters is dat er geen rekening gehouden wordt met de sociale situatie van de leerling. Een groep leerlingen dreigt uit de boot te vallen, nl. die leerlingen die geen formele diagnose hebben. Dit kan geïllustreerd worden met volgende vragen:

- Als CLB medewerker ben ik bezorgd over de inschalingprocedure. Ik ga ervan uit dat als we bijvoorbeeld een leerling in cluster 2 willen inschalen, dit moet kunnen gestaafd worden met een diagnoserapport. Eén groep leerling valt daarbij duidelijk uit de boot: Leerlingen die omwille van de thuissituatie (armoede, lage sociaal-emotionele status,...) nooit extern onderzocht werden en dus ook geen 'label' kregen met een stoornis als dyslexie, ADHD, autisme,... Zulke leerlingen komen vaker in BSO terecht. Ik hoop dat dit inschalingproces niet steeds in het voordeel zal zijn van (scholen met) leerlingen met meer begoede ouders, die netjes kunnen zorgen voor het juiste diagnose-etiketje... Misschien moet er via de inschaling ook een mogelijkheid zijn om als CLB aan te geven dat het hier gaat over een leerling die omwille van thuissituatie minder kansen heeft dan andere leerlingen? (bv als ouders psychiatrisch ziek zijn, als er thuis armoede is, anderstaligheid,...).
- De sociale context is belangrijk om mee te nemen! Bijvoorbeeld een leerling met een IQ van 78 maar sociaal zwak en geen leerattitude. Er is geen stoornis vastgesteld maar die leerling zit nu in type 1 OV3 en is heel beperkt in sociale vaardigheden.

Vragen/opmerkingen met betrekking tot de doelgroepen

Vragen met betrekking tot doelgroep A (of C):

De vragen met betrekking tot doelgroep A hebben vooral betrekking op IQ-scores. In het bijzonder worden vragen gesteld over kinderen met IQ-scores tussen 70 en 80 die momenteel type 1 onderwijs volgen (6x). Een medewerker vond de definitie van een mentale beperking verouderd.

Daarnaast wordt de vraag gesteld over het criterium van sociaal aanpassingsgedrag. Er wordt opgemerkt dat dit criterium vaak niet te beantwoorden valt op basis van het dossier vanwege het gebrek aan een gestandaardiseerde schaal.

Dit kan geïllustreerd worden met volgende vragen:

- Ik blijf wel nog steeds met vragen zitten rond de inschaling van kinderen met een IQ van 75. Dan zou je bij hen dus moeten terugkomen op keuzemoment; gemeenschappelijk curriculum is haalbaar, terwijl zij na 7 jaar lager onderwijs vaak heel nipt een niveau derde leerjaar

halen. Eigenlijk is dit toch volledig naast de realiteit. Gaan we op deze wijze niet vinden wat we zoeken, nl. dat er teveel kinderen naar een type 1 worden doorverwezen. Er hangt toch heel veel af van de indicatoren, als deze totaal niet overeenstemmen met de realiteit dan vind ik dit een gevaarlijke en spijtige zaak. Je kunt met een model immers alles bewijzen wat je er zelf inlegt. Of begrijp ik toch een bepaald keuzemoment niet goed?

- Bij het inschalen van een verstandelijke beperking merken we dat in de meeste gevallen er wel een intelligentietest afgenomen werd maar geen onderzoek naar het sociale aanpassingsgedrag op basis van gestandaardiseerde schaal. Als dit ontbreekt, mogen dan op basis van andere gegevens inschalen in de doelgroep?

Vragen over doelgroep B

Een aantal medewerkers zijn bezorgd over de ruime afgrenzing van doelgroep B (4x). Men vreest hierbij dat leerlingen die niet voldoen aan de strikte criteria van doelgroep A (IQ <70) ingeschaald zullen worden binnen doelgroep B.

Dit kan geïllustreerd worden met volgende vragen:

- Eén van de zorgen situeert zich rond de zeer ruime afgrenzing van doelgroep B: kinderen met ernstige leerstoornis. Deze groep wordt ruwweg gedefinieerd als zijnde de groep die <pc 10 presteert (2x bevestigd) in of rekenen of lezen of spellen en waarbij de begaafdheid geen verklarende rol speelt. In de praktijk zal dat een zeer grote groep dreigen te worden in het BO, wat toch niet de bedoeling is. In de praktijk dreigt groep B gewoonweg de zwakste 10% van alle leerlingen uit het Bao te zullen moeten opnemen. Daarentegen wordt de groep A (mentale zwakte) zeer scherp geformuleerd: IQ <70 en hoger dan 50-55. Hiermee wordt de huidige BLO Type I populatie meer dan gehalveerd, vermits de huidige afgrenzing IQ <80 is. De kans is zeer groot dat alle leerlingen met IQ 80-70 (die nu het gewoon onderwijs niet aankunnen) zullen worden gedraineerd naar groep B, want in ieder geval scoren ze voor schoolse kennis lager dan pc 10 (ook na 6 maand therapie en hulp). Het zou consequenter zijn de groep leerstoornissen even scherp te formuleren: bijv. zwakker dan pc 3 i.p.v. pc 10. Op deze manier zou de groep die in groep B terecht zal komen kwantitatief kunnen worden beperkt.
- Ik vermoed echter dat in de praktijk van vele leerlingen zal worden beslist dat vanaf < IQ 80 het gemeenschappelijk curriculum niet haalbaar is. De meesten onder hen scoren blijvend onder de pc 10 voor schoolse kennis. De kans is dan ook reëel dat ze ruim zullen worden ingeschaald in doelgroep B, cluster 2 (vermits de criteria duidelijk maken dat het niet meer kan in doelgroep A). Terwijl het wellicht de bedoeling is dat deze leerlingen op zorgniveau 2 blijven in cluster 2, met extra-zorg in het gewoon onderwijs. Of heb ik het fout voor?

De FAQ-rubriek

Op de via de helpdesk binnengekomen vragen werden antwoorden gezocht binnen het team en in overleg met het Departement. Vragen die een meer algemeen karakter hadden of meer dan éénmaal voorkwamen werden gebundeld en op de website gepubliceerd in een rubriek FAQ. Hieronder vermelden we de vragen en antwoorden.

Dient aan de ouders of de leerling toestemming gevraagd te worden om de gegevens voor onderzoek te gebruiken?

Het onderzoeksteam stelde een vraag aan de Ethische Commissie Wetenschappelijk Onderzoek van de Universiteit. Het onmiddellijke antwoord was dat er eigenlijk voor dit onderzoek geen toelating moet gevraagd worden. In afwachting van een schriftelijke motivatie, kunnen we al het volgende zeggen: Het onderzoeksprotocol werd zo geconstrueerd dat op geen enkel moment van het onderzoeksproces de onderzoekers toegang hebben tot de niet-anonieme gegevens van een steekproef van 8649 leerlingen, in toepassing van de Wet van 8 december 1992 (Wet op de Privacy) en van het Decreet van 7 mei 2004 (Decreet Rechtspositie van de minderjarige). De CLB-medewerkers hebben de namen van de steekproefleerlingen gekregen van het Departement Onderwijs en Vorming. De steekproef werd aselectief getrokken uit de databank door een medewerker van het Departement Onderwijs en Vorming. De namen werden verbonden aan een code. Alleen het Departement Onderwijs beschikt over de decodering. De onderzoekers kunnen dit niet decoderen en krijgen dus geen persoonsgegevens te zien. Wanneer de CLB-medewerker inlogt op de website www.inschalingleerzorg.be krijgt hij/zij de namen te zien van de leerlingen van de steekproef. Van de leerlingen worden nooit persoonlijke gegevens op deze website ingevoerd, enkel de resultaten van de inschaling in een leerzorgniveau en cluster. De onderzoekers kunnen de naam niet achterhalen. Daarom denkt het onderzoeksteam dat het decreet rechtsbescherming minderjarigen hier niet van toepassing is. In dit stadium van het onderzoek moet er evenmin een vraag aan de ouders gesteld worden of zij akkoord gaan, want het gaat hier om anonieme gegevens. Ze hebben ook geen consequenties voor de school waar hun kind naartoe gaat. Het gaat louter om de vertaling van het huidig onderwijsaanbod naar de nieuwe leerzorgniveaucriteria. De ouders kunnen ook niet weigeren, want er worden van hen geen bijkomende gegevens gevraagd, en er worden door de CLB medewerker geen andere gegevens gebruikt dan die waar ze hun al voor gegeven hadden. Later, wanneer het onderzoek voorbij is, zullen de ouders uiteraard wel betrokken partij zijn in de leerzorginschaling, zoals het handelingsgericht werken voorschrijft.

Doorverwijzing naar BO is al gebeurd: hoe de leerling nu inschalen?

Als de leerling is doorverwezen en volgend schooljaar in het Buitengewoon Onderwijs zal starten dan kan de leerling ingeschaald worden op leerzorgniveau III (of IV), op voorwaarde dat er aan de criteria van het betreffende leerzorgniveau wordt voldaan, alle betrokkenen akkoord zijn en er een attest in het dossier te vinden is. Als een individueel curriculum wenselijk is volgens CLB en school maar de ouders gaan hier niet mee akkoord dan wordt de leerling ingeschaald op leerzorgniveau I of II, naargelang voldaan is aan de criteria van deze leerzorgniveaus. Voor de praktijktest nemen we een 'foto' van de situatie. U vindt een hoger leerzorgniveau misschien wenselijk maar voorlopig zit de leerling op leerzorgniveau I of II.

Een leerling in OV 4: inschaling op leerzorgniveau II of IV?

De inschaling is afhankelijk van de onderwijsaanpassingen en de behoeften van de leerling. Als het gemeenschappelijk curriculum mogelijk is en compensatie en/of dispensatie volstaan, dan is een inschaling op leerzorgniveau II aangewezen. Indien de leerling een gemeenschappelijk curriculum volgt en behoefte heeft aan een intense orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische begeleiding en verzorging om de onderwijsdoelstellingen te bereiken omwille van zeer ernstige of meervoudige beperkingen op één of meerdere domeinen van het functioneren die een opvang in een gespecialiseerde onderwijssetting

noodzakelijk maakt (qua infrastructuur, gepaste materiële omgeving, omkadering), kan uitzonderlijk een inschaling op leerzorgniveau IV gebeuren.

Kan ik een leerling uit het gewoon onderwijs op leerzorgniveau III inschalen?

Het onderscheid tussen leerzorgniveau II en III is niet gelijk aan het huidige onderscheid tussen gewoon en buitengewoon onderwijs. Indien voor een leerling binnen het gewoon onderwijs compenserende en/of dispenserende maatregelen onvoldoende bleken en deze leerling een individueel curriculum volgt (voor één of meerdere leergebieden of vakken of onderdelen van meerdere leergebieden wordt het gemeenschappelijk curriculum niet meer gevolgd) met orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische begeleiding (cfr. criteria van leerzorgniveau III), dan kan deze leerling eventueel ingeschaald worden op leerzorgniveau III.

Vallen spijbelproblemen of schorsing onder leerzorgniveau V?

Nee. Het behoren van een leerling tot leerzorgniveau V is het gevolg van een medische, multidisciplinaire of juridische beslissing die tot gevolg heeft dat de leerling tijdelijk of permanent niet voltijds aanwezig kan zijn in een onderwijsvoorziening. Zie de criteria voor leerzorgniveau V in de handleiding.

Wat als de leerling in meerdere clusters kan ingeschaald worden?

Een leerling kan slechts in 1 cluster ingeschaald worden. Indien een leerling tot meerdere clusters kan behoren, bepaal dan welke stoornis of beperking de participatieproblemen in het onderwijs het sterkst beïnvloedt. Bijvoorbeeld: een leerling met een diagnose ADHD en een leerstoornis. Bepaal wat de grootste impact heeft op het onderwijsfunctioneren: het gedrag (cluster 4) of de leerproblemen (cluster 2).

Wat als we geen dossiergegevens hebben over de leerling?

Naast de beschikbare dossiergegevens kunt u ook op basis van aantoonbare acties op school proberen te komen tot een kwalitatieve inschaling. Als u niet op de hoogte bent van compenserende of dispenserende maatregelen dan schaaft u de leerling in op leerzorgniveau I. Een inschaling op leerzorgniveau II veronderstelt vooraf een proces van handelingsgericht samenwerken met alle betrokkenen rond de leerling. Als u twijfelt over uw inschaling kunt u in het vrij veld aangeven dat dit voortvloeit uit een gebrek aan dossiergegevens of informatie over de gegeven zorg op school.

Wat met leerlingen met een IQ-score tussen 70 en 80?

Bij elke leerling wordt gevraagd om eerst een inschaling te maken op leerzorgniveau, in tweede instantie in clusters en pas dan in doelgroepen. 1) Voor elke leerling dient u dus eerst keuzemoment 2 te overwegen. Dit betekent dat u de afweging maakt of een gemeenschappelijk curriculum haalbaar is (mits preventie, differentiatie, remediëring, compensatie en/of dispensatie) of een individueel curriculum nodig is. De keuze voor een individueel curriculum impliceert dat leerzorgniveau I en II onvoldoende zijn, dat voor één of meerdere leergebieden of vakken of onderdelen van meerdere leergebieden het gemeenschappelijk curriculum niet meer gevolgd wordt en dat een orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische benadering nodig is. Meer uitleg over dit keuzemoment vindt u terug in de handleiding. 2) Indien blijkt dat het gemeenschappelijk curriculum haalbaar is, dan wordt de leerling ingeschaald op leerzorgniveau I of II, in cluster 1, 2, 3 of 4. Er is geen doelgroepomschrijving nodig, behalve bij cluster 3. Indien blijkt dat een individueel curriculum nodig is, dan wordt de leerling ingeschaald op leerzorgniveau III. Er is dan wel een doelgroepomschrijving met een formele diagnose van de stoornis of beperking nodig. Opmerking hierbij voor doelgroep A: houd rekening met het betrouwbaarheidsinterval van IQ-cijfers. Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat een leerling die op de WISC-III een IQ-score van 75 behaalt, een betrouwbaarheidsinterval heeft (95%) tussen 69 en 84 en dus voldoet aan het eerste criterium van doelgroep A. Het is wel zo dat leerlingen die niet voldoen aan een doelgroepomschrijving volgens de nieuwe criteria van leerzorg niet kunnen ingeschaald worden op leerzorgniveau III en IV. Door het toepassen van de nieuwe criteria zullen er waarschijnlijk een aantal verschuivingen zijn.

Worden alle leerlingen in het lager onderwijs met een leerstoornis (doelgroep B) automatisch op leerzorgniveau III ingeschaald?

Bij elke leerling wordt gevraagd om eerst een inschaling te maken op leerzorgniveau, in tweede instantie in clusters en pas dan in doelgroepen. 1) Voor een kind met een ernstige leerstoornis dien je dus eerst keuzemoment 2 te overwegen. Dit betekent dat u de afweging maakt of een gemeenschappelijk curriculum haalbaar is (mits preventie, differentiatie, remediëring, compensatie en/of dispensatie) of een individueel curriculum nodig is. De keuze voor een individueel curriculum impliceert dat leerzorgniveau I en II onvoldoende is, dat voor één of meerdere leergebieden of vakken of onderdelen van meerdere leergebieden het gemeenschappelijk curriculum niet meer gevolgd wordt en dat een orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische benadering nodig is. Meer uitleg over dit keuzemoment vindt u terug in de handleiding. 2) In tweede instantie bepaal je de cluster waartoe de leerling behoort. Indien blijkt dat het gemeenschappelijk curriculum haalbaar is, dan wordt de leerling met een leerstoornis ingeschaald op leerzorgniveau I of II en in cluster 2. Er is geen doelgroepomschrijving nodig. Indien blijkt dat een individueel curriculum nodig is, dan wordt de leerling met een leerstoornis ingeschaald op leerzorgniveau III, in cluster 2. Er is dan wel een doelgroepomschrijving met een formele diagnose van de leerstoornis nodig, namelijk doelgroep B. Niet elke leerling met een leerstoornis wordt dus automatisch ingeschaald op leerzorgniveau III. Telkens moet keuzemoment 2 grondig overwogen worden.

Slotbeschouwingen

Besluiten rond leezorgkader-inschaling

We kunnen concluderen dat CLB-medewerkers er aan de hand van de indicatoren in de handleiding in geslaagd zijn om voor hun leerlingen binnen het bestaande onderwijssysteem een inschaling te maken in het nieuwe leezorgkader. Bij de helpdesk kregen we relatief weinig fundamentele kritiek op het leezorgkader als geheel.

Er was een zeer goede respons (bijna 98%) op de oproep tot medewerking.

Hieronder zullen we de voornaamste bevindingen weergeven, in synthetiserende antwoorden op de onderzoeksvragen.

Synthese van antwoorden op de onderzoeksvragen

1. Hoe kunnen de indicatoren leezorg zoals ontwikkeld in de stuurgroep indicatorenontwikkeling leezorg worden geoperationaliseerd in een voor CLB's bruikbaar elektronisch invulformulier en handleiding?

- In 'Deel I. Handleiding en beslisboom' wordt beschreven hoe de indicatoren werden geoperationaliseerd in een beslisboom, handleiding en elektronisch invulformulier. Deze instrumenten bleken doeltreffend te zijn. Het interactieve karakter van de inschalingswebsite, die het mogelijk maakte om vragen te stellen aan de 'helpdesk' en waarbij een FAQ-rubriek werd opgenomen, werd als bijzonder positief ervaren. Er werd ook veelvuldig gebruik van gemaakt (zie Deel IV Analyse van de helpdesk).
- De inschaling in het leezorgkader blijkt voor de CLB-medewerkers een hanteerbaar kader, maar er blijven onduidelijkheden (zie verder onderzoeksvraag 5).

Aanbeveling:

Een overzichtelijke beslisboom, een praktische handleiding, een website met wizard en een helpdesk worden door CLB-medewerkers als ondersteunend ervaren. Dit zou zeker ook zinvol zijn bij de reële inschalingpraktijk.

2. Met welke elementen van de huidige leerlingendossiers kunnen de leerlingen ingeschaald worden in één van de 4 clusters en één van de 5 zorgniveaus van de leezorgmatrix?

- In de handleiding (zie bijlage 1) wordt verwezen naar aanknopingspunten uit het dossier die kunnen leiden tot een correcte inschaling. Uit het onderzoek stellen we vast dat het CLB-dossier vandaag niet steeds de noodzakelijke elementen bevat om een degelijke inschaling te verantwoorden

Aanbeveling:

Het lijkt ons wenselijk om tijdig een duidelijke regelgeving te voorzien over welke elementen minimaal dienen opgenomen te worden in het CLB-dossier. Onder meer omwille van de vraaggestuurde werking van het CLB worden niet systematisch alle gegevens van een leerling geregistreerd. Een op elkaar afgestemde regelgeving school-CLB voor inhoud en communicatie over dossiers lijkt ons noodzakelijk.

3. **Wat is de validiteit van deze vertaalslag van huidige leerlingendossiers in het leezorgmatrix-indicatieformulier en handleiding?**

- De vertaling van de huidige leerlingendossiers naar de leezorgmatrix bleek goed mogelijk, dank zij herhaalde en consistente informatie (via de talrijk bijgewoonde informatienamiddag van 11/6/2008, de continu bemande helpdesk, de interactieve website met FAQ-rubriek, een overzichtelijke beslisboom en een zorgvuldig opgestelde en gebruiksvriendelijke handleiding) en het voorzien van een ruimer tijdsbestek voor het inschalen van de dossiers.
- Toch blijven een aantal onduidelijkheden over de leezorgniveaus, clusters of doelgroepen. Bij onderzoeksvraag 5 wordt hier verder op ingegaan.

4. **Wat is de betrouwbaarheid van het leezorgmatrix-indicatieformulier?**

- In de voorbereidingsfase van het onderzoek werd een zeer beperkte interbeoordelaar-betrouwbaarheidstest georganiseerd. De resultaten van de inschalingen liepen soms erg uiteen. Naast enkele onduidelijkheden over de matrix en welke situatie werd ingeschaald (de huidige of de wenselijke) vormde het niet vertrouwd zijn met de terminologie van leezorg en met de leerling die moest ingeschaald worden een bijkomende moeilijkheid. Op basis van deze verkennende test werden de beslisboom en handleiding bijgestuurd.
- In de loop van de praktijktest namen de vragen over de inschalingen af, mede door de efficiënte werking van de helpdeskdienst. Er werden antwoorden geformuleerd op alle vragen en onduidelijkheden en de meest gestelde vragen waren te raadplegen in een FAQ-rubriek op de inschalingswebsite.
- De vergelijking in inschalingen tussen de CLB's gaf geen spectaculaire verschillen.
- De inschalingresultaten zijn vaak conform de theoretisch verwachte inschalingen. Dit is een duidelijke indicatie van validiteit en betrouwbaarheid.

Aanbeveling

Vanuit wetenschappelijk standpunt lijkt ons een grootschalige interbeoordelaars-betrouwbaarheidstest zinvol, op voorwaarde dat deze plaatsvindt na een vorming van alle betrokkenen in het nieuwe concept.

5. **In hoeverre zijn de indicatoren voor inschaling bruikbaar?**

(In hoeverre zijn de strikte definities van de indicatoren voor de doelgroepen bruikbaar? Welke leerlingen beantwoorden wel aan de clusterdefinitie, maar niet aan de doelgroepafbakening binnen de cluster? Hoe vaak komt het voor dat leerlingen wel voldoen aan het criterium om tot een bepaalde cluster te behoren, maar niet aan het criterium van de doelgroepen binnen de cluster?)

- CLB-medewerkers hebben het bij de inschaling moeilijk met het inhoudelijke onderscheid tussen de leezorgniveaus. De meeste vragen/opmerkingen werden geformuleerd over begrippen zoals differentiatie, compensatie, dispensatie, individueel en gemeenschappelijk curriculum, intense orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische interventies, verzorging, enz. De inschalers stellen ook veel vragen over het onderscheid tussen leezorgniveau III en IV waar men het moeilijk vindt om de nood en de inschatting van vervolgonderwijs of tewerkstelling te maken.

Aanbeveling

Er is nog meer verduidelijking en concretisering nodig over de begrippen en het onderscheid tussen leezorgniveaus dan momenteel voorzien wordt in de handleiding.

- De begrippen lijken onvoldoende geoperationaliseerd voor specifieke groepen zoals bijvoorbeeld het kleuteronderwijs, het (deeltijds) beroepsonderwijs, ... Enkele concrete vragen hierbij zijn: wat betekent 'verzorging' of 'dispensatie' bij kleuters?, wat verstaat men onder 'gemeenschappelijk curriculum' in het DBSO?, enz.

Aanbeveling

Het begrippenkader dient geoperationaliseerd te worden voor specifieke groepen. Dit kan o.a. aan de hand van positieve praktijken en concrete voorbeelden.

- De meeste problemen bij het inschalen in een cluster of doelgroep doen zich voor bij een meervoudige problematiek. Het is moeilijk in te schatten welke stoornis het meest impact heeft binnen het onderwijsgebeuren, m.a.w. in welke cluster en/of doelgroep wordt de leerling het best ingeschaald. Enkele verwijzen hierbij ook naar het exclusiviteitscriterium bij doelgroep B. Bij een meervoudige problematiek is het moeilijk om uit te sluiten of de andere beperking een invloed heeft op de leerstoornis. Vaak wordt bij een combinatie van doelgroep C en doelgroep H gekozen voor cluster 4 omwille van de specifieke anti-werking en omkadering. Uit het onderzoek blijkt dat veel inschalingen binnen doelgroep Y wijzen op een meervoudige problematiek.

Aanbeveling

Het is noodzakelijk dat de rol van de clusters meer wordt uitvergroot t.a.v. de rol van de doelgroepen. De doelgroepen waren volgens de stuurgroep indicatorenontwikkeling enkel bedoeld voor onderwijsorganisatorische doeleinden van het buitengewoon onderwijs. Het doelgroepdenken maakt echter dat het werkveld het gevoel krijgt dat er 'hokjes' zijn bijgekomen. De doelgroepen vergroten zeker de herkenbaarheid t.a.v. het huidige systeem van GON en BUO, maar nu kijken veel inscalers in eerste instantie in welke doelgroep een leerling lijkt te passen.

Combinaties van beperkingen komen veel voor en er is geen eenduidige oplossing voor inschaling. Wat krijgt de voorkeur? Duidelijke richtlijnen in verband met keuzes tussen verschillende clusters of doelgroepen dienen in de handleiding te worden opgenomen.

- We stellen vast dat er vragen gesteld worden bij een aantal criteria voor doelgroepbepaling:
  - De scherpe afgrenzing van IQ-scores ten opzichte van de huidige criteria blijkt een bron van onrust te zijn. Er wordt hier soms ook verwezen naar de moeilijkheid om een leerling met een dysharmonisch IQ-profiel in te schalen.
  - Een gestandaardiseerde schaal voor sociaal aanpassingsgedrag (zoals gevraagd bij inschaling in doelgroep A en C) wordt in de praktijk bijna niet gebruikt.
  - Vaak wordt er ook melding gemaakt van leerlingen zonder diagnose maar die wel functioneren op niveau van een stoornis of beperking (voornamelijk binnen cluster 4) en momenteel een aanbod krijgen op een hoger leerzorgniveau.

Aanbeveling

Er is een spanningsveld tussen enerzijds de louter psychodiagnostisch en medisch geïnspireerde indicatoren voor de doelgroepen en anderzijds de functioneel geïnspireerde indicatoren voor de clusters en de handelingsgericht geïnspireerde leerzorgniveaus. Het vergt een mentaliteitsverandering om niet meer te denken vanuit types en opleidingsvormen maar wel vanuit de zorg die een leerling nodig heeft, ongeacht zijn etiket of doelgroep. Hiervoor zal geïnvesteerd moeten worden in competentieontwikkeling.

Om op LZN III of IV in te schalen moet de leerling een vastgestelde stoornis of beperking hebben. Dit houdt het risico in dat men leerlingen vlugger zal diagnosticeren als er nood is aan een hoger leerzorgniveau. Ook vinden we in de *operationalisering* van het leerzorgkader (zoals we dat terugvinden in het verslag van de werkgroep indicatoren) weinig elementen terug van de moderne visie op handicap van de ICF (International Classification of Functioning) of van de moderne definitie van verstandelijke beperking, terwijl deze wel een kernplaats innemen in de visie van het leerzorgkader. Beide hanteren een sociaal model van handicap. In deze visie worden de participatieproblemen in onderwijs niet causaal veroorzaakt door de functionele beperkingen, maar spelen sociale belemmeringen (organisatorische, attitude-, andere omgevingsbelemmeringen) een onafhankelijke rol in het eventueel opwerpen van barrières bij het participeren aan leren. Het kan dus zijn dat leerlingen meer leerzorg nodig hebben door een combinatie van deze sociale factoren, en toch niet beantwoorden aan de meer psychodiagnostisch of medisch gedefinieerde indicatoren. Een

compatibel maken van de indicatoren met de terminologie van het ICF zou in die zin dus wenselijk zijn.

- Vanuit het verslag indicatorenontwikkeling wordt melding gemaakt dat men zich voor de inschaling dient te baseren op de principes van handelingsgerichte diagnostiek. We kunnen dit onderschrijven maar er zal zeker werk van gemaakt moeten worden in de praktijk (zie competentieontwikkeling).

6. Hoe ziet het toekomstige leezorgkader er in de praktijk uit?

Wat zijn de verwachte frequenties van leerlingen in de onderscheiden categorieën van de leezorgmatrix (i.c. leezorgniveaus, clusters en doelgroepen) voor respectievelijk het basis- en het secundair onderwijs?

- Bij de besluitvorming dient rekening gehouden te worden met een aantal beperkingen die deze praktijktest met zich meebracht:
  - De inschaling handelde over het huidig dossier met de nu al voorziene maatregelen voor de leerling. Er werd aan de CLB-medewerkers gevraagd: *Welke aanpassingen aan de onderwijsomgeving zijn voor deze leerling voorzien – met welk leezorgniveau komt dit overeen, rekening houdend met de afgesproken criteria? Welke geobjectiveerde beperking of stoornis bij deze leerling vinden we in het leerlingendossier terug die, volgens de afgesproken criteria, een inschaling in een cluster en/of doelgroep rechtvaardigen?*
Enkele inschalers geven aan dat daardoor veel leerlingen uit het buitengewoon onderwijs automatisch worden ingeschaald op LZN III of IV omdat die een individueel curriculum volgen.
  - De inschaling was soms onzeker omwille van onvolledigheid van dossiers of het ontbreken van een diagnostisch verslag. Dit is deels verklaarbaar door de vraaggestuurde werking van het CLB waarbij niet systematisch alle gegevens over een leerling worden geregistreerd.
  - Bij de praktijktest werden omwille van de korte inschalingperiode belangrijke partners (zoals ouders en het zorgteam) niet betrokken, hoewel die in de praktijk een belangrijke rol spelen in het keuzeprocess.
- In Tabel 6 op pagina 33 (basisonderwijs) en Tabel 7 op pagina 34 (secundair onderwijs) wordt de projectie gemaakt voor de inschaling in clusters en leezorgniveaus. In Tabel 9 (basisonderwijs) (p. 38) en Tabel 14 (secundair onderwijs) (p.45) worden hier de doelgroepen aan toegevoegd.

In hoeverre dienen er zich - op basis van de inschalingen - verschuivingen aan in leezorgniveaus in vergelijking met het huidige aanbod?

Figuur 12 en figuur 13 (p.34) bieden een vergelijkend beeld tussen de situatie in het huidig onderwijssysteem en de inschaling in leezorgniveaus.

- Ongeveer 90% van de leerlingen komt terecht in LZN I (waarvan ongeveer 80% in cluster 1). De cijfers voor kleuteronderwijs (96,9%) zijn opmerkelijk. Er wordt veel opgevangen met preventie, differentiatie en remediëring. De cijfers in het lager onderwijs (84,1%) duiden er op dat de lagere school al op heel wat onderwijsbehoeften een antwoord biedt met aangepaste maatregelen op een hoger leezorgniveau. Ongeveer 8% van de lagere schoolleerlingen wordt op LZN II geplaatst. Dit wijst er toch op dat veel goede praktijken aanwezig zijn zowel in het GON als via Sticordi-maatregelen.
- Van de leerlingen die in LZN II terechtkomen, zit ongeveer 95% in het gewoon onderwijs (zie ook tabel 11 en tabel 16). Deze cijfers wijzen dus niet in de richting van een overrompeling uit het buitengewoon onderwijs voor de gewone scholen.

- 4 à 5% van de leerlingen wordt in LZN III of IV ingeschaald. Dit stemt min of meer overeen met de huidige populatie buitengewoon onderwijs.
- In de cijfers merken we een lichte daling in LZN II en III bij de overgang van lager naar secundair. We vragen ons af of dit een logische tendens is doordat er meer gedifferentieerde studierichtingen worden aangeboden in het secundair of omdat er vandaag meer diagnoses worden gesteld in het lager onderwijs.
- Wanneer we iets breder willen kijken, op zoek naar een breder potentieel voor inschaling in een hoger leerzorgniveau, komen we uit bij een aantal bedenkingen die door de inschalers in het logboek werden geformuleerd. Argumenten die worden aangehaald om toch niet hoger in te schalen zijn o.a. we hebben te maken met een vermoeden van stoornis, ons dossier bevat te weinig informatie, het huidige onderwijsaanbod is onvoldoende of niet bestaand.

Waar in de matrix - leerzorgniveau, cluster en doelgroep - komen leerlingen uit de verschillende types Buitengewoon Onderwijs terecht?

In tabel 22 en 23 (pag. 55) hebben we dit in kaart gebracht.

- Een opvallende vaststelling is dat de huidige types zéér divers zijn samengesteld. Geen enkel type komt volledig overeen met de meest verwachte doelgroep (er is een maximale overlap voor type 6 in het BuBaO met doelgroep E, maar die bedraagt nog maar 71,3%). Zelfs als het type vergeleken wordt met de overeenstemmende cluster, varieert de overlap van 50,7% tot 93,1% in het BuBaO en van 22,4% tot 96,4% in het BuSO. In de overeenstemmende cluster wordt vrij veel ingeschaald in de 'rest'-doelgroepen X, Y en Z. Tegelijk tonen ze aan wat al uit eerder onderzoek bleek: binnen de huidige typologie bestaat er een brede diversiteit die niet meer aansluit bij de striktere definities van de types. De 'verbreding' van de types is nu al zeer duidelijk zichtbaar.

Hoe verhouden de types Buitengewoon Onderwijs zich over leerzorgniveau III en IV?

Tabel 12 (BuBaO) (pag. 44) en Tabel 17 (BuSO) (pag. 51) geven hiervan een overzicht.

- Op LZN III worden leerlingen van alle types BuBaO ingeschaald. Het gaat over 75% van de huidige populatie. In het BuSO wordt bijna 70% van de leerlingen in LZN III ingeschaald; dit zijn vooral leerlingen uit type 1.
- LZN IV telt 18% van de leerlingen uit het huidig BuBaO en 26% uit het BuSO. Dit zijn vooral leerlingen uit het huidige type 2, 3 en 4.

Vanuit welke types schaal men in op leerzorgniveau V? Wat zijn hiervoor mogelijke verklaringen?

Tabel 12 (BuBaO) en Tabel 17 (BuSO) geven hiervan een overzicht.

- Vanuit BuBaO vinden we vooral leerlingen vanuit type 2, type 1 en type 4 in leerzorgniveau V
- Vanuit BuSO vinden we vooral leerlingen vanuit type 2 en type 3

Hierbij dient opgemerkt te worden gehouden dat Type 5 niet was opgenomen in de steekproef.

Kloppen de theoretisch verwachte inschalingen (op basis van de huidige onderwijssituatie, aard en ernst van de problematiek en speciale onderwijs-behoefte) met de realiteit van de inschalingen? Waar situeren zich uitzonderingen of onverwachte inschalingen en kunnen we deze verklaren? Waar komen leerlingen terecht die een individuele leerlijn volgen, maar geen diagnose hebben? Hoe wordt deze categorie ingeschaald en welke redenen zijn er voor dit traject?

Deze onderzoeksvraag wordt beantwoord in Deel III. De theoretisch te verwachten inschalingen werden ons aangereikt door het Departement Onderwijs.

Uit de resultaten blijkt in het basisonderwijs:

- In het algemeen waren de inschalingen conform de verwachtingen (inschalingen in groene velden) voornamelijk in het gewoon onderwijs.
- Inschalingen in "oranje en rode velden" op het *niveau van de clusters* traden soms op, d.w.z. dat er minder waarschijnlijke of onverwachte inschalingen gebeurden (op basis van de huidige toestand in het buitengewoon onderwijs).
Vaak werd dit verantwoord door te verwijzen naar complexe problematieken (bv. comorbiditeit van licht verstandelijke beperking (cluster 2) en autismespectrumstoornis (ASS) (cluster 4). Opvallende percentages komen vooral voor bij comorbiditeit van cluster 3 (verwijzend naar matig verstandelijke beperking) en cluster 4 (verwijzend naar ASS). Bij een aantal leerlingen oordeelt men dat de autismeproblematiek de grootste impact heeft op het schools functioneren en dat de leerling bijgevolg nood heeft aan een specifieke benadering.
- Inschalingen in oranje of rode velden betreffende de *leerzorgniveaus* komen vooral voor in GON Type 7, waar 14,2% ingeschaald wordt in LZN III of IV. In de verantwoordingen wordt verwezen naar nood aan intensievere therapie/begeleiding. Vanuit GON Type 4 en GON Type 6 worden ook leerlingen op LZN III ingeschaald.

Uit de resultaten blijkt in het secundair onderwijs:

- In het algemeen waren de inschalingen conform de verwachtingen (inschalingen in groene velden).
- In de A-stroom worden ook leerlingen ingeschaald in cluster 2, LZN II. In de tweede en derde graad blijken deze leerlingen vooral in het TSO voor te komen.
- In de B-stroom worden meer leerlingen in oranje velden ingeschaald, vooral in cluster 2. In de tweede en derde graad BSO daalt dit aantal opvallend.
- Inschalingen in oranje en rode velden op het *niveau van de clusters* traden soms op. Net zoals in het basisonderwijs is vooral de onverwachte inschaling in cluster 4, bij overlap tussen cluster 3 en 4, opvallend.
- Over de *leerzorgniveaus* blijken vooral onduidelijkheden bij de inschalingen in LZN III of IV. In enkele gevallen wordt verwezen naar de nood aan opvolging of structuur. Anderzijds blijken soms ook leerlingenkenmerken, in het bijzonder complexe problematieken, een reden tot inschaling in een hoger dan verwacht leerzorgniveau. Ook leerlingen behorend tot cluster 4 blijken vaak ingeschaald in LZN IV.
- Bij de inschaling van leerlingen die momenteel OV4 volgen, kunnen we opmerken dat de uitzonderingsregel (m.a.w. LZN II of LZN IV) niet steeds gevolgd werd. Vanuit de verschillende types worden de leerlingen van OV4 talrijk in LZN III ingeschaald. Indien het in de toekomst wenselijk is dat deze leerlingen in LZN IV worden ingeschaald dan zal een verheldering in de indicatoren nodig zijn.

7. Hoe zeker zijn CLB-medewerkers van de inschaling? Is er vooral twijfel over zorgniveaus of clusters/doelgroepen?

- Zie onzekerheid bij inschaling en tabel 33 op pag.97
- Algemeen zijn de CLB's vrij zeker over de door de overheid aangereikte verwachte inschalingen maar er is minder zekerheid over de onverwachte inschalingen.
- Leerlingen uit het buitengewoon onderwijs worden met minder zekerheid ingeschaald dan leerlingen uit het gewoon onderwijs.

8. Wat zijn de verschillen tussen de CLB's onderling: schalen zij gemiddeld op dezelfde manier in (afhankelijk van hun leerlingenpopulatie), of zijn hier varianties die niet door toeval te verklaren zijn? Schalen bepaalde CLB's systematisch hoger of lager in?

- zie verschillen in inschaling tussen CLB's (deel III). Uit de resultaten blijkt dat er significante verschillen zijn tussen CLB's bij de inschalingen. Uit deze kwantitatieve analyses vinden we hiervoor geen verklaring, daarvoor is meer kwalitatief onderzoek nodig.

9. Welke aandachtspunten voor vorming en opleiding van CLB-medewerkers (en/of van andere betrokkenen in het zorgteam) komen uit dit onderzoek naar voren?

- Wanneer het leezorgdecreet wordt goedgekeurd, denken we voor de competentieontwikkeling aan diverse elementen die nodig zullen zijn met het oog op een kwaliteitsvolle inschaling in het nieuwe kader. De vragen en opmerkingen die we binnenkregen via de vrije velden en de helpdesk, overtuigen ons dat in eerste instantie voldoende tijd en aandacht dient te gaan naar kennisontwikkeling over het nieuwe begrippenkader en de achterliggende kaders en visie. Er zijn nog veel vragen en onduidelijkheden over bijvoorbeeld de begrippen die gehanteerd worden bij de leezorgniveaus of hoe men dient om te gaan met een meervoudige problematiek bij de doelgroepbepaling. Ook zijn er al concrete vragen over de procedures en documenten die gehanteerd zullen worden bij de implementatie van leezorg. Het toepassen van de principes van handelingsgericht werken en handelingsgerichte diagnostiek bij de inschaling verdient ook een verdere verkenning.
- Wanneer CLB's en scholen het leezorgkader kennen en weten wat alle stappen in het inschalingproces inhouden, kan men leren kwaliteitsvol werken binnen dit kader. Dit vergt een brede competentieontwikkeling via diverse op elkaar afgestemde kanalen zoals bijvoorbeeld opleidingen, vorming, pedagogische begeleidingsdiensten, initiatieven binnen de samenwerking school-CLB, interne zorg, collegiale consultatie, supervisie en intervisie, een helpdesk, bronnen in literatuur en onderzoek, ... Bij elk van deze initiatieven die de competentieontwikkeling rond leezorg kunnen bevorderen, blijft het belangrijk dat de gehanteerde begrippen, de achterliggende kaders en visie dicht bij het werkveld worden gebracht.

Beleidsaanbevelingen

1. Uit bovenstaande slotbeschouwingen blijkt dat er nog verdere verduidelijking, concretisering en ondersteuning nodig is.
  - a. Er is nog meer verduidelijking en concretisering nodig over de begrippen en het onderscheid tussen leezorgniveaus dan momenteel voorzien wordt.
  - b. Het begrippenkader dient geoperationaliseerd te worden voor specifieke groepen (vb. Kleuteronderwijs en DBSO). Dit kan aan de hand van positieve praktijken en concrete voorbeelden.
  - c. Het is noodzakelijk dat de rol van de clusters meer wordt uitvergroot t.a.v. de rol van de doelgroepen.
  - d. Combinaties van beperkingen komen veel voor en duidelijke richtlijnen over de keuze tussen verschillende clusters of doelgroepen dienen in de handleiding te worden opgenomen.
  - e. Het lijkt ons wenselijk om tijdig een duidelijke regelgeving te voorzien over welke elementen minimaal dienen opgenomen te worden in het CLB-dossier. Onder meer omwille van de vraaggestuurde werking van het CLB worden niet systematisch alle gegevens van een leerling geregistreerd. Een op elkaar afgestemde regelgeving school-CLB voor inhoud en communicatie over dossiers lijkt ons noodzakelijk.
  - f. Men dient zich voor de inschaling van leerlingen te baseren op de principes van handelingsgerichte diagnostiek. Dit zal in de praktijk ondersteund moeten worden.
  - g. Een overzichtelijke beslisboom, een praktische handleiding, een website met wizard en een helpdesk lijken zinvolle instrumenten. De speciaal voor dit onderzoek gecreëerde toepassing heeft tot ieders tevredenheid goed gefunctioneerd. Het lijkt ons dan ook wenselijk deze instrumenten te valoriseren.
2. Essentieel voor de uitbouw van een goed leezorgkader is competentieontwikkeling. Dit betekent kennisontwikkeling over het nieuwe begrippenkader en de achterliggende kaders en visie. Wanneer CLB's en scholen het leezorgkader kennen en weten wat alle stappen in het inschalingproces inhouden, kan men leren kwaliteitsvol werken binnen dit kader.
3. Om op leezorgniveau III of IV in te schalen moet de leerling een vastgestelde stoornis of beperking hebben. Dit houdt het risico in dat men leerlingen vlugger met een "stoornis" zal diagnosticeren als er nood is aan een hoger leezorgniveau. Ook vinden we in de operationalisering van het leezorgkader (zoals we dat terugvinden in het verslag van de werkgroep indicatoren) weinig elementen terug van de moderne visie op handicap van de ICF (International Classification of Functioning) of van de moderne definitie van verstandelijke beperking, terwijl deze wel een kernplaats innemen in de visie van het leezorgkader. Het verdient dus aanbeveling om de definities van de indicatoren in het perspectief te zien van deze nieuwe internationaal aanvaarde referentiekaders rond beperking en handicap. Dit houdt o.m. in dat men bij het bepalen van de specifieke onderwijsbehoeften, de lichamelijke stoornis of functionele beperking op zich niet de enige factoren zijn, maar dat men rekening houdt met de barrières die in de omgeving bestaan.
4. De leezorgmatrix is momenteel niet helemaal compatibel met het Verdrag van de Verenigde Naties over de Rechten van Personen met een Handicap (2006), dat stelt dat de leerlingen met een beperking het recht hebben om in een gewone school onderwijs te volgen, met de nodige omkadering en ondersteuning. Wanneer het CLB oordeelt dat een inschaling op leezorgniveau IV nodig is, staat in de huidige indicatoren dat "de problematiek en de behoefte aan therapie en verzorging de [opvang in een gespecialiseerde onderwijssetting noodzakelijk maakt](#)". De vraag is welke omgeving die "gespecialiseerde setting" kan bieden?

Verdere verduidelijking bij de indicatoren die de stuurgroep ontwikkelde, lijkt ons daarin noodzakelijk.

5. In deze praktijktest gebeurde de inschaling door CLB-medewerkers enkel op basis van dossiergegevens. In de toekomstige praktijk zal een inschaling van een leerling pas mogelijk zijn na procesdiagnostiek. De diagnostiek moet handelingsgericht zijn. Dit betekent per definitie contextueel en in overleg met alle betrokkenen (ouders, leerling en school). De overheid zou voldoende middelen ter beschikking moeten stellen om de inschaling op een kwalitatief goede manier te laten verlopen.
6. De praktijktest kende een zeer hoge responsrate en er kwamen veel relevante opmerkingen en bruikbare suggesties vanuit de inscalers. Het is belangrijk dat de resultaten van de praktijktest duidelijk aan de CLB-medewerkers worden gecommuniceerd.
7. In directe aansluiting bij dit onderzoek geven we nog enkele mogelijke thema's voor verder onderzoek:
  - a. Onderzoek naar de effectiviteit van onderwijsaanbod op LZN I en II
  - b. Onderzoek op leezorgniveau I: leerlingen in cluster 2, 3 en 4 maar zonder specifieke maatregelen: oorzaak, noodzaak aan ondersteuning, ...?
  - c. Leezorg voor GOK-leerlingen? Worden meer GOK-leerlingen ingeschaald op hogere leezorgniveaus of in bepaalde clusters?
  - d. De huidige groep ION-leerlingen is niet als herkenbare deelgroep opgenomen. Worden ze automatisch in LZN III of LZN IV in cluster 3 ingeschaald?
  - e. De huidige groep leerlingen uit type 5 werd niet in de steekproef opgenomen: worden zij allen automatisch in LZN V ingeschaald?
  - f. Leezorg in het secundair onderwijs: We merken uit het onderzoek een duidelijk onderscheid tussen de A-stroom en de B-stroom. Waar kan dit aan toegeschreven worden (bereidheid, professionalisering en beschikbare competenties, ervaringen met GON en individuele trajecten,...)?
  - g. Komen de inschalingen in dit onderzoek van leerlingen met een diagnose die in een doelgroep terechtkomen overeen met de te verwachten prevalentie uit andere onderzoeken?
  - h. Onderzoek naar communicatiestrategieën
  - i. Onderzoek naar competentieontwikkeling
8. Vanuit het onderzoek stellen we ten slotte nog enkele vragen rond financiering:
  - a. Het aantal inschalingen in LZN II en LZN III ligt veel hoger dan de huidige attesteringen GON en buitengewoon onderwijs (van 8.407 GON-attesten naar ongeveer 68.000 G-documenten; van 46.798 attesten buitengewoon onderwijs naar ongeveer 50.000 I-documenten). Zullen voor de opstart en verdere opvolging van LZN II en LZN III extra middelen en extra personeel nodig zijn in het CLB?
  - b. LZN II (ongeveer 6% van de leerlingen) is helemaal niet gelijk te stellen met het huidige GON (minder dan 1%). Voldoen de huidige middelen voor GOK en zorgbeleid, zodat bereidheid om leerlingen op LZN II op te vangen gevaloriseerd wordt?

Referenties

Vlaamse Regering (2004), *Regeerakkoord Vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen*

Van Rompu, W., Mardulier, T., De Coninck, Van Beeumen & Exter (2007), *Leerzorg in het onderwijs*, Antwerpen: Garant

Vandenbroucke, F. (2007), *Conceptnota Leerzorg*, www.ond.vlaanderen/leerzorg

Eindverslag van de Stuurgroep Indicatoren Leerzorg (2008), Brussel: Ministerie van Onderwijs

Bijlagen

Bijlage 1: Handleiding inschaling praktijktest leerzorg

Inhoudsopgave

<u>WAT U VOORAF MOET WETEN .....</u>	<u>126</u>
<u>VISIE LEERZORG .....</u>	<u>126</u>
<u>PRAKTIJKTEST LEERZORG .....</u>	<u>127</u>
<u>INSCHALING .....</u>	<u>129</u>
<u>BESLISBOOM .....</u>	<u>131</u>
<u>EERSTE KEUZEMOMENT .....</u>	<u>133</u>
<u>TWEEDE KEUZEMOMENT .....</u>	<u>134</u>
<u>DERDE KEUZEMOMENT .....</u>	<u>136</u>
<u>VIERDE KEUZEMOMENT .....</u>	<u>139</u>
<u>VIJFDE KEUZEMOMENT .....</u>	<u>141</u>
<u>GLOSSARIUM.....</u>	<u>147</u>
<u>COLOFON.....</u>	<u>153</u>

Wat u vooraf moet weten

Visie leerzorg

Leerzorg wil het bestaande zorgaanbod in het gewoon en buitengewoon onderwijs beter beschrijven door het te plaatsen binnen één referentiekader. Het begrippenkader dat met leerzorg wordt aangereikt, sluit sterk aan bij de hedendaagse opvatting over beperking en specifieke onderwijsbehoeften. We spreken over een *afstemmingsprobleem* tussen de omgeving, in dit geval de klas- en schoolcontext of de onderwijsomgeving, en de specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de jongere. De beperkingen in de participatiemogelijkheden aan het onderwijs staan centraal (voor meer informatie: raadpleeg Leerzorg in het onderwijs, Van Rompu, Mardulier, De Coninck, Van Beeumen & Exter, 2007 of www.ond.vlaanderen/leerzorg).

Het nieuwe referentiekader vertrekt vanuit twee invalshoeken: (1) **leerzorgniveaus** en (2) **clusters** van specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften. Binnen sommige clusters onderscheiden we **doelgroepen**. Leerzorgniveaus en clusters vormen de ingang van de *leerzorgmatrix*. Deze leerzorgmatrix is een ordeningskader om de leerzorg in het onderwijs te structureren, te ordenen en te organiseren. De combinatie van een leerzorgniveau en een cluster is een *leerzorgveld*. Het leerzorgveld waarin een leerling terecht komt, is bepalend voor de wijze waarop het onderwijsaanbod vorm krijgt, voor de ondersteuning die geboden wordt, voor de omkadering van scholen,.... De inschaling van leerlingen in de leerzorgmatrix maakt de kern uit van het concept "Leerzorg". Alle leerlingen in het gewoon en buitengewoon kleuter-, basis- en secundair onderwijs krijgen een plaats binnen deze matrix.

(1) We beginnen met de inschaling van de **leerzorgniveaus**. De leerzorgniveaus hebben te maken met de wijze waarop de onderwijsomgeving moet aangepast worden om adequaat te kunnen inspelen op de noden van de leerlingen. Het gaat over een toenemende mate van aanpassing van het onderwijsgebeuren zelf. De aanpassingen hebben betrekking op de aard van het *onderwijsaanbod* (o.a. of een leerling kan blijven functioneren binnen het gemeenschappelijke curriculum of nood heeft aan een geïndividualiseerd curriculum), de pedagogisch-didactische aanpak, de aard en intensiteit van de ondersteuning, de aard en intensiteit van het zorgaanbod in het onderwijs in functie van het leren en de inzet van personele en materiële middelen.

Er worden **5 leerzorgniveaus** omschreven. Er wordt vertrokken van een procesmatige benadering waarbij de mate van afstemming van de onderwijsomgeving het leerzorgniveau bepaalt.

Bij de zorgniveaubepaling wordt er ook van uitgegaan dat de scholen en CLB-centra de **principes van handelingsgericht werken** onderschrijven. Volgens de principes van handelingsgericht werken geeft de school haar pedagogisch-didactisch handelen vorm op een systematische, planmatige en transparante wijze. Zij doet dit op basis van een duidelijke visie gekozen en gedragen door het schoolteam en gericht op het formuleren van haalbare en bruikbare adviezen voor de onderwijspraktijk. De leerling, ouders, het onderwijspersoneel, schoolinterne en in voorkomend geval schoolexterne begeleiders werken hiervoor nauw en constructief samen. De specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen en de ondersteuningsbehoeften van het onderwijspersoneel en ouders staan centraal. De aandacht is hierbij gericht op mogelijkheden en positieve factoren. Er wordt gewerkt vanuit een transactioneel kader waarbij de leerling in zijn context wordt bekeken.

Handelingsgericht werken plaatst de pedagogisch-didactische maatregelen en specifieke interventies in een breder kader van kwaliteitscriteria voor een goed zorgbeleid.

(2) Na de inschaling van de leezorgniveaus, dienen de leerlingen gekoppeld te worden aan **clusters** van specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften. De clusters omvatten de *beperkingen* waarmee kinderen en jongeren te maken krijgen en *hun onderwijs- en opvoedingsnoden*. Er worden in het leezorgkader 4 clusters omschreven. De algemene clusteromschrijving moet toelaten leerlingen binnen een cluster in te delen. Een leerling behoort tot cluster 2,3 of 4 wanneer participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een vastgestelde stoornis of beperking. Het vaststellen van stoornissen of beperkingen moet gebeuren door diagnostici met de vereiste deskundigheid en op basis van betrouwbare en valide onderzoeksgegevens.

Binnen bepaalde clusters kunnen ook nog **doelgroepen** worden onderscheiden. Clusters kunnen breder zijn dan de som van hun doelgroepen. Een leerling met een vastgestelde stoornis of beperking die niet past in één van de omschreven doelgroepen maar wel beantwoordt aan de omschrijving van cluster 2, 3 of 4 kan voor dit onderzoek respectievelijk in doelgroep X, Y of Z worden ingeschaald. In deze fictieve doelgroepen kunnen dus die leerlingen ingeschaald worden die een stoornis of beperking hebben die aan de beschrijving van de cluster voldoet, maar niet tot de omschreven doelgroepen behoren.

Praktijktest leezorg

Een stuurgroep 'indicatoren' heeft zich over de voorwaarden gebogen waaraan dient voldaan te worden om iemand in te schalen in de leezorgniveaus en de clusters en doelgroepen. In het nieuwe leezorgkader worden alle leerlingen ingeschaald in de matrix. Om te weten wat hiervan de verdere inhoudelijke en budgettaire gevolgen zijn, is er wetenschappelijk onderzoek nodig. Een onderzoeksteam van de Universiteit Antwerpen in samenwerking met de Arteveldehogeschool en het VCLB regio Gent heeft hiervoor de opdracht gekregen.

Om CLB-medewerkers wegwijs te maken bij de inschaling van leerlingen in de leezorgmatrix, wordt een beslisboom voorgesteld. Bij het opstellen van de beslisboom werden nauwgezet de definities gebruikt zoals uitgewerkt in het Eindverslag van de Stuurgroep Indicatoren Leezorg (Ministerie van Onderwijs, april 2008)⁴.

Aan de CLB-centra in Vlaanderen wordt gevraagd om een praktijktest uit te voeren op een representatieve steekproef van 8.649 leerlingen. Deze praktijktest is een oefening om de geselecteerde leerlingen in te schalen in de leezorgmatrix.

Maar daar hebben we uw hulp voor nodig...

Wat nu voor u ligt – een beslisboom en bijhorende handleiding – is een instrument om te bepalen welke plaats deze leerling **in juni 2008** krijgt in de leezorgmatrix. We vragen u om op basis van de huidige informatie over de leerling (dossiergegevens en aantoonbare acties in de zorg) een inschatting te maken van zijn/haar reële onderwijssituatie volgens de nieuwe criteria. Het vraagt dus wat oefening om de oude denkkaders te durven loslaten en de beslisboom te volgen in de inschalingsoefening.

Concreet dient voor deze praktijktest een 'foto' gemaakt te worden van de leerling (en de geboden ondersteuning) volgens de situatie in juni 2008. Deze richtlijn geldt nu voor deze oefening. Wanneer het leezorgdecreet van kracht is zullen CLB-medewerkers samen met ouders en het team van de school beslissingen nemen die meer toekomstgericht en dynamisch zijn. In dit onderzoek gaat het om een zo adequaat mogelijke vertaling van de huidige situatie van de leerling naar de leezorgmatrix op basis van de criteria die voor de leezorgniveaus, clusters en doelgroepen zijn afgesproken en niet om de inschaling die u het

---

⁴ Hoewel deze definities hier en daar verouderd zijn en gebaseerd op een "stoornismodel". Zie beleidsaanbeveling 3

meest wenselijk acht. We dienen leerlingen nu in te schalen in dat leezorgveld dat op basis van de dossiergegevens en aantoonbare acties in de zorg verantwoord kan worden.

We vragen om de resultaten in de periode van **midden juni tot midden september 2008** aan het onderzoeksteam via www.inschalingleerzorg.be over te maken. Daar het om de situatie in het schooljaar 2007-2008 gaat, is het beter om eerst de dossiers te beoordelen van de leerlingen die in de overgang naar volgend schooljaar van school veranderen. De inschaling moet immers gebeuren vóór de overdracht van deze dossiers. Wanneer u in september inschaalt, is het belangrijk om voor ogen te houden dat het voor de oefening gaat om een inschatting van de leezorg in juni 2008. Dit betekent bijvoorbeeld dat een kleuter die vanaf september 2008 de lagere school volgt, nog als kleuter wordt ingeschaald.

De beslisboom dient voor alle leerlingen op dezelfde manier doorlopen te worden, ongeacht de context van de school, ongeacht de leerling gewoon of buitengewoon onderwijs volgt. Zowel beschikbare dossiergegevens als aantoonbare acties in de zorg kunnen u helpen in uw beslissingen. Het kan dus een voordeel zijn indien u vertrouwd bent met het dossier.

Tijdens de periode van midden juni tot midden september vragen we u om al uw vragen of opmerkingen door te mailen aan de helpdesk. Aarzel niet om dit te doen. Zowel voor ons onderzoeksteam als voor het Departement Onderwijs zijn al uw reacties immers essentieel om beter te kunnen inschatten welke concrete vragen het leezorgkader en de inschaling met zich meebrengen. In uw mail vragen we u om uw naam en telefoonnummer door te geven. Voor eenvoudige vragen zal u een antwoord per mail ontvangen. Voor complexe antwoorden kan een onderzoeksmedewerker u zo nodig opbellen.

Alvast dank voor uw medewerking

Het onderzoeksteam

Contactgegevens helpdesk

Elke dag bereikbaar via E-mail

Voor **inhoudelijke** vragen, mail naar info@inschalingleerzorg.be met vermelding van uw naam en telefoonnummer.

Voor **technische** vragen over uw inschaling op de computer, mail naar help@inschalingleerzorg.be

Vakantieregeling

De helpdesk is bereikbaar tot en met 10 juli. Vanaf 21 augustus is de helpdesk opnieuw bereikbaar.

Inschaling

Ga naar de website: www.inschalingleerzorg.be

Standaard dient u voor een inschaling onderstaande 5 schermen te doorlopen.

Wanneer u meer leerlingen na elkaar inbrengt, zijn dat nadien slechts 3 schermen per leerling.

Scherf 1

- U logt in door uw login en paswoord in te tikken. De login en paswoord voor uw CLB zijn eind mei per brief rechtstreeks vanuit het Departement Onderwijs bezorgd aan uw CLB-directie. Meerdere collega's kunnen tegelijkertijd met dezelfde login en paswoord werken aan verschillende computers wanneer zij dit wensen.

Scherf 2

- Geef uw functie aan
- Geef uw werkervaring aan in het gewoon en/of buitengewoon onderwijs

Scherf 3

- U krijgt een overzicht van de namen van de leerlingen die dienen ingeschaald te worden. Dit zijn de leerlingen uit de steekproef die het Departement Onderwijs heeft getrokken. Voor de verwerking in het onderzoeksteam kunnen wij deze namen niet zien: omwille van de privacywetgeving zien wij enkel een code. Alleen het Departement Onderwijs kan die code desgewenst verbinden aan de naam van de leerling.
- U klikt op de naam van de leerling die u wenst in te schalen. Er wordt tevens aangegeven welke leerlingen al werden ingeschaald.

Scherf 4

- Afhankelijk van het onderwijsniveau van de leerling, krijgt u vanzelf een leezorgmatrix op niveau van kleuter-, lager of secundair onderwijs. Deze matrixen zijn vergelijkbaar, maar tonen elk onmiddellijk waar bepaalde keuzemogelijkheden niet bestaan voor het niveau kleuter- of secundair onderwijs.
- Om een leerling in te schalen kunt u gebruik maken van deze handleiding met beslisboom. Daarnaast voorzien we stapsgewijze digitale ondersteuning via een soort "wizard". Dat is een helpfunctie waarmee u de vragen uit de beslisboom stap voor stap doorloopt om tot een inschaling te komen. Het eindresultaat is de inschaling op een veld in de leezorgmatrix. Zeker wanneer u nog niet zo vertrouwd bent met de handleiding en de beslisboom kan deze helpfunctie u ondersteunen. Zodra u het inschalen inhoudelijk goed onder de knie hebt, zult u allicht verkiezen om uw inschaling gewoon aan te klikken zonder stapsgewijze hulp.
- Na uw inhoudelijk beslissingsproces op basis van deze handleiding en beslisboom en/of de stapsgewijze digitale ondersteuning kruist u voor de leerling het veld aan overeenkomstig het leezorgniveau en cluster en waar nodig ook doelgroep.

Scherf 5

- U krijgt een overzicht van uw inschaling. Stel dat u uw inschaling toch nog wilt wijzigen, kunt u hier nog terugkeren, uw inschaling is nog niet definitief bevestigd.
- Uitzonderlijk zult u doelgroep X, Y of Z aanvinken. Daarbij vragen we u de stoornis of beperking te benoemen waarop u die beslissing baseert. Zo willen we een gedetailleerd overzicht krijgen van de stoornissen of beperkingen die mogelijk nog onder een cluster worden beschouwd en die nu niet gevat zijn in de huidige doelgroepomschrijvingen.
- Vul nu uw zekerheidsscore in (0-100%). Met deze zekerheidsscore willen we inschatten voor hoeveel dossiers de handleiding en criteria u naar een eenduidige keuze hebben geleid, alsook in welke mate dit nog niet het geval is.
- U kunt aanvinken over welk aspect van uw inschaling u twijfelt: leezorgniveau, cluster en/of doelgroep
- U kunt aanvinken of de inschaling een teambeslissing is. Dit aanvinken betekent dat u voor dit leerling-dossier advies aan uw collega's hebt gevraagd om tot de bepaling van leezorgniveau, cluster en/of doelgroep te komen. Wanneer u de inschaling autonoom hebt kunnen doorlopen, vinkt u dit vakje dus niet aan.
- Er is een vrij veld voorzien voor al uw opmerkingen, vragen, suggesties of verdere toelichting. Wij vragen u uitdrukkelijk om in dit veld aan te geven welke elementen in de handleiding en/of beslissboom inhoudelijk verdere uitwerking of verheldering vragen, waar in uw inhoudelijk en/of technisch beslissingsproces voor deze leerling bij u vragen zijn gerezen, wat eventueel verwarring schiep,...
- Wanneer u de bovenstaande stappen doorlopen heeft kan u kiezen om de ingeschaalde leerling op te slaan. Dit doe je door de knop "Opslaan" aan te klikken.
- Mocht u een foute inschaling gemaakt hebben kan u steeds terugkeren naar de matrix met behulp van de knop "Terug naar de matrix"
- Tip! Met de knop "Print" kan u de gegevens van de ingeschaalde leerling afdrukken.

Scherf 6

- Nu de leerling is opgeslagen krijgt u de keuze tussen "Verder inschalen" of "Stoppen". De knop "Verder inschalen" brengt u terug naar de namenlijst in scherm 3. Daar kunt u een volgende leerling aanklikken en inschalen. Via "Stoppen" wordt deze inschaling opgeslagen en stopgezet. U wordt uitgelogd uit het systeem. U kunt op een later moment opnieuw inloggen om verder te werken voor leerlingen die u op dat moment nog niet kunt of wenst in te schalen. U kunt te allen tijde de inschaling van een leerling opnieuw doen. Steeds wordt uw laatste beslissing bewaard in onze databank. Dat kan handig zijn wanneer u uw beslissing achteraf wilt herzien.

Als u op basis van deze handleiding en beslissboom vooraf beslist in welk leezorgniveau en cluster u een leerling inschaalt, gaat het aanklikken van uw beslissing heel snel. Indien u via de website stapsgewijs uw keuze laat ondersteunen, hebt u aan de computer iets meer tijd nodig voor uw inhoudelijk beslissingsproces. Dan wint u echter tijd in de voorbereiding vooraf. Nadat u deze handleiding verder hebt doorgenomen, hopen we dat u met ongeveer een kwartier tijd per leerling de inschaling zult kunnen doen.

Beslisboom

De centrale vraag die voor deze leerling beantwoord dient te worden is

Waar schalen we deze leerling in de leezorgmatrix in

- × op basis van de beschikbare dossiergegevens
- × en/of aantoonbare acties in de zorg
- × op basis van de situatie juni 2008
- × en volgens de nieuwe criteria?

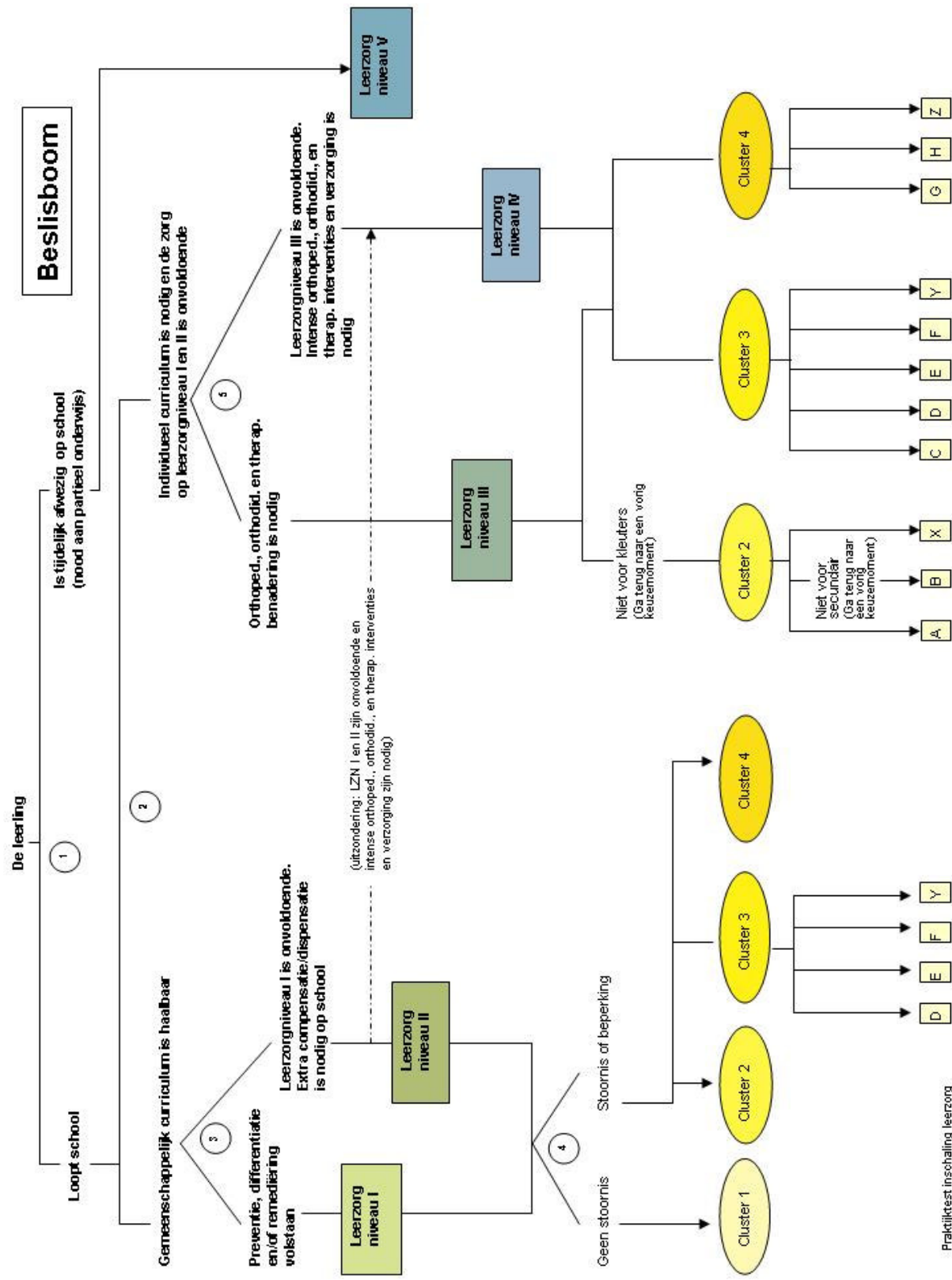
Dit betekent:

A. Welke aanpassingen aan de onderwijsomgeving zijn voor deze leerling voorzien – met welk **leerzorgniveau** komt dit overeen, rekening houdend met de afgesproken criteria?

B. Welke geobjectiveerde beperking of stoornis bij deze leerling vinden we in het leerlingendossier terug die, volgens de afgesproken criteria, een inschaling in een **cluster en/of doelgroep** rechtvaardigen?

Om deze vragen te beantwoorden, loodst dit deel van de handleiding u stap voor stap door de beslisboom.

Tip: leg de beslisboom naast u, zo ziet u de hierna volgende 5 keuzemomenten stap voor stap visueel ondersteund. Deze 5 keuzes geven u per leerling een antwoord op bovenstaande vragen. Voor sommige leerlingen zal uw inschaling al sneller klaar zijn. Voor andere zult u elk van de keuzemomenten doorlopen.

1

Eerste keuzemoment

1.1 Deze leerling loopt school?

Indien ja ➡ ga naar keuzemoment 2 pag. 134

1.2 Deze leerling is tijdelijk afwezig op school?

Indien ja ➡ schaal de leerling in op leezorgniveau V

Leezorgniveau V

- * *wanneer medische, psychiatrische of residentiële opvang of begeleiding in een voorziening niet toelaat dat de leerling voltijds aanwezig kan zijn in een onderwijsvoorziening;*
- * *EN wanneer de leerling behoefte heeft aan een individueel of geïndividualiseerd aanbod verstrekt in de thuissituatie of in een residentiële setting.*

Indien de leerling aan deze twee criteria voldoet, schaalte u deze leerling rechtstreeks in op leezorgniveau V.

Er is geen inschaling door het CLB. Het behoren van een leerling tot leezorgniveau V is het gevolg van een medische, multidisciplinaire of juridische beslissing die tot gevolg heeft dat de leerling tijdelijk of permanent niet voltijds aanwezig kan zijn in een onderwijsvoorziening. Dit leezorgniveau is bedoeld voor leerlingen die nood hebben aan partieel onderwijs omdat ze bijvoorbeeld:

- tijdelijk of permanent een ernstig medisch probleem hebben,
- deelnemen aan een time-out project,
- opgenomen zijn in de kinder- en jeugdpsychiatrie of in een ziekenhuis,
- onderwijs aan huis krijgen,
- verblijven in Gemeenschapsinstellingen voor Bijzondere Jeugdbijstand,...

In die zin kunnen leerlingen uit om het even welk leezorgniveau en om het even welke cluster, tijdelijk in leezorgniveau V terecht komen. Deze leerling is ingeschaald, een verdere inschaling in een cluster en/of doelgroep is niet nodig..

Tweede keuzemoment

2.1 Voor deze leerling is het gemeenschappelijke curriculum haalbaar? Preventie, differentiatie, remediëring en/of compensatie/dispensatie volstaan voor de leerling?

Indien ja ➡ ga naar keuzemoment 3 pag. 136

Het 'gemeenschappelijke curriculum' op schoolniveau zijn de **goedgekeurde leerplannen** en de schoolgebonden planning voor het nastreven van de leergebied/vakoverschrijdende **eindtermen** en de **ontwikkelingsdoelen**. Een goedgekeurd leerplan bevat ten minste herkenbaar de doelstellingen die noodzakelijk zijn om de eindtermen te bereiken of om de ontwikkelingsdoelen na te streven. Het gemeenschappelijke curriculum heeft betrekking op alle ontwikkelingsdomeinen.

Wat betekenen preventie, differentiatie en remediëring? Zie Leerzorgniveau I pag. 136

Wat betekenen compensatie en dispensatie? Zie Leerzorgniveau II pag. 137

2.2 Deze leerling heeft een individueel curriculum nodig en de zorg op leerzorgniveau I en II is geprobeerd en onvoldoende?

Indien ja ➡ ga naar keuzemoment 5 pag. 19

- ✗ wanneer preventie, differentiatie, remediëring en compensatie/dispensatie niet volstaan voor de leerling
- ✗ EN wanneer voor één of meer leergebieden/vakken of onderdelen van leergebieden/vakken er nood is aan het werken op basis van een individueel curriculum
- ✗ EN wanneer een orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische benadering noodzakelijk is om onderwijsdoelstellingen te bereiken.

De klassenraad in het basisonderwijs en in het buitengewoon onderwijs en de begeleidende klassenraad in het secundair onderwijs legt het individuele curriculum vast in een **individueel handelingsplan**. Dit gebeurt in overleg met de ouders, de leerling en het CLB.

Let op:

Een geïndividualiseerde leerlijn is niet noodzakelijk gelijk aan een individueel curriculum. Men kan bijvoorbeeld leerplandoelen die niet noodzakelijk zijn om de eindtermen te bereiken of om de ontwikkelingsdoelen na te streven, weglaten. Men kan ook de eindtermen of ontwikkelingsdoelen of leerplandoelen vervangen door gelijkwaardige doelen. Men spreekt pas van een individueel curriculum als het tot stand is gekomen op basis van individuele handelingsplanning en wanneer het gemeenschappelijk curriculum voor één of meerdere leergebieden of vakken niet meer wordt aangeboden. Dan kan er ook geen gewone certificering meer uitgereikt worden. Voor het realiseren van het individuele curriculum zijn orthodidactische, orthopedagogische of andere therapeutische interventies nodig. Het individuele curriculum komt tot stand op basis van individuele handelingsplanning.

☛ Voorbeeld:

Een leerling van het lager onderwijs die een individuele leerlijn heeft wordt niet per definitie ingeschaald op leerzorgniveau III. Die leerling kan les volgen binnen het stramien van de leerplannen van het lager onderwijs maar bevindt zich op een lagere positie van de leerlijn of

volgt delen van het leerplan van een ander leerjaar, maar nog steeds met het oog op het realiseren van de eindtermen. Leerplandoelen die niet noodzakelijk zijn voor het bereiken van de eindtermen van het lager onderwijs kunnen weggelaten worden. Dat is een vorm van dispenseren. De leerling wordt bijgevolg ingeschaald op leezorgniveau II. Pas wanneer voor één of meer leergebieden de eindtermen van het gewoon onderwijs worden losgelaten en een eigen individueel handelingsplan wordt gevolgd, kan je inschalen op leezorgniveau III.

★ Voorbeeld:

Een leerling die in de 3e kleuterklas, het eerste leerjaar of de brugklas een individuele leerlijn volgt, wordt niet per definitie ingeschaald op leezorgniveau III. Zolang je voor de kleuter de ontwikkelingsdoelen van het gewoon onderwijs en voor de leerling in het eerste leerjaar binnen het goedgekeurde leerplan blijft werken, spreken we over dispensatie. Pas wanneer voor één of meer leergebieden de ontwikkelingsdoelen of de eindtermen worden losgelaten en een eigen individueel handelingsplan wordt gevolgd, kan je inschalen op leezorgniveau III.

3

Derde keuzemoment

3.1 Voor deze leerling volstaan preventie, differentiatie en remediëring op school?

Indien ja ➡ schaal de leerling in op leerzorgniveau I en ga naar keuzemoment 4 pag. 139 voor de bepaling van een cluster

Leerzorgniveau I

Een leerling wordt ingeschaald op leerzorgniveau I:

- * *tenzij er aanwijzingen zijn om hem/haar op een ander leerzorgniveau in te schalen;*
- * *en wanneer, met toepassing van de principes van handelingsgericht werken, blijkt dat preventie, differentiatie en/of remediëring volstaan als didactische maatregelen om het gemeenschappelijk curriculum te kunnen volgen.*

- Onder *preventie* verstaan we de basiszorg in de school die zich kenmerkt door effectieve instructie, een krachtige leeromgeving, een veilig klas- en schoolklimaat, een adequate schoolorganisatie en leerlingengroepering en een systematische opvolging van de leerlingen.

- *Differentiatie* is het aanbrenge(n), binnen het gemeenschappelijke curriculum, van variatie (beperkte verschillen) in doelen, inhoud(en), instructie, tempo, werkvorm(en), groepeeringsvorm(en), evaluatie... om beter tegemoet te komen aan de noden van individuele of groepen van leerlingen.

- *Remediëring* is het verstrekken van effectieve vormen van aangepaste en individuele leerhulp die gebaseerd zijn op wetenschappelijke inzichten. Bij remediering is het doel het gemeenschappelijk curriculum intact te houden en de leerling er terug te laten bij aansluiten door de remediërende maatregelen.

- Over de *principes van handelingsgericht werken* vindt u de basis bij "Wat u vooraf moet weten", Visie Leerzorg, vooraan in deze handleiding.

🌟 Voorbeeld

Een leerling uit de derde kleuterklas krijgt het advies om te dubbelen. Wanneer geen specifieke dispenserende of compenserende maatregelen voorzien zijn, schalen we de leerling in op leerzorgniveau I.

🌟 Voorbeeld

Een leerling uit het eerste leerjaar volgt logopedie buiten de lessen. Wanneer op school enkel preventie, remediëring en differentiatie aangeboden wordt, blijft de leerling op leerzorgniveau I.

3.2 Leerzorgniveau I is onvoldoende? Deze leerling heeft extra compenserende en/of dispenserende maatregelen nodig op school?

Indien ja ➡ schaal de leerling in op leerzorgniveau II en ga naar keuzemoment 4 pag. 139 voor de bepaling van een cluster

Leerzorgniveau II

Een leerling wordt ingeschaald op leerzorgniveau II:

- * *wanneer, met toepassing van de principes van handelingsgericht werken, aantoonbaar blijkt dat met de preventieve zorg, het differentiëren en remediëren op leerzorgniveau I alleen, een onvoldoende adequaat antwoord kon of kan gegeven worden op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling;*
- * *EN wanneer er bijkomend nood is aan compenserende en/of dispenserende maatregelen om het gemeenschappelijke curriculum te kunnen volgen en/of aan het toevoegen van doelstellingen om de leerplandoelstellingen te bereiken.*

- *Wat betekenen compenserende maatregelen?*

Compensatie betekent het aanbieden van orthopedagogische en/of orthodidactische hulpmiddelen, waaronder technische hulpmiddelen, waardoor de doelen van het gemeenschappelijk curriculum of de doelen die na dispensatie overblijven, kunnen bereikt worden.

Compensatie bevat onder meer het aanreiken van hulpmiddelen om een doel te kunnen bereiken, zoals het gebruik van ICT-hulpmiddelen, spellingscorrectie, rekenmachines⁵, bandrecorders, algoritmes. Het omvat ook compensatiestrategieën bij het inoefenen en evalueren zoals elektronische ondersteuning, werken met specifieke softwarepakketten zoals voorleessoftware, meer tijd geven voor het afwerken van taken of de taken in omvang beperken, toetsen voorlezen of weergeven via een auditieve informatiedrager, geen rekening houden met schrijffouten, de lay-out van oefenbladen duidelijker structureren, ...

- *Wat betekenen dispenserende maatregelen?*

Dispensatie betekent het vrijstellen van onderdelen van het leerplan en waar mogelijk deze vervangen door gelijkwaardige doelstellingen, zodanig dat de (eind)certificering voor het betreffende onderwijsniveau of onderdeel niet in het gedrang komt. Dispensatie van leerdoelen kan tot op het niveau van de eindtermen. Met deze extra maatregelen kunnen de leerlingen de einddoelen op een aanvaardbaar beheersingsniveau verwerven, zodat een certificering met hetzelfde effect als op leerzorgniveau I op het einde van het leertraject mogelijk blijft.

- De inschaling op leerzorgniveau II steunt op een *gemotiveerd verslag* of een formele afspraak opgesteld door het CLB in overleg met de school, de leerling en de ouders. Er moeten duidelijke aanwijzingen zijn dat er overleg geweest is en afspraken zijn gemaakt rond compenserende en dispenserende maatregelen. In het huidig CLB-dossier van deze leerling vinden we bijvoorbeeld één of meer van volgende elementen terug:

⁵ Niet elk gebruik van een zakrekenmachine kan als compensatie beschouwd worden. Het kunnen werken met een zakrekenmachine is één van de eindtermen.

- Therapie tijdens de lesuren met het oog op het realiseren van het gemeenschappelijk curriculum (met uitzondering van de therapeutische interventies na ziekte of ongeval) bv. therapeutische interventies omwille van leerstoornissen of taalontwikkelingsstoornissen, GON, REVA, ...
- De leerling mag compenserende hulpmiddelen gebruiken
- Men past gedragsmodificerende technieken toe (bv. een gedragskaart, een stappenplan om conflicten te hanteren, om ervoor te zorgen dat je op de juiste dag de juiste schoolbenodigheden bijhebt, een uitgewerkt beloningssysteem)
- Men gebruikt specifiekere (orthodidactische) methoden om het gemeenschappelijk curriculum bij te brengen
- Men herbekijkt het curriculum naar de noodzaak van alle doelen en vervangt indien nodig leerplandoelen door gelijkwaardige doelen of eindtermen door gelijkwaardige onderwijsdoelen, ...
- Men voegt extra (handicapspecifieke) doelen toe om het gemeenschappelijk curriculum te kunnen realiseren.

Let op: uitzondering

Bepaalde leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum kunnen volgen, hebben omwille van de complexiteit van hun problematiek nood aan intense orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische interventies en verzorging. Voor hen is de zorg geboden op leezorgniveau I en II onvoldoende en is de nood aan opvang in een gespecialiseerde setting reëel aanwezig als element in het beslissingsproces. Deze leerlingen kunnen uitzonderlijk ingeschaald worden op leezorgniveau IV.

★ Voorbeeld

Een leerling uit het secundair onderwijs met een ernstige motorische beperking volgt momenteel opleidingsvorm 4. Wanneer men besluit dat deze jongere om het gemeenschappelijk curriculum te realiseren, naast compenserende en/of dispenserende maatregelen ook nood heeft aan intense orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische begeleiding en verzorging die (doorgaans) niet in een gewone onderwijssetting voorhanden zijn, dan is een inschaling in leezorgniveau IV verantwoord.

★ Voorbeeld

Een leerling uit het lager onderwijs met een diagnose van autismespectrumstoornis (ASS). Wanneer deze jongere het gemeenschappelijk curriculum kan volgen maar intense orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische begeleiding en verzorging nodig heeft die (doorgaans) niet in een gewone onderwijssetting voorhanden zijn, dan is een inschaling in leezorgniveau IV verantwoord.

4

Vierde keuzemoment

4.1 Bij deze leerling is (nog) geen stoornis of beperking vastgesteld?

Indien ja ➡ schaal de leerling in op cluster 1

Cluster 1

Een leerling behoort tot cluster 1 tenzij hij/zij in een andere cluster is ingeschaald.

Er worden binnen cluster 1 geen doelgroepen gedefinieerd. Er is (nog) geen formele diagnose van een stoornis of beperking. Het gaat over leerlingen zonder participatieproblemen in het onderwijs en leerlingen met participatieproblemen maar die van tijdelijke aard zijn en/of het gevolg zijn van persoonlijke kenmerken en/of hun socio-economische en/of sociaal-culturele herkomst. Het gaat niet om participatieproblemen die het gevolg zijn van een stoornis of beperking op basis waarvan een inschaling in een andere cluster mogelijk is.

Bijvoorbeeld:

- tijdelijke leerproblemen die geen gevolg zijn van een stoornis of beperking.
- problemen die tijdelijk extra zorg vragen.
- vermoeden van een stoornis maar nog geen formele diagnose zoals bepaald in ICF, DSM-IV-TR, ICD-10.
- de situatie thuis die maakt dat leerlingen achterop geraken.

Deze leerlingen krijgen ondersteuning binnen het GOK- en zorgbeleid van de school.

4.2 Bij de leerling is een stoornis of beperking vastgesteld?

Indien ja ➡ bepaal of cluster 2, 3 of 4 van toepassing is bij deze leerling

Cluster 2

Een leerling wordt ingeschaald in cluster 2 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een stoornis of beperking en hoofdzakelijk tot uiting komen bij het verwerven van schoolse kennis en vaardigheden.

Cluster 3

Een leerling wordt ingeschaald in cluster 3 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een stoornis of beperking op één of meerdere domeinen van het functioneren (verstandelijk, motorisch, zintuiglijk). De participatieproblemen stellen zich ook buiten de onderwijscontext en zijn meestal vastgesteld voor de start van het leerproces, met uitzondering van later verworven stoornissen.

⇒ **Indien de leerling tot cluster 3 behoort, bepaal daarnaast de doelgroep.**

Doelgroep D

Leerlingen met een motorische beperking

⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep E

Leerlingen met een visuele beperking

⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep F

Leerlingen met een auditieve beperking

⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep Y

⇒ zie criteria in glossarium

Benoem de specifieke stoornis of beperking waarop u zich baseert

Cluster 4

Een leerling wordt ingeschaald in cluster 4 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een gedrags- of emotionele stoornis of van een pervasieve ontwikkelingsstoornis én voornamelijk tot uiting komen op het gebied van de sociale interactie. Het betreft een stoornis die op basis van DSM-IV-TR of ICD-10 is vastgesteld.

Let op:

Indien een leerling tot meerdere clusters behoort, bepaal dan welke stoornis of beperking de participatieproblemen in het onderwijs het sterkst beïnvloedt.

★ Voorbeeld

Een leerling met een diagnose ADHD: wanneer bijkomende problemen op het gebied van het verstandelijk functioneren aanleiding geven tot de diagnose van een licht verstandelijke beperking kan de leerling ingeschaald worden in cluster 2 of 4 naargelang het verstandelijke of gedragsmatige de participatieproblemen in het onderwijs het sterkst beïnvloeden.

5

Vijfde keuzemoment

5.1. Deze leerling heeft een orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische benadering nodig om onderwijsdoelstellingen te bereiken?

Indien ja ➡ schaal de leerling in op leezorgniveau III en bepaal of cluster 2, 3 of 4 van toepassing is bij deze leerling

Leezorgniveau III

De leerling wordt in geschaald op leezorgniveau III

* wanneer, met toepassing van de principes van handelingsgericht werken, aantoonbaar blijkt dat met de zorg op leezorgniveau I en II een onvoldoende adequaat antwoord kon of kan gegeven worden op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling;

* en wanneer voor één of meer leergebieden/vakken of onderdelen van leergebieden/vakken er nood is aan het werken op basis van een individueel curriculum;

* en wanneer de leerling secundair onderwijs op basis van het individueel curriculum een opleiding kan volgen gericht op een tewerkstelling in het gewoon arbeidscircuit of een opleiding gericht op tewerkstelling in een werksmilieu waar ondersteuning voorzien is;

* en wanneer een orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische benadering noodzakelijk is om onderwijsdoelstellingen te bereiken.

Cluster 2

Een leerling wordt ingeschaald in cluster 2 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een stoornis of beperking en hoofdzakelijk tot uiting komen bij het verwerven van schoolse kennis en vaardigheden.

⇒ **Indien de leerling tot cluster 2 behoort, bepaal daarnaast de doelgroep.**

Doelgroep A beperking	Leerlingen met een licht verstandelijke ⇒ zie criteria in glossarium
Doelgroep B	Leerlingen met een leerstoornis ⇒ zie criteria in glossarium
Doelgroep X	⇒ zie criteria in glossarium Benoem de specifieke stoornis of beperking waarop u zich baseert

Let op:

Leerzorgniveau III kan op het niveau kleuteronderwijs niet voor doelgroep A, B noch X.
 Leerzorgniveau III kan op het niveau secundair onderwijs niet voor doelgroep B, enkel voor A of X.
 Ga in dit geval terug naar een ander keuzemoment uit de beslisboom.

Cluster 3

Een leerling wordt ingeschaald in cluster 3 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn/haar participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een stoornis of beperking op één of meerdere domeinen van het functioneren (verstandelijk, motorisch, zintuiglijk). De participatieproblemen stellen zich ook buiten de onderwijscontext en zijn meestal vastgesteld voor de start van het leerproces, met uitzondering van later verworven stoornissen.

⇒ **Indien de leerling tot cluster 3 behoort, bepaal daarnaast de doelgroep.**

Doelgroep C	Leerlingen met een matig, ernstig of diep verstandelijke beperking ⇒ zie criteria in glossarium
Doelgroep D	Leerlingen met een motorische beperking ⇒ zie criteria in glossarium
Doelgroep E	Leerlingen met een visuele beperking ⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep F**Leerlingen met een auditieve beperking**

⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep Y

⇒ zie criteria in glossarium

Benoem de specifieke stoornis of beperking waarop u zich baseert.

Cluster 4

Een leerling wordt ingeschaald in cluster 4 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn/haar participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een gedrags- of emotionele stoornis of van een pervasieve ontwikkelingsstoornis én voornamelijk tot uiting komen op het gebied van de sociale interactie. Het betreft een stoornis die op basis van DSM-IV-TR of ICD-10 is vastgesteld.

⇒ **Indien de leerling tot cluster 4 behoort, bepaal daarnaast de doelgroep.**

Doelgroep G**Leerlingen met een gedrags- of emotionele stoornis**

⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep H**Leerlingen met een pervasieve ontwikkelingsstoornis**

⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep Z

⇒ zie criteria in glossarium

Benoem de specifieke stoornis of beperking waarop u zich baseert.

Let op:

Indien een leerling tot meerdere clusters behoort, bepaal dan welke stoornis of beperking de participatieproblemen in het onderwijs het sterkst beïnvloedt.

★ Voorbeeld

Een leerling met een diagnose ADHD: Wanneer bijkomende problemen op het gebied van het verstandelijk functioneren aanleiding geven tot de diagnose van een licht verstandelijke beperking kan de leerling ingeschaald worden in cluster 2 of 4 naargelang het verstandelijke of gedragsmatige de participatieproblemen in het onderwijs het sterkst beïnvloeden.

5.2 Leerzorgniveau III is onvoldoende? De leerling heeft intense⁶ orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische interventies en verzorging nodig omwille van zeer ernstige en/of meervoudige problemen, beperkingen van de leerling die zich uiten op één of meerdere domeinen van het functioneren?

Indien ja ➡ schaal de leerling in op leerzorgniveau IV en bepaal of cluster 3 of 4 van toepassing is bij deze leerling

Leerzorgniveau IV

De leerling wordt ingeschaald op leerzorgniveau IV:

* wanneer, met toepassing van de principes van handelingsgericht werken, aantoonbaar blijkt dat met het aanbod van leerzorgniveau I tot en met III een onvoldoende adequaat antwoord kon of kan gegeven worden op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling;

* EN wanneer er nood is aan intense orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische interventies en verzorging omwille van zeer ernstige en/of meervoudige problemen, beperkingen van de leerling die zich uiten op één of meerdere domeinen van het functioneren;

* EN wanneer er sprake is van een andere verhouding van lestijden onderwijskundige ondersteuning en uren (para)medische en therapeutische begeleiding in vergelijking met leerzorgniveau III;

* wanneer de problematiek en de behoefte aan therapie en verzorging een opvang in een gespecialiseerde onderwijssetting noodzakelijk⁷ maakt zowel op het vlak van infrastructuur, een aangepaste materiële omgeving als omkadering;

* wanneer de leerling secundair onderwijs op basis van het individuele curriculum een studierichting kan volgen gericht op het aanvangen van vervolgonderwijs of tewerkstelling in het gewone arbeidscircuit of een opleiding gericht op tewerkstelling in het gewoon arbeidscircuit of een opleiding gericht op tewerkstelling in een werkomgeving waar ondersteuning voorzien is of een opleiding gericht op participatie in een woon- of werkomgeving waar ondersteuning voorzien is.

⁶ Het onderscheid tussen leerzorgniveau III en leerzorgniveau IV is complexer. Zie hiervoor de beschrijving van beide leerzorgniveaus.

⁷ Dit is de definitie zoals ze in de conceptnota "Leerzorg" van 30 maart 2007 staat. In een latere memorie van toelichting is hier een nuance aangebracht: Leerzorgniveau IV betekent niet dat kinderen automatisch verwezen worden naar een school voor buitengewoon onderwijs. Gewone scholen kunnen ze nog altijd (vrijwillig) opnemen en zullen over dezelfde middelen kunnen beschikken als leerzorgniveau IV in buitengewoon onderwijs

Cluster 3

Een leerling wordt ingeschaald in cluster 3 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn/haar participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een stoornis of beperking op één of meerdere domeinen van het functioneren (verstandelijk, motorisch, zintuiglijk). De participatieproblemen stellen zich ook buiten de onderwijscontext en zijn meestal vastgesteld voor de start van het leerproces, met uitzondering van later verworven stoornissen.

⇒ **Indien de leerling tot cluster 3 behoort, bepaal daarnaast de doelgroep.**

Doelgroep C

verstandelijke beperking

Leerlingen met een matig, ernstig of diep

⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep D

Leerlingen met een motorische beperking

⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep E

Leerlingen met een visuele beperking

⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep F

Leerlingen met een auditieve beperking

⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep Y

⇒ zie criteria in glossarium

Benoem de stoornis of beperking waarop u zich baseert.

Cluster 4

Een leerling wordt ingeschaald in cluster 4 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn/haar participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een gedrags- of emotionele stoornis of van een pervasieve ontwikkelingsstoornis én voornamelijk tot uiting komen op het gebied van de sociale interactie. Het betreft een stoornis die op basis van DSM-IV-TR of ICD-10 is vastgesteld.

⇒ **Indien de leerling tot cluster 4 behoort, bepaal daarnaast de doelgroep.**

Doelgroep G

Leerlingen met een gedrags- of emotionele stoornis

⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep H

Leerlingen met een pervasieve ontwikkelingsstoornis

⇒ zie criteria in glossarium

Doelgroep Z

⇒ zie criteria in glossarium

Benoem de stoornis of beperking waarop u zich baseert.

Let op:

Indien een leerling tot meerdere clusters behoort, bepaal dan welke stoornis of beperking de participatieproblemen in het onderwijs het sterkst beïnvloedt.

Glossarium

LEERZORGNIVEAUS

Leerzorgniveau I

Een leerling wordt ingeschaald op leezorgniveau I:

- * *tenzij er aanwijzingen zijn om hem/haar op een ander leezorgniveau in te schalen;*
- * *en wanneer, met toepassing van de principes van handelingsgericht werken, blijkt dat preventie, differentiatie en/of remediëring volstaan als didactische maatregelen om het gemeenschappelijk curriculum te kunnen volgen.*

Leerzorgniveau II

Een leerling wordt ingeschaald op leezorgniveau II:

- * *wanneer, met toepassing van de principes van handelingsgericht werken, aantoonbaar blijkt dat met de preventieve zorg, het differentiëren en remediëren op leezorgniveau I alleen, een onvoldoende adequaat antwoord kon of kan gegeven worden op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling;*
- * *EN wanneer er bijkomend nood is aan compenserende en/of dispenserende maatregelen om het gemeenschappelijke curriculum te kunnen volgen en/of aan het toevoegen van doelstellingen om de leerplandoelstellingen te bereiken.*

Leerzorgniveau III

De leerling wordt in geschaald op leezorgniveau III

- * *wanneer, met toepassing van de principes van handelingsgericht werken, aantoonbaar blijkt dat met de zorg op leezorgniveau I en II een onvoldoende adequaat antwoord kon of kan gegeven worden op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling;*
- * *en wanneer voor één of meer leergebieden/vakken of onderdelen van leergebieden/vakken er nood is aan het werken op basis van een individueel curriculum;*
- * *en wanneer de leerling secundair onderwijs op basis van het individueel curriculum een opleiding kan volgen gericht op een tewerkstelling in het gewoon arbeidscircuit of een opleiding gericht op tewerkstelling in een arbeidsmilieu waar ondersteuning voorzien is;*
- * *en wanneer een orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische benadering noodzakelijk is om onderwijsdoelstellingen te bereiken.*

Leerzorgniveau IV

De leerling wordt ingeschaald op leezorgniveau IV:

- * *wanneer, met toepassing van de principes van handelingsgericht werken, aantoonbaar blijkt dat met het aanbod van leezorgniveau I tot en met III een onvoldoende adequaat antwoord kon of kan gegeven worden op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling;*
- * *EN wanneer er nood is aan intense orthopedagogische, orthodidactische en therapeutische interventies en verzorging omwille van zeer ernstige en/of meervoudige problemen, beperkingen van de leerling die zich uiten op één of meerdere domeinen van het functioneren;*
- * *EN wanneer er sprake is van een andere verhouding van lestijden onderwijskundige ondersteuning en uren (para)medische en therapeutische begeleiding in vergelijking met leezorgniveau III;*
- * *wanneer de problematiek en de behoefte aan therapie en verzorging een opvang in een gespecialiseerde onderwijssetting noodzakelijk⁸ maakt zowel op het vlak van infrastructuur, een aangepaste materiële omgeving als omkadering;*
- * *wanneer de leerling secundair onderwijs op basis van het individuele curriculum een studierichting kan volgen gericht op het aanvaatten van vervolgonderwijs of tewerkstelling in het gewone arbeidscircuit of een opleiding gericht op tewerkstelling in het gewoon arbeidscircuit of een opleiding gericht op tewerkstelling in een arbeidsmilieu waar ondersteuning voorzien is of een opleiding gericht op participatie in een woon- of werkomgeving waar ondersteuning voorzien is.*

Leerzorgniveau V

- * *wanneer medische, psychiatrische of residentiële opvang of begeleiding in een voorziening niet toelaat dat de leerling voltijds aanwezig kan zijn in een onderwijsvoorziening;*
- * *EN wanneer de leerling behoefte heeft aan een individueel of geïndividualiseerd aanbod verstrekt in de thuissituatie of in een residentiële setting.*

⁸ Dit is de definitie zoals ze in de conceptnota "Leerzorg" van 30 maart 2007 staat. In een latere memorie van toelichting is hier een nuance aangebracht: Leerzorgniveau IV betekent niet dat kinderen automatisch verwezen worden naar een school voor buitengewoon onderwijs. Gewone scholen kunnen ze nog altijd (vrijwillig) opnemen en zullen over dezelfde middelen kunnen beschikken als leezorgniveau IV in buitengewoon onderwijs

CLUSTERS

Cluster 1

Een leerling behoort tot cluster 1 tenzij hij/zij in een andere cluster is ingeschaald.

Cluster 2

Een leerling wordt ingeschaald in cluster 2 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een stoornis of beperking en hoofdzakelijk tot uiting komen bij het verwerven van schoolse kennis en vaardigheden.

Cluster 3

Een leerling wordt ingeschaald in cluster 3 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een stoornis of beperking op één of meerdere domeinen van het functioneren (verstandelijk, motorisch, zintuiglijk). De participatieproblemen stellen zich ook buiten de onderwijscontext en zijn meestal vastgesteld voor de start van het leerproces, met uitzondering van later verworven stoornissen.

Cluster 4

Een leerling wordt ingeschaald in cluster 4 wanneer op basis van multidisciplinaire diagnostiek blijkt dat zijn participatieproblemen in het onderwijs het gevolg zijn van een gedrags- of emotionele stoornis of van een pervasieve ontwikkelingsstoornis én voornamelijk tot uiting komen op het gebied van de sociale interactie. Het betreft een stoornis die op basis van DSM-IV-TR of ICD-10 is vastgesteld.

DOELGROEPEN

Doelgroep A Leerlingen met een licht verstandelijke beperking

Leerlingen met een licht verstandelijke beperking zijn leerlingen die voldoen aan de volgende criteria:

(1) significante beperkingen hebben in het intellectueel functioneren, wat op basis van een psychodiagnostisch onderzoek tot uiting komt in een uitslag op een gestandaardiseerde en genormeerde intelligentietest die twee à drie standaarddeviaties onder het gemiddelde prestatieniveau ligt van de normgroep van leeftijdgenoten (een totaal IQ tussen 50-55 en 70, rekening houdend met het betrouwbaarheidsinterval);

(2) en daarmee gepaard gaand eveneens significante beperkingen hebben in het sociaal aanpassingsgedrag, wat op basis van een psychodiagnostisch onderzoek tot uiting komt in een uitslag op een gestandaardiseerde en genormeerde schaal voor sociaal aanpassingsgedrag, die twee à drie standaarddeviaties beneden het gemiddelde ligt ten opzichte van een normgroep van leeftijdgenoten. Sociaal aanpassingsgedrag verwijst naar verschillende soorten van vaardigheden die een kind of jongere nodig heeft om in het dagelijkse leven te kunnen functioneren en om zich te kunnen aanpassen aan veranderende omstandigheden;

(3) én de functioneringsproblemen zijn ontstaan vóór de leeftijd van 18 jaar;

(4) en het besluit "licht verstandelijke beperking" wordt genomen na een periode van procesdiagnostiek (geen eenmalige momentopname).

Doelgroep B Leerlingen met een leerstoornis

Leerlingen met een leerstoornis zijn leerlingen die voldoen aan de volgende criteria:

(1) er is een ernstige achterstand (score beneden pc10) voor het vaardigheidsniveau van technisch lezen, spellen of rekenen ten aanzien van een relevante vergelijkingsgroep. De leerling presteert significant lager dan wat gevraagd wordt van het individu, gegeven diens leeftijd en omstandigheden. Onder 'omstandigheden' wordt een situatie verstaan waarin de persoon zijn schoolse vaardigheden functioneel moet toepassen (achterstandscriterium);

(2) en de achterstand, in kaart gebracht door metingen op twee momenten, blijft bestaan ook wanneer voorzien is in een periode van adequate remediërende instructie en oefening van minstens 3 tot 6 maanden (criterium van didactische resistentie);

(3) én er is geen afdoende alternatieve verklaring voor de ernstige achterstand en de didactische resistentie (exclusiviteitscriterium).

Doelgroep X

Er is op basis van multidisciplinaire diagnostiek een stoornis of beperking vastgesteld die tot uiting komt in het verwerven van schoolse kennis en vaardigheden en niet behoort tot doelgroep A of B.

Doelgroep C

leerlingen met een matig, ernstig of diep verstandelijke beperking

Leerlingen met een matig, ernstig of diep verstandelijke beperking zijn leerlingen die voldoen aan de volgende criteria:

(1) significante beperkingen hebben in het intellectueel functioneren, wat op basis van een psychodiagnostisch onderzoek tot uiting komt in een uitslag op een gestandaardiseerde en genormeerde intelligentietest die meer dan drie standaarddeviaties onder het gemiddelde prestatieniveau ligt van de normgroep van leeftijdgenoten (een totaal IQ lager dan 50-55, rekening houdend met het betrouwbaarheidsinterval);

(2) en daarmee gepaard gaand eveneens significante beperkingen hebben in het sociaal aanpassingsgedrag, wat op basis van psychodiagnostisch onderzoek tot uiting komt in een uitslag op een gestandaardiseerde en genormeerde schaal voor sociaal aanpassingsgedrag, die minstens drie standaarddeviaties beneden het gemiddelde ligt ten opzichte van een normgroep van leeftijdgenoten. Sociaal aanpassingsgedrag verwijst naar verschillende soorten van vaardigheden die een kind of jongere nodig heeft om in het dagelijkse leven te kunnen functioneren en om zich te kunnen aanpassen aan veranderende omstandigheden;

(3) én de functioneringsproblemen zijn ontstaan vóór de leeftijd van 18 jaar;

(4) en het besluit "matig, ernstig of diep verstandelijke beperking" wordt genomen na een periode van procesdiagnostiek (geen eenmalige momentopname)

Doelgroep D

Leerlingen met een motorische beperking

Leerlingen met een motorische beperking zijn leerlingen bij wie op basis van specifiek medische diagnostiek, een uitval wordt vastgesteld in de neuro-musculoskeletale en bewegingsgerelateerde functies:

(1) de functies van gewrichten en beenderen;

(2) of de spierfuncties (spierkracht, tonus en uithoudingsvermogen) met gedeeltelijke of volledige uitval van:

- bovenste of onderste lidmaat/ledematen;*
- eenzijdig links, eenzijdig rechts of tweezijdig;*
- romp;*
- overige.*

(3) of de bewegingsfuncties;

(4) of een door medische diagnostiek geobjectiveerde problematiek met weerslag op het bewegingsgerelateerde functioneren die niet terug te brengen is tot de criteria (1) t/m (3) maar met een duidelijke impact op schoolse activiteiten.

Doelgroep E: Leerlingen met een visuele beperking

Leerlingen met een visuele beperking zijn leerlingen bij wie op basis van specifieke oogheelkundige diagnostiek een gezichtsstoornis werd vastgesteld die beantwoordt aan minstens één van de volgende criteria:

- (1) een optimaal gecorrigeerde gezichtsscherpte kleiner dan of gelijk aan 3/10 voor het beste oog;*
- (2) of één of meer gezichtsvelddefecten die meer dan 50% van de centrale zone van 30° beslaan of die het gezichtsveld concentrisch verkleinen tot minder dan 20°;*
- (3) of een volledige altitudinale hemianopsie, een oftalmoplegie, een oculomotorische apraxie of een oscillopsie;*
- (4) of een ernstige gezichtsstoornis die voortvloeit uit een geobjectiveerde cerebrale pathologie (CVI);*
- (5) of een door een oogarts geobjectiveerde visuele problematiek die niet terug te brengen is tot de criteria (1) t/m (4) maar met een duidelijke impact op schoolse activiteiten.*

Doelgroep F: Leerlingen met een auditieve beperking

Leerlingen met een auditieve beperking zijn leerlingen die, op basis van een audiologisch onderzoek door een NKO-arts, beantwoorden aan één van de volgende criteria:

- (1) een gemiddeld gehoorverlies voor de frequenties 500, 1000 en 2000 Hz (Fletcher index) van 40 dB of meer voor het beste oor zonder correctie;*
- (2) of, indien de Fletcher index minder dan 40dB bedraagt, een foneemscore van 80 % of minder bij de spraakaudiometrie met CVC woorden bij 70 dB SPL.*
- (3) of een door een NKO-arts geobjectiveerde auditieve problematiek die niet terug te brengen is tot de criteria (1) of (2) maar met een duidelijke impact op schoolse activiteiten.*

Doelgroep Y

Er is op basis van multidisciplinaire diagnostiek een stoornis of beperking vastgesteld op één of meerdere domeinen van het functioneren (verstandelijk, motorisch en zintuiglijk) die ook tot uiting komt buiten de onderwijscontext en niet behoort tot doelgroep C, D, E of F.

Bijvoorbeeld: een stoornis op het gebied van spraak en taalontwikkeling die ook een impact heeft op het functioneren buiten de onderwijscontext (STOS).

Doelgroep G: Leerlingen met een gedrags- of emotionele stoornis

Leerlingen met een gedrags- of emotionele stoornis zijn leerlingen bij wie op basis van gespecialiseerde multidisciplinaire diagnostiek met inbegrip van psychiatrisch onderzoek één van de volgende problematieken wordt vastgesteld:

- (1) een aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit (ADHD);*
- (2) een oppositionele-opstandige gedragsstoornis;*
- (3) de gedragsstoornis in enge zin ('conduct disorder');*
- (4) een angst- en stemmingsstoornis.*

Doelgroep H

Leerlingen met een pervasieve ontwikkelingsstoornis

Leerlingen met een pervasieve ontwikkelingsstoornis zijn leerlingen bij wie op basis van gespecialiseerde multidisciplinaire diagnostiek met inbegrip van psychiatrisch onderzoek één van de volgende problematieken wordt vastgesteld⁹:

(1) de autistische stoornis;

(2) het syndroom van Asperger;

(3) een pervasieve ontwikkelingsstoornis niet-anders-omschreven.

Doelgroep Z

Er is op basis van multidisciplinaire diagnostiek een gedrags- of emotionele stoornis of beperking vastgesteld die voornamelijk tot uiting komt op het gebied van de sociale interactie en niet behoort tot doelgroep G of H.

---

⁹ Het syndroom van Rett en de desintegratiestoornis van de kinderleeftijd behoren in internationale classificatiesystemen ook tot de pervasieve ontwikkelingsstoornissen. Omdat deze stoornissen steeds gepaard gaan met een matig – diep verstandelijke beperking behoren deze leerlingen tot cluster 3.

Colofon

Handleiding Praktijktest Leerzorg
Antwerpen-Gent, 2008

Auteurs:

Anneleen Denys, Benedikte Timbremont, Hugo Van de Veire, Marijke Wilssens, Elke Struyf, Jo Lebeer
Definities van criteria: Eindverslag Stuurgroep Indicatoren Leerzorg, Ministerie van de Vlaamse
Gemeenschap, Departement Onderwijs en Vorming, Maart 2008

OPBWO Onderzoekscontract Praktijktest Leerzorg

Promotoren:

Prof. Dr. Jo Lebeer (Fac. Geneeskunde, Handicapstudies, Universiteit Antwerpen)

Prof. Dr. Elke Struyf (Instituut Onderwijs & Informatiewetenschappen Universiteit Antwerpen)

Marijke Wilssens (Bachelor na Bachelor Buitengewoon Onderwijs, Zorgverbreding en Remediërend Leren, Arteveldehogeschool
Gent)

Onderzoeksmedewerkers:

Anneleen Denys, Dr. Benedikte Timbremont, Hugo Van de Veire (Vrij CLB Regio Gent)

Dr. Sven de Maeyer, statistische analyse, Instituut Onderwijs & Informatiewetenschappen Universiteit Antwerpen

Informaticamedewerkers:

Renaat De Muynck, Daniël Du Seuil, Pieter Pauwels (Arteveldehogeschool Gent)

www.inschalingleerzorg.be

info@inschalingleerzorg.be

help@inschalingleerzorg.be

Bijlage 2: Interbeoordelaarbetrouwbaarheid - analyse

Inschaling leerzorg lager

A

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	
Leerzorgniveau I GO/GC/P/R/DIF/COM/ORG Ondersteuning: CLB, PBD, E	☐	☐	SOL ☐	☐	Gewoon onderwijs
Leerzorgniveau II GO/GC/DIS/COM/GV/ORG (IND voor cluster 3) Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E	☒	☒	SOL D E F Y	☐	
Leerzorgniveau III GO/BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E		A ☒ X	C D E F Y	G H Z	Buitengewoon onderwijs
Leerzorgniveau IV BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			C D E F ☒	G H Z	
Leerzorgniveau V partieel onderwijs		☐			Gewoon onderwijs

(*) Voor de alternatieve certificering op niveau III en IV zal in een procedure worden voorzien om een vergelijking met de gangbare certificering in het gewoon onderwijs te kunnen maken. Bij gelijkwaardigheid zal dezelfde certificering als op niveau I en II afgeleverd worden.

(c) Renaat De Muynck

Inschaling leerzorg lager

B

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	
Leerzorgniveau I GO/GC/P/R/DIF/COM/ORG Ondersteuning: CLB, PBD, E	☐	☐	SOL ☐	☐	Gewoon onderwijs
Leerzorgniveau II GO/GC/DIS/COM/GV/ORG (IND voor cluster 3) Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E	☒	☐	SOL D E F Y	☐	
Leerzorgniveau III GO/BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E	☒	☒	☒ ☒ ☒ X C D E F Y	G H Z	Gewoon onderwijs
Leerzorgniveau IV BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			C D E F Y	G H Z	
Leerzorgniveau V partieel onderwijs		☐			Gewoon onderwijs Buitengewoon onderwijs

(*) Voor de alternatieve certificering op niveau III en IV zal in een procedure worden voorzien om een vergelijking met de gangbare certificering in het gewoon onderwijs te kunnen maken. Bij gelijkwaardigheid zal dezelfde certificering als op niveau I en II afgeleverd worden.

(c) Renaat De Muynck

Inschaling leerzorg kleuter C

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	
Leerzorgniveau I GO/GC/P/R/DIF/COM/ORG Ondersteuning: CLB, PBD, E	☐	☐	SOL ☐	☐	Gewoon onderwijs
Leerzorgniveau II GO/GC/DIS/COM/GV/ORG (IND voor cluster 3) Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E	☐	☐	SOL D E F Y	~~X~~ ~~X~~	
Leerzorgniveau III GO/BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			C D E F Y	G ~~X~~ Z	Buitengewoon onderwijs
Leerzorgniveau IV BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			~~X~~ D E F Y	G H Z	
Leerzorgniveau V partieel onderwijs		☐			Gewoon onderwijs

(*) Voor de alternatieve certificering op niveau III en IV zal in een procedure worden voorzien om een vergelijking met de gangbare certificering in het gewoon onderwijs te kunnen maken. Bij gelijkwaardigheid zal dezelfde certificering als op niveau I en II afgeleverd worden.

(c) Renaat De Muynck

Inschaling leerzorg lager

D

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	
Leerzorgniveau I GO/GC/P/R/DIF/COM/ORG Ondersteuning: CLB, PBD, E	☐	☐	SOL ☐	☐	Gewoon onderwijs
Leerzorgniveau II GO/GC/DIS/COM/GV/ORG (IND voor cluster 3) Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E	☐	~~☐~~	SOL D E F Y	~~☐~~	
Leerzorgniveau III GO/BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E		A B X	C D E F Y	G H Z	Buitengewoon onderwijs
Leerzorgniveau IV BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			C D E F Y	G H Z	
Leerzorgniveau V partieel onderwijs		☐			Gewoon onderwijs

(*) Voor de alternatieve certificering op niveau III en IV zal in een procedure worden voorzien om een vergelijking met de gangbare certificering in het gewoon onderwijs te kunnen maken. Bij gelijkwaardigheid zal dezelfde certificering als op niveau I en II afgeleverd worden.

(c) Renaat De Muynck

Inschaling leerzorg kleuter E

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	
Leerzorgniveau I GO/GC/P/R/DIF/COM/ORG Ondersteuning: CLB, PBD, E	☐	☐	SOL ☐	☐	Gewoon onderwijs
Leerzorgniveau II GO/GC/DIS/COM/GV/ORG (IND voor cluster 3) Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E	☐	☐	SOL D E F Y	☒	
Leerzorgniveau III GO/BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			C D E F Y	G ☒ Z	Buitengewoon onderwijs
Leerzorgniveau IV BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			C D E F Y	G H Z	
Leerzorgniveau V partieel onderwijs		☐			Gewoon onderwijs

(*) Voor de alternatieve certificering op niveau III en IV zal in een procedure worden voorzien om een vergelijking met de gangbare certificering in het gewoon onderwijs te kunnen maken. Bij gelijkwaardigheid zal dezelfde certificering als op niveau I en II afgeleverd worden.

(c) Renaat De Muynck

Inschaling leerzorg secundair F

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	
Leerzorgniveau I GO/GC/P/R/DIF/COM/ORG Ondersteuning: CLB, PBD, E	☐	☐	SOL ☐	☐	Gewoon onderwijs
Leerzorgniveau II GO/GC/DIS/COM/GV/ORG (IND voor cluster 3) Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E	☐	☐	SOL D E F Y	☐	
Leerzorgniveau III GO/BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E	☒	☒	☒ C D E F Y	G H ☒	Gewoon onderwijs
Leerzorgniveau IV BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			☒ C D E F Y	G H Z	
Leerzorgniveau V partieel onderwijs		☐			Gewoon onderwijs Buitengewoon onderwijs

(*) Voor de alternatieve certificering op niveau III en IV zal in een procedure worden voorzien om een vergelijking met de gangbare certificering in het gewoon onderwijs te kunnen maken. Bij gelijkwaardigheid zal dezelfde certificering als op niveau I en II afgeleverd worden.

(c) Renaat De Muynck

Inschaling leerzorg lager

G

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	
Leerzorgniveau I GO/GC/P/R/DIF/COM/ORG Ondersteuning: CLB, PBD, E	☐	☐	SOL ☐	☐	Gewoon onderwijs
Leerzorgniveau II GO/GC/DIS/COM/GV/ORG (IND voor cluster 3) Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E	☐	☐	SOL D E F Y	☒	
Leerzorgniveau III GO/BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E		A B X	C D E F Y	~~G~~ ~~X~~ ~~Z~~	Buitengewoon onderwijs
Leerzorgniveau IV BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			C D E F Y	G H Z	
Leerzorgniveau V partieel onderwijs		☐			Gewoon onderwijs

(*) Voor de alternatieve certificering op niveau III en IV zal in een procedure worden voorzien om een vergelijking met de gangbare certificering in het gewoon onderwijs te kunnen maken. Bij gelijkwaardigheid zal dezelfde certificering als op niveau I en II afgeleverd worden.

(c) Renaat De Muynck

Inschaling leerzorg secundair

H

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	
Leerzorgniveau I GO/GC/P/R/DIF/COM/ORG Ondersteuning: CLB, PBD, E			SOL 		Gewoon onderwijs
Leerzorgniveau II GO/GC/DIS/COM/GV/ORG (IND voor cluster 3) Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			SOL D E F Y 		
Leerzorgniveau III GO/BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E		A X 	C D E F Y 	G H Z 	Buitengewoon onderwijs
Leerzorgniveau IV BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			C D E F Y 	G H Z 	
Leerzorgniveau V partieel onderwijs					Gewoon onderwijs

(*) Voor de alternatieve certificering op niveau III en IV zal in een procedure worden voorzien om een vergelijking met de gangbare certificering in het gewoon onderwijs te kunnen maken. Bij gelijkwaardigheid zal dezelfde certificering als op niveau I en II afgeleverd worden.

(c) Renaat De Muynck

Inschaling leerzorg kleuter I

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	
Leerzorgniveau I GO/GC/P/R/DIF/COM/ORG Ondersteuning: CLB, PBD, E	☐	☐	SOL ☐	☐	Gewoon onderwijs
Leerzorgniveau II GO/GC/DIS/COM/GV/ORG (IND voor cluster 3) Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E	☐	☒	SOL D E F Y	☒	
Leerzorgniveau III GO/BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			C D E F Y	G ☒ Z	Buitengewoon onderwijs
Leerzorgniveau IV BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			C D E F Y	G H Z	
Leerzorgniveau V partieel onderwijs		☐			Gewoon onderwijs

(*) Voor de alternatieve certificering op niveau III en IV zal in een procedure worden voorzien om een vergelijking met de gangbare certificering in het gewoon onderwijs te kunnen maken. Bij gelijkwaardigheid zal dezelfde certificering als op niveau I en II afgeleverd worden.

(c) Renaat De Muynck

Inschaling leerzorg secundair

J

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	
Leerzorgniveau I GO/GC/P/R/DIF/COM/ORG Ondersteuning: CLB, PBD, E			SOL 		Gewoon onderwijs
Leerzorgniveau II GO/GC/DIS/COM/GV/ORG (IND voor cluster 3) Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E			SOL E F Y		
Leerzorgniveau III GO/BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E					Buitengewoon onderwijs
Leerzorgniveau IV BuO/IC*/IHP/IND/A Ondersteuning: CLB, PBD, BuO, E					
Leerzorgniveau V partieel onderwijs					Gewoon onderwijs

(*) Voor de alternatieve certificering op niveau III en IV zal in een procedure worden voorzien om een vergelijking met de gangbare certificering in het gewoon onderwijs te kunnen maken. Bij gelijkwaardigheid zal dezelfde certificering als op niveau I en II afgeleverd worden.

(c) Renaat De Muynck

